

blanda

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE BLANES

NÚMERO 15
BLANES - ANY 2012

Reflexions

“Conservar la memòria és conservar la vida i, al capdavant, el futur dependrà en gran part del que hagi estat el nostre passat ”.

Pere Casaldàliga.

Bisbe dels pobres.

Crèdits

PORTADA

Autora: Mayte Vieta

Foto superior: Fantasmes de la memòria. Punta de s'Agüia, 2009

Foto inferior: Nocturna 1

Edita: Ajuntament de Blanes – Arxiu Municipal de Blanes (AMBL)

Política responsable: Lara Torres i Lledó

Coordinació i textos: Antoni Reyes Valent i Aitor Roger Delgado (AMBL)

Equip de treball: Antoni Reyes, Aitor Roger, Quim Roura i Olga Junyent (AMBL)

Maquetació i impressió: Impremta Pagès

Disseny portada: Josep Rondon

Dipòsit legal: Gi- 1824-2012

Assessorament lingüístic: Oficina de Català de Blanes

Disseny logotip Arxiu: Pepe Álvarez

Mapa de contraportada: Anna Palmada (Geògrafa)

Blanda es pot adquirir a l'Arxiu i a les següents llibreries:

Llibresca, Bítloch, Espigulé, Caty, Laia, Enric, La Plantera, Costa Brava, RB3 i Sant Jordi

Preu: 10€

* Els articles signats són responsabilitat de les persones que els signen. Les opinions que s'hi expressen no reflecteixen necessàriament el punt de vista dels editors de la publicació.

PRESENTACIÓ

Presentació de l'Alcalde	7
--------------------------	---

RECERQUES

01. Juli Baca i Vives	
Es Portal. La venda de peix a Blanes	10
02. Joan Baltrons i Ribas	
Notes per a l'estudi de les muralles de Blanes	20
03. Josep Bota-Gibert	
Entre tantes llums, Mayte Vieta	33
04. Ramon Freixenet	
El cant de la cigonya	50
05. Pere Puig i Joan Puig	
El P. Jaume Puig i Sebastià Llorens. Nous beats	60
06. Joaquim Roura i Roger	
Blanes al s. XVII: homes bons, fidels, lleials i obedients vassalls	72
07. Pep Vila	
"Cuba Espanyola", un poema colonialista de Josep Cortils i Vieta (1885)	94
08. Maria Àngela Sagrera	
Notes sobre la imatge de la Maredeu del Vilar	102

BIOGRAFIES

01. Albert Ros i Coll	
El darrer subhastador de la Costa Brava. Vivències personals	116
02. Aitor Roger	
Bartomeu Comas. Retalls d'un segle de vida	124

NOTÍCIES DE L'ARXIU

Donacions 2012	140
Notícies	143
Breus	147

BIBLIOGRAFIA

Publicacions Blanenques	150
-------------------------	-----

Presentació

per Josep Marigó i Costa

Fer un repàs als quinze números de la revista Blanda et permet tenir una excel·lent visió de la història, les tradicions i els personatges que han configurat la personalitat del Blanes present on vivim.

Un any més, i ja en són 15, apareix la veterana publicació que coordina l'Arxiu Municipal de Blanes. I un any més ens sorprèn amb una temàtica diversa i que ben segur que serà atractiva als lectors i seguidors de Blanda.

Juli Baca, del grup de col·laboradors de la secció d'imatges de l'Arxiu, ens parla del Portal, el lloc on antigament es venia el peix a Blanes, un topònim que encara perdura actualment. Joan Baltrons ens explica com era el Blanes emmurallat a l'època medieval i la seva evolució, en un treball que és fruit de la recerca minuciosa als arxius. Pep Bota fa el perfil biogràfic i artístic d'una de les artistes més internacionals que tenim a Blanes, la Mayte Vieta. Ramon Freixenet ens parla d'un altre artista blanenc, que va recollir èxits a mitja Europa com a cantant, l'Esteban de Balt. Pere Puig i Joan Puig esbossen les vides de dos nous beats de l'Església catòlica, estretament vinculats a la història recent de la nostra ciutat. El tècnic de l'Arxiu Aitor Roger relata els principals episodis dels gairebé cent anys de vida del polifacètic blanenc Bartomeu Comas. En Quim Roura, continua el seu treball sobre el Blanes del segle XVII i dona a conèixer detalls poc coneguts

fins ara. Maria Àngela Sagrera, en l'any que celebrem el mil·lenari de la troballa de la Mare de Déu del Vilar, ens proposa unes notes d'estudi sobre la centenària imatge. El prolífic estudiós Pep Vila dona a conèixer un poema colonialista de Cortils i Vieta on es lloa la Cuba espanyola. Finalment, Albert Ros parla de les seves vivències personals com a darrer subhastador de peix de la Costa Brava.

La revista es completa amb les notícies de l'Arxiu, la relació de les darreres donacions i la bibliografia recent que fa referència a temes blanencs o publicada per autors locals.

Però, personalment, el més gratificant del Blanda és comprovar com número rere número creix el nombre de treballs i la nòmina d'autors que de manera desinteressada col·laboren amb Blanda i la fan possible, alguns des del començament, aportant els resultats de les seves recerques sobre un tema concret del nostre passat. Unes investigacions que beuen d'unes fonts que semblen inesgotables, tant pel que fa a l'aparició de temes nous com per la possibilitat de fer-ne noves revisions.

Bona lectura a tothom.

Josep Marigó i Costa
L'alcalde

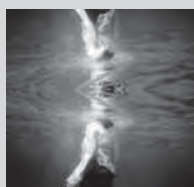
RECERQUES

Es Portal.
La venda de peix a Blanes
per Juli Baca i Vives

Notes per a l'estudi
de les muralles de Blanes
per Joan Baltrons i Ribas

Entre tantes llums,
Mayte Vieta
per Josep Bota-Gibert

El cant de la cigonya
per Ramon Freixenet

El P. Jaume Puig i
Sebastià Llorens. Nous beats.
per Pere Puig i Joan Puig

Blanes al s. XVII: homes bons,
fidels, lleials i obedients vassalls
per Joaquim Roura

"Cuba Espanyola",
un poema colonialista de
Josep Cortils i Vieta (1885)
per Pep Vila

Notes sobre la imatge de
la Maredeu del Vilar
per Maria Àngela Sagrera

01 Es Portal. La venda de peix a Blanes

per Juli Baca i Vives

El peix és un dels productes que s'inclou dins dels articles de primera necessitat. El seu consum és per a totes les classes socials, bé sigui salat o fresc. Blanes és una població que des de sempre ha considerat el peix una menja molt preuada. Precisament, és de peix fresc del que tractem en aquest treball.

L'emplaçament

Totes les persones que hem superat amb escreix l'edat anomenada de jubilació, recordarem que el lloc de venda del peix fresc a Blanes era a l'anomenat es Portal, situat a l'actual placeta de la Verge Maria.

No hem pogut trobar la data en què va començar a fer-se la venda de peix en aquest lloc, però si que hem pogut trobar documentada la seva existència el 1768¹. En un document notarial del 10 de novembre de 1768, es reclama a Antoni Alemany el pagament del preu del material de paleta utilitzat, la mà d'obra ocupada i el cost de fusteria emprats en la reparació d'una casa situada "al costat de la plaça del peix o de la Verge Maria del Arrabal". Aquesta referència del nom de la plaça ens indica que ja en el s. XVIII, alguns pescadors hi portaven el peix a vendre.

També cal esmentar que en un altre document i en una data més reculada, la de 1545², es fa menció de la construcció del desguàs residual entre el carrer Tapioles i l'actual carrer Ample, situat aproximadament en els terrenys on avui hi ha la joieria Zola. Aquest desguàs anava a parar a mar passant per sota la porta d'entrada de la vila, anomenada el Portal de Mar. Doncs bé, en aquest document es diu que al començament del carrer Tapioles hi havia situada una "taula peixatera". Per tant, sembla que a mitjans del s. XVI en aquest lloc s'hi venia peix. Aquesta hipòtesi pren força si pensem que en aquesta zona s'hi concentrava gran part de l'activitat comercial i de mercat de la Vila. El lloc de mercat se situava entre la Plaça (actual Plaça dels Dies feiners) i la banda de baix del carrer Ample.

Aspectes sobre la pesca i la comercialització del peix

No hi ha dubte que en temps reculats el peix era molt més abundant que no pas ho és avui. I que per poc sofisticats que fossin els estris que utilitzaven, agafaven més

“ El lloc de venda del peix fresc a Blanes era a l'anomenat es Portal, situat a l'actual placeta de la Verge Maria. Ja en el s. XVIII, alguns pescadors hi portaven el peix a vendre. ”

peix que a l'actualitat. També la naturalesa dels aparells utilitzats era molt diferent. Quant a les xarxes, la utilització de les fibres sintètiques comença a popularitzar-se sobre els anys seixantes del segle passat. Anteriorment només s'empraven fibres naturals. Per allargar-los la duració les sotmetien a tintures, també relativament naturals, però la resistència a la tracció i també al desgarament no tenien comparació amb l'experimentada pels materials sintètics actuals.

La potència dels primers motors, i no cal dir dels actuals, ha permès moltes vegades preveure i evitar el mal temps. A Blanes, el primer motor emprats en una barca de pesca data de l'any 1924. A partir d'aleshores es van anar substituint les dues barques de vela llatina que feien la pesca anomenada del bou. Posteriorment, les portes que es col·locaven a la popa dels quillats de pesca també van contribuir a millorar les captures. Antigament s'anava als sardinals uns pocs mesos de l'any. Actualment, la pesca de la sardina i de l'anxova amb potents llums i aparells electrònics de localització dels bancs de peixos és practicada tot l'any. Els individus que capturen avui són d'una mida molt més petita que la d'abans. Tant és així que moltes vegades no es poden comercialitzar i una part s'ha de tornar a tirar al mar, abans d'arribar a la corresponent confraria per subhastar. Aquesta és una conseqüència que ja fa anys van patir els salaons, antigament molt importants en tots els pobles de la Costa Brava, i que avui tenen problemes per subsistir per falta de matèria primera.

Col·lecció Jesús Crous (AMBL)

Barques de vela llatina. Parelles que arrossegaven al “bou”

TAIACÚS	Va canviar les parelles del Bou per el Quillat ”Mª ROSA”	de Josep Illas i Balaguer.
TOMÀS	“ “ “ “ “ “ “ “ “ “TOMÀS”	de Josep Andreu i Costas
SARGENTU	“ “ “ “ “ “ “ “ “ “MARIA”	de Joan Pou i Gallart
PAITAI	“ “ “ “ “ “ “ “ “	de Josep Pou
CINTET	En Vidal de can GASPI. Quan va anar amb el GENN	
SISÓ	Va tenir parella de Bou. No va tenir quillat	de Narcís Pou Cruz

Un altra factor que va influir en la pesca varen ser les comunicacions. El tren no va arribar a l'estació de Blanes fins al desembre de 1859. És a partir d'aquesta data que comencen els contactes de patrons de pesca amb persones adients de Barcelona, que recollien i comercialitzaven el peix que rebien de pobles com Blanes, Lloret, Malgrat i altres pobles del Maresme. Els pescadors el portaven fins a l'estació del tren o, en el cas de Blanes, fins a can Brillas, empresa que tenia la concessió dels transports que feien el trajecte entre l'estació del ferrocarril i el poble. Allí es facturava la mercaderia i l'enviaven especialment a Barcelona.

Algunes barques amb motor que havien arrossegat per la banda de llevant, quan el temps ho permetia, el deixaven a prop de l'estació de tren de Malgrat. El tren va donar un impuls extraordinari a la venda del peix a Lloret, Blanes i altres pobles del litoral entre Malgrat i Barcelona.

Col·lecció Engràcia Mas Navarro. Núm. Reg. 5605 (AMBL)

Abans de 1860, l'abundant quantitat de peix que es podia pescar tant a Blanes com a Lloret, Tossa o Malgrat, no era possible portar-lo a vendre a Barcelona per la distància i el temps que s'havia d'utilitzar. Les carreteres eren dolentes. El servei de matxos de bast o tartanes

tardaven de dos dies i mig a tres per arribar de Blanes a Barcelona, un temps excessiu, que comprometia la qualitat de la càrrega i feia poc rendible el cost del transport.

El peix només podia arribar amb bones condicions a poblacions properes. Tot i això s'arribava a portar fins a a Girona, ja que les tartanes hi arribaven en un dia i mig. Sembla que aquest recorregut només el feien des de Blanes dues vegades per setmana i si el temps ho permetia. Quan el temps no acompanyava, tant els pescadors com els traginers ho podien perdre tot.

Es Portal, lloc de pas i de venda de peix

En el tombant de segle XIX, l'Ajuntament va arribar a la conclusió que les condicions sanitàries del peix que es venia a es Portal no eren suficients i, per tant, calia millorar-les. Per un costat, els carrers de la població no estaven asfaltats, per tant el sòl de la plaça de la Verge Maria era de terra. El peix que posaven a la venda havia d'estar sobre una caixa o un sac, que sostenia una panera. Això si no restava dipositat al mateix terra, als peus de la venedora, amb el risc de contaminació del peix.

Les venedores només podien arrambar-se a la paret de l'edifici de la placeta més proper a la Riera, ja que per aquest lloc les cases no hi tenien portes d'entrada. L'accés d'aquestes cases és feia pels carrers de Raval i dels Valls. Les cases de l'altre costat de la plaça sí que hi tenien l'entrada. Fent cantonada amb el carrer Raval hi havia la casa d'Encarnació Bosch Billoch, "la Mitjaire". Al costat, hi tenia l'entrada la família anomenada de can Patufa, que tenien el taller de terrisser al carrer de s'Auguer. Anteriorment, en aquesta casa s'hi havia estat un espardenyer i barber de nom Frederic Collell Rivas. L'última entrada era la de la casa de la família de Cels Bassols Ros, que feia cantonada amb carrer dels Valls.

Els tres portals no deixaven espai perquè les venedores de peix posessin parades a prop de la paret que, a més, poc o molt, generaven males olors i molestes als veïns.

*Es Portal al carrer Pere Roure-Verge Maria.
Col·lecció M. Rosa Compte. Núm. Reg. 4863 (AMBL)*

Per aconseguir millorar la salubritat del que es venia, entre l'any 1900 i 1901 el consistori va decidir expropiar uns tres metres d'ample per tot el llarg dels baixos de l'edifici del costat més a ponent de la plaça i fer-hi unes voltes de pedra, amb taulells, també de pedra, que fossin fàcils de rentar. L'aigua la podien anar a buscar a la font de la Creu, situada al començament del carrer Raval. El terra de la placeta va ser recobert i pavimentat amb ciment, cosa que feia més fàcil la neteja i reduïa la brutícia del peix i les males olors. L'Ajuntament, en aquell moment regentat per l'alcalde Antoni Palau Ferrer, aprofità l'oferta del senyor Amat Carreras Pou de fer-se càrrec del cost de la pedra i del transport des de la pedrera. Quan s'acabaren les obres, a la volta del mig, de les tres que encara hi ha a la paret vertical que dona a la plaça, s'hi va posar la data de 1901. Probablement, deu significar l'acabament de les voltes. Encara a dia d'avui és llegible aquesta gravació. Les Voltes, a més, tenien l'avantatge per a les venedores que no es mullaven quan pluvia.

L'aigua corrent va ser instal·lada a Blanes a partir de l'any 1924. Dins mateix de l'espai de les voltes s'hi va posar una aixeta, però ja entrats els anys cinquanta. Consistia en una aixeta instal·lada a uns 50 centímetres per sobre d'una safata semicircular que sobresortia poc més d'uns 30 centímetres de la paret més propera al carrer de Raval. Ajudava a fer que l'aigua anés a parar dins de la galleda que posaven sobre la safata o bé al desguàs que tenia la safata en el centre i a prop de la paret.

Posteriorment, l'aixeta es va canviar per una altra que permetia la connexió d'una mànega, amb la qual cosa es donava una esbandida a les voltes i a la plaça quan

“ L'any 1900 i 1901 el consistori va decidir expropiar uns tres metres d'ample per tot el llarg dels baixos de l'edifici del costat més a ponent de la plaça i fer-hi unes voltes de pedra, amb taulells, també de pedra, que fossin fàcils de rentar. ”

s'acabava la venda. Aquesta funció la realitzava diàriament una persona designada per l'Ajuntament i que se sostenia amb el cobrament d'una quota que un agutzil cobrava a totes les venedores.

En aquell moment el consistori municipal va considerar que dins de les Voltes hi havia lloc per a totes les venedores i va prohibir la venda a la part de fora. Gran part de la plaça quedava, doncs, destinada a l'entrada i sortida de Dintre Vila de mercaderies i persones. Cal especificar en aquest sentit que, abans de l'any 1912, la part de dalt del carrer Ample no arribava als dos metres d'amplada i no permetia el pas de cap carruatge ni de cap mena de transport. L'entrada al poble es feia per l'antiga porta principal de les muralles medievals, és a dir pel portal de la de la plaça de la Verge Maria.

*L'últim dia de venda a la plaça Verge Maria. 1969.
Fons Juli Barber. Núm. Reg. 27605 (AMBL)*

Possiblement, el fet que la plaça de la Verge Maria fos utilitzada com a lloc de la venda del peix, a més de ser l'entrada i sortida de carruatges i persones, deuria influir en l'Ajuntament a l'hora de planejar i després executar les obres de millora del carrer Ample de l'any 1911. Quan al 1912 acaben aquestes obres, va quedar oberta la part de dalt del carrer, després d'haver expropiat i deriuït els edificis que ho dificultaven. Al nou carrer se li

*Venda provisional darrera l'Ajuntament.
Col·lecció Pou. Núm. Reg. 26975 (AMBL)*

donà el nom de Jaume Ferrer de Blanes. El pont sobre la Riera i la connexió del carrer Jaume Ferrer amb el carrer Ample va desviar l'entrada i sortida de tota mena de vianants i carruatges. Fins aquell moment ho havien fet pel Portal de Mont, després de passar pel bell mig de la Riera, entre els carrers dels Massans i fins al Raval. La nova entrada donava més seguretat i estalviava temps. La placeta del Portal quedava així només per a la venda del peix dels pescadors de Blanes.

El pas del temps també va marcar altres necessitats, com ara la d'ampliar l'espai destinat a la venda. Aquestes necessitats es posaren de manifest pels voltants de l'any 1923, quan varen començar les obres de construcció de la fàbrica de fibres artificials SAFA i posteriorment el seu funcionament, que augmentà considerablement el nombre d'habitants de la població. Això va fer que es justificués i permetés la venda de peix fora de les voltes i es fes també al mig de la plaça, com ja s'havia fet anteriorment. Paral·lelament, com hem comentat abans, un altre factor que va fer augmentar la venda de peix fresc va ser la substitució de la pesquera per arrossegament

dita del "bou" per l'arrossegament per una sola barca a motor a partir de 1924. Les anomenades "portes", que els quillats portaven incorporades a cada una de les dues sirgues a prop de la popa dels vaixells, van ajudar molt a mantenir la boca de la xarxa oberta i, en conseqüència, augmentaren les captures. A més, ara ja no es depenia tant del temps per fer bones pesqueres. El bon rendiment d'aquestes embarcacions va fer augmentar les captures extraordinàriament.

Aleshores, permetent les parades de venda de peix també en el centre de la plaça, el consistori pretenia incrementar la recaptació i al mateix temps donar resposta a les venedores que, situades totes sota les voltes de la plaça, es queixaven que no hi cabien. També havien manifestat aquesta preocupació les venedores del peix de partir, que en algunes ocasions també es feien un forat a sota de les voltes. El que es coneix com a peix de partir, avui dit "morralla", tenia en aquells temps poc valor comercial. Els patrons el donaven als seus mariners, repartint-lo a parts iguals entre els components de l'embarcació. Les seves dones el venien anant per les cases del poble i, si no ho aconseguien del tot, buscaven la manera de vendre'l a es Portal.

Per evitar baralles i malentesos l'Ajuntament és veié obligat a intervenir-hi, posant una persona que fes de pont entre les venedores i l'Ajuntament i al mateix temps que es fes càrrec de la recaptació. Dita funció la va fer durant molt de temps Hermínia Domènech Saura, més coneguda per l'Hermínia Saura que, a més, era una revenedora de les més antigues i que acostumava a posar-se a prop de l'entrada de ca la "Ferrana" (avui esports Perpinyà) que tenia l'entrada per la plaça Verge Maria.

Francisca Passapera, de motiu "l'Oua", organitzava la rifa d'un peix principalment, però en altres ocasions de tota mena d'objectes que havia comprat o que li havien regalat les venedores des Portal o de la Plaça. La rifa la feia amb un joc de cartes de paper especialment fi i d'una mida molt petita. Era un personatge molt popular. Amb el pas del temps les condicions sanitàries varen anar millorant, però la naturalesa del producte amb què es comercialitzava comportava molts problemes des de feia anys, pràcticament de sempre, especialment per les persones i botigues que vivien a la plaça i el seu entorn.

“ Fou en data de l'1 de maig de 1969 quan va quedar prohibida la venda de peix a la placeta de la Verge Maria. ”

Venedores. Col·lecció M. Rosa Compte. Núm. Reg. 4862 (AMBL)

El tancament del Portal

A finals dels anys seixanta l'Ajuntament es va veure obligat a prohibir la venda del peix a l'aire lliure. Tot i la les queixes reiterades del veïns de la plaça i dels voltants, el que fou determinant per al tancament va ser un comunicat que es va rebre de la "Delegación Provincial de Sanidad de Girona", de primers de juliol de 1968. En aquest ofici es remarcava que no es podia continuar amb l'actual situació de la plaça del peix i s'ordenava que l'activitat s'havia de desenvolupar dins d'un local que reportés una millora en la qualitat del peix que es posava a la venda. Per tant, es prohibia la seva comercialització a l'aire lliure. Aquesta mesura va causar molt d'enrenou. En el debat que es va generar hi va intervenir molta gent: venedores, pescadors, veïns de la plaça i també gent del poble que hi volia dir la seva. Finalment, l'Ajuntament, que en aquell moment presidia Domènec Valls Coll, és veié obligat a prohibir la venda de peix al Portal.

Fou en data de l'1 de maig de 1969 quan va quedar prohibida la venda de peix a la placeta de la Verge Maria. Malgrat això, ni l'Ajuntament ni el Govern Civil de

Girona no varen donar com a alternativa de venda cap altre lloc. El resultat va ser un desastre. Les peixateres de peix fresc anaven a vendre'l pels carrers i cases del poble, generalment a l'entrada de les cases. Es varen posar a vendre peix en el racó de sa Palomera on actualment hi ha el monument a Lluís Companys i també a les voreres de la plaça dels Dies Feiners, especialment a la vorera de davant de l'Ajuntament. Aquest fet que fou el que possiblement va obligar el consistori municipal a moure's per trobar un local adient.

En aquest temps algunes peixateres com la "Muixella" del carrer Mollet o la muller d'en Plàcid Castañer varen deixar la professió. D'altres, especialment les que a més del peix fresc també venien congelats, van obrir una botiga. És el cas de Maria Sala Balagué, que va obrir la botiga al carrer de Tapioles, a prop de la plaça dels dies Feiners; Juanita Fernández, senyora de Valls, que posà la botiga en el carrer Pere Roure, davant de "can Selmo"; en Gruart, que va posar la botiga en el carrer Tapioles, on anteriorment hi havia el Bar "Los leones" i que després es traslladà al carrer Cristòfor Colom dels Pins o la Irene Dellonder Domènech, que va posar la botiga a l'Avin-

Col·lecció Irene Dellonder. Núm. Reg. 5611 (AMBL)

guda de Catalunya, al barri de la Plantera. Actualment totes elles o les seves descendents segueixen amb aquestes botigues.

Les noves peixateries

La incertesa de no saber on s'havia d'anar a vendre el peix es va prolongar molts mesos, fins que l'ajuntament va trobar un local entre els carrers Pere Roure i Verge Maria, que abans havia estat el celler de venda de vi de la família de Josep i Xavier Brunet Casellas. Allà obligaren a posar-s'hi totes les peixateres que només venien peix fresc.

Aquest nou local provisional va començar a funcionar passat l'estiu de l'any 1969. Tenia cabuda per a 18 venedores i cadascuna disposava de 70 centímetres de taulell. Algunes no s'hi varen presentar mai, d'altres hi varen anar poc i l'espai que havien d'ocupar unes i altres va ser utilitzat per les venedores del costat.

Finalment, l'11 de setembre de 2007, unes poques peixateres passaren al local actual de la plaça dels Dies Feiners. Totes elles, venedores de peix fresc. En aquesta data va ser inaugurat el nou local, considerat actualment el definitiu. Es va construir a continuació d'uns locals comercials situats entre els carrers Pere Roure, Theolongo Bacchio i Verge Maria. Té la porta d'entrada per la plaça dels Dies feiners i va ser construït després de llargs anys de negociacions. L'Ajuntament va aconseguir que una part de la plaça dels dies Feiners tingu-

és locals comercials i, en un racó de l'esmentada plaça, en el lloc més proper a l'edifici del Ajuntament, s'hi va construir aquest nou punt de venda.

Aquest local, tot i ser un pèl petit, està molt ben condicionat sanitàriament i molt ben decorat per l'artista Sergi Ros amb una ceràmica amb text de l'Arxiu que ens recorda amb nostàlgia l'antic emplaçament "des Portal" a la plaça de la Verge Maria, del qual hem volgut fer memòria en aquest escrit³.

Juli Baca Vives

Químic retirat, col·laborador de l'Arxiu

Col·lecció Purificación Navarro. Núm. Reg. 25333 (AMBL)

Peixateres d'es Portal de la Plaça de la Verge Maria

- Maimina: venia la morralla. El seu fill anava de mariner en un quillat
- Pa i tai: esposa de Josep Pou. Venia peix propi d'un quillat que a l'any 1927 va comprar a Roses.
- Maria Cornellà "Muixella": casada amb el pescador Joan Gibert Augé. La seva filla Maria Gibert va fer revenedora.
- Francisca Gibert "Muixella": revenedora. Es posava fora les Voltes, al tocar al carrer dels Valls. També enviava peix a Hostalric, Cardedeu i Arbúcies dos dies a la setmanes, en el tren.
- Maria "Sisona": revenedora. De nom Maria Pou Rabassa.
- Trinita: revenedora. Es posava a prop de la Francisca Muixella, més al centre de la plaça
- Fina Comas "Quiquina": peix de l'art. Venia a tocar del carrer del Valls
- Maria Gelmà Cornellà: venia el peix de l'art del seu marit Plàcid Miralpeix.
- Simona Martín: revenedora i també venia el peix del seu marit Josep Miralpeix.
- Hermínia Domènech Saura: una de les revenedores més antigues.
- Irene Domènech Vila: revenedora. Va començar a comprar peix al rotllo (com s'anomenava el lloc on es venia el peix, a la platja mateix) després de la Guerra Civil.
- Irene Dellonder Domènech: revenedora. Va continuar la feina de la mare. L'any 1969 va obrir una peixateria als Pins.
- Lluïsa Cors "Gaspi": venia peix propi quan el marit va ser patró del quillat Genn.
- Aurora Mas "Camadolça": venia peix fresc (morrallera) de la barca Vipi
- Juanita Fernández: revenedora. Quan es va tancar es Portal va obrir una botiga al carrer Pere Roure, al davant del nou Portal.
- Leonor Bonet Aymerich: l'esposa de Joan Llorens "Pau Negre" va vendre peix fresc poc temps.
- Maria Sala: revenedora. Fins al 1945 va vendre només peix fresc del seu pare i germà. Després va anar al rotllo del Port per revendre'l. Quan va tancar es Portal va obrir una botiga al carrer Tapioles.
- Isabel González: venia peix dels seus fills, els "Bienvenidos".
- Ramoneta de ca l'Estevet: venia peix del marit, en Carles de can Llúria
- Maria Rosa Gruart – Fernando Muñoz: revenedors. Anava pels pobles veïns a vendre amb bicicleta. Més endavant van posar una botiga, primer al carrer Tapioles i després als Pins
- Beatriu Coll "Met": venia peix propi
- Maria Torres "Pocagana": venia peix propi. Després de 1950 morrallera
- Pepita Figueras: venia el seu propi peix.
- Maria Grabulosa "La Butsa": venia peix del sogre Esteve Torres, del marit Josep Torres i del fill. A partir de 1960 va ser revenedora. La substitueix la dona del nét, Josefina Marcó, que encara ven al nou Portal.
- Mercè Mercader: venia el peix del seu marit Josep Coll Vidal, pescador del quillat Vipi. Morrallera fins al 1950.
- Lola Gallart: venia peix del seu marit Francesc Illa

Peixateres d'es Portal al carrer Pere Roure -Verge Maria (1969)

Entrant pel carrer Pere Roure només hi havia un taulell per a les venedores al costat de muntanya. Hi tenien lloc les venedores: Roquer, Martínez “Bienvenidos”, Lola Gallart (Tem Gran), Carme González (Tòfol), Sisona, Simona (Josep Saraco), Vinyoles, Mercedes Carmaño Gómez (cunyada d'en Martínez), Pepita Figueres, Maria Castilla amb 2 llocs, Maria Gibert (Muixella), Leonor Bonet amb Rosita Vila i Lluïsa Cors.

Per l'entrada del carrer de la Verge Maria hi havia un recinte per als compradors, que comunicava amb el passadís del carrer Pere Roure i el taulell per a les venedores en forma de ela. Les venedores eren: Dolors Vidal “Cintet”, Josefina “Butsa”, Pura Navarro Pérez “Minguet”, “Pocagana” i la mare d'en Jalpi “Carpín”.

Peixateres d'es Portal nou a la Plaça dels Dies Feiners (2007)

En l'actualitat podem trobar les següents venedores

- Ester Ros Mas
- Maria Lluïsa Roca Vidal
- Josefina Marcó Tortosa
- Maria Carme Fernández
- Remedios Carmona
- També hi van ser la Encarna Martín i la Ana Guzman.

Es Portal. Núm. Reg. 18527 (AMBL)

Record d'algunes persones que compraven peix a la llotja de Blanes i l'anaven a vendre a les rodalies

- En Salvador Ros. Anava a Massanet, Vidreres o Arbúcies. Després va posar un magatzem a Blanes on hi havia hagut la “Croda”. Mes endavant va posar un magatzem a Santa Coloma i posteriorment el gran magatzem de Blanes.
- Joan Valls. Anava amb una motocicleta a vendre peix a Sils i Santa Coloma de Farners
- En Flores. L'oncle de Andreu Collado Cuenca i sogre de l'Amat. Anava amb bicicleta
- En Planes. Vivia en el carrer Mercaders, cantonada amb carrer Hospital
- En Gruart. Va començar cap a l'any 1945. Vivia al carrer de Sant Joan.
- En Buixé. Conegut com *es francés*.
- En Vissi.

La pesca de l'Art al s. XX

- L'Art d'en Saracu:
 - Placid Miralpeix i Castañer: Fou l'últim estri de aquestes característiques. Actualment està prohibit. La seva esposa anava els matins "as Portal" a vendre el peix de l'art que no era venut a la platja. Els noms eren Maria Gelrà i Conellà. Amb la desaparició d'aquest "Art", va finalitzar a Blanes aquest sistema de pesca, el novembre de 1971.
- L'Art d'en Quiquino:
 - Esteve Bernat Esgleas nat el 1877. El va substituir el seu fill Francesc Bernat Andreu. Va treballar fins els anys 1950 i 1955. Va plegar perquè havien prohibit aquest sistema de pesca i només el deixaven utilitzar als que feia temps que el practicaven. En Quiquino no el va deixar de cop. Els dies que tenia la oportunitat de passejar turistes no tirava "l'art". La barca dels turistes tenia el nom de "Rosa". L'havia comprada als "Boix" i l'havia modificat. El peix que pescaven tirant "L'Art" i no havia venut allà mateix, el portaven a vendre a es Portal. O feia la seva jove, la Josefina Comas i Borràs.
- L'Art d'en LEX:
 - Joan Romaní Horta. Va deixar de treballar sobre els anys 1945-1950

Notes

1 Arxiu Històric de Girona, Fons Notarials. Blanes, Llibre 323. Not Josep Miralbell i Lleu

2 Arxiu Històric de Girona. Fons Notarials. Blanes Llibre 71 s/f . Not Joan Camps

3 Agraïments: A Albert Ros i Coll per la informació que m'ha proporcionat sobre les peixateres i els venedors de peix. A Joan Baltrons Ribas, per aportar informació d'anteriors emplaçaments de la venda de peix a Blanes. A Joaquim Malvesí Poch, per la informació i els comentaris recopilats d'antics pescadors, fruit de la tasca de guardamolls de 1974 a 2006.

02 Notes per a l'estudi de les muralles de Blanes

per Joan Baltrons i Ribas

Seguir el rastre d'una muralla que des de principis del segle XVIII ja es trobava en estat de ruïna és com voler muntar un gran puzzle al qual li han llevat una part important de les peces. El que he pretès amb aquest article és aplegar la informació coneguda sobre el tema, fer un seguit d'aportacions a partir del buidatge de documents de diversos arxius i aventurar algunes hipòtesis de treball.

Les fonts arqueològiques

En primer lloc cal esmentar les aportacions des del món de l'arqueologia. Des de l'any 1998 s'han dut a terme diverses excavacions arqueològiques en el recinte antic de la Vila, promogudes per l'Ajuntament de Blanes a través de l'Arxiu. Sempre s'han fet aprofitant els enderrocs de cases i obres diverses a la via pública. Aquests estudis han permès obtenir algunes dades fiables sobre les muralles. Fins avui els arqueòlegs han realitzat un total de sis intervencions amb resultats prou interessants. Són les següents:

Carrer Pere Roure - passeig de Dintre

La primera intervenció es va realitzar al març de 1998, sota la direcció de Susanna Manzano, coincidint amb la nova construcció de la casa que fa cantonada amb els carrers Pere Roure i passeig de Dintre - can Masó-. Els treballs varen deixar al descobert un tram de la muralla d'1 metre de llargada per 1,85 d'amplada. Aquesta era de doble paret de pedres enganxades en morter i farcit intern de pedra picada. El mur exterior feia 2 metres d'alçada i els 50 cm inferiors eren atalussats. Per la seva part interior l'alçada era d'1,90 cm, dels quals els 45 inferiors formaven una banqueta.

Xamfrà carrer Nou - Ample i dels Valls

La segona intervenció del març de 2000, es va dur a terme a partir de l'enderroc de l'antiga fleca de *can Tordera* situada entre els carrers Nou, Ample i Valls. En aquest solar només va aparèixer la muralla a la part nord i sud, mentre que al centre de la parcel·la no es va trobar ja que havia desaparegut de molt abans. Com

“ Fins avui els arqueòlegs han realitzat un total de sis intervencions amb resultats prou interessants. ”

en l'anterior cas, la muralla era de 185 cm. d'amplada, travessava originalment tot el solar de NE a SO i seguia paral·lela al carrer dels Valls, però per la part interior de la casa.

En arribar al carrer Ample la muralla feia un colze de 90 graus en direcció a l'actual pastisseria de *ca l'Orench*. Aquest nou pany de muralla seguia més de 4,40 metres fins a sota la vorera. Aquest llenç estava subdividit en dos trams, un dels quals s'enretirava cap a l'interior de la Vila respecte de la resta del llenç.

Muralla sota el cafè Els Terrassans. Foto Joan Baltrons

Carrer Jaume Ferrer i Ample

La tercera intervenció es va fer durant les obres d'urbanització dels carrers Jaume Ferrer i Ample, en els anys 2002 i 2003, de nou sota la direcció de Susanna Manzano. En retirar el paviment varen quedar al descobert dos panys de muralla: la del NO, davant de *ca l'Orench* i el pany de la part SE, davant del bar *Terrassans*.

Pel que fa al primer, que apareix situat de manera transversal al carrer, es trobava en mal estat a causa de diverses excavacions que s'hi havia fet pel pas d'instal·lacions modernes. Era una construcció feta amb doble parament de pedra mitjana i reble de morter i calç d'entre 1,80 i 1,85 m d'amplada i entre 80 i 100 cm d'alçada. Distava 5m de la que ja s'havia descobert en la intervenció de l'any 2000.

Pel que fa al tram de muralla trobat al SE del carrer Ample, travessava el carrer de banda a banda. En els extrems s'aprecia un desviament cap a l'interior de la vila en un angle obert. Aquest tram té 9,40 m., una amplada d'1,70-1,80 m. i està feta amb blocs de pedra de mida

mitjana i un farciment interior de pedra petita i morter de calç. No va ser possible obtenir dades cronològiques. A extramurs aparegué un altre pany de fortificació amb un angle d'uns 45 graus respecte de la muralla. Aquesta estructura tenia 14,40 m per 2,30 d'amplada i 3,40 de fondària. Estava construïda amb pedres enganxades amb abundant morter de calç. La cara externa del mur era lleugerament atalussada. Els sondejos efectuats també van proporcionar una seqüència estratigràfica força fiable sobre el moment de construcció de l'estructura que la situaria a la segona meitat del segle XVI. Aquest tram seria la paret de llevant del baluard.

Passeig de Dintre, 21

La intervenció del febrer de 2004, sota la direcció de Joan Llinàs, de Janus, SL, es va dur a terme un cop enderrocada la casa que feia cantó amb el carrer Fornaca. Aquesta vegada es va poder localitzar la muralla que travessava tot el solar. La muralla estava formada per dos adossats d'uns 90 cm d'amplada. El mur situat a línia de mar era el més antic, mentre que el mur de darrere devia ser posterior, possiblement del segle XVI. Pel que fa al mur més antic, estava format per dos paraments de pedra treballada i farciment de pedruscall, enganxat tot amb morter de calç. El mur més recent era semblant, però només tenia una cara bona

Carrer de la Muralla, 30

El desembre de 2004 es va dur a terme la primera intervenció. El treball anà a càrrec dels arqueòlegs Jordi Merino i Maribel Fuertes. El solar que s'intervé es troba entre la plaça de l'Hospital i el carrer de la Muralla, on hi havia hagut la pastisseria *Santa Anna*. La muralla es va localitzar entre la vorera i el solar i en una llargada de 4 m. La tècnica constructiva era l'habitual de dos paraments externs de pedra mitjana i treballada per la cara exterior amb un farciment intern de pedra petita i mitjana, lligat tot amb morter de calç.

Es va practicar un sondeig, que va permetre saber que la profunditat de la muralla era d'entre 2,20 m - 230 m, dels quals d'entre 25 cm i 35 cm formaven una banqueta de fonamentació. També es va poder documentar que per sota del mur hi havia un llit de pedres portades per anivellar el terreny format per sorres flonges.

Bombarda. Font: Viquipèdia

eta de fonamentació. També es va poder documentar que per sota del mur hi havia un llit de pedres portades per anivellar el terreny format per sorres flonges.

Carrer de la Muralla, 28 a 18

Els treballs d'arqueologia d'aquest tram de carrer foren dirigits per l'arqueòloga Anna Auge, de Janus S.L., el març de 2009. El tram total on es va trobar la muralla anava des de la meitat del número 28 fins al 18. En el primer dels sondejos, al número 28, es van trobar dos panys paral·lels de fortificació amb una separació entre ells de 40 cm. El llenç de llevant, el més antic, es va construir amb pedres de diverses mides, desbastades i enganxades amb gran quantitat de morter de calç. L'edificació actual s'hi assentava a sobre i només es va poder documentar una amplada de 72 cm. Per la part inferior la base del mur s'eixamplava 20 cm en forma de banqueteta. En temps posteriors, el pany de llevant es va reforçar amb un altre mur de 40 cm d'ample a la banda de ponent i de forma paral·lela. Aquest mur fou construït amb pedra mitjana i petita desbastades i lligades amb morter de calç, amb la cara externa ben acabada, però no així la interna. Si sumem els dos panys

“ Les poblacions costaneres eren envaïdes freqüentment per gent hostil, que saquejava i destruïa tot el que trobava al seu pas. Això va fer que els habitants d'aquests llocs es veiessin en la urgent necessitat de protegir les seves vides i propietats a través de la construcció de fortificacions. ”

de mur, l'amplada de la muralla se n'aniria a poc més d'1,50 m. De cap dels dos llenços se'n pogué determinar amb exactitud la fondària però seguien apareixent tot i haver-se fet un rebaix de 2,40 m. El tipus de construcció trobat constava d'un espai de separació entre els dos murs, posteriorment reomplert de terra i pedra picada o pedruscall. La fortificació documentada des del número 28 fins al 18 desapareix de sobte en el número 16. Es va pensar en la possibilitat que en aquest punt la muralla fes un gir intern ¹.

Les primeres referències documentals

Les excavacions arqueològiques ens han permès entreveure diversos aspectes de la muralla. Però per avançar en el coneixement d'aquest tema tan fascinant ha estat necessari efectuar una immersió en la documentació de diversos arxius i fons documentals, com ara els fons notariais de l'Arxiu Històric de Girona, els pergamins de l'Arxiu Diocesà o el fons Saudín de la Biblioteca de Catalunya. Gràcies a aquesta recerca he pogut entreveure una part més gran del trencaclosques ².

En primer lloc proposo que ens fixem en diversos documents que crec que ens aportaran llum sobre l'antiguitat de les muralles de la Vila. Com és sabut, les poblacions costaneres eren envaïdes freqüentment per gent hostil, que saquejava i destruïa tot el que trobava al seu pas. Això va fer que els habitants d'aquests llocs es veiessin en la urgent necessitat de protegir les seves vides i propietats a través de la construcció de fortificacions.

Document 1

1360 febrer 29. Girona.

Berenguer, [], als clergues de l'església de Blanes. atenent, els precs de Bernat, comte d'Osona, i per altres raons justes que li han presentat, els ordena, que quan hi sigui present una gran quantitat de persones per escoltar l'ofici diví, exhortin a la seva església els seus parroquians per què puguin pescar al mar tots els dies festius del any amb la seva llicència, amb el benentès que hauran de destinar tots els emoluments i tot el preu que n'obtinguin a les muralles i el tancament que han de construir -se al lloc de Blanes. S'exclouen d'aquesta llicència els diumenges i els dies de Santa Maria i dels Apòstols, que tots els parroquians hauran d'honorar. ³

Document 2

1362 gener 13.

Ramon de Blanes, donzell senyor del castell de Blanes, fill i hereu universal de l'Honorable Guillem de Blanes. Atenent que el lloc de Blanes ha estat incendiat i devastat per la guerra dels genovesos, [...]. En Guillem Calabuig, fill i hereu universal de Guillem Calabuig que fou batlle de la vila, ha perdut en aquesta guerra les escriptures dels casals que Guillem de Blanes li havia fet establiment, en el seu temps, a Guillem Calabuig, pare de l'altre Guillem. Els casals es troben entre els carrers Vilalongua i Casselles i afronten a NE i SO (orient i occident) amb carrers públics, a SE (migdia) amb el litoral i a NO (cerç) en honor de Jaume Albertí. El donzell Ramon li reafirma l'establiment al Guillem, fill. ⁴

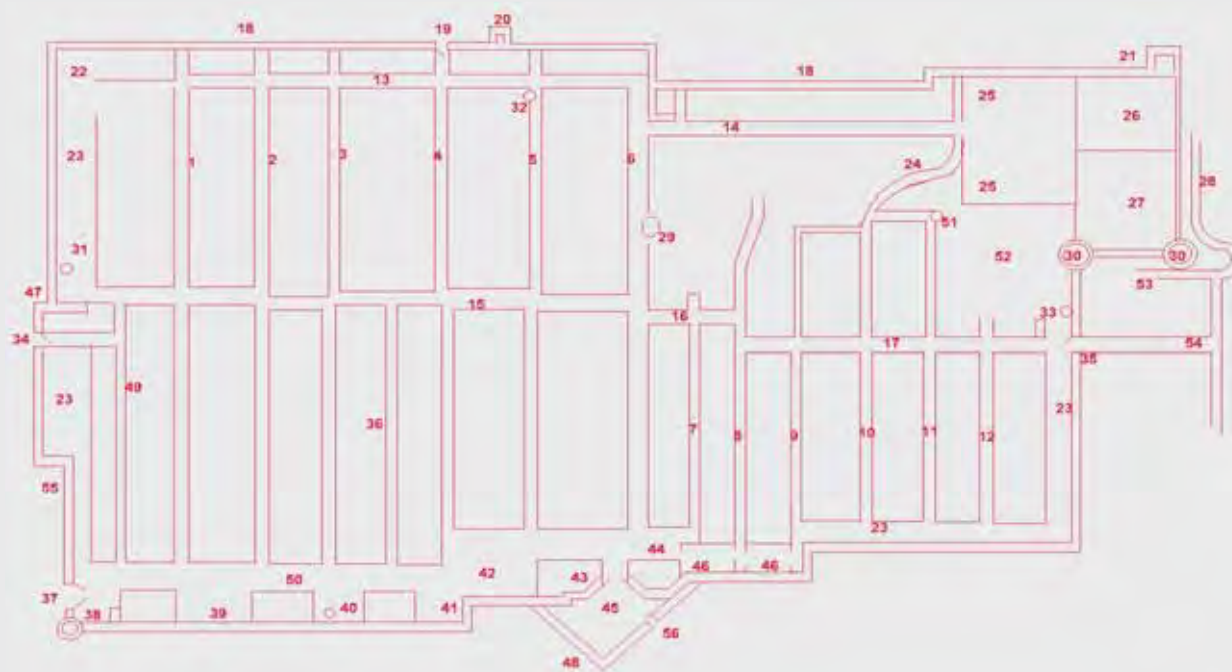
Com es pot preveure per aquesta acta, la devastació de la Vila va esdevenir l'any 1361. Sembla que no hi havia muralla, almenys en aquests carrers.

Document 3

1363 novembre 15. Girona

El bisbe de Girona; a totes les persones que resideixin a la vila, la parròquia i port de Blanes. Fa poc sabut que aquests veïns, desitjant prevenir perills futurs, han començat a construir una muralla i una fortalesa al port de Blanes per a la seva defensa, ja que en el passat, en les guerres contra els genovesos i altres enemics per la seva manca el lloc s'ha incendiat i destruït, s'ha saquejat i destrossat la seva església i s'hi han matat moltes persones, però que no poden acabar-les perquè l'indret està gairebé despoblat per les mortalitats i epidèmies que han proliferat a la zona i també a causa de l'estat de pobresa a què aquestes els han conduït. I considerant que en aquest moment és una necessitat pública urgent defensar la vila amb les muralles i una altra fortalesa i construir i omplir els murs i que només es pot proveir a aquestes empreses amb els guanys dels dies festius. Per tot això, i atenent també la súplica que li han presentat Bernat de Cabrera i els interessats perquè els concedeixi llicència per a pescar els dies que se celebren festivitats de sants, a fi que es pugui acabar la muralla amb el guany que s'hi obtingui amb la pesca, als autoritza a pescar aquests dies i els diumenges, però no en les principals festes de l'any, amb la condició que tot el preu que n'aconsegueixin es destini a la construcció de la muralla. La llicència tindrà vigència només fins a la finalització de l'obre. ⁵

Hipòtesi del traçat del Blanes emmurallat. (Segles XIV - XVII)

1, carrer d'en Saragossa o d'en Viladrau; 2, carrer d'en Boffià o Boffill; 3, carrer d'en Almogaver; 4, carrer d'en Arimbau; 5, carrer d'en Tapiola o Tapioles; 6, carrer Ample; 7, carrer d'en Tarasco o d'en Mollet; 8, carrer del Forn; 9, carrer d'en Serra o de les Bruixes; 10, carrer d'en Vilallonga; 11, carrer d'en Fuyrach o del pou de la Carbonera; 12, carrer Portal de la Carbonera o Portal Nou; 13, carrer de la Travessera o travessera del Pes de la Farina, 14, carrer Nou o de l'Església; 15, carrer de la Travessera; 16, carrer d'en Coll; 17, carrer de la Travessera; 18, Els Valls o el Fossar; 19, Portal d'en Cabessa o de la Verge Maria; 20, torre de defensa del Portal; 21, torre quadrada de darrera l'Església; 22, patis d'en Viladrau; 23, carrerons entre muralles i cases; 24, camí de la Costa; 25, cementiri de l'Església; 26, església de Santa Maria; 27, palau dels Vescomtes; 28, camí que va a la vila de Lloret i altres llocs, també va a Palau; 29, font Gòtica; 30, torres bessones del Palau; 31, pou de la Riera o d'en Mas, també un tram de muralla dintre vila; 32, pou d'en Tapiola; 33, pou costat del mur i també un tram petit de muralla; 34, portal d'en Ferran o de la Riera; 35, portal de la Carbonera o de Santa Anna, també portal Nou; 36, carrer del portal de la Plaça o Pere Roura; 37, portal de la Torre, tan per la part de dintre com de fora existia una placeta; 38, torre de defensa i un petit tram de mur o muralla; 39, plaça d'en Cellers o de Sant Cristòfol; 40, pou de la Plaça; 41, pati de Joan Florit, sabater; 42, carrer travessera de la Plaça, o la Plaça; 43, casa d'en Mergay, després fou d'en Perpinyà i avui bar Terrassans; 44, plaça dels Pòrtics; 45, portal del carrer Ample o del Mar; 46, pòrtics de la Plaça; 47, pati de Joan Blanch; 48, Baluard; 49 carrer d'en Gelat o Gelats; 50 la Travessera; 51 pou de la Carbonera, 52 jardí del Palau; 53, camí de Palau, existiria una entrada per la banda de mar; 54, camí d'en Exides o camí del veïnat de la Carbonera; 55, doble colze que es troba entre les finques número 18 i 16, carrer Muralla; 56, porta de sortida del Baluard.

(* les ciutats, *presumtament per error a l'original*)

Si ens atenim al comunicat del senyor Bisbe, es fàcil deduir que la construcció de les muralles era una obra de molta envergadura i que, ateses les dificultats econòmiques de la Vila, la seva finalització es va allargar força anys. En uns documents d'una dècada després, si les afrontacions són correctes, s'entreveu que encara quedaven trams per fer. En un document de 1374, en què Blanca de Palau ratifica un establiment que el seu marit Ramon de Blanes havia fet temps enrere en emfiteusi a Pere Mas al carrer d'en Bofill, veiem que per l'afrontació de migdia el bé limita amb el mar en el lloc on hi hauria d'haver la muralla⁶. L'altre cas és similar i s'esdevé en el testament de Bernat (...) de l'any 1375.

Aquest deixa una casa amb pati, situada en el carrer d'en Saragossa (actual c/ de l'Hospital) que per la banda de SE o migdia, afronta amb el litoral en comptes de amb la muralla⁷.

Referències per trams de muralla: Sobre el pany de muralla del passeig de Dintre i la plaça d'Espanya

► L'any 1400, Ramon de Rexach, procurador del senyor Bernat de Cabrera, fa establiment en emfiteusi a Bernat Mergay, barber Vila de Blanes, d'un pati de terra amb les seves entrades i eixides, situat dintre muralles,

al costat mateix d'una botiga (obrador o espai de venda a la menuda i a peu pla. Barraca per a estris) del mateix emfiteuta que es troba en el Portal del Mar (carrer Ample) amb la facultat que en aquest pati podrà edificar botiga o obrador. El pati afronta a NE amb la seva botiga, a SE amb la muralla i a SO i NO amb vies públiques. La llargària va des de la seva botiga fins la bombarda⁸. Aquest pati que estableix Ramon Rexach a Bernat Mergay juntament amb l'anteriorment esmentat, és l'espai que avui ocupa el cafè Terrassans. En el costat de SO i a la part superior de la muralla hi hauria instal·lada una bombarda, com a arma de dissuasió pels que pretenien assaltar la vila. Vuit anys més tard el pati i la botiga formaven una sola casa de dos portals que Mergay ven a Antoni Perpinyà⁹. La finca donava a tres carrers i per la banda de migdia o SE tocava amb la muralla.

► L'any 1429, Pere Marc, draper de la vila de Blanes, com a procurador general de Bernat Joan de Cabrera comte de Mòdica en el regne de Sicília, senyor del vescomtat de Cabrera i Bas, estableix en emfiteusi a Francesc Torrelles, sastre de la vila de Blanes, un pati de terra per construir casa en el pòrtic de la vila. Afronta a NE amb el mur i part amb dit senyor, a SE amb la muralla, a SO amb la Plaça i a NO amb honor del Senyor¹⁰.

► L'any 1430, Joan Barber, pescador, com a procurador de Narcís Corondell, corder de Monell, hereu universal de Caterina, vídua d'Antoni Perpinyà, pescador de la vila de Blanes, ven a Antoni Mas, mercader de la vila un hospici o casa situat a la Plaça. Afronta a NE amb el senyor comte i part amb el mur, a SE amb la muralla, a SO amb el Portal del mar i via pública i a NO amb la Plaça¹¹. Aquesta casa estava construïda dins un tram de muralla de 9,40 m. de longitud que s'endinsava cap al baluard al davant del carrer Ample. L'any 1544 es construeix per la banda NE d'aquest tram el mur de llevant del baluard, que segons van poder datar els arqueòlegs feia 9,40 metres. Pel costat SO, possiblement, el Portal del carrer Ample o del Mar es trobaria entre la vorera del carrer i l'actual cafè dels Terrassans.

► L'octubre de 1430 Francesc Torrelles, sastre resident a la vila de Blanes i Pascassia, la seva muller, venen a Bernat Sala, sabater d'aquesta vila un pati de terra que tenen al pòrtic de Blanes, contigu a un altre pati que tenen en el mateix lloc, en virtut d'un establiment que els va signar Pere Marc que aleshores era procurador del comte. El pati venut s'estén en alçada fins als pilars centrals del pòrtic i afronta a NE (sol ixent) amb la muralla de la vila;

a SE amb un pati de Pere Juia; a SO amb carrer públic i a NO amb un altre pati dels venedors¹². Com es pot veure en l'afrontació de NE la muralla reula cap a dintre vila.

► El març de 1446, Pascassia, muller de Francesc Torrelles, com a procuradora del seu marit, ven a Francesc Domènech, sabater de Blanes, una botiga que el seu marit té a la plaça d'aquesta vila. La botiga està situada sota el pòrtic de la Plaça contigua a la muralla, que havia estat establerta a Francesc Torrelles per Pere Marc quan era un pati. També li ven el dret de construir cases sobre el pòrtic. La botiga que li ven afronta a NE amb la muralla i amb un honor de Pere Padró; a SE amb la muralla; a SO amb la botiga de l'hereu¹³.

► El gener de 1447, Joan Pintor, barber de la vila de Blanes, com a procurador de Bartomeu Soler, abans barber que resideix a la vila de Palafrugell, ven a Miquel Tixedor, pescador de la mateixa vila, com a major donant a l'encant públic, les dues parts construïdes cap a NE d'una casa contigua a la muralla que Bartomeu Soler té al capdavant del carrer Ample a la banda del portal de la muralla. Les dues parts de l'immoble, que no tenen sostre, afronten a NE amb una botiga del barber Pere Padró a través d'un camí que fa de claveguera, i amb la muralla, SE amb el mur o muralla¹⁴.

► El juliol de 1455, Antoni Puig com a procurador general de Bernat Joan de Cabrera, senyor del castell de Blanes, estableix a Pere Juià, que abans era sastre d'aquesta vila i ara resideix a la ciutat de Barcelona, el pati de l'entrada que l'interessat mateix té sota el pòrtic de la Plaça. El pati s'estableix en el seu estat actual, que comprèn des de la porta d'entrada de la casa fins al pilar de la carnisseria d'Hipòlit Anglada, carnisser, i fins l'altre pilar que hi ha cap a la banda de la carnisseria de Ponç Caselles, sastre d'aquesta vila, i de pilar a pilar. Es pacta que ni Pere Juià ni els seus successors no hi podran fer obres sense llicència del Senyor. El pati haurà de restar sempre com és ara. Però sí que podran tenir-hi taules clavades tal com hi ha ara al pati mateix i a totes les entrades de la casa. Pere Juià haurà de pagar per Nadal un cens d'un diner barcelonès. A més, aquest ha entregat un parell de guants com a entrada de l'establiment a Joan de Cabrera, fill de Bernat Joan¹⁵.

La plaça dels Pòrtics estava situada entre els carrers Ample i el carrer del Forn. L'última casa del carrer del Forn tocava amb el pòrtic. Es té constància que per anar a la notaria de Joan Manresa, que es trobava en el carrer de

Voltes desaparegudes, a l'actual plaça Espanya. Núm. Reg. 30166 (AMBL)

les Bruixes (avui Mossèn Manresa) la gent que circulava per la part de baix de Dintre Vila agafava el pas dels pòrtics de la Plaça.

Si seguim la muralla de SE cap a SO -ponent segons les actes notariales- ens trobem que aquest llenç de muralla feia un gir de 90° cap a mar i tenia 12 pams (2,40 m.) de longitud. En aquest lloc per la banda de dintre murs, l'any 1484, el procurador de Joan de Cardona i de Prades, estableix a Jaume Florit, sabater i síndic de la universitat un pati de terra -solar- contigu a la muralla i prop del carrer Portal de la Plaça -carrer de Pere Roura-. El pati té una llargària de 56 pams (10,20 m.) Aquest pati no el podrà edificar ni tancar, només podrà posar-hi un porxo i una taula per vendre fruita, aus o altres mercaderies¹⁶.

► L'any 1567, Frederic de Cabrera, governador i procurador general del vescomtat de Cabrera, amb el visticplau del Senyor, concedeix al mercader Pere Vilallonga llicència per obrir una finestra a una paret de la muralla que és dins de casa seva a la plaça de la Vila. La finestra, que ha de tenir 6 pams d'amplada i 10 pams d'alçada, es

pot fer amb la condició que tingui una reixa embotida i que quan el senyor ho cregui convenient "per temor de moros" haurà de tancar-la i paredar-la sense condicions¹⁷.

Seguint aquest pany de la muralla cap al SE hi havia el carrer de la Travessera que seguia paral·lel al mur fins arribar al carrer Bellaire on es trobava amb la plaça de Sant Cristòfol (abans d'en Cellés) i després es perllongava fins al carrer de l'Hospital. Sabem que davant del carrer Bellaire, a cavall dels s. XVII i XVIII, hi havia una casa propietat de Gerard Teï que tenia dos portals i que carregava contra la muralla Aquesta casa afrontava a NE, amb un honor de l'hereu d'Agustí Homs, mitjançant un pati en el qual es trobava el pou de la Plaça i part amb la muralla o platja de la Vila; a SE amb el mur o platja, a SO amb la plaça de Sant Cristòfol i a NO amb el carrer Bellaire o travessera de Sant Cristòfol¹⁸. Al llarg d'aquesta travessera s'hi havien anat construïnt cases que carregaven contra la muralla. Malgrat això, hom podia circular perfectament des de la Plaça dels Dies Feines fins a l'extrem del Portal de la Torre.

En direcció al SO per aquesta travessera de dintre muralla s'arribava a una placeta que hi havia al davant de la torre de defensa en el cantó Sud de la muralla. Abans de la placeta, hi havia un tram de mur que empalmava amb la muralla¹⁹. Aquest petit tram de muralla podria ser que fos la resta del mur de SO d'abans de construir-se la torre

Sobre el pany de muralla del carrer de la Muralla

La torre que hem esmentat es troba enterrada sota alguna de les primeres cases del passeig de Dintre mentre que el Portal de la Torre hauria de trobar-se aproximadament entre la casa número 4 o 6 de l'actual carrer de la Muralla. A l'exterior del Portal hi havia una plaça per on passaven els camins per anar a la Massaneda (per l'actual carrer de Sant Antoni) el litoral del mar i el camí de la muralla. Entre la muralla i darrere les cases del carrer d'en Gelats (avui c/ Sant Jaume) hi havia un carreró que amb el pas del temps alguns propietaris l'aprofitaren com a pati posterior. Aquesta torre es troba citada per primera vegada l'any 1425 quan Joan Morell i la seva esposa fan donació al seu fill Bernat d'una casa del carrer d'en Gelats. En el document es diu que està a prop del portal de la Torre de la Muralla de la Riera²⁰.

Continuant el recorregut pel llenç de la muralla SO, cal comentar que he tingut a les meves mans una acta del segle XVII, relativa a l'edificació d'un pati d'una casa del carrer de la Riera, (carrer de Sant Jaume) que donava amb el mur de la vila. En el límit de SE afrontava part amb la muralla i part amb la casa del costat. A l'afrontació de SO tenia la muralla. Segurament es tracta de la mateixa casa que els arqueòlegs descriuen en la intervenció de l'any 2009, arran de l'arranjament del carrer de la Muralla.

Seguint aquest pany de muralla ens trobarem amb el Portal de la Riera. Aquest estaria en el carreró d'entrada a l'actual plaça de l'Hospital vell. També era conegut amb altres noms com ara: el portal d'en Ferran, el portalet, el portal de l'hospital o el portal d'en Torrent. Aquest darrer nom vindria motivat pel fet que l'Esteve Torrent tenia el seu obrador de tint al costat del portal l'any 1583²¹. En una acta de 1504, el procurador del vescomtat de Cabrera estableix un pati que per la part de NO arribava al davant del portal i de la claveguera que desaguava les aigües pluvials a la riera²². A la casa número 30, on fa

uns anys hi havia hagut la pastisseria Santa Anna, també es va trobar un tram de la muralla. Amb la urbanització de la resta del carrer no es va trobar cap altra constància de muralla. L'any 1482, Antoni de Fluvià, procurador general de Joan de Cardona, estableix en emfiteusi a Joan Blanch, fuster de la vila de Blanes, una terra contigua a la muralla, propera al pou de la Riera o d'en Mas, que té una llargària de 3 canes (7,5 m.) i una amplada de 6 pams (1,20 m). La peça limita pel SE i SO amb la muralla. No se li permet construir casa, només podrà posar taula per tenir-hi draps (roba)²³. Aquest gir del mur de 120 cm. en direcció a Dintre Vila explicaria el perquè no es va trobar més muralla.

A la banda de Dintre Vila, més o menys en línia amb l'anterior establiment, es trobava el Pou de la Riera o d'en Mas. Sàlvia, vídua del ferrer Joan Homs, manifestava tenir una casa situada en el carrer del Pou d'en Mas a tocar el pou. La casa afrontava a NE amb dues cases, a SE amb un tram de muralla, a SO amb el pou i a NO amb un carrer que no té sortida²⁴. Aquest tram de muralla de Dintre Vila, possiblement avui servirà de fonament a alguna de les cases de la plaça de l'Hospital. Es desconeix per què es troba en aquest lloc.

El mur de la vila segueix carrer Muralla amunt fins arribar al carrer dels Valls. En aquesta cantonada oest no es detecta cap torre. A l'altura de l'actual carrer Mercaders (antigament la travessera de la Verge Maria i en el segle XVIII d'en Pietà) quedava tallat pel carrer de l'Hospital. D'aquesta manera quedava un espai entre els dos panys de muralla i el carrer. Al costat dels coneguts com els patis d'en Viladrau. Tenien un caminet a la part SE. El 1435. Joan de Castellet procurador general de Bernat Joan de Cabrera, estableix en emfiteusi al discret Antoni Rabaça, prevere de l'església de Sant Esteve de

Es Portal. 1915 c. Foto L. Roisin. Núm. Reg. 1819 (AMBL)

Tordera, un pati de terra en aquest lloc d'en Viladrau. En l'afrontació de SE apareix un camí públic i al NO té la muralla.²⁵

L'any 1442 Pere ça Roca, procurador de Bernat Joan de Cabrera, estableix en emfiteusi a Francesc Torrelles, sastre de la vila de Blanes, un pati en aquest mateix lloc. Les afrontacions de la banda SO són amb la muralla i pel NO també afronta amb la muralla²⁶. Sembla que per darrere les cases que donaven a la muralla del carrer d'en Saragossa (Hospital), a partir dels actuals carrers de Teo-longo Bacchio i Mercaders, va existir un carreró.

Sobre el pany de muralla del carrer dels Valls

Pel que fa al llenç de la muralla NO, cal dir que entre els horts exteriors i la muralla hi havia una fossa o vall per dificultar qualsevol assalt al mur. L'entrada a la Vila es feia a través del portal d'en Cabessa (anomenat posteriorment de la Verge Maria) per un camí que venia del camí reial (carrer del Raval - Salut). Com que aquest camí podia afectar la defensa del Portal, va existir un element defensiu en forma de torre per protegir aquest flanc. Els Valls i la Muralla arribaven fins a la cantonada NE del carrer Ample. Aquí hi havia un colze que la desviava uns metres carrer Ample avall.

En un document de 1435 podem llegir que Joan de Castellet, que resideix a la parròquia de Sant Llorenç de Maçanet, com a procurador general del noble Bernat Joan de Cabrera, estableix en emfiteusi a Martí Rodó, sabater (a) custor, una peça de terra que el senyor té en els Valls del mur de la Vila de Blanes per edificar casa i adoberia. Aquesta peça està situada cap al Pou superior i té una llargària de 2 canes i mitja i és tan ample com la botiga d'en Sitges. Afronta a NE amb honor del senyor Comte, a SE amb els Valls, a SO amb la casa del forn de Pere Sitges i a NO amb via pública (carrer Raval)²⁷.

Si ens fixem una mica en les afrontacions dels següents establiment en el lloc dels Valls podem trobar pistes relatives a l'existència d'un apèndix defensiu que sobresortia del pany de mur situat entre el Portal d'en Cabessa i el carrer Ample.

► En una acta de maig de l'any 1455 maig, Antoni de Puig, com a procurador general de Bernat Joan de Cabrera, estableix al mercader de Blanes, Bernat de Clapers

un pati de 23 pams de llargària (4,60m) i d'ample des de l'hort de Pere Sbert fins a la muralla. Aquest pati afronta a NE amb un altre honor de l'emfiteuta (el comprador) i part amb la muralla; a SE amb el mur o muralla i part amb el vall; a SO amb el vall i a NO amb Pere Sbert.²⁸

► L'abril de l'any 1502, el cavaller Ferdinando de Joara, com a procurador general del vescomte de Cabrera, Fredique Enríquez de Cabrera, estableix en emfiteusi a l'honorable Jaume Ferrer, mercader i clavari del Vescomtat de Cabrera, un pati o sol de terra en el lloc dels Valls prop del Portal de la Verge Maria. En les afrontacions es llegeix que a NE afronta amb l'hort de Pere Sbert i part amb l'hort de l'hereu de na Clapers, mitjançant camí per entrar a dits horts. Però diu que no es podrà anar més amunt del cantó de la muralla o torre. És en aquest punt on podria trobar-se la torre de defensa del portal d'entrada a la vila.²⁹

Seguint amb aquest pany de muralla, en arribar a la cantonada feia el gir de 90° per travessar l'actual carrer dels Valls, baixar pel carrer Ample i tornar a fer un altre gir de 90° més per enfilar-se carrer Valls amunt pocs metres endins de l'actual línia de cases de la banda dreta del carrer. Abans d'arribar a l'última casa dels Valls feia un petit doble colze. Això es pot veure en un document de l'any 1456 en les afrontacions de la casa d'Antoni Pagès: aquesta casa afrontava a NE i SE amb el carrer Nou, SO part amb la casa d'en Torre i part amb la muralla i a NO també amb la muralla³⁰. Després de passar per darrere d'aquesta casa, la muralla prosseguia fins a trobar-se amb la Torre del costat superior de l'Església, a tocar de l'actual carrer dels Papus. Aquesta torre sobrepassava la teulada de l'Església en 26 pams (5,20 m.) i la seva pedra es va aprofitar per edificar la capella de la Verge dels Dolors, en el segon quart del segle XVIII³¹.

Altres referències documentals que ens parlen de la muralla d'aquesta zona:

► El maig de 1583 Pere Aimeric, com a procurador general dels vescomtes de Cabrera i Bas, concedeix a Sebastià Vilallonga, mercader de la Vila de Blanes, llicència perquè pugui tancar amb una paret el pati, pòrtic o porxada que hi ha davant el portal de la casa que té al capdamunt del carrer Ample, cap a la banda de la casa de Jaume Orench, mariner. La paret anirà des del cantó de casa seva cap a la part NO del carrer, on ara hi ha voltes, fins al pilar que Sebastià Vilallonga mateix té a la cantonada. Estava obligat a separar-se d'aquesta 10 pams i

a deixar lliure el gruix del pilar que hi ha en aquest punt per tal que el carrer Ample es pogués eixamplar³².

► En una acta de l'any 1440 sobre la venda d'una casa amb pati a la part de baix del carrer Nou o de l'Església es dona el cas curiós que la casa i pati tenen muralla per tres costats; els Valls, el carrer Ample i el carrer Nou. Per entrar a la casa i pati es feia per una prolongació del mateix carrer Nou vers la muralla dels Valls. Els arqueòlegs en la intervenció de l'any 2000 ja varen trobar un bocí de muralla que baixava carrer avall³³. Penso que això només es pot entendre si creiem que en un principi estava projectat fer passar la muralla per aquest lloc.

► En una acta del 1565 s'escriptura la venda d'un hort al costat del mur de la Vila darrere el Palau. Afrontava a NE part amb el mateix comprador i part amb un camí i a SE amb la paret de l'Església mitjançant els Valls i la Muralla³⁴.

► En el capbreu del senyor Francesc Sala i Alemany de l'any 1706, Anton Angelgran, teixidor, declara tenir una casa amb un hort en el carrer del Raval que pel costat de SE limita amb les parets de l'església, que abans eren muralla³⁵.

Sobre el tram de darrere l'Església i el Palau

Per la banda de NE, que és la que correspon a darrere l'Església i al Palau, no hi havia muralla. Aquesta funció la feien els murs del Palau i l'església, que eren prou reforçats per resistir atacs de gent hostil. Per aquesta zona passava un camí que en alguns documents se cita com a camí que va a Lloret i en d'altres com camí que va a Palau. S'entén que aquest trajecte seria el pas de carruatges a Palau, així s'estalviaven travessar pels carrerons del poble.

L'any 1445, Angelina, vídua de Joan Barrot, ven una part d'una vinya que té cap al camí de SE que va a Palau, en el lloc dit *per sobre l'Església*. Al NE i SE afrontava amb aquest camí, a SO amb el cementiri nou i a NO amb l'altra part de la vinya venuda.³⁶

En el cantó Est de Palau, antigament havia existit una gran torre de defensa que va ser blanc del francesos quan van envair la vila a finals del segle XVII. Posteriorment el 1740 un temporal de migjorn va acabar per enderro-

*Baluard del carrer Ample. Foto Aitor Roger.
Núm. Reg. 18948 (AMBL)*

car-la sobre l'hort de Salvador Pou.³⁷ Fa uns anys, inexplicablement, en el seu lloc s'hi va edificar un bloc de pisos.

Sobre la torre bessona que hi devia haver al cantó Sud de Palau no he trobat informació. Pel que fa al pany de paret entre les dues torres, per la banda de mar, avui encara es pot apreciar que la part baixa és atalussada. Hi ha fundats indicis que en aquest pany de paret hi havia un portal d'entrada als baixos de Palau.

El llenç de muralla que baixa del Palau cap a mar, amb la documentació de què dispo, és el que més interrogants presenta pel que fa al seu traçat. No queda clar per quin carrer passava. En alguns documents sembla que baixaria en direcció a mar per l'actual carrer de la Porta Nova i en altres pel carrer de Santa Anna. El que sí és clar és que entre la filera de cases i el llenç de la muralla hi havia un carreró.

En un capbreu de Francesc de Moncada de l'any 1583, el mercader Pere Axides declara tenir una casa en el carrer o portal de Santa Anna. Afrontava a NE amb la muralla, d'on diu que hi ha un pou del qual té llicència per treure aigua. A SE afrontava amb el camí públic (es refereix al carrer Unió), A SO afrontava amb la muralla i a NO amb el verger del palau³⁸. Aquest últim tram de muralla del SO només el trobo en aquesta afrontació. Cal dir que també podria tractar-se d'un residu d'una antiga muralla o potser d'una equivocació de l'escribà..

Sobre el llenç de muralla del SE a sa Carbonera

Aquest pany de muralla per la banda de mar, tancava el barri de sa Carbonera fins al doble colze al qual ja m'he referit en parlar dels pòrtics de la Plaça. Crec que aquest doble colze es trobaria en l'espai de la finca que actualment ocupa l'entitat bancària de "la Caixa". Concretament, en la part que toca més a l'entrada del carrer Mossèn Manresa.

Pel que fa a la situació de la muralla SE, hi ha un document de la família Monrodon i Sans que la situa a 60 pams (uns 12 metres) del camí que anava del baluard a la capella de la Verge de l'Esperança i al monestir dels caputxins, avui carrer de Roig Jalpí³⁹. Entre la muralla i les cases hi passava un carreró.

El 4 d'agost de 1552 es dona llicència als jurats i obrers de Blanes per aplicar l'almoïna de la vila a fortificar la població. Aquest document està fora de consulta⁴⁰.

Sobre el Baluard

El dimarts 27 de març de 1544, l'honorable Pere Sacristà i Benet Bach, jurats de la universitat de Sant Celoni, en presència de Joan Camps, notari de la vila de Blanes i del noble i magnífic Jeroni Agustí, batlle general de Catalunya i governador general procurador del vescomtat de Cabrera, que aquest dia era Blanes, presenten en mà una escriptura suplicatòria per la qual la universitat i singulars persones de la seva població gaudeixen del privilegi de no poder ser obligats a ajudar en la construcció de baluards, reparos i fortificació de la vila de Blanes. No obstant això, i per el temps que ells fixaran, accedeixen a ajudar sense que això comporti perdre el privilegi que tenen concedit.⁴¹

El baluard que hi havia fora muralles davant de mar estava adossat a la muralla per la paret de llevant a l'altura de la casa que es trobava al mig del carrer Ample i la paret del primer pòrtic. Pel que fa al mur de migdia, devia

“ El baluard que hi havia fora muralles davant de mar estava adossat a la muralla per la paret de llevant a l'altura del carrer Ample. ”

tocar amb la muralla entre els actuals edificis del cafè Terrassans i l'Ajuntament. Per la banda de mar podria tancar amb dos trams més de mur formant un pentàgon al irregular.

Aquest baluard es torna a citar l'any 1545 quan els jurats de la universitat signen un contracte amb el mestre de cases Joan Parés per construir la claveguera o canonada per treure les aigües pluvials⁴². Aquesta canonada havia de travessar per mig del portal del carrer Ample i sortir 12 pams del baluard.

Aquest no va ser l'únic baluard que hi va haver a Blanes. Així ho testimonia un document de l'any 1513 on Joan Camps, mestre de cases de la vila de Blanes, fa àpoca a l'honorable Jaume Ferrer, clavari del vescomtat de Cabrera, d'haver rebut la quantitat de 37 lliures, 14 sous i 2 diners de moneda barcelonesa per unes obres fetes en el castell de Blanes. Els conceptes del rebut són: per mans de mestre i de manobre; per a la calç, sorra, arena, cairons i rajoles; per fer la cisterna i el peu de dues escales de pedra i calç; i per enrajolar dues cambres i un passatge. També per fer un baluard davant del portal principal de dit castell i fer el lllindar del portal. També per 7 canes -10,5 metres- per fer el lliça del castell, a la paret de les finestres a la volta de Santa Anna.

Observem ara els treballs de fusteria⁴³. Joan Gay, fuster de la vila de Blanes, també fa àpoca a l'honorable Jaume Ferrer d'haver rebut 11 lliures i 1 sou i mig en concepte del treball de la porta major del castell i golfos, per les portes de la torre, fusta i golfos, per portes de tres finestres, per l'escala de la torre, per les arrambadores de dues escales i per la porta de la cisterna per la porta de la bescambra (comuna). Finalment, per clavar golfos, tota la fusta i els jornals de mestre⁴⁴. Aquestes obres sembla clar que s'han fet al Palau encara que les fonts utilitzem el terme castell, la qual cosa esdevé enganyosa.

La fi de les muralles i el Palau

A continuació presento diverses referències que aporten informació sobre la desaparició de les muralles i el Palau.

En el Capbreu de Francesc Sala datat entre 1705 i 1709, se cita que la major part de les muralles i la torre, així com moltes cases, es troben enderrocades per la guerra. Del Palau no en diu res, però sabem que estava en estat

ruïnós després de la destrucció que va patir a mans franceses durant la Guerra dels Nou Anys ⁴⁵.

Poc abans de tota aquesta destrucció, Joan Soteras, mestre de cases, feia àpoca al negociant i jurat de la universitat, Josep Alemany, de les obres de fortificació que havia efectuat a la vila durant els anys 1694 i 1695. La relació de les obres és la següent: fortificar el cementiri, fortificar muralles, tancar finestres de les muralles i altres obres fetes per ordre del senyor Domingo Caratxó, mestre de camp dels napolitans i del capità comandant dels alemanys que es troben de guarnició a la vila. El total dels treballs va pujar a 135 lliures 8 sous i 3 diners. Els soldats varen col·laborar en les obres i se'ls va pagar per la seva feina.⁴⁶

L'any 1698, el patró Josep Portes, mariner de la vila de Blanes i propietari dels masos Manresa i Fornaca encarrega al terrassà Esteve Ros el transport dels materials per a la construcció de la cort i la pallissa del mas Fornaca. Part de la pedra es trenca de la muralla⁴⁷

I, per finalitzar, una darrera cita que ens parla de l'estat del Palau a finals del s. XVIII. Don Antonio de Arrieta, procurador del marques de Cogolludo i Aytona, el 23 de febrer de 1773 fa establiment als germans Antoni Illas, daurador i Joan Illas, escultor, de dos solars. Un, el solar de Palau, tenia una llargària 48 vares i una amplada de 30. Aquest afrontava a NE amb un camí existent, a SE part amb l'hort de na Tecla Pou i Gelabert, muller de Gaspar Gelabert, aguller de la vila, i part amb els hereus de Bru Gelabert Aixides, a SO part amb el verger i part amb el cementiri de l'església i a NO amb la parròquia. L'altre solar era el del verger o jardí del Palau. Tenia 56 vares de llarg i 22 d'ample. Afrontava a NE amb el solar del Palau i part amb el carrer de Santa Anna, a SE amb Garau Ros (a) cuyanes), a SO amb el carrer del Portal Nou i a NO amb el dit cementiri⁴⁸. El jardí o verger dels Cabrera ja existia de molt antic i arribava fins al carrer d'en Girbau o pou de la Carbonera.

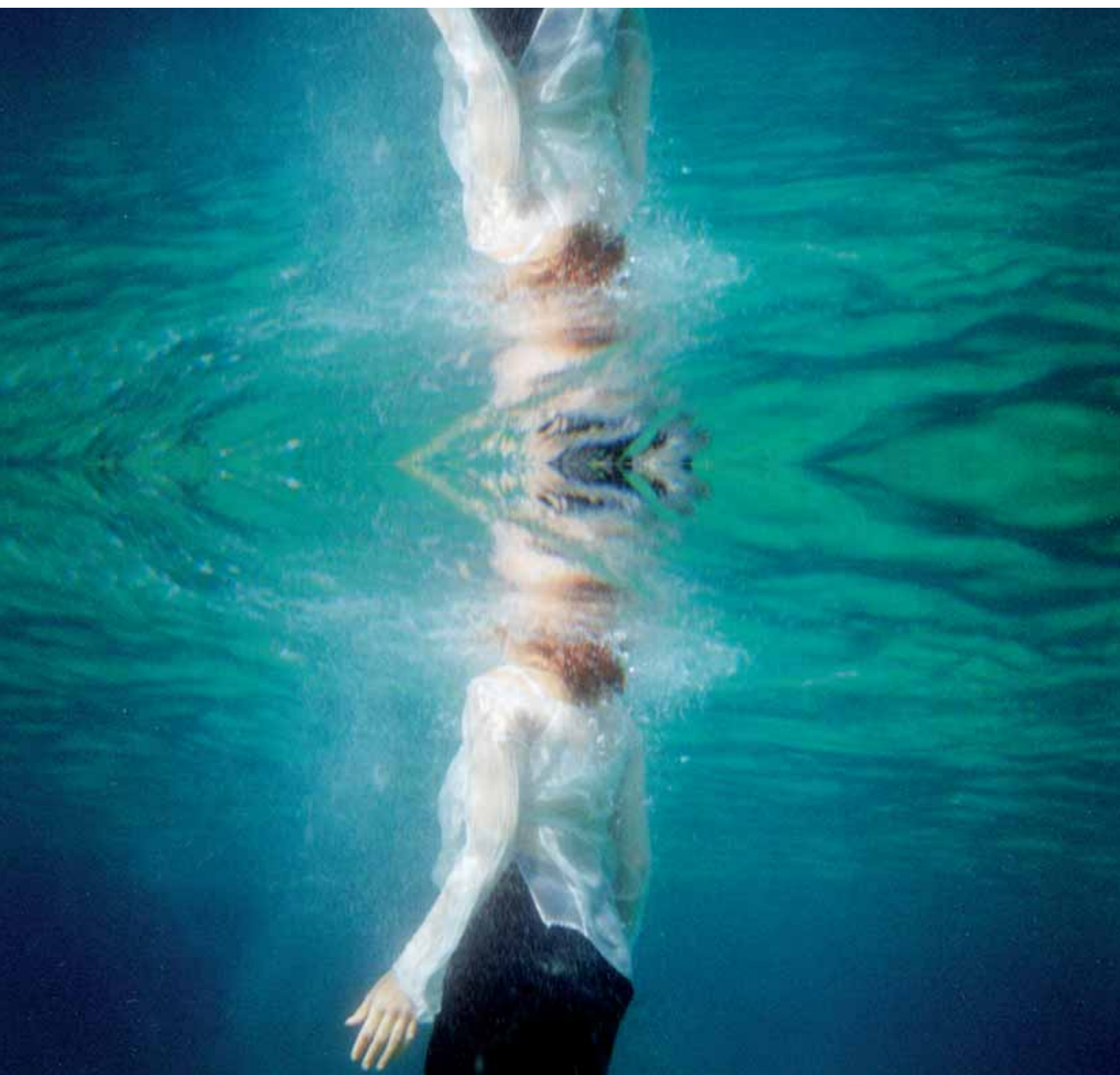
Joan Baltrons i Ribas
Investigador

notes

- 1 Per a més informació vegeu: Manzano, Susanna; Reyes, Antoni; El programa municipal d'excavacions arqueològiques. Blanda 4. (2001) i també Augé, Anna; Fuertes, Maribel; Llinàs, Joan; Manzano, Susanna; Merino, Jordi. "La muralla baixmedieval i moderna de Blanes: estat de la qüestió". Actes del IV Congrés d'Arqueologia medieval i moderna a Catalunya. Ajuntament de Tarragona i ACRAM (2010)
- 2 Haig d'agrair la inestimable col·laboració de l'arxivera i historiadora Sílvia Mancebo i Garcia en la traducció d'actes notariais de l'Arxiu Històric de Girona i de diversos documents de l'Arxiu Diocesà de Girona. També vull agrair al Sr. Toni Reyes Valent, de l'Arxiu Municipal de Blanes, el seu ajut en l'organització i confecció de l'article.
- 3 Arxiu diocesà de Girona llibre U35, any 1360.
- 4 Pergamí de la Biblioteca de Catalunya, any 1362.
- 5 Arxiu diocesà de Girona, llibre U37, any 1363
- 6 Arxiu històric de Girona, llibre 2 s/f any 1374
- 7 Arxiu històric de Girona, llibre 382 s/ .any 1375. Emfiteusi: contracte pel qual un senyor dona a una altra persona (emfiteuta) el domini útil d'una cosa immoble, tot retenint-ne el domini directe a canvi de rebre un cànon de l'emfiteuta o senyor útil.
- 8 Arxiu històric de Girona, llibre 6 s/f any 1400. (la bombardà és considerada l'arma de foc portàtil més antiga, la seva munició era de boles de pedra, més endavant foren boles de ferro).
- 9 Arxiu històric de Girona, llibre 8, foli 9v any 1408
- 10 Arxiu històric de Girona, llibre 12 s/f any 1429
- 11 Arxiu històric de Girona, llibre 443 s/f any 1430
- 12 Arxiu històric de Girona, llibre 443 s/f any 1430
- 13 Arxiu històric de Girona, llibre 407 foli 21 any 1446
- 14 Arxiu històric de Girona, llibre 15 s/f. any 1447
- 15 Arxiu històric de Girona, llibre 410 s/f any 1455
- 16 Arxiu històric de Girona, llibre 425 s/f any 1484
- 17 Arxiu històric de Girona, llibre 93 s/f any 1567
- 18 Arxiu històric de Girona, llibre 256 foli 165 any 1699. En el segle XV en una casa del carrer Hospital que tocava a la plaça hi havien fet estada els frares de Santa Maria de Montalegre.
- 19 Arxiu històric de Girona, llibre
- 20 Arxiu històric de Girona, llibre 397 foli 53 any 1425
- 21 Fons Saudin Biblioteca de Catalunya, llibre de capbreus 1583
- 22 Arxiu històric de Girona, llibre 22 s/f any 1504.
- 23 Arxiu històric de Girona, llibre 19 s/f 1482.
- 24 Biblioteca de Catalunya, llibre de capbreus any 1583 foli 145
- 25 Arxiu històric de Girona, llibre 400 foli 26 any 1435
- 26 Arxiu històric de Girona, llibre 405 foli 57 any 1442.
- 27 Arxiu històric de Girona, llibre 400 s/f any 1435.
- 28 Arxiu històric de Girona, llibre 410 s/f any 1455.?
- 29 Arxiu històric de Girona, llibre 426 s/f any 1502.
- 30 Arxiu històric de Girona, llibre 413 s/f any 1456.
- 31 Llibres sacramentals parròquia de Santa Maria B-9, foli 621.
- 32 Arxiu històric de Girona, llibre 103 foli 40 r- s 1583.
- 33 Arxiu històric de Girona, llibre 403 foli 68v any 1440.
- 34 Arxiu històric de Girona, llibre 91 foli 23 any 1565.
- 35 Arxiu municipal Fidel Fita (AMFF) Fons notarial. Arenys de Mar, VII, vol. 25. Capbreu: manual on hom anotava els reconeixements fets pels emfiteutes als senyors directes per tal de servir memòria o prova de la subsistència dels drets dominicals.
- 36 Arxiu històric de Girona , llibre 406 s/f any 1445.
- 37 Arxiu Municipal de Blanes, llibre d'actes de l'Ajuntament any 1740, un fort temporal de migjorn en ratxes fortes de vent que el dia 27 de gener les ones arribaren fins a la font del carrer Ample i altres llocs. Arrencà la creu coberta, i la seva base de pedra de moldre olives va rodar camí amunt.
- 38 Còpia del capbreu de Blanes de 1583 de Francesc de Moncada, fons Saudin. Biblioteca de Catalunya.
- 39 Còpia del capbreu de Blanes de 1583 de Francesc de Moncada, fons Saudin. Biblioteca de Catalunya.
- 40 Arxiu diocesà de Girona, llibre U200 s/f fora de consulta. any 1552.
- 41 pergamí de l'AHFF, arxiu històric Fidel Fita d'Arenys
- 42 Arxiu històric de Girona, llibre 71 s/f any 1545.
- 43 Arxiu històric de Girona, llibre 27 s/f, any 1513.
- 44 Arxiu històric de Girona, llibre 27 s/f, any 1513.
- 45 Arxiu municipal Fidel Fita (AMFF) Fons notarial. Arenys de Mar, VII, vol. 25.
- 46 Arxiu històric de Girona, llibre 230 s/f, any 1697, (època: carta de pagament en el qual el creditor declara que el deutor ha pagat la quantitat deguda).
- 47 Arxiu històric de Girona llibre 231 foli 14 any 1698.
- 48 Arxiu històric de Girona, llibre(...) any 1773.(la vara castellana, que era la més usada, equival a 0,836 metres).

03 Entre tantes llums, Mayte Vieta

per Josep Bota-Gibert

cuerpos de Luz. 2009

Animales del tiempo. tan lejos tan cerca. 2004

*Vista general de l'exposició Fràgil. Animales del tiempo.
Bambi 2011*

Avui, 15 de novembre, a les 8:15 AM, amb una idea precisa del que vull dir i com vull organitzar el material començo el *rush* final d'aquesta peça, en plena maduració. Moltes coses ja estan resoltes de fa dies: l'entrevista es presentarà com un monòleg del present cap al passat, com l'Alejo Carpentier en aquell memorable *Viaje a la semilla*. Es tracta que aparegui nítidament la veu de Mayte Vieta, com nítida i clara veig ara la seva obra; que es notin prou els temes, procediments, metàfores, afectes i efectes. Però també els seus hàbits lingüístics, el seu vocabulari, les seves maneres, el caràcter apassionat, vehement i neguitós, torrencial i artístic, la relació amb les persones del seu entorn i la valoració de la seva obra.

“La meva obra parla de la meva vida. En ocasions, de sentiments dolorosos, de desamor o malaltia, de somnis i pèrdues, de la meva família, la infància, les arrels, d'instants que he d'explorar.”

La idea és presentar alguna aportació nova, per petita que sigui; però també oferir una visió més essencial i de conjunt, que tingui una mica en compte el que s'ha escrit fins avui, els eixos centrals: **llum** (en un sentit molt ampli), **metàfora**, **experimentació** i **autobiografia**. Deia ella, a propòsit d'això: *la meva obra parla de la meva vida. En ocasions, de sentiments dolorosos, de desamor o malaltia, de somnis i pèrdues, de la meva família, la infància, les arrels, d'instants que he d'explorar. Després ve el tractament artístic, la sublimació, si vols. Jo sempre treballo a través dels sentiments. I això que els meus profès de la Massana em deien “no ho diguis mai, això”. Però no et muntaré cap rotllo perquè no.*

Des d'un primer moment, vaig pensar a incorporar la veu de col·leccionistes i crítics. Avui, diumenge 18 de novembre ningú més ha piulat. Només continuo tenint les respostes de Daniel Giralt-Miracle, atent, generós, despert; Vicenç Altaió, company de curs i amic, a qui he recorregut en més d'una ocasió i Miquel Molins. La Mayte està molt interessada en la veu d'Antoni Vila Casas, avui el més gran col·leccionista d'obra seva, i jo estic interessat a parlar, com a mínim amb Rafael Tous, si tinc sort. Les passes estan fetes, però he patinat, demanant d'escriure a gent que no ho practica habitualment.

Al final la perfecció haurà d'encongir-se, com s'encongeixen temps i jerseis. Pel temps que tinc l'empresa és faraònica si es persegueix la perfecció, absoluta i agosarada, pretensiosa si es vol, però no del tot condemnada al fracàs, si aquesta *llum* de tardor m'ajuda. Vet aquí el sentit final de qualsevol text: recerca de l'absolut, ni que sigui per un instant, bellesa, veritat i pensament.

Abans que Vieta monologui, permetin-me que els expliqui de quin material disposo, quan i com vàrem contactar, i com miro Mayte, l'obra, naturalment. Un *predicot* en pastilla de no sé quants mil·lígrams de genèric paracetamol o ibuprofeno. Els interessats només en Vieta –no deixin que l'articulista els toqui el que no sona– vagin directament a la font, als monòlegs de l'artista, i a les opinions de Vicenç Altaió (pàgina següent: delicat, poètic, cap a l'absolut) i Daniel Giralt-Miracle. Com que vostès són savis, suposaran que la Mayte no ha monologat d'una tirada, sinó que aquí hi ha la feina del sastre a tallar, embastar i cosir. D'una manera o altra, els temes de què hem parlat s'han repassat dues vegades, i, a més a més, s'han contrastat amb altres entrevistes, escrites o filmades, i amb la bibliografia existent.

El dia 15 de novembre tenia quatre possibles títols, un guió de dues pàgines –que és el patró del vestit– algunes fitxes, sis hores d'enregistrament, quasi trenta pàgines de transcripcions literals, dotze pàgines més d'índexs minutats per estalviar temps, poques hores de són i molta obsessió. El tema ha madurat com mitja dotzena de plàtans en un cistell de pomes. Apa!

Avui, diumenge 18, dono el títol per definitiu: *Entre tantes llums, Mayte Vieta*. El concepte *llum*, un dels grans temes de Vieta, hi havia necessàriament de figurar, especialment si tenim en compte que l'autora hi retorna, per necessitat –els entesos em faran dir recurrència?– d'una manera **cíclica**. Però segurament el que més m'ha incitat/impel·lit a emprar el concepte és la **diversitat de metàfores**, que d'una *llum* n'hagin nascut tantes *llums* i a tants *cossos*. No he paït encara les paraules de Vicenç Altaió. Les comparteixo i les rellegeixo: *No sabia dir-te des de quan la conec. El temps se'ns barreja intramuralment, a excepció de quan el construeixes. L'obra de la Vieta té alguna cosa que em porta a un vers de Rilke traduït per Vinyoli: “El vol quiet”. Hi ha com una aspiració a la forma que és manifesta en la quietud del moviment. Té una suspensió lírica i líquida que em fascina. A l'entorn, l'halo és la llum. No fa distinció entre aigua i aire. És una obra sense èpica i gairebé sense narrati-*

vitat. Dia 4 de desembre (6 AM): torno a confluïr amb Altaïó: la llum i la definició d'aquest món líric i líquid. El que més interessa és fer observar com unes i altres es lliguen formant una gran metàfora polifònica, continuada. L'ús de la llum es pot veure en **procediments** (materials com miralls, finestres...); **contextos** (aigua, mar); **metàfores** explícites (*Corredors de llum*), metàfores implícites i soterrades, relacionades amb el context o a través d'una antítesi lumínica (*Silenci*, *Nocturna*, *A cegues*), noves metàfores a través de la imatge i alhora de la paraula (*Tarde de encuentro*, *cossos de Llum*).

Vieta també ha emprat la llum en cites. No les voldria passar per alt. L'artista encapçalava *Corredors de llum* amb una de John Berger: *Tant la vida com el que es veu deuen llur existència a la llum*. Procedeix la frase de l'únic llibre de poemes de Berger, *Pages of the Wound* (*Páginas de una herida*, Visor 1995). A *cossos de Llum* (observeu l'ortografia que carrega el significat de llum i no tant el de cossos) l'autora empra una segona cita de Berger: *Perdre tot sentit d'exclusió. Estar al centre*, frase que s'ha de relacionar amb un cos en dansa, arrodonit, que sintetitza i és un món, i una única metàfora.

L'artista –paraula que complau a Vieta– té a casa seva una altra edició de Berger. La va publicar Herman Blume el 1984 i han de saber que està guixada, no a tort i a dret, però sí considerablement. El títol és *Y nuestros*

rostros, mi vida, breves como fotos. Aquest és/ha estat un llibre de capçalera de l'autora. Hi trobo subratllats preciosos sobre les relacions passat/futur (p.10), els temps a les nostres vides (p.12), i el somni i la vigília (p.14). A la pàgina 29, l'autora hi escriu, en llapis, **instante**. Pàgines més enllà escriurà **silencio** (p.79). Poc abans, a la 72, hi ha escrit **placer y dolor**, a partir del text de Berger: *el placer y el dolor deben ser examinados juntos*. Un text sense subratllar, de la pàgina 30, *a través de una lente* potser ens podria informar sobre la seva obra primera i ajudaria a precisar els jocs de lents i les influències de Boltanski. També ha subratllat passatges sobre la mort, i a sobre, hi ha anotat *muerte* (p.37), cosa que ens remet a dates primeres de la seva biografia. Dues pàgines més enllà ha sintetitzat un text de Berger en dues paraules, que aprofitarà parcialment en títols d'aquella època: **despedida** i **ausencia**. Repasso, i a la pàgina 52, trobo una altra cita que lliga amb la inicial de *Corredors de llum*: *lo visible siempre ha sido y sigue siendo la principal fuente humana de información del mundo. Uno se orienta a través de lo visible. Incluso las percepciones procedentes de otros sentidos suelen traducirse en términos visuales* (p.52). Altaïó: *El seu treball forma part del visible, i sempre ens afecta*. A manera de resum, m'ha semblat adient elaborar una mena de quadre on quedi més sistematitzat el factor Berger:

En tot cas, els lectors blanencs han de saber que Berger és una figura multidisciplinària de primer ordre. Recordin

Pàg.	Conceptes de Berger	Subratllat	Anotacions Vieta	Títols d'obres	Data
12	temps	*		La cabellera del tiempo. Efímera	2002, 2004
				Animales del tiempo	2001-2004
14	somni/vigília	*		Proyectando un sueño	2002
25	rostre/parella	*	Reflejo		
29	Racó del paisatge	*	Instante	No olvido ni un instante su presencia.	
				El instante retratado. La presencia del instante	1998, 1999
32	Memòria	*		Recordatori. De su amada memoria	1992, 2003
36	Experiència/duració	*	Crecimiento, vida	A la duración	1993
37	Temps/cos	*	Muerte		
38	feblesa de la ment	*			
39	temps/pèrdua	*	Despedida, ausencia	Recuerdo, ausencia	1997
41	Vida/Caiguda	*			
42	Envellir	*			
52	El visible	*			
53	Cascada/visió/espai	*			
54	Visió/limits/espai interior	*		Espacio íntimo	1991
72	plaer/dolor/misteri	*	Placer, dolor	A veces te busco con desesperación	1997
				Nunca hubiera imaginado que el dolor causara...	1994
73	Imaginació/dolor/felicitat	*			
74	Dolor/pèrdua/plaer	*		El duelo del invierno, senderos	2004
79	Silenci	*	Silencio	Silencio	1999, 2000

Exposició a Metrònom. *Recuerdo ausencia* 1997.

el nom, i si tenen temps i accés a la xarxa busquin: John Berger.

També és important el recurs a la poesia. No hauria de passar per alt la cita/poema de Philippe Jacottet, que pertany al llibre *À la lumière de l'hiver* (1977). Es tracta de poemes sobre el **dol** i la **indagació**, igualment subratllats, en perfecta sintonia amb l'obra de Vieta. Fa la impressió com si el poema, que reproduïm i versionem, tanqui, a manera de conclusió, el catàleg de l'expo *La fragilitat del món. Cendres* (Tarragona, 2006):

*J'aurais voulu parler sans images, simplement
pousser la porte...*

*J'ai trop de crainte
pour cela, d'incertitude, parfois de pitié:
on ne vit pas longtemps comme les oiseaux
dans l'évidence du ciel*

*et retombé a terre
on ne voit plus en eux précisément que des images
ou des rêves.*

Hauria volgut parlar sense imatges, simplement
empènyer la porta...

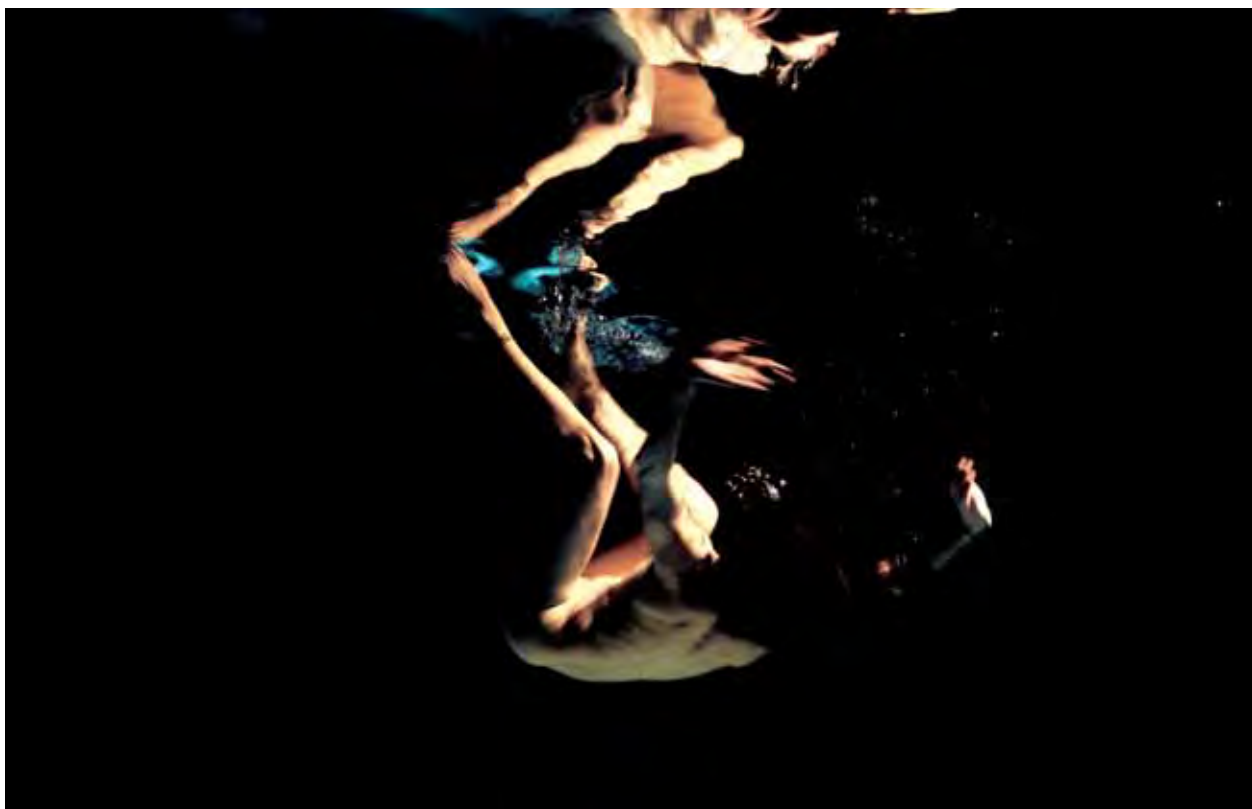
Tinc massa por
per això, incertesa, pietat, de vegades:
hom no viu molt de temps com els ocells
ni en un cel conegut

ni a terra escruixit
hom no veu precisament en ells sinó imatges
o somnis.

Quan Mayte em deixa el llibre de Jacottet, editat per Calima Ediciones (Palma, 1997), a dins hi trobo la tarja de l'exposició al·ludida, i alguns post-it, amb anotacions com *mariposa* i *efímera* (p.65), *pájaros, en la noche serás...* És més que probable que l'origen d'alguns títols, com **Efímera**, neixin a partir d'aquest poeta suís, conegut per Vieta a través de la seva amiga Marta Dahó. També he de fer notar la influència que Stéphane Azzoni, company de Mayte, nascut a la zona fronterera entre França i Suïssa, ha exercit en la vida i en l'obra de l'artista. Per exemple, va ser ell qui va ensenyar Vieta a fer submarinisme, un fet transcendent en l'obra, potser no prou remarcat, perquè és d'on neixen les seves exposicions fonamentals: **Silenci, cossos de Llum i Nocturna**.

El dia 20 de novembre observo que també es poden rastrejar alguns gal·licismes, procedents o no d'Azzoni, en alguns títols. Penso especialment en un (*A la duración*). Dic tot això perquè el contacte fa aquestes coses, i la nostra artista es confessa **esponja**. En un treball més llarg i sistemàtic, amb més temps per endavant, entrevistaria Stéphane —si ell s'hi posés bé, naturalment. Què hi guanyaria? Un treball més polit i acabat, saber més perquè de Vieta, veure les petjades del seu home i d'altres autors i pintors. Inserir Vieta en la història, i, per descomptat, en la vida.

S'ho creguin o no, fer aquesta classe d'arqueologia m'apassiona; estudiar les fonts m'encén; faria moneda falsa per veure una ressonància de Pavese en Ferrater, i he al·lucinat de veure Berger, Jacottet i Caravaggio en Vieta. I és que l'arqueologia literària, pictòrica, o lingüística és com una veu, que sempre em crida. La raó és elemental i, de vegades, costa prou anys de descobrir: ningú és original del tot, xuclen dels altres, ho adaptem als nostres interessos i a la nostra visió del món. M'in-

Nocturna. 2012

teressen, doncs, les xuclades. La originalitat –ja se sap que fins a cert punt és un mite– és la gràcia, està en els procediments, la manera com... integrada en el què. Res no es nou, si no es diu, s'ordena i es presenta d'una altra manera, en el suport que sigui. Amb poques paraules: hi ha dues originalitats: la romàntica i l'altra.

Perdonin-me si m'he excedit en l'estudi de les fonts, però m'ha semblat significatiu. Recuperem ara, la importància de la **llum** des d'una altra perspectiva: la de les **instal·lacions**, on Vieta ha fos llum i espai. Ella mateixa recorda com va aprofitar la llum de les finestres de la sala petita de Metrònom (1997), quan tothom les tapava. Dos anys més tard, a la mateixa galeria, va aprofitar la cúpula per *Silenci* (1999), introduint-hi, a més a més, miralls multiplicadors, (metàfores i espectadors). Cada instal·lació és una altra obra, irrepetible, dins una llum, dins un espai i un temps, i amb espectadors que busquen significats, o se'ls troben.

Vieta també ha tingut relacions amb artistes que han treballat la llum. Chema Alvargonzález (1960-2009), i Tres. Del primer, amb qui Mayte va tenir una relació artística intensa i no poques similituds (escultura i foto-

grafia), vaig veure una exposició pòstuma i magnífica a Santa Mònica, presidida per les darreres paraules de Goethe: *Mehr Licht* [Més Llum]. Altaió: *El Chema es mo- via entre les fronteres. El punt de contacte per a alguns d'aquesta generació és l'exploració de la llum, una llum intensa, hivernal. Alguns artistes que la precedien o en paral·lel, eren molt deterministes en la deconstrucció i la ironia. Per sort, ella és lluny de la tautologia de l'es- timball. És molt a prop d'una idea d'unicitat expressiva, molt lírica, ritmada, elevada.*

Efímera. 2004

“ Em va ensenyar sorprès i meravellat la portada d’ABC cultural on apareixia “Arpia” amb tota la seva descomunal potència, que el pas del temps no ha engolit. ”

Sobren els comentaris i obro l’espai d’indagació. El segon, que artísticament fa dir-se Tres (crec que Barcelona, 1956), es presenta com un investigador exhaustiu del silenci. No en sé gaire res (el pecador ho confessa). Va ser ell, qui com a comissari proposà a l’Espai 13 de la Fundació Miró que 4 artistes presentessin obres sobre el silenci des de perspectives diverses. Mayte Vieta hi va presentar *coscos de Llum*, que també és, per analogia, *coscos de Silenci* (unes belles esses, perdó, al·literacions geminades).

No acaba aquí la importància de la llum. La veig com a **metàfora**, també com a **temps**, i em fa l’efecte que també té la seva importància en relació als **procediments** (les maneres, la tècnica) i als **materials**. [Molt interessant, suggestiva i concordant és la visió de Daniel Giralt entre materials i significats: *Els seus plantejaments van*

més enllà dels materials. Per tal d’expressar dimensions com la soledat, el buit, els somnis, el silenci... ha de recórrer a materials i solucions no habituals en la tradició de les belles arts. Hi aquí rau la seva força, que sap expressar unes idees colpidores i profundes amb uns recursos nous i uns materials inèdits. Defineix la seva obra aquesta dimensió entre la realitat i la fantasia, una poètica personal que expressa a través d’objectes, fotografies i instal·lacions].

A partir d’una metàfora primigènia, neixen i se n’hi articulen altres, de noves. Si per exemple prenc la metàfora *Silenci*, títol d’aquella exposició tant impactant i tant valorada, veig que l’artista, sense abandonar el context, hi ha integrat altres metàfores, com si fossin anelles del seu ser i estar en el món (Kierkegaard, potser?): nit, vida, dansa, i el mateix món, que *comuniqueu* estats associats: alegria, tristor, pau, tristor, violència, si s’observen les fotos amb una certa detenció. En aquest sentit, l’habilitat de l’artista a **suggerir estats**, a donar ales a l’espectador és extraordinària. La llum també és procediment quan l’artista inverteix una imatge per aconseguir o potenciar un **efecte**, que suggereixi un estat. Continua essent procediment la llum, quan es dobla una imatge o quan una càmera panoràmica s’empra d’una manera antipa-

cuerpos de Luz. Burbujita. 2009

Cenizas. 2006

noràmica per ressaltar un poètic primer pla. També és material i és suport la llum, quan l'artista afegeix làmpades halògenes a les seves creacions per obtenir volum. O quan empra lents, miralls, transformadors. I, finalment, també és temps i **confluència de significats**, la llum.

I, finalment, per enllestir, en l'obra de Vieta també hi ha molta **experimentació**, aplicada a tot el que hem dit anteriorment: estris, materials, i metàfores, tot lligat a l'experiència vital, a l'**autobiografia**. En aquest sentit és vital la descoberta del submarinisme a través d'Azzoni, com s'ha dit. Recordin, si han arribat fins aquí, aquestes quatre idees que també hem anotat al principi: **metàfora, llum, experimentació i autobiografia**.

Conec Mayte Vieta de sempre, impossible no adonar-se'n, fos on fos. Sé de l'explosió artística des de l'inici, pràcticament. Em faig, avui 24 de novembre, la il·lusió que vaig veure fins i tot la seva primera individual, *Angoixes* en aquell llunyà 1990 a la sala Garcia-Tornel de la nostra vila. Dos anys després, gràcies la col·lectiva *Al ras (Figures d'intempèrie)*, que es presenta a Barcelona i Madrid, la catapulta ràpidament per

l'enorme potència del que hi presenta. Podria dir que vaig veure l'exposició, però mentiria. El catàleg no l'he conegut fins avui que me l'ha deixat, però sí que un amic entranyable –Miquel Pujades, dic el nom, tot i que ell no ho voldria, perquè vegin que no els enredo– un bon dia de 1992, davant l'oficina de l'extinta Caixa de Girona als Pavos, em va ensenyar sorprès i meravellat –hòstia– la portada d'ABC cultural on apareixia *Arpia* amb tota la seva descomunal potència, que el pas del temps no ha engolit.

Com va conèixer el crític Daniel Giralt-Miracle Mayte Vieta? Un correu m'ho aclareix: *Primer de tot la vaig conèixer pels articles i entrevistes publicades a revistes d'art, després vaig veure alguna de les seves obres i la vaig conèixer personalment arran de l'exposició "Costa Brava segle XXI" que vaig comissariar per l'aleshores Caixa de Girona i que es va presentar a la Fontana d'Or, en ocasió del centenari de la denominació Costa Brava. Aquesta exposició presentava l'obra d'artistes vinculats físicament i intel·lectualment a la Costa Brava i evidentment la Mayte no hi podia faltar.*

Després, un servidor l'he seguida indirectament. Vaig freqüentar el *Blau* quan ella –em va dir llavors– buscava peles per fer-se l'estudi. Amb un any en va tenir prou, perquè a part de ser *un desastre*, la fortuna li va començar a somriure. No vaig tornar a tractar-la fins el 2001, quan ja creixia i creixia. Em va convidar al seu estudi, on vaig triar una peça de la sèrie *Tarde de encuentro*, que amb el meu germà vàrem regalar als nostres pares. Amb la peça, que ella i Stéphane van muntar, amb llum halògena darre per aconseguir volum i mar, jo me'n vaig emportar una petita, diguem-ne torna, el seu primer catàleg.

Vaig tornar-la a veure el dia que obria *Sin fin* a la Fundació Vila-Casas, i novament em va oferir un catàleg. Avesat a ser agraït, vaig escriure una peça sobre la seva riquesa metafòrica que, com ara, també va publicar *Blanda*.

El 2006, l'artista em feia arribar un nou catàleg de l'expo-instal·lació tarragonina *La Fragilitat del món* i *Cendres*, on apareixia una torre-masia sota els efectes del temps, que vostès deuen haver vist més de dues vegades a l'autopista del mar, a la vora de Calella. Aquesta imatge de destrucció avui, té possibilitats artístiques, encara. L'artista faria bé de continuar seqüenciant l'enrunament d'aquesta torre-masia, amb tots els intangibles que també s'esfondren. Aquesta peça, si la memòria m'és fidel, l'artista va donar-la per contribuir a la restauració de les ermites de Blanes. Potser patino, però és una llàstima que en la subhasta passés sense pena ni glòria.

Per això quan l'Arxiu cinc mesos enrere –que en estudi i escriptura són trenta segons– em va proposar que l'entrevistés *in extenso*, vaig acceptar de seguida perquè la idea de fer conèixer, de divulgar Mayte Vieta a veïns i passants, té un cert sentit de recuperació històrica, però de contribució a l'estudi de l'autora.

Ens estrenem amb una sessió, que comença quan encara no són les deu, el matí del dia 25 d'octubre, i acaba quan les busques marquen gairebé les tres. Me'n vaig amb material que reproduirà l'entrevista, i un catàleg que no tinc, *Corredores de luz*, de l'expo d'Alacant (Museu de la Universitat d'Alacant, 15 de març de 2002) *perquè es tan important que l'has de tenir*. El 7 de novembre, després d'unes quantes febrades del seu fill Alan que modifiquen el calendari, aconseguim trobar-nos una segona vegada, i a partir de llavors correus continuats.

I ara deixem que sigui ella qui monologui.

L'obra i el nen/El nen i l'obra/treball/inspiració

El nen va néixer el 2007. Jo crec que canviarà la meua obra. Ara m'estic situant. He treballat molt exageradament perquè m'ho volia menjar tot, dissabtes i diumenges, sense saber on estàs. Estava tot el dia en el meu món, en la meua bombolla. Saps allò que no vas a sopars, a res, treballar, treballar, una cosa obsessiva, molt obsessiva? Jo m'aixecava amb el pijama, i em passava tres dies així. Havia arribat un moment que ja no disfrutava de les expo. No tenia il·lusió. De fet, la il·lusió per les galeries l'he perduda, eh?, no la tinc. Ara no estic buscant galeria. Tothom em diu, però Mayte, què estàs fent?, per què no envies un dossier? Ja sé com són, totes iguals. El nen m'ha anat bé per desconnectar de lo meu. L'he pogut disfrutar amb la pasta que havia ahorrat. No el volia portar a la guarderia o tenir-lo a casa de la meua mare. Volia tenir-lo jo, i això ho he pogut fer. Em sento una privilegiada perquè li he pogut dedicar totes les meves hores. Va aquí al costat, a l'escola. Pràctics. Otro que ha sortit artista. El cole és un rotllo, mama, i ara li ve per fer escultures, coses del terra, xapes i coses que troba, i es posa a fer escultures. És el que li agrada, no vol fer futbol, no vol fer res, és com jo. Li hem posat Alan, escrit tal qual, perquè es pot escriure així. L'Stéphane el va triar per Alain Delon. Jo li vaig dir: Tu le pones el nombre y yo el apellido, perquè a casa tot són nenes. O sigui que es diu Alan Vieta Azzoni.

Ara torno a dibuixar una altra vegada, simplement tinc el meu temps per dibuixar, que fa molts anys que no en

Naufragio. 2004

A ciegas. 2001

tenia... A veure, l'artista també necessita molts moments de silenci i de contemplació, molts moments de no fer re. Ve un ocellet, un petirrojo i et quedes embobad mirant-lo. Això és important. Si no tens aquests moments és molt difícil treure aquestes peces, jo en dic que treure l'ànima, diguem. Amb les galeries tampoc no podies, l'ordinador, el telèfon, contestant els e-mails. M'hi dedicava tot el matí. A la tarda, m'hi posava una altra estona, embalar una foto o anar a mirar proves al laboratori. No era com al principi, tancar-te a l'estudi i passar-te allà hores i hores. I ara, clar, també tinc un altre trencament, el nen. Surt del cole. He d'anar-lo a buscar, tinc de fer el dinar, he d'estar per ell. A les tres tornar-lo a portar al cole...saps? Jo crec que es té de viure molt el present i disfrutar-lo al cent per cent, i de fet, ja vindrà el moment que tornaré a necessitar molt el que faig. Està tot a dins i la creació haurà de rebentar, com altres vegades. Ara estic contenta perquè puc dedicar el meu temps a coses que no podia fer abans, tinc més hores per les meves coses, netejar els arxius... Això no vol dir que estigui parada, no. No paro de presentar-me a convocatòries o faig propostes perquè m'interessin els espais. M'ho agafo així.

L'artista i els espectadors

M'interessa molt involucrar l'espectador en l'obra, en les instal·lacions, en tot. Aquesta interpel·lació la faig més a partir de suggeriments, més que de provocacions. El meu treball té aquesta part facilona que agrada a tothom. Jo no m'ho agafo com una crítica, no, arribo a

més gent. M'ha passat que he estat muntant una exposició i fins i tot ha vingut la dona de fer feines amb els fills i el marit, perquè ha vist com estava muntant, li han encantat les peces, s'ha emocionat i després ha vingut. Sempre s'ha parlat que l'art és molt elitista, sempre hi ha aquest rotllo. Jo penso que sí, que és veritat que això meu agrada molt, que entra directament i arriba a molts tipus de gent. Llavors, què passa? Que molta gent no sap que hi ha molt d'engany en el meu treball, perquè, per exemple, Paisaje rojo la vaig vendre de seguida –a Arco, me'n recordo– i és un bosc cremat. Passa que la gent no ho veu, es queda amb el color vermell i diu que maca, però no en té res, de maca. Era un bosc que acabava de cremar-se. A mi m'agrada jugar amb aquesta història. La vida mai no és com sembla. M'agrada enganyar una miqueta en aquest sentit. Per exemple, tothom volia Camp de margarides, i la fotografia és de les més dures i enganyoses que hi ha perquè la gent es queda amb el camp. Que bonic, no? Però jo aquí t'estic explicant el contrari, un camp que va cap a la foscor, al negre-negre, que és tot el contrari. Jo parlo del dolor, però qui vulgui el pot posar a sobre del sofà, perquè, esclar, és un camp de margarides, però no. És una mica això, jugar amb la dualitat. Vaig fer el Paisaje rojo anant cap a Río Tinto, en un moment que s'estava fent de nit. Passàvem pel bosc cremat en el moment que el sol va il·luminar-lo i els arbres cremats es varen com encendre amb la llum. Vaig fer parar l'Stéphane ràpidament, vaig fer la panoràmica, i tot es va apagar i va quedar de color marró. Va ser una dècima de segon. Si en aquell moment no passo, ja no ho capto, això.

Darrers interessos/darreres creacions

Ara estic amb el tema de les llums, de la Via Làctia, de les estrelles. Per què? Perquè tot surt de **cossos de Llum 7**, de la burbujita que jo li dic. Aquesta imatge m'inspira, de fet, m'agrada que sigui tan abstracta. M'agrada que sigui tan ambigua, que sembli com si fos el cel, saps?, les estrelles, és per on vaig ara. Quan ets al mig és un moment que és una putada...no tinc encara clar com resoldre-ho tècnicament i ho passo malament, i estic de mal humor, perquè no sé com enfocar-ho, saps? Tinc flaixos i així. L'altre dia tenia una imatge com plena com de llurnes. Com un bosc, de nit, ben fosc i amb ple de llumetes. Encara tinc de treballar-ho, desenvolupar-ho i veure com serà el resultat final, no? Per exemple aquesta sèrie, és un projecte no acabat, que no ha vist ningú encara. La foto es diu La noche más larga, i te la volia ensenyar, perquè és una mica...encara no està acabada, estic donant-hi voltes. La vaig fer aquest estiu amb els fills dels amics, veus?, amb llanternes. És aquí, a casa, i aquestes llums són nens. Els vaig fer un joc: que es col·loquessin al jardí, vale?, i que comencessin a córrer cada vegada més ràpid. Llavors el que passa és que la càmera el que agafa és la llum de la llanterna. Això és també una performance. Jo ara tinc de moure-ho a nivell de projecte per tirar-ho endavant. No està acabat. Però la idea final era que només quedi la llum. És la foto aquesta. Aquestes són les llanternes i aquests són els nens que estaven donant voltes al voltant de la farola, veus? Qui ha entrat al blog potser ho ha vist i tal, però no ho he presentat i encara estic desenvolupant-ho. Ara estic guardant imatges que m'agraden, això també ho faig molt: em documento a nivell d'imatges, que per mi és el procés més dur, quan encara estic que penso molt i no acabo de desenvolupar-ho.

Veus, per exemple, l'altre dia també em va fascinar aquesta imatge, perquè m'agrada molt el tema de la pluja, la textura. És que sempre i no sé mai com...tinc ganes... m'agradaria algun dia fer algo amb la pluja. He fet El mar pletórico de estrellas, era el mar de Tahití amb pluja a sobre de l'aigua. Però no, jo el que vull és el cos humà en lluita contra la pluja, saps? Vull dir, igual que he fet servir l'aigua com a forma de crear una imatge, doncs a través de la pluja, no? Què pot sortir? No ho sé. Però, bueno, és una cosa que tinc anotada.

Una altra cosa: conèixer Bibiana, amb qui he fet, **Nocturna**, m'ha anat molt bé perquè sé que farem altres co-

ses. Hi ha una imatge de la dansa contemporània, la palpitació del cor, i el fet que ella sigui ballarina... Com demostrar, a través del gest, a una persona que t'està mirant, amb un cop al pit, que tens com un dolor, per dir algo, que et fa mal, que estàs en un dol o que... Això és fascinant, barrejar per exemple la part creativa meua amb aquesta noia que balla, podem fer algo molt txulo. Ha estat bé conèixer-la perquè sé que farem alguna cosa a través del seu cos. Claríssim. Ara, què?, encara no ho sé. Estic donant-hi voltes. De tota manera ara estic amb les llums, les llums projectades en el paisatge. Potser serà molt més abstracte, saps?, A La noche más larga només hi veig paisatges. Lo que te dic. Vaig somiar un bosc –sempre m'han agradat molt els boscos i les arrels, aquestes imatges com fantasmagòriques... Em vaig imaginar un paisatge molt panoràmic, amb els troncs dels arbres, però eren com lucièrnagas, com llumetes, a través d'un mirall, a través d'un filtre. No ho sé el que faré. És un experiment. Algo sortirà, igual que va sortir això dels nens, mira!... Els nens han estat el primer pas. Els vaig dir, podeu venir aquest dissabte? –val, val– porteu una llanterna. Eren dotze nens o així. Primer vaig fer un joc amb ells, que es divertissin i llavors, clar, els vaig dir, perquè es desfoguessin...perquè al principi havien d'estar molt quiets. Vaig fer diferents proves, a veure com quedaven en moviment, sense moviment, amb la càmera amb un trípode, i esclar, tenen de fer-ho molta estona, si no, no ho capta la càmera. I primer els vaig cansar una miqueta, –que s'ho passin bé amb les llanternes, que fessin una mica el burro. Vam fer un joc i a través del joc... És divertit, és com una performance, i a través del joc vaig crear la foto. Què ha passat amb aquesta foto? Doncs que en vaig fer un fotimer, com dos carrets i el resultat final és només una foto. O sigui, la selecció final es pot dir que seran tres. Si jo ara hagués de muntar una exposició i em donessin un espai que tingués condicions, ostres, que diguessis aquí La noche más larga quedaria estupenda. La faria

La noche más larga. 2012

com una espècie de tríptic perquè m'interessa molt el moviment i la llum en moviment. Llavors una imatge on veus una espurna de llum; a l'altra, hi veus més llums, i, a l'última més llum encara. Com ho faria? No ho sé, potser projectaria les tres pantalles gegants a escala natura,l com a la Fundació Miró. O acabaran essent només fotografies. No ho sé com acabaré. És un projecte que pot donar molt de sí. El problema que hi ha és que abans de la crisi els artistes amb les galeries a tota llet podíem produir i dedicar-nos a experimentar. Sabies que feies una exposició i venies tres o quatre peces i amb aquesta pasta podies tirar endavant altres projectes més complicats. Però ara, què passa?, que no hi ha un duro, que la cosa està molt complicada. Jo ho estic intentant, mira... Estaran un temps en bossets, estaran un temps a l'ordinador, estaran arxivats i quan hi hagi l'oportunitat les tiraré endavant. Les produccions no les pots tirar endavant com abans. Formen part de l'experimentació. Sense això jo no hagués arribat mai a la qualitat de l'acabat de les meves fotografies. És impossible. Hi ha tot un procés, hi ha tota una dedicació, no? És el que et deia Silenci és molt pictòrica, es va fer amb una càmera de usar i tirar, l'ampliadora era manual, que ara ja no... Tot això condiciona l'acabat d'una fotografia.

D'exposicions, aquest any l'acabaré amb una col·lectiva a Canàries amb quatre autors més. És una exposició que s'organitza a través dels quatre elements clàssics: terra, aigua, aire i foc. Estem en negociacions, no sé si hi aniré. M'agradaria emportar-me l'Alan i fotografiar La Gomera després dels desastres del foc, un bon material d'arxiu. Normalment quan faig viatges aprofito per fer fotos. I tant que m'agradaria, si surt, anar fins a La Go-

mera per fer quatre fotos; poden ser brutals. El dia 28 d'octubre també he d'inaugurar al Centre Experimental Vallgrassa al Parc del Garraf. Hi ha un espai d'homenatge a Humberto Rivas, un fotògraf que a mi m'encantava. Em va fer de comissari d'una exposició. Els he dit que sí perquè era amiga d'Humberto... i com que varen muntar aquesta sala dedicada a ell els he deixat unes coses.

També em vaig presentar per un projecte públic a Barbastro, un parc, m'interessava molt per l'espai, i poder fer... A veure jo tinc una escultura pública a Mallorca, i em feia il·lusió fer una altra cosa. I com que estic amb el tema del nen era una peça interactiva. Era un niu i era interessant perquè havia de ser amb resina ecològica, un material nou que ha sortit ara, i era com una espècie d'ou amb foradets. Es deia **El Nido** i hauria estat enmig en mig d'un parc. Els nens s'hi podrien posar a dintre per jugar, fer-lo servir com a cabanya i també pujar per l'ou. Jo t'ho passaré per internet, si vols, perquè tinc el dibuix. Feia tres metres, per tres cinquanta d'alçada. Estem parlant d'un parc a la perifèria de Barbastro. Han agafat un noi d'allà. Jo sé que vaig passar la primera selecció. -

I Ginebra. El lloc era una nau gegant. Mil quatre-cents metres quadrats, una animalada, en plan novaiorquès, amb tot de containers de colors...era guapo. I per indicar-ho, des del centre de Ginebra hi varen posar uns personatges il·luminats, vestits de policia, que t'indicaven el camí. Hi anaves amb el cotxe i arribaves a l'exposició. Entraves a dintre d'una nau acollonant...no m'havia passat mai. És l'exposició més important d'aquest

Vista general de l'exposició a la fundació Joan Miró de Barcelona. Instal·lació cuerpos de Luz. 2009

any. Per primera vegada he presentat alguna cosa de **Nocturna**, una sèrie de nou peces que està lligada a **cu-erpos de Luz**. Hi vaig arribar per la mare de l'Stéphane, que és d'allà. Una amiga va veure un catàleg a casa seva i en va parlar al duaner. El noi va veure el catàleg, l'estiu passat no, l'altre, i em varen dir si podia anar allà per tenir una reunió. Volien que hi exposés l'abril i m'oferien pagar el transport i el càtering. Vaig agafar tot el que tenia produït 34 peces i les dues projeccions de **Nocturna** perquè no hi havia diners per producció.

El primer dia que vàrem arribar, ells varen quedar parats de lo cutre que era l'embalatge. S'esperaven que tot aniria en caixes, ben fet, però jo no tinc una infraestructura per posar-ho tot en caixes. Vaig embalar com vaig poder, però no tot anava en caixes. Jo no tinc tanta pasta. Després, quan vàrem començar a muntar varen portar un armari amb tota classe d'eines. Aquí, ni a la millor galeria ho veus, això. Un làser per il·luminar els més de mil metres. Però després ells també van quedar parats de la nostra professionalitat. Tot plegat una passada, ells contentíssims, i jo també. Va venir molta gent, es va entusiasmar i jo no em vaig sentir gens fora de lloc. La gent abraçant-me i donant-me les gràcies. Molt guapo, molt guapo. Que bé, no? Estic contenta: he venut dues peces i he cobert despeses.

Nocturna/cossos de Llum/Silenci

Nocturna és l'última sèrie i no s'ha presentat encara. Són nou fotos i el que vaig fer a Ginebra va ser projectar dues imatges, val? Ara estic buscant la pasta per produir-la. M'he presentat a dos convocatòries, una de la Vegap –els dels drets d'autor– i l'altra al Gencat, per veure si aconsegueixo produir-les, perquè clar a mi cada peça, cada fotografia d'aquestes són mil euros. Les has vistes les imatges? Tècnicament és molt complicada perquè les fotos estan fetes de nit. El que va passar és que em va trucar TV3 per fer una entrevista. Era al mes de setembre o d'octubre. Ells estaven al·lucinats amb **cossos de Llum**, que és del 2009, perquè havien sentit que jo havia fet les fotos amb una barqueta petita de pescar calamars. Aquesta sèrie la vàrem fer de nit amb en Toni Mañach i una amiga a la caleta del davant del Jardí Botànic –Sa Forcanera– durant el mes de març, amb el focus dels calamars il·luminant l'aigua, amb mantes per escalfar la meua amiga que es moria de fred. Feia un fred que pelava. I ells, el que volien era tonar-ho a repetir. La Cristina Carrasco, que ha sortit en moltes peces

“D'exposicions, aquest any l'acabaré amb una col·lectiva a Canàries amb quatre autors més. És una exposició que s'organitza a través dels quatre elements clàssics: terra, aigua, aire i foc.”

meves –En el vació, per exemple, que té en Vila Casas– no podia tonar a tirar-se; a més a més, quedaria com molt de mentida tot això. Jo hauria d'haver documentat tot el procés de **cossos de Llum**, però com que no ho havia fet no vaig poder passar el video als de TV3. I ells insistien i insistien, i jo els deia: no ho podem repetir, seriem falsos. A més a més hi havia molt mala mar i feia mal temps, l'any passat. Total que em van dir: Mayte, i si lloguem una piscina olímpica, d'aquestes climatitzades i et trobem una model? Llavors sí que m'interessa l'entrevista. Perquè llavors em doneu l'oportunitat de fer una sèrie nova. Gràcies a això va sortir **Nocturna**. Era al novembre, i cap al Nadal de l'any passat vàrem acabar. El dia de Sant Esteve estàvem muntant les pantalles al plató de TV3 perquè també varen voler veure com tècnicament es muntava tota la història, no? La piscina que es va llogar va ser la del CAR de Sant Cugat, i en lloc de la Cristina Carrasco hi ha la Bibiana, que no és model professional, és ballarina, i va ser una experiència supertxula. La seva manera de moure's a l'aigua era molt diferent de la Cristina o jo quan vaig fer **Silenci** el 99. Llavors, què passava?, que donava la sensació que la Bibiana estigués ballant dins l'aigua. Abans que tingués títol la referència que feia servir era **Bailando**. Mira, aquestes no les ha vistes ningú. Tinc moltes ganes de poder-les produir. A més, aquestes peces seran com **cossos de Llum**, faran un metre vint per un metre noranta. Tècnicament són superdifícils perquè ha de ser una imatge molt neta, necessito un format bastant gran per poder veure els detalls, la qualitat del detall. Però un fondo negre suposa molts de problemes de pèls i bombolles, de rotllos, que porten molta feina, no? Però esclar, el meu projecte no estarà acabat fins que no les faci, perquè un artista pot tenir molts projectes, però si no els realitza.. Aquesta imatge és al revés. Jo utilitzo molt la imatge invertida perquè m'agrada molt crear tensions. Sembla que hagi petat. M'agrada molt utilitzar els elements naturals –molta gent em diu treballes digitalment–, no, no cal, no fa falta. Depèn del moment del dia, la llum que hi hagi és molt important. No és el mateix fer una foto a l'octubre, amb la llum que tens, els núvols que hi ha...

“ Jo trobo que Silenci és més vital, vaig donar més importància a la llum, al color. ”

que a l'estiu. Aquí el que era important era treballar de nit de veritat, no fa falta treballar-ho digitalment. A més, va anar molt bé perquè els de TV3 tenen uns focus brutals, i al projectar-los a l'aigua vam poder crear tota aquesta història. L'únic que està treballat digitalment, quan amplies tant, és la brutícia de l'aigua, perquè has de vigilar que no hi hagi una taca que doni la sensació de brut. La ballarina la va buscar TV3. Em varen enviar unes imatges, un vídeo d'ella ballant amb imatges de la seva feina, el seu dossier diguéssim, i em va encantar. Me'l vaig mirar –les imatges més que la trajectòria– perquè a mi el que m'interessava més que res era el físic i la forma de moure's. Sé que és professora de ball, no sé a quina escola. Ens vàrem entendre molt bé de seguida, que també és molt important, perquè no és fàcil trobar una noia i dir-li hi ha una artista que vol fer unes fotos dintre de l'aigua [Rodatge. Instrucció: Cuando bajas te pones un poco de de perfil, pero de espaldas a la cámara]. Ella fa un ball molt artístic, molt contemporani; per mi, com a artista, és una experiència supermaca, perquè clar, la forma de moure's és diferent, inclús t'inspira per altres peces. Ja li vaig dir que tenia una idea d'un vídeo, i ella em va dir que el faria, que la truqués.

Quan vaig fer **Silenci** jo tenia vint anys, i ara ja he estat mare. No m'ho vaig plantejar, però ni loca em foto en pilotes davant les càmeres de TV3 davant de 10 tios. És el que li va passar a la ballarina, també va passar-ho fatal. Per molt que sigui professional la vergonya la passes, la pobra noia allà amb barnús, es va tirar a l'últim moment, saps? I tota l'estona dient que no surti la cara. Després es va relaxar. Jo vaig tenir molt bon rotllo amb ella, perquè si no hi hagués hagut feeling estic convençuda que les fotos no haurien sortit igual de bé. A les primeres es nota que està com tensa, i després poquet a poquet es va deixar anar –inclús ho va dir: Ahora que estoy bien, es cuando tendríamos que empezar... Esclar, fins que no agafes el ritme, la respiració, t'acostumes a la càmera, t'oblides de la gent del voltant, va passar la seva estona. La vaig convidar que vingui aquí, a casa perquè li dec una trobada, un dinar o el que sigui. Va molt liada, no para, sempre viatjant.

Jo trobo que **Silenci** és més vital, vaig donar més importància a la llum, al color. Pensa que és un trencament

amb el blanc i negre, és quan començo a treballar més amb el color i la selecció final de les imatges és més de plaer, no? N'hi ha alguna més dramàtica, però és més un cant a la vida, diguéssim; en canvi, **Nocturna**, vaig voler treballar de nit, perquè parlo més de la fragilitat, són més dramàtiques, molt més dramàtiques. El cos és molt més exagerat, no?, més en la foscor perquè em va marcar molt l'exposició de Caravaggio. Em va encantar la penombra, la foscor, els contrallums, el joc que hi ha entre la foscor i els detalls que t'hi fan fixar; la llum que es projecta a la mà, i la de la cara queda ... Tot això, saps? I em va inspirar molt per fer **Nocturna**. Vaig treballar amb les característiques de l'aigua, amb el cos distorsionat dins de l'aigua. **Silenci** surt perquè torno de Tahití, he descobert el submarinisme i tot això, i llavors es nota en la instal·lació. I **Nocturna** és més madura. El que més em va inspirar varen ser els quadres de Caravaggio. Volia una cosa així.

Dia 26 de novembre: trenco l'estructura prevista per remarcar la importància del programa *Fotografies* del canal 33 (<http://www.tv3.cat/galeria/19454/Galeria-de-Mayte-Vieta>) que recomano veure. Antoni Tortajada, en aquest documental dedicat a la fotografia creativa, inicia la presentació de l'artista en aquests termes: “Mayte Vieta avui prepara noves fotos d'un tema que ja ha visitat diverses vegades. Fa deu anys va impactar amb aquesta instal·lació. **Silenci**, eren miralls on l'espectador s'hi veia reflectit, juntament amb imatges del cos de l'artista nua. El cos estava enmig del mar (...) Deu anys després, després de **Silenci**, les coses han canviat, ara es diu **cossos de Llum**.”

Cossos de Llum és el neguit de la pròpia vida. Ens anem fent grans i parlo sobre la fragilitat de la vida perquè ho sento així. Anava cap als quaranta i és un canvi d'etapa. Per això vaig fer les fotos al vespre, i quan vaig fer l'exposició volia que tot l'espai fos negre perquè es convertís en part integral de l'obra, que hi sobresortís el cos atrapat, flotant en l'abisme, en el no-res. Les fotografies van amb un adhesiu plastificat de protecció. La dificultat era que tot havia de ser perfecte, que no hi podia caure ni un pèl, res que faci una butllofa. Vila Casas s'ha quedat tota la sèrie, totes 7 fotos de manera que, un cop editada, la sèrie té una continuïtat d'edició. Si d'aquestes fotografies ara n'edités una altra, no sortiria igual; seria un altre blanc i un altre negre.

L'exposició de la Fundació Miró me la vaig currar molt. Tres, que feia de comissari, em va trucar. Jo li donava

llargues perquè estava amb el bebè [- Hombre no me compliques la vida, -Tú, que es la Fundació Miró y pagan honorarios de artista] i li vaig dir que sí. Em vaig gastar els diners de producció i els honoraris d'artista. Per tirar endavant el projecte vaig haver de comprar una càmera Nikon antiga, de les que es feien servir per fer reportatges de guerra submarina, així de grossa, un monstre perquè volia que les fotografies tinguessin molt bona resolució perquè havia de projectar-les supergroses i el negatiu havia de ser bastant gran. La vaig comprar a Viena en una subhasta i recordo que em va costar dos ulls de la cara. Després vaig comprar tres pantalles grans que em varen costar una animalada, sis ulls de la cara, diguem. i tres projectors, dos que ja tenia de l'expo de Tarragona i un que se l'han quedat ells. Menos mal que les pantalles són meves. Ara jo puc arribar a qualsevol lloc amb les caixes, i en un plis-plas munto la pantalla de tres metres cinquanta i més de dos d'alçada, i queden flipats.

*I abans d'això **Silenci**, a Metrònom amb la cúpula de vidre, treballant l'espai amb llum natural. Aquí hi ha un canvi total. Aquesta sóc, jo i aquí és tornant de Tahití. El mes d'octubre, amb l'Stéphane vàrem fer les fotos a la platja de Sant Francesc amb una càmera de usar i*

tirar. Sempre hi anem. És el lloc on fem les fotos i els experiments.

*Els negatius de **Silenci** s'han perdut. Es feien manualment, els va caure un líquid a sobre i es van fer malbé. Les fotos tenien un gra que era molt exagerat, però eren molt pictòriques i molt motejades de colors. Llavors tot això eren miralls. Hi veies la fotografia reflectida i creaves un moviment fictici a través de la teva mirada que projectaves en el mirall. Va ser un èxit total aquesta peça. L'espai era preciós. La cúpula tothom la tapava, i el primer que jo vaig pensar va ser que havia de fer una exposició amb la llum natural de la cúpula. I a partir d'aquí, vaig desenvolupar la idea. Vaig recolzar els miralls amb els bastidors de fusta a les columnes per aprofitar la llum. Com més llum té, el mirall més projecta. Segons els dia veies uns reflexos o uns altres; depenia del dia i l'hora que hi anaves. Hi havia gent que hi anava al matí i després hi tornava a la tarda, i, esclar, la instal·lació estava viva, variava segons la llum. I tu, com a espectador, estaves a dintre d'aquest d'aquest refugi, que era com un hexàgon i et quedaves com sol. Jaume Vidal Oliveras, que és molt amic, en va fer una crítica molt guapa.*

Silencio (detall). 1999

La beca Endesa i Antoni Vila Casas

Després de la Fundació Miró em vaig presentar a la Beca Endesa, que és molt difícil. S'hi presenten molts artistes i està molt reconeguda. Costa. Jo vaig tenir la sort i això em va donar l'oportunitat de fer les últimes peces que he fet, gràcies a Endesa. El jurat ja va venir i es varen quedar 2 peces de **Cossos de Llum** i **El pequeño jardín**, que era de l'última exposició de la Galeria Maior, a Mallorca. En aquesta expo em vaig gastar molts diners en producció, no es va vendre re, res; sort que tenia la beca Endesa, i que a l'octubre queien una part dels diners. Perquè la beca Endesa es paga en dues vegades. Amb l'expo de Maior és veu ben bé el que et dic, l'artista és una mica boig... Jo pensava, vendré una peça i recuperaré; però m'ho vaig menjar amb patates, i aquí tinc les peces. Després d'això vaig pensar, ostres Mayte, per tirar endavant Ginebra, com t'ho faràs? Perquè sempre havia venut...I vaig pensar, Mayte ofereix **cuerpos de Luz** a l'Antoni Vila Casas, a veure què li sembla. Vaig fer un dossier per veure si les obres podien passar al seu fons de fotografia. I sí, em va trucar i em va dir "per descomptat". Fins ara he viscut del que m'ha anat pagant cada tres mesos, l'Antoni. M'ha fet de mecenes, diguéssim. Ara l'hi he de donar les peces. L'he de trucar... perquè jo vaig exposar amb ell el 2004 a Ausiàs March i estaria molt bé que el 2014 presentéssim les obres d'ara i féssim un petit catàleg. Seria molt in-

teressant poder-les presentar en públic, m'entens? Tinc de parlar-ho amb ell, a veure què li sembla la idea. Això sí que em faria il·lusió. Té un fotimer de peces, l'Antoni. En té una que a mi m'encanta...**Efímera**, la de les papallones. No sé perquè no la porta a Can Mario, a Palafrugell. És una peça que agrada fins i tot als nens. Quan veuen les papallones dissecades els agafa un soponcio. També té **En el vacío**, **La Bise Noire**, **Mujer raíz**...**Tarde de encuentro** i tota la sèrie de **cossos de Llum**. Té una col·lecció brutal. Em vaig adonar que té molts cossos, esclar, és farmacèutic...Cada vegada que compra alguna cosa és algo del cos. És un mecenes. La Glòria Bosch, que ara treballa amb ell, també m'ha ajudat molt, m'ha defensat moltíssim sempre, d'ençà que vaig exposar La Bise Noire al Museu de Girona.

Arco i l'art

A la fira d'art contemporani de Madrid hi vaig arribar a través de la Galeria dels Àngels, i amb els anys vaig arribar a treballar-hi amb quatre o cinc galeries alhora, fins que vaig decidir trencar amb tot i tenir el nen. Vaig decidir tenir el nen quan va començar a dirigir Arco una directora que volia una fira més elitista. I les galeries, cagades de por per això de tenir un nivell internacional, es van adaptar a les noves exigències fent entrar molt artista de fora, però els d'aquí no sortim enlloc, ens bloquegen aquí. Llavors què passa, Arco talla caps i les

Vista general de l'exposició al Museu d'Alacant. 2001. Instal·lació Silencio. 1999

galeries continuen tallant caps. Quan vaig tenir el nen el 2007 necessitava parar i estar una mica tranquil·la. Hi he acabat tornant el 2010 i el 2012 amb les galeries Maior i Juan Silió, ara que ja no hi és l'antiga directora. Jo en aquesta època, fins el 2006, venia moltes peces. Hi havia el boom de l'art de la mateixa manera que hi havia el boom immobiliari. Era una època que permetia produir a puntapala. Tu tenies una idea i sabies que si la feies la venies. T'arriscaves i creativament era brutal. Em trucava una galeria: mira, que vaig a Torí, tens alguna peça? I se l'emportava. Ara és completament al contrari. Una època duríssima per als artistes, no hi ha ni un duro i hem de canviar de xip, és una altra època. Jo he viscut un temps eufòric, m'he pogut realitzar com a artista, he fet exposicions en espais que han estat una experiència brutal, i aquests artistes joves no sé què faran. La nova generació ha de ser molt diferent de la meva: el rotllo de l'ordinador, al qual estan més habituats perquè el tenen més per mà, el disseny, el videojoc. Jo només faig servir l'ordinador com una eina més, ells no. És una altra època, ara; els museus i les institucions no tenen diners, no poden comprar, no poden apostar per cap art. Però l'art que es fa ara, el que patrocinen les galeries és un art més social i polític. Mentrestant jo vaig fent les meves coses. Veig projectes punters, com el Matadero de Madrid, que no van amb mi. No tinc res a veure amb aquest tipus d'exposicions que es fan ara. El que interessa és el tema social i polític. I després hi ha molt d'artista teòric, molt de rotllo, que després igual és una tela amb un clau.

És ben cert que crítics i estudiosos ajuden els artistes en el sentit que creuen en una obra, i contribueixen a fixar-la en el temps i la història. Però els que ens dediquem a aquesta tasca, també n'obtenim beneficis d'estudi, intel·lectuals —valgui la tofa en desrèdit— i conceptuals. Giralt-Miracle, a propòsit de com l'havia ajudat a progressar Mayte Vieta em deia: *Això ho hauria de dir ella. En tot cas, és ella la que m'ha ajudat a mi. Mai oblidaré les sessions de treball en el seu estudi i la quantitat d'idees suggerents que ella deixa anar i que tard o d'hora transforma en obres d'art.*

Entre tantes llums, arriba el moment de tancar l'article. Les pàgines s'han acabat sense que els hagi pogut explicar algunes coses molt interessants, que no hem de deixar passar, sobre la primera Mayte Vieta. Amb la recança de no poder anar més enllà de la llum, avui cinc de desembre del dos mil dotze els convoco d'aquí a un any si volen saber més coses. Mentrestant, en una nova

captombarella, els deixo amb un darrer diàleg lumínic, tendre i sense malícia entre Mayte i el seu company Stéphane:

— Por qué no abres aquí, Mayte? Por qué no abres un poco?

— Porque me molesta la luz.

— Es una cueva, esto. (*Stéphane puja la cortina*)

— Me molesta la luz. Bueno, nada. Ni caso, eh?

Josep Bota-Gibert

Animales Del Tiempo Arbol Pájaros

04 El cant de la cigonya

per Ramon Freixenet

Les quatre de la tarda de qualsevol mes d'agost no era l'hora més adient ni la millor època de l'any per anar de visita. Les persones assenyades esquiven la canícula amb un saludable defuig fent la migdiada i tornen a la plaça quan decreix la solana, però jo vaig fer via cap a l'hospital emparant-me en les ombres fugisseres de tendals i façanes. Avançava retallant cantonades, resseguint voreres, travessant places, i encara no havia arribat al lloc de trobada que el vaig veure aparèixer per l'extrem oposat de carrer: el vaig reconèixer per la seva figura altiva, esprimatxada; vaig albirar el seu caminar xancut, el seu gest inconfusible i, en apropar-me, li vaig veure a la pell i a la mirada les marques que el temps hi deixa, empremtes que s'escarrassen a desdibuixar qui vam ser de veres. Feia gairebé 5 anys de l'última vegada que el vaig veure en el mateix lloc. Ara ja no tornava a casa a les tardes, ara l'estada a l'hospital era fixa, però li permetien de sortir a passejar acompanyat. Així que vam anar a passeig i, tot i que la meua visita era per alegrar-li la tarda, no em va pas reconèixer, em va tractar de vostè com es feia abans amb algú foraster. Això no li va impedir, però, de desplegar al meu voltant el particular joc de miralls d'artista i, vet aquí, que em va mostrar un compendi de pansides lluíssors, engrunes d'allò propi que a penes es resistien a ser esborrades. Jo li seguia el joc perquè sabia que la memòria del temps i de les coses se li fonia de mica en mica; sabia que encara que hi hagués gent que l'estimés no deixava de sentir un profund enyorament: li mancaven els aplaudiments, la llum dels focus, els flaixos de les càmeres, la calor del públic, li mancava tot allò que alimentava el seu ego superlatiu; sabia que era enyoradís de mena, que el deprimia en accés la soledat; sabia que s'emparava rere el personatge camaleònic, fantasiós i a estones excessiu que ell mateix havia creat; sabia també de l'existència d'una cosa que havia restat fidel al costat seu des de les magnífiques soledats d'infantesa, una cosa amable amb la qual ha pogut comptar fins avui, una cosa que sempre li ha cantat a cau d'orella, que no ha deixat d'insistir-li, de repetir-li retalls de cançons oblidades, fragments inconnexos de vida en un afany de mantenir-lo lúcid: aquesta cosa és el cant de la cigonya, el seu particular invent, una fantasia de calça curta i genolls pelats que l'alliberava de tot allò que ell volgués. Ho sabia i per això vaig passejar amb ell pels carrers i carrerons de la vila atapeïts de barrets me-

“La proximitat amb la bohèmia comporta viure exposat al vertigen i l'artista ha de poder creuar fronteres.”

Amb els seus pares. 1937. Col·lecció Esteve Baltrons (AMBL)

xicans, atapeïts pel baf dels diferents ranxos de l'oferta turística <<todo incluido>>, atapeïts, insisteixo, per una espècie de “guiri” jovenàs que amb la mirada ensibornada carretejava amunt i avall d'aquells indrets florits alcohols d'altres graduacions capaços de fer l'efecte dels metalls fosos, indispensables segons semblava per poder passar unes vacances al límit.

Finalment, doncs, ens vam asseure en una de les terrasses de la plaça, i mentre arribava la comanda vaig aprofitar per fer-li unes fotos i alguna pregunta sobre el seu passat d'artista. Va explicar-me un munt d'anècdotes sucoses, però no va dir res que no conegués i, entre bromes i records, li vaig proposar de portar a terme la segona part de “Violetas Imperiales” —era una broma—, però, tanmateix, vaig pensar que estaria bé de dedicar-li una nit màgica, especial, una festa de remembrances d'un passat que a tots plegats se'ns escapa, una nit de cançons i xerinola en el seu honor. Aleshores se'm va acostar amb els ulls llampegants i va somriure'm amb traça, d'aquella manera amanerada i alhora seductora que ell sabia, em va agafar de bracet i, a cau d'orella,

es va posar a cantar-me “Violetas Imperiales”. Allò que va emetre la seva boca va ser un fil de veu. Això no obstant, mantenia intacte l’acurat afinament, la posició del llavi, de la llengua, de la concavitat del paladar per modular millor la frase, mantenia el control de la respiració des del diafragma, conservava fins i tot en el fons de la mirada l’instint i, en el gest, el domini absolut de l’escena. Un mestratge que denotava coneixement, possessió d’unes característiques artístiques poc comunes. Malauradament, però, érem a l’agost de l’any 2012 i al gran artista Esteban de Balt li havia passat l’edat. Les oportunitats totes juntes feia molt de temps que havien rodolat avall i res de tot allò que hagués pogut ser ja no tornaria mai més. Només li quedaven, si de cas, vestigis, ressaques de passats gloriosos, miralls trencats, retalls intermitents atapeïts de lluentors fugisseres que s’esvaïen pel forat negre de l’aigüera del temps. Tanmateix, però, restava amb ell el respecte, l’admiració del seu públic, el reconeixement per una trajectòria internacional farcida d’èxits i també de moltíssims clarobscurs.

Retrat d’adolescència. Col·lecció Esteve Baltrons (AMBL)

La proximitat amb la bohèmia comporta viure exposat al vertigen i l’artista ha de poder creuar fronteres, traspassar límits, anar més enllà amb el seu art i tenir l’experiència de provar-ho tot. Després, la tria del que més li convingui li correspondrà únicament a ell; l’artista, però, no deixa de ser un ésser humà que com a tal pot equivocar-se de camí i caure al fons de qualsevol abisme per eixir l’endemà amb més força i ser capaç de lluitar per tot allò que vol.

El protagonista d’aquesta història va triar de ser artista a la dècada dels anys 40 enmig d’una postguerra tan miserable com la gent que l’envoltava, gent que feia mofa de qualsevol actitud que caigués fora de les escasses llums que els il·luminaven, la qual cosa va fer més difícil encara, si és possible, el procés d’assimilació d’unes disciplines artístiques que mai no va aprofitar del tot. Tot i així, va ser capaç amb el seu art de traspassar fronteres, va donar a conèixer arreu dels auditoris on va actuar els seus orígens i va mostrar al món amb orgull i sense cap mena de prejudici el lloc de Catalunya des del qual va començar tot: can Tadeu versus “Los Tarantos” de l’Esteban de Balt, Raval 69 Blanes “Costa Brava”.

Raval 69

El cant de la cigonya fou l’anunci, el senyal, qui sap si el desencadenant que el dugué a néixer al carrer de Raval número 69 —i no en un altre lloc— el dijous 12 de març de l’any 1936. Aquell dia la premsa anunciava l’estrena imminent de “Currito de la Cruz”, el retorn del president Companys a la Generalitat de Catalunya i el passeig inaugural del dirigible alemany LZ-129 Hindenberg. A la ràdio s’escoltava “Beguine the beguine”, “El día que me quieras” i “Allá en el rancho grande”, mentre que en Jack Hylton triomfava al Hot Club de Barcelona. Aquell any també van néixer, entre d’altres: Federico Luppi, Mario Vargas Llosas, Robert Redford i Marifé de Triana. I van morir: Federico Garcia Lorca, Conchita Supervia, Ramón María del Valle-Inclán, Luigi Pirandello i Miguel de Unamuno. I al cine s’hi podia veure: “Tiempos modernos”, “Margarita Gautier”, “En alas de la danza” i “La carga de la brigada ligera”. Així que, després del fet que va omplir de joia tot Raval petit, ni a Blanes ni a cap dels seus indrets no es va sentir mai més el cant de cap cigonya —tanmateix, d’haver-n’hi n’hi va haver—. Això no va comportar cap enrenou a la població atès que la criatura de can Tadeu, l’Esteve, havia vingut al món equipat amb unes facultats portentoses per al cant, la

“ La gent vivia polaritzada pels dos bàndols, per les dues alternances de poder que hi havia a la vila: la Casa del Poble i el Centre Catòlic. ”

música, el ball i el “show business”. Els pares, Joaquim Baltrons i Maria Roura, no eren pas conscients aquells dies del que representava l’arribada a casa d’un artista, ni de la dificultat que implicava haver de conviure amb un ésser tocat per la gràcia i el do. El pensament de la Maria i en Joaquim es trobava a les antípodes d’allò que esdevindria en el temps i, de ben segur, que el terrabastall que comportaria els tocava de ple. La societat d’aquells dies tampoc era conscient del futur immediat, vivia dins un brogit enorme immersa en l’aiguabarreig polític: els uns proclamant consignes incendiàries, els altres dogmes de fe enverinats. Com es pot comprendre, la gent vivia polaritzada pels dos bàndols, per les dues alternances de poder que hi havia a la vila: la Casa del Poble i el Centre Catòlic. I si es fa extensió del símil a l’Espanya d’aquell temps, caldrà dir que tant uns com altres van ser responsables del incendi majúscul que es va declarar el 18 de juliol de 1936 amb aquella Guerra Civil de la que avui encara s’arrossegueu les ressaques. Per tant, convé no oblidar que tots van ser culpables, mentre els uns cremaven esglésies, els altres afusellaven per les cunetes. Tot plegat, doncs, succeïa a 4 mesos i 6 dies d’haver nascut l’Esteve i la data del magnífic incendi amb el qual compartia any no seria altra cosa per a ell sinó una porta forrellada darrere de la qual només hi havia un lloc llunyà, desconegut, anomenat l’estranger. Un lloc quasi innombrable, impensable aleshores, que es deia que era habitat per les turbes del mal, els vicis i els pecats mortals. Malgrat això, ningú no va fer res per esbrinar la veritat d’aquelles terres, la por emmordassava el pensament, però imaginar, intuir, era de franc i no comportava cap risc. Així que darrere de tanta ignomínia també hi hauria pogut haver la llum, les il·lusions, els somnis, les esperances i expectatives de futur per poder ser artista. Això no obstant, no es podia considerar altra cosa en aquells dies ensopits sinó pura utopia.

Els anys de la guerra

Mentre que a les ràdios estrangeres sonava “Check to check”, a Melilla esclatava la sublevació, inici del cop militar del general Franco que va menar el país cap a la Guerra Civil. Al llarg del temps que va durar el conflicte

armat a l’Esteve no li va faltar mai res. Els pares, amb el que donava la terra, podien aconseguir el que era necessari per a l’alimentació. El nen, però, mostrava a la mirada un deix entristit i això, afegit al fet que era d’un físic desnerit, dugué la mare al llarg dels primers anys a cuidar-lo amb excés, qüestió que podia haver influït de forma decisiva en la seva manera de ser d’adult, tan voluble i despreocupada —això no obstant ja es veurà—. Aquell migdia la criatura encara mandrejava el llit, ben acotxada, ben esmorzada, ben calenteta..., s’entretenia escoltant el cant de la cigonya i, de sobte, la ràdio va anunciar que la Guerra s’havia acabat. Aquell dia a la vila van sonar les campanes, les trompetes, els tambors, hi va haver himnes i cançons feixistes, desfilades, onejar de banderes, visques a Franco i a l’Espanya Nacional; i també hi va haver missa solemne en commemoració de la Victòria. I tothom aixecava el braç i tothom tenia la mirada perduda i tothom va entrar de pet, sense adonar-se’n, en la nit més fosca. L’Espanya d’aleshores s’havia replegat en si mateixa com si fos un cargol que es blindés a l’exterior. La gent, abocada a la precarietat del racionament, feia mans i mànigues per poder fer la

*Desfilada del “Dia de la Liberación” a Blanes.
Núm. Reg. 11955. Fons Rafael Bataller (AMBL)*

viu viu. L’estraperlo, el troc i el contraban eren algunes de les pràctiques que empraven els intrèpids, aquelles i aquells que mantenien el punt d’inconsciència, les agalles suficients per escapolir-se dels controls de la Guàrdia Civil. La resta s’havia convertit en un ramat domesticat, espantat, servil. Mentrestant, la ràdio emetia “Bésame mucho” i el cinema projectava “Lo que el viento se llevó”. Aleshores, però, el que va succeir de més terrible en acabar aquella guerra cruenta fou la victòria del bàndol nacional i tot el que va comportar tro-

bar-se al costat republicà. A la gent perdedora d'aquest país els van arravatar la llengua, la dignitat, la cultura i, perquè l'espant els quedés gravat a la memòria, van amenaçar d'esborrar-los del mapa a ells i a tota la descendència. Enmig d'aquest context feixuc creixia l'Esteve. Era un espai de temps maldestre, incapaç de propiciar cap alegria, la població havia envellit prematurament, a les dones, totes de negre, se'ls havia eixugat la bellesa, els homes, barba-serrats, eren d'una grisor transparent i anaven apedaçats dels peus a la gorra. Per altra banda, tothom era magre, ningú no patia de colesterol, només els falangistes, militars i capellans se'ls veia assaonats, cara vermells, lluent. Malgrat això, indiferent, la quitxalla jugava al carrer més estret de la vila inventant-se el joc de la vida. Aquí, l'Esteve feia la seva aportació personal al joc col·lectiu cantant les cançons de la ràdio. La resta d'estratègies per defugir el malson que envoltava la seva infantesa les resolvia obrint la pantalla mental a la cigonya, i ella, sol·lícita, li cantava a cau d'orella totes les cançons que li demanés, i ho feia amb un fil de veu perquè no volia que ningú altre l'escoltés. El seu cant era amorosit i feia de bon sentir, la seva veu acompanyava, allunyava basardes i fins i tot li obria finestres perquè pogués albirar el món de casa estant.

La infantesa

Deia el diari que a Pontevedra un huracà va arrabassar 150.000 arbres i danyar greument 300 campanars. A la ràdio s'escoltava "Tatuaje", al cine es podia veure "El halcón maltés" i aquell any l'Esteve va començar a anar al parvulari. Era molt bellugadís i no parava de representar històries amb personatges que s'inventava. El barri de Raval anava ple dels seus cants i tant veïns com familiars coincidien a afirmar que aquella veu era esplèndida. Això el dugué a formar part del cor de la Parròquia de Santa Maria, on posteriorment hi va fer la Primera Comunió i va ser triat entre d'altres per a "Cantar l'Àngel". Allà va rebre les primeres lliçons de cant coral de la seva vida. Això era tot el que podia donar a un futur artista aquell Blanes en blanc i negre farcit de vides petites, conservador de la moral retorçada que imposava l'església oficial que, en estreta connivència amb el règim franquista, manava molt, manava tant que era capaç de trastocar els designis divins per mor d'aconseguir prebendes, beneficis il·lícits de dubtosa moralitat. L'Esteve a Santa Maria hi va fer d'escolà i també va tastar el vi de la gerreta tot menjant retalls de pa d'àngel alhora que cantava el que sentia a la ràdio. "Las hojas

muertas" i "Yo te diré" eren les cançons de moda, però Lola Flores i Manolo Caracol li arravataven l'esma. Així que, a l'entrada del número 65 de Raval Petit, els nens i les nenes d'aleshores pagaven 5 cèntims per veure ballar a l'Esteve "La niña de fuego".

Va arribar-li l'edat d'estudiar i ho va fer a l'Acadèmia Aribau de darrere "Can Vila". Després va anar a repàs "als Padres" i tothom va concloure que a més d'amanerant era un tabalot que no estava pels estudis, feia el trapejola contínuament i fruïa d'allò més fent corredisses entre els pupitres amb els braços estesos, simulant que volés: d'aquí li va venir el sobrenom d'"En Cigüeña" que sempre més l'ha acompanyat. Aquells eren temps de jocs i d'inconsciències que, en arribar la Comunió Solemne, va deixar tota aquella mainada fora de joc, orfes d'allò més innocent que era les seves respectives infanteses. Tots plegats, doncs, d'un dia per l'altre es van convertir en adults i d'aquell fet innegociable no van poder reclamar cap dany, cap perjudici a ningú. En aquells dies, mentre a la ràdio sonava "C'est si bon" i al cine es podia veure "La Lola se va a los puertos", al carrer estret de Raval l'Esteve estrenava en primícia mundial "Corazón herido". Davant l'expectació d'un públic infantil que havia pagat religiosament la seva entrada, l'espectacle començava així: després d'unes sèries encadenades de salts i de passos manllevats al cine, rematava la dansa amb un espagat impecable obert de cames sobre el terra humit. Després es posava dempeus, mirava al públic desafiant i, a la fi d'un gest tràgic, aixecava el braç i es clavava un punyal al cor. Naturalment, hi havia truc, però en veure la taca de sang a la camisa, esclataven els aplaudiments i els xiscles. Tenia 11 anys i ja era l'estrella del seu carrer, un ídol que sense voler-ho es veia amb la necessitat d'haver d'ajudar el pare en els treballs de la terra: el pla, la vinya o menar el carro pels carrers de la vila. I és clar que cantava des del carro estant! I és clar que tenia l'aparença de ser un adolescent feliç! I és clar que era simpàtic i rialler i tothom coincidia a dir que era un bon noi! Tanmateix, però, la realitat era ben diferent, la realitat era que odiava profundament tot allò relacionat amb la solitud, la realitat era la seva feblesa davant l'aïllament, que l'ensopia i l'enyorava, perquè el protagonista d'aquesta història patia d'esplín i la terra, precisament, li generava tot aquest quadre emocional que per a ell era insostenible.

El fet que va protagonitzar no va ser de cap manera una resposta espontània i pot ser que res del que va succeir hi estigués relacionat. La qüestió va ser que va deixar

“ Fruïa d’allò més fent corredisses entre els pupitres amb els braços estesos, simulant que volés: d’aquí li va venir el sobrenom d’“En Cigüeña”. ”

anar la seva ràbia trencant els llums de les tranyines que restaven avarades a la platja del racó del port, uns danys que els pares van haver d’afrontar pagant els costos amb sacs de patates.

Fins a extrems insostenibles seria capaç d’arribar el noi de can Tadeu per demostrar que havia decidit ser artista costés el que costés i que estaria disposat a fer el que fos per ser-ho. Així que en Joaquim i la Maria tenien un problema, perquè el noi va deixar d’anar a la terra, va deixar d’anar a repàs amb el senyor Cortada i va deixar la casa dels pares per abraçar la vida bohèmia. Però això

va passar més tard. Ara, a la ràdio sonava “Tres veces guapa” i “Que bonito que es mi niño” i al cine es podia veure “El halcón y la flecha” i les primeres planes dels diaris anaven plenes del casament de la senyoreta Carmen Franco Polo, filla del dictador. Pel que feia a Blanes, res no s’havia mogut, tot era intransparent, i entre tanta opacitat, tanta recomanació, tanta misèria, hi havia la generació de l’Esteve que s’estava fent gran i que tot allò que havien dibuixat respecte de les seves vides ho veien tan inabastable com a l’actualitat trobar feina en plena crisi. Seixanta anys enrere tampoc no n’hi havia d’expectatives. La gent es conformava, era poruga, mirava de passar els dies i s’entretenia amb molt poqueta cosa. L’Esteve estava fet d’una altra pasta, no s’emmotllava gens ni mica, ho volia tot ara mateix i no tenia constància ni espera. Malgrat que li mancava instrucció, que no havia acabat els estudis primaris ni tenia cap coneixement de la disciplina artística amb la qual

Colla de joves. 2 de febrer de 1953. Núm. Reg. 6111. Col·lecció Glòria Alemany (AMBL) Identitats: Albí Gibert, Ignasi Dalmau, Ferran Crespo, Anna Balguer, Salvador Torroella, Josep Domènech, Josep Gelrà, Esteve Baltrons, Jordi Gibert, Angelita Garcia, Josep Cortès, Pepita Relat Pla, Angelina Grimalt i Angelina Rabassa.

“A partir d'ara ja no arrancaré mai més patates.”

pensava menjar-se el món, no volia escoltar ningú, volia anar a la seva portant com a únic equipatge el do amb què la naturalesa l'havia dotat. La resta era ell i la seva circumstància: un noi de poble sense experiència, amb una indissimulable ploma, força intuïció, notable mimetisme i una bonica veu per educar.

Esteban de Balt

Aquesta foto de 2 de febrer de 1953 podria servir com a punt d'inflexió entre el que havia estat fins aleshores la vida de l'Esteve Baltrons i Roura i el que havia de ser la trajectòria de l'artista Esteban de Balt. Aquell dia de festa va caure en dilluns, l'hora en què es va tirar la foto devia ser passat migdia, i per la llum que hi ha en el context sembla que feia un dia esplèndid. La colla formada per les 5 noies i els 8 nois que envolten el nostre protagonista eren allà en qualitat d'assistents a la inauguració del monòlit “A los Caidos por Dios y por España”. Aquest dia a l'Esteve li faltava un mes i deu dies pels 17 anys i es pot veure amb claredat com sobresurt del punt central de la imatge per damunt dels altres: com busca l'objectiu! Com aixeca la barbeta! Com li somriu a la càmera! La premsa d'aquell dia donava la notícia que Carmen Polo de Franco era de visita a Ciudad Real. A la ràdio sonava “Petite fleur” i “Recuerdos de Ypacaraí” i s'estrenaven les pel·lícules “Bienvenido, mister Marshall”, “Mogambo” i “Vacaciones en Roma”. Blanes tenia una població que voltava els 8000 habitants i una façana marítima singular; tenia un jardí botànic anomenat Marimutra, una font gòtica del segle XV i les restes del palau dels vescomtes de Cabrera; tenia un llegat important de cases indíanes, 3 platges d'arenes rosses, 3 cales incomparables i una roca fundacional, sa Palomera, que marcava el punt exacte on començava la “Costa Brava”. Tot això era el que hi havia i era bonic de veres, però, a la pràctica no era suficient per satisfer les aspiracions d'una voluntat fantasiosa. Aquell any, a tall d'espontani, va fer el primer intent d'enfil·lar-se dalt d'un escenari i es va adonar que li feia falta molt d'aprenentatge. Va acostar-se als conjunts locals, a les orquestres petites dels pobles veïns i, finalment, de la mà del mestre Josep Espeita, va rebre les primeres lliçons de vocalització i tècniques de respiració. Aquell mateix any, per la Festa Major, un teatre ambulant li va fer una prova de veu que

va superar amb èxit, la qual cosa li va permetre de poder actuar-hi un espai curt de temps. Ja s'havia desfogat, ara volia adquirir coneixements i experiències de tota mena: a Barcelona va estudiar ballet, interpretació i expressió corporal. En una festa li van presentar la directora escènica del Liceu, una dona madura que, en sentir la seva veu, va fer els possibles per introduir-lo al conservatori d'aquest teatre.

“A partir d'ara ja no arrancaré mai més patates” va dir-li a un conegut tornant de Barcelona en tren. I la veritat era que tot li pintava molt bé: estudiava cant a la millor escola amb els millors professors, sabia moure's a l'escenari, interpretar i sorprendre el públic; era simpàtic, alt, jove, i guapo. Es podia dir, doncs, que ho tenia tot per esdevenir una estrella. La primera pensada fou buscar-se un nom artístic i es va anomenar Esteban de Balt. Després, va anar a comprar una maleta *Gladiator*, a “Can Saura”, la va emplenar de somnis de grandesa i, tot baixant Raval avall, s'aturava a explicar els veïns que se n'anava a fer d'artista, atès que a Barcelona hi tenia un munt de projectes que l'esperaven. Aquell era l'any que Lola Flores va rodar a Blanes la pel·lícula “La danza de los deseos” i s'escoltava a la ràdio “Mambo italiano” i “EL rock del reloj” i l'any que en Fangio es proclamava campió del món de Fórmula1. El tren en què anava l'aprenent d'artista va arribar a l'estació de França i, en baixar a l'andana, es va adonar que la baluerna era més gran i més fantasmagòrica que mai, va adonar-se de la desolació de l'espai, del vell que jeia en un racó, de la parella de guàrdies civils que el miraven rar i també va poder constatar que el grafit d'en Franco li somreia. Així doncs, no va poder evitar de sentir un calfred espinada avall que el dugué de pet al WC. Aquella nit va ser la primera nit salvatge de la seva vida, va conèixer de prop la bohèmia com mai no l'havia conegut, li va veure la cara, el costat fosc, la vessant canalla, i no va pas fugir escales avall sinó que va triar de quedar-s'hi. Així que les expectatives, els somnis d'artista, la carrera fulgurant que s'endevinava, van trontollar de tal manera que el terrabastall va donar pas a la tirallonga de despropòsits que el dugueren per la seva manera tant particular de fer les coses a ser un artista incomplet. Ell ho va triar, va triar la drecera plaent que li oferia la bohèmia en lloc del camí de sacrifici, de treball, de disciplina que caracteritza al verdader artista. I no es va fer esperar l'inevitable: va haver de deixar el conservatori per la reiterada tendència a coquetejar amb el vici i la nit canalla, sense tenir cura de la seva veu. Per la mateixa raó va perdre una altra oportunitat d'ora a la televisió alemanya i aquí, a

Barcelona, després d'haver guanyat un concurs de cançó en què el premi consistia a enregistrar un disc i fer la promoció del cantant, la companyia discogràfica organitzadora del certament es va negar en rodó a fer-ho, no pas per la seva veu, que era magnífica, sinó per l'afectació de l'interpret. La doble moral no permetia mostrar a tot Catalunya un cantant català amb el gest efeminat. Un handicap que no va poder o no va voler superar, atès que anys després vaig coincidir amb ell al cabaret "Bolero", on feia de vocalista de l'orquestra, i no n'hi vaig veure cap ni una d'afectació. Al llarg de la nit va desgarnar el repertori de manera impecable, seriosa, i va estar contingut tant amb el gest com amb la paraula, qüestió que em va fer veure un artista molt diferent del que jo coneixia. Esteban de Balt va ser la veu solista de les orquestres més prestigioses del país i fins i tot va fer gires per l'estranger amb alguna d'elles. La seva agència artística li va proporcionar desfilades de models, anuncis a la televisió, petites intervencions en algunes pel·lícules i actuacions de ballarí al costat d'estrelles famoses. Aquell any Elvis Presley amb "Heartbreak hotel" es constituïa rei del Rock and Roll i al cine es podia veure "Atraco perfecto", "Gigante" i "Moby Dick".

Los Tarantos

La mort de la mare coincideix amb el mateix any del servei militar. Després de superar el trasbals de la pèrdua i el llarg període obligatori de milícia, van començar a l'entrada de Raval 69 els assajos del "Duo de Balt", un intent que, juntament amb la veu i la guitarra de José Rubio, pretenia imitar un duo famós. Aquesta formació va recollir èxits en tots els escenaris on va actuar i es va constatar l'atracció que Esteban de Balt exercia sobre el públic femení. Respecte d'aquest assumpte, cal afegir que va tenir diferents afers romàntics, uns van ser breus, altres de foguerada i n'hi va haver que es van arribar a consolidar per un espai de temps i que a la fi es van solapar amb altres apetències, les quals feien impossible qualsevol intent seriós d'estar al costat d'una dona. Decididament, doncs, va triar el camí com sempre havia fet i no se li va conèixer cap altre afer que no fos allò que havia escollit.

Després va arribar l'estada a "EL Molino", un èxit que es prolonga dia rere dia al llarg del període previ a

Cantant a Los Tarantos. Anys seixanta. Fons Joaquim Robert (AMBL)

l'obertura del local que havia decidit inaugurar a Raval 69, a casa seva, allà on hi havia el cup del vi, el magatzem on es guardava el carro juntament amb els estris de camp. Allà, dic, on hi havia la cort del cavall, hi va voler muntar "Los Tarantos" de l'Esteban de Balt. Un espai diferent amb personalitat pròpia que va transcendir en el temps i va esdevenir una de les icones de la nit a la "Costa Brava".

Ara, però, ja feia molt que no volia escoltar res, ni tan sols el cant de la cigonya. L'artista d'alguna manera s'havia reclòs en el seu castell i s'hi havia tancant, no li convenia sentir segons quines veus, veus que segurament li haurien retret un munt de coses que no volia saber, tot i que n'era ben conscient. Les nits d'èxit succeïen una rere l'altra al mateix ritme que ho feien els amants clandestins pel seu llit. El diner entrava i sortia amb una celeritat de vertigen i mai no n'hi havia prou per poder pagar les comandes dels proveïdors, qüestió que havia de resoldre sempre el pare.

A l'estranger tant els diaris com les televisions parlaven a bastament de la marca "Costa Brava", del "showman" Esteban i de "Los Tarantos" de Blanes. Deien les veus forasteres —cadascuna amb la seva llengua— que ell, tot sol, s'havia constituït en estrella d'un cabaret inèdit fora del temps que, cada nit, ultrapassava la norma amb el seu llenguatge enfebrat de políglota galàctic ebri de llunes mores, de guitarres embogides i de toros rampants. Sostenia aquella gent que ell era l'únic banderiller davant d'aquella muntanya russa que nit rere nit amenaçava d'embotonar-lo. Afirmaven de manera categòrica que l'havien vist a ell i, només a ell, torejant de matinada a tocar de l'onada envoltat de meravella: Luis Mariano, Lola Flores, Sarita Montiel... El surrealisme estava de moda, lligava amb tot allò que el territori fos capaç de donar, la qual cosa feia que un artista com ara Esteban de Balt fos un personatge idoni per a ser un dels galàctics del moment. Aquell any, doncs, tant Esteban de Balt, com "Los Tarantos" o el mateix Blanes, estaven definitivament situats al món.

Pels "Tarantos" hi va passar molta gent. Cada dia hi havia cua davant la porta per veure l'artífex que havia revolucionat d'una manera trencadora tot allò relacionat amb l'entreteniment, el "show business" i que els mitjans centreeuropeus en deien prodigis. Això va provocar un efecte reclam de dimensions colossals, així que la desfilada de personalitats va ser extraordinària: hi van passar directors de cinema, actors de teatre, estrelles de

*A Los Taranatos. Anys setanta.
Col·lecció Esteve Baltrons (AMBL)*

la cançó, del cinema, de l'òpera, de la política, del món de les lletres, futbolistes, periodistes internacionals i un llarg etcètera. Enmig de tantes coneixences, de tant glamour, va aconseguir un contracte i un bitllet d'avió per actuar a l'hivern a la televisió austríaca. L'estranger finalment deixava de resistir-se-li i li obria les portes de bat a bat. Aquell Esteve de quan encara no era ningú en el món de la música havia passat moltes estones al llarg dels anys cobejant aquesta idea i ara, tot d'una, havia arribat. El "show" d'Esteban de Balt va tenir un gran èxit a tot Àustria i d'allà van creuar els aplaudiments a Alemanya, i tot plegat va suposar un extraordinari triomf que ni ell mateix no es creia.

Arran de ser un personatge conegut li van oferir papers al cinema experimental, al teatre, als musicals i dins de projectes avantguardistes. I si no n'hi havia prou amb tot el que li estava succeint de meravellós, una nit va conèixer Gerda Kell, la dona que de veres el va promocionar en el mercat discogràfic alemany. Gerda va passar a convertir-se en la seva mànager, en la seva confident i amant. L'artista Esteban de Balt tenia aleshores 35 anys i la que després es va convertir en la seva dona 65. La can-

çó d'aquell any va ser "Mediterráneo" i la pel·lícula "La naranja mecánica". Gerda i Esteban conformaven una parella singular que, com era de preveure, va durar allò que podia durar, atès que la mixtura era de molt mal conjuminar. Tanmateix, però, van seguir essent bons amics, ja que ell sempre va parlar bé de la seva relació amb ella.

Els pròxims 27 anys que va restar obert "Los Tarantos" va mantenir la mateixa configuració pel que feia a l'espectacle, la mateixa sangria, el mateix cava, el mateix pastís d'aniversari, les mateixes roses vermelles, les mateixes provocacions, el mateix llenguatge amb doble sentit i la mateixa simpatia fins arribar al final del periple de tancar portes. Era l'any 1999, Esteban de Balt tenia 63 anys i no cal dir que li hauria agradat continuar amb el seu "show", li hauria agradat prolongar el somni encara que estigués lligat a haver d'alternar els estius blanencs i lloretencs amb els hiverns estrangers, alternar les geografies dels amants, alternar èxits i derrotes, veritats i mentides, amors i desenganys, alternar-ho tot per no haver de pensar, per contenir la incertesa, les pors i altres fantasmes de vell. Per això va decidir, com sempre havia fet, de quedar-se penjat d'un núvol i tallar-li el fil, a la memòria.

I per encerclar aquesta història d'artista, res millor que tornar a la cigonya que li cantava a cau d'orella amb la veu que feia de bon sentir, que acompanyava i allunyava basardes i, fins i tot, li obria finestres al núvol perquè s'hi colés, de puntetes, la fantasia d'aquella "Costa Brava" de quan a l'Esteban de Balt se li regalaven la lluna i les estrelles.

Ramon Freixenet Estol

Persones a qui he recavat informació per confegir "El cant de la cigonya": **Teresa Estol, Josep Baltrons, Anna Balaguer, Joaquim Camps, Glòria Matas, Ferran Crespo, Jordi Gibert, M. Dolors Pla, Josep Cortés, M. Rosa Sorroche, Rosa Montells, Josep Pla, Maria Dalmau, Albert Ros, Eliseu Pla, Paquita Sala (DEP), Margarita Martínez, Josep Oliva, Lolita Surís, José Rubio, Fina Quedra, Miquel Pla, Joanna Moreno, Francesc Orench, Joaquim Illas, Josep Badià, Ramon Ribas, Francesc Bernat, Ramon Bacardit, Francesc Saura, Rectoria parroquial de Blanes, Arxiu Municipal de Blanes.** A tothom, moltes gràcies.

05 El Pare Jaume Puig i Sebastià Llorens, nous beats

per Pere Puig i Joan Puig

El pare Jaume Puig i Mirosa i Sebastià Llorens i Telarroja foren assassinats a Blanes el 30 de juny de 1936. En el moment de la seva mort el pare Jaume era director del col·legi de Santa Maria, i Llorens, un exalumne i gran amic seu.

La congregació de Fills de la Sagrada Família, a la qual pertanyia el pare Jaume, inicià el procés de beatificació de tots els religiosos de l'Institut que foren assassinats durant la Guerra Civil i hi afegí el jove seglar Sebastià. El procés s'incoà el 1995 a la diòcesi de Barcelona i culminà a Roma el 10 de maig de 2012 amb l'autorització del papa perquè es promulgues el decret sobre el martiri del pare Jaume Puig, 18 religiosos i Sebastià Llorens. Ara només resta fixar el lloc i la data de la cerimònia de beatificació.

Bo serà recordar la vida de tots dos, i amb més motiu ara, que se celebra el mil·lenari de la troballa de la mare de Déu del Vilar, la imatge de la qual ells dos conjuntament amb mossèn Masllovet amagaren el 27 de juliol de 1936 als terrenys de mas Llorens.

Jaume Puig i Mirosa La infantesa

Fill primogènit de Salvador Puig i Payàs i Dolors Mirosa i Gibert, va néixer a Terrassa al carrer Sant Domènec núm. 13 el dia 3 de juny de 1908. Tenia els ulls clars i transparents. Quatre dies després del seu naixement, el 7 de juny, rebé el baptisme a la parròquia del Sant Esperit. El padrí fou el seu avi patern, Jaume, que, després de l'administració del sagrament, que havia seguit fervorosament, donà una almoïna al sacerdot amb aquestes misterioses paraules: *Dono una pesseta pel baptisme d'aigua i una altra pesseta pel baptisme de sang*. Eren presents a l'acte, entre altres familiars, les dues germanes del pare: Amparo, monja dardera, i Dolors. El Jaume jugava amb il·lusió, ja de petit, a dir missa, perquè somiava ser sacerdot; un dia manifestà que volia ser missioner. La tia Dolors, en sentir-ho, recordà la paraula del seu pare sobre el baptisme de sang i exclamà angoixada: *Aquest noi ens el mataran!*

Cap als cinc anys anà a rebre formació acurada als escolapis, que tenen el col·legi al capdamunt del carrer de casa. Era un noi aplicat, dòcil, fervorós. Als primers anys rebé formació del G. Àngel Mitjavila, i ell mateix el preparà, com als altres deixebles, per a la Primera Comunió,

que van rebre al col·legi mateix. Jaume, que havia destacat ben aviat per la seva pietat, es preparà molt bé per a l'Eucaristia, que rebé als set anys, després d'haver fet una confessió que havia preparat amb la seva mare i la seva tia Dolors. El dia de la comunió experimentà una alegria tan íntima i pura, que cridà l'atenció de tothom. Sobresortia entre els companys perquè era *observant, molt dòcil i obedient, senzill i humil, molt estudiós*, tal com ho testimonia el propi G. Mitjavila. S'han conservat a l'arxiu familiar dos diplomes d'honor d'en Jaume, d'aplicació i conducta, respectivament, firmats pel pare Salvador Coch el juliol de 1917. Llavors el noi tenia 9 anys. Dos anys més tard va deixar la llar i el col·legi dels escolapis per entrar a la congregació religiosa dels Fills de la Sagrada Família.

Als 10 anys, el 1918, cap a finals de la Guerra Mundial, aparegué la famosa grip que tants estralls ocasionà a Europa i també a tot Espanya, on es barrejà amb el tifus. Durant l'agost penetrà el virus del tifus a casa i s'apoderà successivament de la tia Dolors, del Jaume, del pare i dels altres germans, menys del petit, en Pere, que agafà un catarro molt fort. Amb penes i treballs tots van su-

Mas Llorens. Núm. Reg. 8224.
Col·lecció Josep Llorens (AMBL)

perar la crisi, menys el pare, que es morí el dia de sant Miquel, el 29 de setembre. Tenia només 38 anys. Alguna vegada havia manifestat el seu pressentiment que moriria jove. Deia dels fills: *No els veuré de grans*. I així fou: el gran, el Jaume, tenia 10 anys; i el petit, quinze mesos.

Religiós als Fills de la Sagrada Família

Passada la tragèdia, mare i tia es posaren a treballar, el Jaume passà a viure un temps al Centre Mèdic, on residia i treballava l'oncle Isidre; tres germans foren acollits per uns quants anys a la Casa de Caritat de Sant Llàtzer, com a orfes; l'Eduard, el penúltim dels set germans, havia mort l'any anterior. A casa només es quedaren els seus germans Joan i Pere.

El Jaume davant d'aquesta situació econòmica difícil i, pensant en les seves aspiracions, es preguntava: *I, ara, què faré?*. L'oncle Isidre afirmà resoltament que la providència ja proveiria. I així fou. Som el 1919. Sor Cristiana, cosina de la mare, suggeria per carta que el Joan entrés en un col·legi de religiosos de Barcelona on trobaria formació adequada al seu temperament, i la família, un nou ajut. El Joan, però, digué que no volia tancar-se en un convent. El Jaume, que ho va sentir, intervingué amb vivesa: *Doncs, jo sí*. Davant d'aquella decisió, oportunament, la mare i l'oncle Isidre acompanyaren el noi a Barcelona. Sor Cristiana, en la carta, es referia al col·legi dels salesians de Sarrià, on efectivament més tard hi es-

tigué un temps el seu germà Joan. Ara, la mare i l'oncle, ignorant el lloc, ho preguntaren a mossèn Ferran Puig, cosí del pare, i, per un malentès, els va remetre al col·legi de l'institut religiós del pare Manyanet de les Corts. Els rebé el pare Tallada, llavors superior general, examinà una mica el noi i en quedà molt complagut, i decidí l'admissió per al curs següent. Passat, doncs, l'estiu, el 23 de setembre, el Jaume ingressava com a aspirant al centre que la congregació tenia a Blanes. L'opció del Jaume fou irrevocable. Havia trobat el seu camí. Anys més tard ho manifestava dient: *Si em fessin sortir per una porta del convent, entraria per l'altra*.

A Blanes començà a destacar en la pietat, en la sensibilitat per la música, que li feren cultivar sota el mestre Gilbert, en la bondat i simplicitat de caràcter. Ben aviat ho testificà el prefecte dels aspirants, el pare Martí Millet, anys més tard superior general de la congregació. L'aprecià molt i no se n'estava de manifestar-ho públicament, com ho han fet constar els companys de cursos. També a la família. En una carta del Jaume del 28 d'octubre de 1920, s'hi pot llegir encara una nota que hi afegia el pare Millet: *El Jaume per ara va molt bé i és gairebé en tot un model de joves aspirants a l'estat religiós*.

El Jaume seguí d'aquesta mateixa manera al llarg de tota la vida religiosa. El 23 de setembre de 1923 vestí l'hàbit religiós al noviciat, que era al convent de les Corts, i el 24 de setembre de 1924 féu la seva primera professió temporal i tot seguit cursà filosofia i teologia al mateix convent de les Corts, amb alguns anys de pràctiques docents intercalats, com és costum a l'Institut. Obtingué el títol oficial de mestre el 1929, a Tarragona, i llavors actuà com a secretari al col·legi de Santa Maria de Blanes el curs del 29 al 30. Al final d'aquest curs escrivia per carta al seu germà Pere: *Si Déu vol, crec que podré cantar la meua primera missa l'any 1932. Si fossis més gran, podries fer-me el sermó!* I, efectivament, el 20 de febrer de 1932 l'ordenà de prevere el bisbe Manuel Irurita, juntament amb els companys de curs, un d'ells Pere Verdaguer, màrtir l'octubre del 1936. El seu germà Pere, naturalment, no li va poder fer el sermó perquè era novici a Moià. El féu el servent de Déu el pare Narcís Sitjà, igualment futur màrtir, que havia estat de jove col·laborador del fundador de l'Institut, sant Josep Manyanet.

“ El P. Jaume fou assassinat a Blanes, juntament amb el jove Sebastià Llorens, el dia 30 de juliol de 1936. ”

Ja sacerdot, el pare Jaume s'encarregà a Sant Julià de Vilatorrada d'una secció d'estudiants teòlegs durant el curs 32-33, i el curs següent fou novament destinat al col·legi de Blanes, on al cap d'un any en fou nomenat superior i director. Tenia només 26 anys, i això pot fer veure la gran estima que li tenien els superiors.

El martiri

El P. Jaume fou assassinat a Blanes, juntament amb el jove Sebastià Llorens, el dia 30 de juliol de 1936. El pare Morera digué que *el martiri no li resultà difícil*, en el sentit que hi estava ben preparat. Algú més ho ha fet notar. El 23 de juny del mateix any va escriure una carta, la darrera, al seu germà Joan amb motiu del seu sant. És interessant per veure com respirava set dies abans de la seva mort tràgica. Després d'una breu felicitació, li diu: *Prega al teu Patró perquè s'esclareixi aquest cel tan nuvolat i ple de tempesta que amenaça descarregar damunt de nosaltres. Si Déu no s'apiada de nosaltres, no sé on arribarem. Però dintre de tot, hem de conservar una pau inalterable, filla de la resignació: 'Fiat voluntas tua', que es faci la voluntat santa de Déu.* Explica a continuació els treballs i peripècies que estan passant els col·legis i comunitats de Begues, Vilafranca, Sant Julià de Vilatorrada, Tremp i Sant Andreu. Quant al seu, a Blanes, diu que els han tancat moltes portes, però que ells les han tornat a obrir i s'han arriscat a treure el mobiliari i material d'importància, com també bastants milers de volums de la biblioteca. Tem que no podran començar-hi un nou curs després de l'estiu. Llavors, per acabar, insisteix en els sentiments de l'inici de la carta: *Sobretot, digues a la mare i a la tia que no pateixin per mi, puix estic molt tranquil i disposat a suportar totes les contrarietats que vinguin. Totes quedaran enlleugerides, perquè les patim per causa de Crist, perquè el jou de Jesús és suau i la seva càrrega lleugera.* El pare Jaume era molt impressionable, com es veurà; malgrat tot, se sent *molt tranquil* i ens parla d'una *pau inalterable* que cal conservar amb l'ajut de Déu.

El 19 de juliol a Blanes els milicians sortiren al carrer i ocuparen els llocs clau. Ben aviat començaren a controlar i molestar capellans i religiosos. Al col·legi de Santa Maria la comunitat es dispersà tot seguit i s'hi quedaren només ell i el pare Francesc Saborit. A migdia del 19 mateix o del dia següent, un grup nombrós de milicians es presentà al col·legi a escorcollar-lo minuciosament amb el pretext de mirar si tenien armes. En acabat,

obligaren els dos religiosos a presentar-se al Comitè per declarar: els obligaren a fer un inventari complet de la casa. Així s'iniciava el camí penós que el duria finalment a la mort. El pare Jaume, de moment, es refugià a casa d'un veí, que quedà sota control dissimulat d'un milicià. El dia 25, festa de sant Jaume, el dia del seu sant, es traslladà sigil·losament, de bon matí, a Mas Llorens, a una mitja hora de camí de la vila, acollit generosament pel jove Sebastià Llorens, de 26 anys, deixeble i amic seu. Jove magnífic, feiocista, apòstol coratjós, d'una pietat profunda, que morí màrtir juntament amb el pare Jaume. Era molt devot de l'antiga imatge de la Mare de Déu venerada al santuari del Vilar, que estava prop de la masia. L'endemà d'arribar el pare Jaume a Mas Llorens, era la festa major de la vila, els milicians s'arribaren fins al santuari i el van cremar. Oportunament el capellà custodi, mossèn Josep Masllovet, havia enretirat la imatge

Villa Obdulia. Seu del Comitè. Núm. Reg. 9295.
Col·lecció Miquel Alventosa (AMBL)

i la substituï per una altra. La imatge fou amagada pel Sebastià amb la col·laboració del pare Jaume i mossèn Masllovet el dia 27 de juliol. El mossèn es quedà refugiat a la masia juntament amb el pare Jaume i va poder intimar i pregar amb ell. Dos dies més tard, de nit, el Sebastià portava als dos refugiats el rumor o notícia que estaven cercant el pare Jaume i que els milicians el vindrien a buscar el dia següent. En vista d'això, el mossèn, cap a les quatre de la matinada del dia 30, s'acomiadà del pare Jaume. Els dos es van abraçar, després de donar-se mútuament l'absolució sacramental, i el pare Jaume, emocionat, digué al mossèn: *Adéu, fins al cel!* Pressentia la seva propera mort. Ell no podia marxar, perquè els milicians, enrabiats, ho haurien fet pagar als altres companys religiosos.

Cap al vespre d'aquell dia, es presentaren els milicians a Mas Llorens i digueren cridant: *Aquí teniu el pare Puig,*

el pare del col·legi. Ell es presentà immediatament i li preguntaren: *Per què has fugit de can Cuní?*, la casa del veí on es refugià primer. Recordem que un milicià el tenia vigilat, i que ell marxà el dia de sant Jaume d'amagat. Aquest fou el pretext per a la persecució i cita al Comitè. A la pregunta dels milicians el pare Jaume respongué: *Per no ser massa gravós a aquella família*. Ells, sense entretenir-se més, el van empènyer cap al cotxe, sense ni tan sols deixar-li temps de posar-se una americana que li allargà el Sebastià. Aquest volia també pujar al cotxe, però no li ho permeteren. Ell agafà la bicicleta i seguí darrere el vehicle fins al Comitè, i s'esperà a fora fins que s'acabà l'interrogatori, que fou molt llarg i penós. En sortir, el pare Jaume estava sufocat i amb senyals d'haver plorat. Ja s'ha comentat abans la seva sensibilitat.

Juntament amb el Sebastià, intentaren retornar al Mas Llorens i es dirigiren pel carrer Ample cap a la carretera, i en arribar a un control que hi havia a l'encreuament amb la carretera de Lloret, els milicians els feren parar llarga estona. Una banda de quaranta homes armats havien fet una xarxa pels carrers per capturar els dos fugitius, i ara dos milicians recorrien els voltants de l'indret

obligant la gent que prenia la fresca a ficar-se a casa i a tancar llums i portes. Quan tot estigué a punt, els deixaren anar, i tots dos feren camí per la carretera fins a tocar les últimes cases, enfront de la fàbrica de teixits del Sr. Pastells. Darrere la cantonada hi havia apostats uns milicians que, en veure'ls, dispararen contra el pare Jaume. Aquest es desplomà a l'acte, mentre exclamava angoixat: *Déu meu, Déu meu*. El Sebastià, en lloc de fugir, l'abraçà fortament com per emparar-lo i llavors dispararen contra ell, que caigué a terra ferit de mort.

Reaccions després del martiri

Els criminals, de moment, fugiren, i poc després passà el cotxe de l'estació, amb els llums apagats per ordre dels milicians. El xofer tocà la botzina, baixà i s'adonà del crim; enretirà els dos cossos a una banda per deixar el pas lliure. Llavors, pujant de nou al cotxe, digué als passatgers: *Han matat el pare Puig!*, i es produí una gran consternació entre els qui el coneixien. Un noi de 13 anys, deixeble del pare Morera, baixà del cotxe i corregué dissimuladament a comunicar la notícia a la comunitat de l'altre convent de la Congregació, refugi-

Comitiva aturada al punt on van ser assassinats el pare Puig i el jove Sebastià Llorens. Coronació de la Maredeu del Vilar. 1955. Núm. Reg. 11653. Fons Francesc Quílez (AMBL)

ada en una casa amiga d'un antic alumne del col·legi de Santa Maria. Entre d'altres hi havia el pare Morera. Fou enorme la impressió que colpí la comunitat. El superior, el pare Enric Tatjer, al cap de poc suggerí de resar el rosari pels dos assassinats i per calmar els esperits. Més tard, i amb els finestrons ben tancats i a la llum de dues espelmes, com en unes catacumbes, el pare Enric celebrà la missa en la qual combregà tota la comunitat. A continuació ho féu el pare Magí Morera amb llàgrimes als ulls, perquè acabava de perdre el seu amic més íntim. En acabar-la, però, exclamà: *Feliç el pare Puig! Ja tenim al Cel el primer màrtir dels Fills de la Sagrada Família. Que ell intercedeixi per nosaltres.* Mentrestant, la mare del Sebastià esperà inútilment i plena d'angoixa durant tota la nit el retorn del seu fill i del pare Jaume. A la matinada va anar al centre fins al Comitè, perquè ningú no gosava comunicar-li la notícia. Els milicians li contestaren secament: *Són morts!* Demanà de veure els cadàvers i no li ho van permetre. Més tard, però, el futur cunyat del Sebastià, Sr. Damià Leon, obtingué el permís i, emocionat, els va poder contemplar: veié els senyals dels trets: el pare Jaume pel darrere en tenia un en direcció al cor. Tots dos presentaven un rostre natural, on es dibuixava un lleuger somriús. Parlà amb el sepulturer, que l'informà de l'autòpsia i altres coses. Un detall significatiu: els milicians li digueren que no diposés en nínxol el pare Puig, *perquè era capellà*: paraula important, perquè indicava odi a la religió i el caràcter de persecució religiosa que movia els botxins. El pare Jaume, doncs, fou sepultat a terra, en un clot d'on el van exhumar després de la guerra, a finals de febrer de 1940, per ser inhumat en un nínxol propietat de la Congregació. Hi estava present el seu germà Francesc, que va poder observar que el cadàver portava una corretja lligada al coll, amb la qual el devien arrossegar i introduir al clot. Morí portant al coll una medalla de la Mare de Déu de Montserrat, que passà després a la seva mare, i amb ella, en morir el 1965, al sepulcre.

El metge Dr. Brunet, bon cristià, fou avisat tot seguit després del crim per reconèixer els cadàvers, que trobà encara calents, i calculà que el crim degué tenir lloc entre dos i tres quarts de deu. Mentre els reconeixia, sentia els comentaris dels milicians, que es burlaven del crit religiós del pare Jaume, quan caigué a terra: *Déu meu, Déu meu!* L'endemà el Dr. Brunet amb un altre metge practicaren la doble autòpsia al cementiri envoltats de milicians, que miraven atentament. Això li impedí que pogués satisfer el seu propòsit d'omplir una ampolleta amb la sang dels màrtirs.

Col·legi Santa Maria. Foto Aitor Roger (AMBL)

La notícia de l'assassinat del pare Jaume arribà als seus familiars de Terrassa a través d'uns veïns del carrer Sant Domènec. Tenien un amic a Blanes que els ho comunicà tot seguit, i aquells, a primers d'agost, cridaren la seva tia Dolors per comunicar-li la tragèdia. Ella, que havia sentit 28 anys abans de llavis del seu pare la greu predicció del *baptisme de sang*, ara en rebia la resposta clara i precisa. I comentà entre llàgrimes: *Sempre em toca a mi de rebre les males notícies.* La família, però, ho acollí amb esperit de fe i amb aquella actitud que el pare Jau-

“ Darrere la cantonada hi havia apostats uns milicians que, en veure’ls, dispararen contra el pare Jaume. El Sebastià, l’abraçà fortament i llavors dispararen contra ell. ”

me havia expressat per carta: *‘Fiat voluntas tua’, que es faci, Senyor, la vostra voluntat.*

Sebastià Llorens i Telarroja La infantesa

En Sebastià fou deixeble i amic del pare Puig. A la casa de pagès, anomenada popularment Mas Bassó, dintre del terme de Tordera, però just a la ratlla de Blanes, nasqué el 2 de desembre de 1909 d'una família camperola, primogènit de quatre fills: Enriqueta i Maria, que el seguien en edat, i Josep, el petit. El 1933 la família es traslladà a una nova casa, Mas Llorens, que el pare havia fet construir a uns 150 metres, dintre la mateixa propietat, però al terme de Blanes. La seva mare, Dolors Telarroja, era una dona virtuosa, i Sebastià n'heretà la seva humilitat, la seva pietat i la transparència del seu bon cor, que es mostrava a través dels seus ulls. De nen era obedient i dòcil respecte als seus pares, intel·ligent i aplicat a l'escola, on no faltava mai, malgrat que vivia als afores a mitja hora de camí de la vila de Blanes.

Quan acabà la primària, als dotze anys, deixà el col·legi per ajudar els seus pares al camp, però continuà incansable en l'estudi, ja com a autodidacte, estudiant mecànica per correspondència, bé al Cercle d'Estudis de l'Acció Catòlica, bé com a deixeble, més endavant, de classes particulars nocturnes del pare Puig, amb qui establí una autèntica amistat.

Pietat i apostolat

Una fe viva i una pietat profunda i baronívola informaven el seu estudi, el seu treball i tota la seva vida. Un company seu, Francesc Puig i Llena, afirma que Sebastià *era un jove estudiós i treballador i, essencialment, pietós.* (Recvll, maig de 1955, pàg.10.) Aquesta pietat es manifestava principalment en la seva devoció intensa a l'Eucaristia. Servia a l'altar, combregava amb molta freqüència i, a la tarda, després de la feina esgotadora del camp, a peu o amb bicicleta anava a la vila a resar força estona davant el sagrari.

En una carta que escrigué el 20 de juliol del 1936 a la seva promesa, Pilar Carbó, tot i que no arribà mai a la seva destinació, expressava perfectament el sentit que donava al matrimoni: *El matrimoni s'ha de fundar en un amor de duració eterna, no com una cosa passatgera*

“ Es dedicà amb anhel i perseverança a l'apostolat. Primer com a congregant de sant Lluís Gonzaga i, més endavant, com a fejecista. ”

produïda per una causa que no té estabilitat, sinó que no s'escapi, que duri també eternament.

La seva pietat tenia un altre canal per on vessava també la seva ànima: la Verge Santíssima, que venerava sobretot en la seva imatge del Vilar. Situat Mas Llorens, casa seva, a mig camí del santuari, hi anava amb freqüència i especialment les tardes festives fins a la imatge estimada, a qui buidava el seu cor i a qui explicava amb esperit filial tota la seva vida, les seves penes, anhels i alegries. En la seva última visita abans de la revolució, el jove resà més fervorosament que les altres vegades, i després obrí el seu cor a mossèn Josep, el capellà del Vilar, tal com ell mateix ens ha explicat: *Sap quina cosa he demanat a la Mare de Déu? Doncs que si no he de ser feliç en el matrimoni, que em posi un gran impediment al davant.* En finalitzar el mes de juliol, en què havia fet aquesta pregària, obtingué la resposta definitiva.

Aquesta pietat fructificava després en una vida exemplar i en tota classe de bones obres. El beneficiat mossèn Agustí Andreu, que el coneixia molt bé per dins, afirmà *que era un esperit candorós i transparent, sense ombres d'egoisme ni de vanitat, completament després d'interessos personals i amb un domini perfecte sobre les seves passions humanes, disposat sempre a empreses*

*El pare Puig, a baix al centre, amb altres religiosos dels Fills de la Sagrada Família.
Fons Francesc Salt. Núm. Reg. 6698 (AMBL)*

generoses i capaç dels sacrificis més costosos (Recvll cit., p.10). Al seu rostre es dibuixava amb freqüència el somriure d'una alegria sana que brollava d'un cor pur i sense ombres.

La seva feina al camp no li impedia trobar temps per la pràctica de bones obres. Els diumenges a la tarda a més del Vilar solia visitar l'hospital de Sant Jaume on els malalts amb gran satisfacció gaudien intensament de la seva convivència fervorosa i alegre. Allí establí novament contacte amb un amic, l'Esteve Domènech, d'aproximadament la seva edat, que romania assegut en una butaca, paralític de les dues cames, a qui les visites reiterades de Sebastià l'havien ajudat a trobar la pau i l'havien convertit en un apòstol de la redempció pel sofriment, malgrat la solitud de la cel·la.

Es dedicà amb anhel i perseverança a l'apostolat. Primer com a congregant de sant Lluís Gonzaga i, més endavant, com a fejecista. Com a tal recorria amb la seva bicicleta la comarca escampant la llavor evangèlica i edificant tothom amb el seu exemple i bondat. Dos o tres cops a la setmana intervenia activament als cercles d'estudis. Havia estat un dels fundadors del centre fejecista de Blanes i gràcies al seu impuls se'n va crear un altre a Tordera, a la demarcació municipal de la qual pertanyia part de la finca de Mas Llorens.

La seva activitat apostòlica no el distreia de la seva pròpia santificació. Va practicar dues vegades els exercicis espirituals en recés complet i es va convertir en propagador de la Lliga parroquial de Perseverança. Va ingressar també a l'orde tercer de sant Francesc, l'esperit del qual tant el podia ajudar en el seu contacte continu amb la naturalesa. A l'època fejecista assistí a totes les jornades de recessos espirituals. Es comenta que poc abans de començar la Guerra deia al secretari del centre de Blanes: *Demaneu al consell diocesà que organitzi una altra tanda d'exercicis espirituals a Montserrat. Tornar als exercicis i practicar-los als peus de la Moreneta ha de ser una imatge del cel!*

La maredéu del Vilar i el martiri

El dia següent de l'incendi del santuari del Vilar, el 27 de juliol de 1936, de nit, el Sebastià, amb els permisos corresponents de les autoritats eclesiàstiques locals i acompanyat del pare Jaume i de mossèn Masllovet, s'emportà la preciosa imatge cap a la seva masia per amagar-la.

*Sebastià Llorens. Núm. Reg. 3205.
Col·lecció Josep Llorens (AMBL)*

Operació arriscada, com li ho van advertir tant el propietari del santuari, Sr. Vilà, com el capellà mossèn Agustí Andreu, que era el seu confident espiritual. Aquest, en un relat extens, explica emocionat l'entrevista. Quan el capellà li parla del perill, el Sebastià li respon: *Què em pot passar? Què em matin? Si moro, moriré amb gust per la Mare de Déu.* I mossèn Agustí comenta: *Encara sento en mi la impressió fonda que em van produir aquestes paraules pronunciades sense cap afectació per una ànima enfervorida en l'amor de Déu i de la Verge Maria.* El jove, efectivament, morí assassinat el 30 de juliol juntament amb el pare Jaume, però no precisament per amagar la imatge com insistí en diverses ocasions mossèn Masllovet, ja que ell sabia molt bé que el canvi havia passat desapercebut pels caps dels milicians, tot i que algun milicià, a qui no li feren cas, assegurava que no era l'autèntica.

Cap a la beatificació Reaccions d'Esteve Domènech

Una de les primeres reaccions als assassinats és d'Esteve Domènech, amic de Sebastià, que, en el seu dietari, es-

Inauguració del monument a Jaume Puig i Sebastià Llorens. Núm. Reg. 6717. Fons Francesc Salt (AMBL)

criu el dia 1 d'agost quan tornen a l'hospital els estris de l'autòpsia i les dues lliteres amb moltes taques de sang: *Han encarregat a les germanes que les rentessin* (les lliteres). *Elles ho han fet aquest matí al jardí i l'aigua que anava cap a les flors era tota vermella de sang de màrtirs. Aquestes flors podran treure-la de la terra filtrada, convertida en perfum i exhalar-la cap al cel.*

La Congregació Religiosa Fills de la Sagrada Família

La congregació religiosa de Fills de la Sagrada Família ha considerat el pare Puig màrtir des del moment de l'assassinat. Ho confirmen les paraules del pare Enric Tatjer quan es disposava a celebrar missa un cop coneguda la seva mort: *Ara vull celebrar missa per al nostre primer màrtir, el pare Puig*; i les del pare Morera, poc després, quan acabà la celebració de la seva: *Feliç el pare Puig! Ja tenim al Cel el primer màrtir dels Fills de la Sagrada Família. Que ell intercedeixi per nosaltres*. El 7 d'agost de 1936 el pare Antoni Samà, superior general, escriu al procurador a Roma de l'Institut: *Tenim un màrtir en la persona del pare Puig, que ha estat vilment assassinat per les turbes a sang freda, cosit a bales el divendres passat -de fet era dijous- a Blanes. No sé més detalls. Aquesta notícia m'ha travessat el cor i en ell resta enfonçada la fletxa.*

La revista "La Sagrada Família" que edita la Congregació a Barcelona ha difós a través dels anys molts escrits referents al pare Jaume. Un primer fou el del pare Martí Millet, prefecte seu quan era a Blanes com a aspirant, també reproduït a "Hoja Nazarena" del desembre de 1940, que era el butlletí dels cors de la visita mensual domiciliària de la Sagrada Família; és una síntesi biogràfica titulada "Nuestro proto-mártir Rdo. P. Jaime Puig Miroso, S.F." S'edità un tríptic amb aquest text que fou distribuït pels països on la Congregació tenia cases en aquells moments. Acabava així: *Dios en sus inescrutables designios quiso adornar su frente con la palma del martirio, para hacer más brillante su corona de gloria*. També s'hi han ressenyat les dues curacions extraordinàries que s'atribueixen a la intercessió del pare Jaume. Un apartat de les revistes dels darrers anys titulat "Mártires por la Familia" ofereix informació sobre l'estat del procés de beatificació, trets biogràfics i oracions per demanar gràcies per la seva intercessió.

A Itàlia la revista "La Sacra Famiglia" adjuntà durant alguns anys calendaris. El del 1956 al mes de juliol, ani-

“ El 1969 aparegué la primera edició de la biografia del pare Jaume Puig en castellà per difondre les vides del pare Jaume i Sebastià Llorens . ”

versari de la mort del pare Jaume, presentà un resum biogràfic amb la seva foto, en la qual afirmen que el veneren com a sant i el proposen com a model a imitar: *...per cui lo preghiamo e veneriamo come santo e non disdegniamo de proporcelo come modello da imitare*. Podem llegir a la data del 30 de juliol: “Anniversario martirio P. Puig dei ‘Figli Sacra Famiglia’”. Al del 1958 en un full del calendari on es felicita la Pasqua als lectors apareix una foto del pare Jaume amb aquest peu: “P. GIACOMO PUIG, primo martire dei ‘Figli della Sacra Famiglia’”.

Als Estats Units s’editen fullets amb la biografia del pare Jaume. En un d’ells acaba dient que en oferir la seva vida rep la corona de protomàrtir de la Congregació: *...Father Puig gave up his life to receive the glorious crown of proto-martyr of the Congregation*.

Blanes i la coronació de la Mare de Déu del Vilar

A Blanes coincidint amb l’arribada de la Mare de Déu del Vilar ja restaurada, s’inaugurà el 5 de maig de 1940 una creu amb una gran peanya a l’indret dels assassinats amb la llegenda: “In memoriam, P. J. Puig S.F., S. Llorens”.

La revista “Signo” del dia 17 d’abril de 1943 en un article de Narcís Bibiloni biografia Sebastià Llorens i titula l’article: “Sebastià Llorens, el màrtir de la Virgen del Vilá”, i quan narra la mort del pare Puig i d’en Sebastià, diu: *¿Han caído los protomártires del pueblo?*

A Ràdio Terrassa el dia 2 de maig de 1955 s’emeté un programa dialogat entre un locutor i una locutora sobre la Mare de Déu del Vilar, la salvació de la imatge l’any 1936 i una petita biografia del pare Jaume coincidint amb la preparació de la coronació de la Verge del Vilar.

També en aquests temps preparatoris, Coma i Soley escrigué alguns articles a “El Correo Catalán” sobre la salvació de la imatge el 1936 gràcies a l’actuació de Sebastià Llorens, mossèn Masllovet i el pare Puig. En un d’ells escriu: *...En el lugar del martirio, gracias al dinamismo de otro devoto de la Virgen, nuestro malogrado y ferviente apóstol, Francisco Puig y Llensa, se levantó un humilde monumento, rematado por una cruz de hierro, con carácter provisional*.

Tanto el padre Puig, de la Sagrada Familia, como nuestro compatriota Sebastián Llorens, son dos mártires auténticos de la Virgen del Vilar y por este motivo creemos que al desbordarse la devoción a la venerada imagen de Nuestra Señora del Vilar, deberíamos perpetuar el recuerdo de los heroicos mártires, con una cruz de piedra digna de su catolicismo ejemplar. (...)

Un blanenc en una carta a La Vanguardia el 1967 amb motiu de l’enderroc per part de l’Ajuntament de Blanes del senzill monument que la població havia dedicat als dos assassinats escriu: *En 1940 se erigió en el sitio ‘exacto’ donde, tras de una larga agonía ignota, murieron los dos mártires citados, un sencillo monumento rematado con una cruz...*

Sobre aquest tema també parla el periodista Coma Soley: *... em va emocionar el record al P. Puig, màrtir terrassenc, immolat a Blanes, (...) li havíem dedicat una modesta creu en el lloc de l’assassinat, però per motius d’urbanisme -ja està bé- l’Ajuntament va enderrocar-la...* El record de la població als dos màrtirs es materialitzà després de la desaparició del monument amb dos carrers que porten els seus noms.

A la mateixa població s’han publicat revistes o llibres amb referències al pare Puig i a Sebastià Llorens: a “Blanda” de l’any 2004, que edita l’arxiu de Blanes; en diversos números de la revista “Recvll”, als llibres “Història de la Mare de Déu del Vilar de Blanes”, de Josep Maurí Serra (editat a Barcelona), i “Blanes: Cronologia històrica s.III-s.XX” de Jesús Crous Collell, etc.

La primera biografia, la família i Terrassa

El 1969 aparegué la primera edició de la biografia del pare Jaume Puig en castellà per difondre les vides del pare Jaume i Sebastià Llorens després de recollir els testimoniatges per al procés de beatificació d’ambdós.

La família Puig sempre ha tingut la convicció que el pare Jaume ha estat un veritable màrtir de la fe. En els moments d’aflicció sempre s’ha recorregut a la seva intercessió amb novenes i altres pregàries. En una carta del mes de maig de 1958 escrita als seus germans i a la mare, el pare Pere Puig, germà del pare Jaume, entre altres coses els diu: *Si algun dia l’Església oficialment arriba a donar culte al nostre P. Jaume, el nostre goig serà més complet, perquè serà tota l’Església que*

“ El 27 d'octubre de 2013 el P. Jaume Puig i el jove Sebastià Llorens seran beatificats a Tarragona junt amb els 18 religiosos de la Sagrada Família i alguns centenars de víctimes de la Guerra Civil. ”

s'associarà al nostre goig i als nostres sentiments; però encara que això no arribés, la realitat davant Déu serà la mateixa: igual sacrifici, igual complaença de part de Déu, igual benedicció, igual fecunditat de gràcia.

Al diari “Tarrasa Informació” del 17 de gener de 1970, Lluís Puig Matas, cosí del pare del pare Jaume, escrigué una de les seves famoses “Fluències” amb el títol “El P. Jaime Puig”, fent referència a la primera edició de la seva biografia. Entre altres coses escrigué:

Jo recordo personalment uns moments de dolça xerrada amb el pare Jaume./Sortia de seguida la seva gran formació d'home que sabia interpretar Cèsar Franck o parlar de filosofia./Però el que emergia en la seva conversa és la seva mansuetud./I la seva poca ambició de goigs mundanals i riqueses./Era imatge del meu oncle Jaume. (avi del P. Jaume)/Que sempre demanava la pobresa.

I les acaba:

Als terrassencs els recomanem el llibret./És per millor orgull de la ciutat./No és deport, ni música ni art./És millor./Glorificar un sant dels nostres carrers.

El dia 27 d'abril del mateix any 1970 “Tarrasa Informació”, en un comentari titulat “De un libro y de un monumento” signat per O.E. sobre la biografia del pare Jaume, parla del llibre, del monument erigit a Blanes, de l'autor: ... (biografia) *escrita con veneración y amor por su hermano benedictino en Montserrat*, i acaba amb aquestes paraules elogioses: *...porque el Padre Puig (...) fue en el tiempo y es en el recuerdo un tarrasense de acrisolada ejemplaridad.*

Procés de Beatificació

La Congregació de Fills de la Sagrada Família el 1995 inicià el Procés de beatificació del pare Jaume Puig i 19 companys més, és a dir, dels dinou religiosos de l'Institut que foren assassinats els anys 1936-37 més el seglar Sebastià Llorens. A partir d'aquest moment es difon pertot el resum biogràfic de tots ells en díptics i tríptics i amb un llibre, “Mártires por la Familia”, on més àmpliament es ressenyen les seves vides. De qui es tenen més dades és del pare Jaume, ja que acabada la Guerra

s'inicià la recerca de testimonis sobre la seva vida, tant a nivell familiar com religiós.

L'any següent, el 1996, es clausurà el procés diocesà de beatificació on el procurador de Justícia en digué aquestes paraules: *No tinc cap objecció a fer.*

El butlletí de la parròquia del Sant Esperit de Terrassa del mes de febrer del mateix any inclogué un resum de la vida del pare Jaume que acabava d'aquesta manera: *Com a cristians primer, i també, com a terrassencs, vegem el pare Puig com una personalitat que no és llunyana sinó d'aquí, que es passejava pels nostres carrers, que anava a la nostra Parròquia. El seu exemple és totalment vàlid per a tots perquè la seva santedat nasqué de la seva senzillesa. Gaudim d'aquest camí als altars del pare Puig i Mirosa fent ressò dins nostre el seu missatge de mestre i de màrtir.*

El mateix any 1996 s'inicià a la Congregació de les Causes dels Sants de Roma l'estudi de la vida i martiri del pare Jaume Puig i 19 companys que acabà l'any 2010.

Paral·lel al procés s'està donant una gran difusió de la seva vida sobretot als llocs on la Congregació de Fills de la Sagrada Família i la branca femenina de Missioneres Filles de la Sagrada Família de Natzeret té cases. A Europa: Catalunya, Madrid, Itàlia; i a Amèrica: Estats Units, Argentina, Colòmbia, Brasil, Veneçuela, Mèxic i en alguns països més.

El 15 de març de 1996, pocs dies després d'iniciar-se l'estudi del martiri a Roma, el pare Pere Puig, monjo de Montserrat, germà del pare Jaume, féu una conferència a la basílica del Sant Esperit de Terrassa titulada “Vida i martiri del pare Jaume Puig i Mirosa, S.F.” en la qual repassa tota la vida del biografat.

A l'any 2007 a l'esquerra del presbiteri del santuari Sant Josep Manyanet de Sant Andreu de Barcelona s'instal·là una capella-panteó en record i homenatge als vint Màrtirs de la Família on en unes urnes col·locades en uns armariets de pedra artificial reposen les restes mortals de cadascun dels qui han estat possible recuperar-les, entre elles les del pare Puig, les quals foren exhumades del

nínxol del cementiri de Blanes. El conjunt està tancat per dues portes de bronze que simbolitzen les cobertes del llibre de la vida on hi ha inscrits els vint noms dels herois de la fe cristiana que, *venint de la gran tribulació, han rentat els seus vestits amb la sang de l'Anyell i els han quedat blancs*, (Ap7,14) tal com es pot llegir a la part superior del panteó.

S'han editat uns goigs titulats "Goigs en honor dels Màrtirs per la Família" d'on s'han extret aquestes dues estrofes:

*"Blanes és gesta primera:
pare Puig i el noi Llorens
ensagnant la carretera
i amb perdó d'amor intens.
Religiosos a l'andola
correran per tot indret.
(...)
Màrtirs sou per la família
que ho donàveu tot per Déu;
us preguem en la vigília
perquè aquesta sigui breu.
Que la llum que el trist consola
ens envii el Paraclet."*

El dia 7 de febrer de 2012 es va reunir la congregació ordinària de cardenals i bisbes membres de la Congregació per a les Causes dels Sants per estudiar el procés sobre el martiri. Va votar favorablement i d'aquesta manera es va superar l'últim pas previ a la declaració del martiri.

El 10 de maig de 2012 el papa autoritza a la Congregació de les Causes dels Sants a promulgar el decret de reconeixement de martiri del pare Jaume Puig, 18 companys religiosos i del seglar Sebastià Llorens.

Amb aquest decret finalitza el procés de beatificació. El 27 d'octubre de 2013 el P. Jaume Puig i el jove Sebastià Llorens seran beatificats a Tarragona junt amb els 18 religiosos de la Sagrada Família i alguns centenars de víctimes de la Guerra Civil, que per l'Església han estat declarats màrtirs.

Pere Puig i Miroso, *monjo de Montserrat*
Joan Puig i Puigdomènech

per Joaquim Roura i Roger

*Su Iglesia parroquial fue muchos años sufraganea de la de Tordera pueblo pequeño, que se poblo de los naturales de Blanes, que en tiempo que los Sarracenos eran señores de la isla de Mallorca, y del Reyno de Valencia no podian vivir en aquella Villa maritima, y se ivan a assentar domicilio en puestos, y lugares mediterraneos, como lo es Tordera distante una gruessa legua de Blanes entre Poniente, y Septentrion; y es ignorancia manifesta decir que esta villa se poblo de la de Tordera...*¹

El món rural va patir una profunda crisi demogràfica a finals del segle XIII. La migració dels pagesos a les noves poblacions amb cartes de població² i franquesa, i a les viles mercat, que gaudien de privilegis i més oportunitats, va obligar els *senyors de la terra* a tolerar la concentració de terres per part dels pagesos per tal d'assegurar la rendibilitat de les explotacions. Els senyors de la terra van acabar sancionant a una elit solvent, mitjançant la *concessió precària*, l'acumulació de masos abandonats o derruïts.

L'ascens d'una aristocràcia local integrada per batlles, els administradors de la senyoria, i *pagesos grassos*, està lligada a la formació de la gran *tinència pagesa*. Al mateix temps, però, les condicions contractuals que es van fixar en les concessions precàries, com la de l'*adscripció a la terra*, varen conduir a una plena identificació entre el domini sobre la terra i el domini dels homes que hi vivien, amb drets de justícia inclosos, i van donar lloc a la servitud pagesa: *els homes propis, solius i afocats*, coneguts com a homes de remença.³

En els segles moderns els senyors útils i propietaris de masos ja consolidats eren de procedència pagesa i remença, però en un nivell superior hi van aparèixer d'altres procedències: paraires, mercaders i negociants interessats per la renda de la terra, primer per diversificar les inversions, i després per esdevenir la seva principal font d'ingressos. En el mercat de la terra els pagesos grassos competien amb la presència del capital urbà interessat en la renda de la terra.⁴

El *Senyor directe* d'un mas podia ésser un baró, un cavaller, un aloer, un burgès o vilatà, una universitat, un monestir o parròquia i, fins i tot, un pagès; però per sobre dels senyorius territorials i per sobre dels vincles entre pagesos útils i senyors directes se sobreposava una superestructura de poder anomenada *Jurisdicció*, que afectava les relacions entre els *senyors feudals* i llurs sotmesos.

“ Envoltada de petites jurisdiccions baronials i reials, el Vescomtat de Cabrera formava un món a part, un gran estat dintre l'estat. ”

Les grans jurisdiccions baronals, o *baronies*, eren representades pels castells amb llurs termes (*castell termenat*) i pertanyien generalment a grans nobles, cavallers o donzells. Les baronies constituïen a Catalunya *estats dintre l'estat*.⁵ La influència de les jurisdiccions baronials pesava més sobre la gent del camp que no sobre la vila, ja que aquesta era sovint beneficiada amb privilegis del mateix senyor que cercava una font de riquesa en el seu desenvolupament; i dintre la pagesia, la jurisdicció pesava més sobre els simples pagesos i gent de remença; perquè els *aloers*, els petits propietaris, els cavallers i els clergues gaudien de respecte i protecció jurídica.⁶

Un dels drets del castell termenat sobre el territori és la possessió dels destrets senyorials, els monopolis de la baronia: el molí, que obligadament els pagesos empraven previ pagament d'un cens (*bolfa*); les fargues o ferreries, on els pagesos havien d'adquirir les eines de treball i pagar el *lloçol*; les notaries, així com carnisseries, les peixateries i les tavernes, etc. Les persones que regentaven els molins, les ferreries, les notaries i les batllies les rebien per *establiment emfiteutic*.

Els *establiments* eren els contractes en els quals el senyor donava a una altra persona (emfiteuta) el domini útil d'una cosa immoble, a perpetuïtat o a llarg termini i per a tots els seus successors per tal que fos millorada, però el senyor en retenia el *domini directe*. En l'acte d'establiment de l'emfiteusi, l'emfiteuta pagava una quantitat d'*entrada*. En els masos l'emfiteuta tenia l'obligació de mantenir-se en el conreu i a pagar una certa quantitat anual (*el cens*). A més, l'emfiteuta se sotmetia a la jurisdicció del seu senyor, i aquest, com a posseïdor del domini directe, li cobrava el *delme*, que constituïa el deu per cent de la producció agrària. Per interferències d'origen feudal l'emfiteuta prestava jurament de fidelitat i homenatge de mans i de boca al senyor directe.

A Catalunya, en el segle XVI, hi va haver un clar predomini de les jurisdiccions baronials enfront de la jurisdicció reial, i entre aquelles, el vescomtat de Cabrera constituïa una de les jurisdiccions més grans, si no la més gran, del Principat. Envoltada de petites jurisdiccions

“ La vila de Blanes, que gaudia de molts enfranquiments i privilegis, s’erigia com la vila més important, la que albergava el palau dels vecomtes, la que exhibia més vitalitat comercial i financera i la que tenia més població de tot el vescomtat. ”

baronials i reials, el Vescomtat de Cabrera formava un món a part, un *gran estat dintre l'estat*, i dins d'aquest, la vila de Blanes, que gaudia de molts enfranquiments i privilegis, s'erigia com la vila més important, la que albergava el palau dels vecomtes, la que exhibia més vitalitat comercial i financera i la que tenia més població de tot el vescomtat, malgrat que Hostalric tingués la capitalitat.⁷ Els aloers i la gent privilegiada tenien un tracte especial segons llurs privilegis i costums. Els principals càrrecs de la cúria del vescomtat primerament es confiaren a cavallers i membres de la petita noblesa però a poc a poc es van substituir per funcionaris. La majoria d'aquests funcionaris, els procuradors, clavaris i batlles, eren importants comerciants.

Comerciants i funcionaris

Joan Asbert de Blanes fou procurador de Bernat de Cabrera l'any 1398, càrrec que no li impedia mercadejar juntament amb el venerable batlle Pere Mollet amb el blat que es descarregava a Blanes el 1405. Guillem de Vilanova, donzell domiciliat a la vila d'Osor i procurador general del noble Bernat Joan de Cabrera, el 1461 fixà domicili a Blanes per atendre de prop els negocis vescomtals i els seus propis. El comerciant Pere Negrell, d'Hostalric, nomenat procurador del vescomtat de Cabrera el 1463⁸, havia estat batlle d'Hostalric i clavari del vescomtat. Els membres de la família Negrell varen exercir diferents càrrecs, foren batlles d'Hostalric; de Sant Feliu de Boixalleu;⁹ d'Arbúcies; de N'Orri, un territori de la vall d'Arbúcies i d'altres parròquies veïnes. Antoni Negrell, un hostaler d'Hostalric, tenia la batllia d'Arbúcies. A partir del segle XVI els Negrell van afegir al seu primer cognom el d'Orri i van figurar com a ciutadans honrats de Barcelona, donzells i cavallers, i van exercir el càrrec de procuradors dels vescomtes de Cabrera i senyors de Montsoriu.¹⁰ Joan Negrell, mercader d'Hostalric, batlle de N'Orri i clavari General del Vescomtat, l'any 1539 arrendava en la vila de Blanes les *Rendes del Castell*, el dret de ribatge i el dret de pesos i mesures,¹¹ i l'any 1550 encara era clavari del vescomtat.¹² Joan Negrell i el seu germà Domènec Negrell van protagonitzar fets significatius en el Blanes del segle XVII.¹³

A l'època de Frederic Enríquez i Anna de Cabrera la majoria de procuradors generals eren nobles castellans, però no sabem res de la seva vessant mercantil: Dídac d'Àvila, donzell, el 1488¹⁴; Guillem de Sant Climent, cavaller, el 1490; Ferran de Joara, cavaller, des de 1495 fins al 1517; Joan d'Ordàs, cavaller, el 1517; Francesc Vilana de Monrodon, donzell, de 1520 fins 1526; Joan Rodríguez de Cisneros, donzell, el 1526; i Antic de Cabrera i de Miquel.¹⁵ Aquest últim era nebot de la vescomtessa Anna de Cabrera i fill del germà d'aquesta, Joan de Cabrera (cinquè fill del vescomte Joan I de Cabrera i Anna de Miguel), fou procurador i *governador general* del vescomtat per Frederic Enríquez de Cabrera, i va haver de fer front a la crisi del blat de 1530. Cal dir que el blat provenia de Sicília, es descarregava en el port de Blanes i s'emmagatzemava en el Palau de Blanes; posteriorment era venut per Joan Campos, notari regí, que també habitava a la vila de Blanes.¹⁶

L'any 1531 el mercader Quirze Pere Roger, batlle natural de Calella,¹⁷ substitueix Antic de Cabrera i esdevé el nou procurador general¹⁸ dels vescomtes Enríquez i Cabrera.¹⁹ Pocs anys abans, amb el patronatge dels Roger, s'havia produït la segregació de la parròquia de Calella.²⁰ El 1537 Quirze Pere Roger obtenia el títol de cavaller.²¹ Els Roger descendien d'una família de paraires i mercaders originària de Palamós (s. XIII), varen efectuar un constant ascens en la jerarquia social que els va conduir fins a la noblesa per la via del privilegi. *La seva trajectòria és molt representativa d'un sector de la noblesa catalana que, abans de ser cavallers i nobles, foren rics mercaders.*²² Els Roger fan el seu ascens econòmic i social en la crisi de després de la Guerra Civil Catalana. Al vescomtat de Cabrera, *es va produir una profunda renovació de les elits dirigents, i algunes famílies de segona fila, com els Roger, van comprar les senyories rurals i substituïren les velles i decadents nissagues militars.*²³ Bernat Roger es va casar l'any 1461 amb la rica pubilla Beatriu Puig, de la nissaga titular de la batllia jurisdiccional del Castell de Monpalau, i es convertí en funcionari del vescomtat. Bernat no va descuidar la prohomenia local: el 1484 va casar la seva filla Joanna amb Marc Coll, notari del terme de Montpalau i fill de Jaume Coll i Bartomeua de la vila o pobla de

Pineda.²⁴ Els Roger inicien el seu ascens a la noblesa a partir d'un sòlid patrimoni rústic, l'enllaç amb famílies de Barcelona, com el de Quirze Pere Roger amb Elionor Vilana (1524) i el casament del donzell i senyor directe del Mas Sabet²⁵ Miquel Joan Roger amb Isabel de Vallseca el 1549. El 1581 Francesc de Montcada, Marquès d'Aitona vengué les rendes del castell de Montpalau a Felip Roger,²⁶ el qual fou nomenat Governador General del Vescomtat el 1605. Felip Roger havia obtingut privilegi de noblesa en la cort general de 1599,²⁷ i el 1601 Miquel Joan Roger, de Calella, ja gaudia el privilegi de cavaller de l'ordre de Sant Joan de Jerusalem.²⁸

Per privilegi de 1488 els oficials de la cúria vescomtal estaven obligats a viure a Hostalric, però sovint trobem procuradors i altres funcionaris del vescomtat, sobretot en les llargues absències dels vescomtes, que establien residència a Blanes. Són els casos de Bernat de Tord, Lluís Alexandre Coll, Jeroni de Saportella, Gregorio de Salazar, Pere d'Aymerich, Sebastià Alemany i Florit, etc. Aquestes residències, contràries a la legalitat vescomtal, varen comportar enfrontaments entre la universitat de Blanes i la universitat d'Hostalric en la primera meitat del segle XVII.

Torre Cabrera a Pozzallo (Sicília), on s'emmagatzemava el blat sicilià abans d'embarcar-se cap a Blanes i altres ports del Mediterrani.

Per la seva part, el càrrec de clavari general del vescomtat sempre fou exercit per comerciants importants: el més conegut, Jaume Ferrer de Blanes (1445-1523), mariner, mercader, gemmòleg, joier, cosmògraf i clavari general

del vescomtat de Cabrera. Mercaders també foren els clavaris generals Pere Negrell i Joan Negrell (1556); Joan Ferreres (ats Julià), mercader de Sant Celoni, que el 1530 custodiava el palau de Blanes i fins al 1537 va exercir el càrrec de clavari general.²⁹ Espectacular és el cas del clavari Esteve Alemany i Florit, el negociant de Blanes que, després de fer una gran fortuna i seguint les passes del que va fer Felip Roger amb el terme de Montpalau, el 1623 va comprar a Francesc de Montcada el delme, censos, tasques i directes senyories del castell de Blanes i de les parròquies de Santa Maria de Blanes i Sant Cebrià de Fogars i diversos masos en el terme de Palafolls.³⁰ Entre altres càrrecs de la cúria vescomtal, destaquem el mercader barceloní Francesc Trobat que, essent jutge ordinari del vescomtat, va aconseguir fer-se propietari dels anomenats *Molins de Blanes*, els quals després vengué als mercaders Pere Miquel Jalpí i al seu fill Esteve Jalpí l'any 1572.

El batlle representava i exercia l'autoritat delegada del vescomte, tenia les funcions de l'administració directa de la baronia i les funcions judicials i militars lligades a la batllia i al *castell*. La vila de Blanes va tenir *batlles regents* fins a l'any 1569. A partir d'aquest any els vescomtes de Cabrera, mitjançant establiment emfiteutic, van nomenar un *batlle natural*, és a dir un propietari i senyor útil de la batllia, *per a ell i tots els seus descendents*.

D'una llarga llista de batlles regents, en la qual trobem rics menestrals i mercaders, sobresurten els Mollet, que varen mantenir-se socialment i econòmicament al llarg de dos segles i mig ocupant successives vegades la batllia de Blanes i establint aliances amb altres famílies del vescomtat d'estrat similar. El draper Pere Mollet va regir la batllia de Blanes entre el 1398 i el 1410. El 1393 Pere es dedicava al comerç i tractava amb bestiar, al 50% de guany, i era propietari d'una barca que tenia a la platja de Blanes.³¹ L'any 1400 el patró Vicens Mollet i Bartomeu Castelló conduïen les seves barques carregades de blat des de Blanes fins a França.³² En època de carestia i dificultats, l'any 1405, Bernat de Cabrera, pel seu compte, feia enviar a Blanes 150 quarteres de blat des de Sicília. El batlle Pere Mollet i el mercader Joan Asbert, que havia estat procurador general l'any 1398, van fer portar 282 *salmes* de blat des el lloc de *Lo Pussello* a Sicília, les *salmes* eren propietat de Pere Mollet. El 1406, el mercader i patró Vicens Mollet va manar fer una barca a la platja de Blanes. En arribar l'any 1412 Pere Mollet era l'arrendador de les rendes del Castell mentre Vicens

Mollet i el seu fill Joan Mollet eren regents de la batllia.³³ El 1442 Pere Garau Mollet era obrer de l'església. El 1458 un Antoni Mollet feia de clavari i poc després exercia de batlle regent.

L'any 1463, el mercader Pere Guerau Mollet de Blanes va apel·lar a la cúria reial en una sentència dictada en contra d'ell pel jutge ordinari de Blanes, Pere Devesa, en una causa entre l'esmentat Mollet i Sança de Cabrera i de Foix i Ponç de Cabrera. La Cancelleria va citar el batlle de Blanes Antoni Casellas i el notari Jaume Joan Manresa, però la carta no fou admesa per Casellas, que va fer empresonar Mollet, mentre que Manresa, per la seva part, es va negar a estendre acta de la presentació de dita carta de citació. Des de la cúria reial s'ordenà deixar en llibertat Mollet. L'octubre d'aquell mateix any la cancelleria notificava al batlle i oficials de Blanes que obliguessin a Sança Eiximenis de Cabrera a pagar a Pere Guerau Mollet algunes costes que aquest havia pagat en nom de la dita Sança.³⁴ Aquest posicionament per part del batlle i notari blanencs cal entendre'l en el sentit de prevalença de la lleialtat per sobre de la legalitat. Feia poc, el 1461, que Jaume Joan Manresa havia obtingut, per emfiteusi, la notaria i escrivania de Blanes. El 1468 Frederic de Lorena, comte de Beaumont i fill del rei d'Aragó i Sicília, emetia sentència en qüestió moguda per Pere Mollet, que havia al·legat estat de pobresa, sobre l'arrendament que li havia fet el comte de Mòdica.³⁵ El 1471 el mercader Pere Guerau Mollet comprava un camp a S'Abanell juntament amb un tros que ja tenia tocant al d'Antoni Mollet. L'any 1561, Antoni Mollet (hi ha tres generacions successives amb aquest nom), va obtenir la regència de la batllia però la universitat de Blanes va demanar al governador general Álvaro Enríquez de Luna que el revocqués perquè havia estat posat contra la voluntat del Consell de la Vila.³⁶

El 1590 Antoni Mollet i el seu fill homònim iniciaren un bon negoci immobiliari: tenien una peça de terra a *La Masaneda* de 10 jornals de bous, a 50 passes de la vila i dins la parròquia de Sant Genís de Palafolls, i per tal de fer-hi cases van suplicar i pactar a la seu de Girona que, per estar lluny de Palafolls, les cases edificades o que s'edifiquessin fossin de la parròquia de Santa Maria de Blanes.³⁷ Després d'aconseguir el dret de parroquialitat, en pocs anys, per privilegi de Gastó de Montcada, s'amplià el terme de Blanes fins a la Tordera i els Mollet es dedicaren a fer establiments emfitèutics en els solars de La Massaneda carregant-hi censals. El 1614 Antoni Mollet tornava a regentar la batllia de Blanes, i el 1619

Francesc de Puigvert, batlle natural de Blanes el nomenà una altra vegada.³⁸ Mollet ocupà el càrrec regent fins al 1625.

Les millors famílies del vescomtat

Escut d'armes dels Julià de Sant Celoni. Autor: Josep de Jalpi i Julià. Arxiu Municipal Fidel Fita d'Arenys de Mar, còdex 129 fol 69 r.

Aprofitarem que parlem dels Mollet per introduir-nos en els vincles interfamiliars de diferents nissagues del vescomtat. Els Mollet emparentaren amb els Roig, els Ferrer del Puig de Palafolls (Mas Julià del Puig en la documentació de finals del segle XV),³⁹ els Julià de Sant Celoni, etc. El 1413 Vicenç Mollet casà la seva filla Bertomeua amb Antoni Julià, filla del baster Pere Julià de Sant Celoni.⁴⁰ L'any 1433, la neboda d'aquest Antoni Julià, Eufrasina, filla de l'hereu Francesc Julià i Celestina Sala, filla de Bernat Sala d'Arenys de Mar,⁴¹ es casava amb Bernat Mollet, mercader de Blanes, fill del difunt patró de nau també anomenat Bernat Mollet i cosí de Vicenç Mollet.⁴² La germana d'Eufrasina, Isabel Julià, es va casar amb Bernat Clapers, fill del Venerable batlle de Palafolls Guillem Des Clapers.⁴³ Joan Julià, l'hereu de Francesc Julià, era llicenciat en decrets de Blanes.⁴⁴

La família Julià procedia de la vila de Sant Feliu de Guíxols i d'allí van passar a Hostalric, i el 1356, amb el corresponent permís del vescomte compraren cases a Sant Celoni.⁴⁵ El 1488 els comtes de Mòdica concedien la batllia de Sant Celoni a favor de Jaume Julià, mercader de Sant Celoni.⁴⁶

Va ser en enllaçar un Des Clapers amb una filla de Bernat Estornell, que era el batlle de Palafolls el 1363, que s'inicià la nissaga dels batlles Des Clapers. El sogre d'Isabel Julià, de la qual hem parlat anteriorment, el batlle de Palafolls Guillem des Clapers, fou procurador general de Cabrera el 1428, any en què apareix fent la definició de comptes de la batllia de Sant Martí d'Arenys a favor del Batlle Joan Oliver (a) Tria, previ examen pels oïdors Pere Julià, baster de la vila de Sant Celoni i Pere March, draper de Blanes.⁴⁷

Aquest Joan Oliver (a) Tria, membre de la família Tries de la parròquia de Sant Martí d'Arenys i emparentada també amb els Sala d'Arenys en el s. XV i amb els Jalpi en el segle XVI,⁴⁸ gaudia d'una de les concessions de *batllia natural* més duradores del vescomtat. El 1488 la batllia natural d'Arenys de Mar la posseïa Gabriel Tria, com a descendent de Guillem Tria, que la tenia establerta a perpetuïtat per Bernat IV de Cabrera des del 31 de maig de 1373.⁴⁹ El 1531, Quirze Pere Roger, de qui ja hem parlat, mercader de Calella i batlle del terme del castell de Montpalau i procurador general dels vescomtats, feia carta precària de *nou* establiment a favor de Gabriel Tries, batlle natural de la parròquia de Sant Martí d'Arenys, comprensiva del Mas Tria i altres possessions, així com de la batllia natural, tal com la posseïen els seus avantpassats.⁵⁰

Els des Clapers de Palafolls també emparentaren amb els Coll, família que tenia la propietat útil de la notaria de Monpalau. L'any 1550 Esteve des Clapers, batlle natural de Palafolls i el seu fill Francesc des Clapers, notari, atorgaven àpoca a favor de Jaume Joan Coll, notari de Pineda i sogre del segon, a compte del dot de la seva filla Anna Coll.⁵¹

Hi ha indicis per creure que un tal Bernat Coll de Blanes, successor d'un Francesc Coll, mercader i arrendador de les rendes del castell i el ribatge de Blanes l'any 1412, estigui al capdamunt de la nissaga dels notaris Coll de Pineda. Trobem a Bernat Coll comprant un esclau l'any 1410,⁵² i el 1431 feia testament a Blanes.⁵³ L'any 1443 Bartomeua, filla dels consorts Joan Monet i Caterina, de

Escut d'armes dels Julià i Riembau. Autor: Josep de Jalpi i Julià.
AMFF d'Arenys de Mar, còdex 129 fol. 70 r.

la vall de Capaspre, es va casar amb Jaume Coll, fill de Nicolau Coll i de Joanna, de la parròquia de Santa Maria de Pineda.⁵⁴

Guillem Monet (a) Ballester, mercader de Barcelona i de la família Monet de Pineda, li féu préstec de 52 ll barceloneses a Bernat de Cabrera l'any 1462. Els fiadors eren: Bernat de Montrodon, donzell, senyor de la casa de Menola, Antoni Puig, Batlle de Monpalau, Pere Vallmanya, de Sant Cebrià de Vallalta, Joan Roig, carnisser de la Boada, Jaume Coll, *barber* de Pineda i Joan Clapers, Batlle del terme del castell de Palafolls.⁵⁵ El fill de Guillem Monet, Jaume Monet, es casava amb Eulàlia, filla del difunt Antoni Roig, del Veïnat de Gassanons (Mas Roig), el 1473.⁵⁶ L'any 1461 Guillem de Vilanova, donzell domiciliat a la vila d'Osor, procurador general del noble Bernat Joan de Cabrera, va establir en quasi emfiteusi i a favor de Jaume Coll, *cirurgià* de la parròquia de Santa Maria de Pineda, la notaria i escrivania del terme del castell de Montpalau. L'escrivà era Antoni Pasqual Clapers, notari del terme del castell de Palafolls. El desembre d'aquell any, Joan de Cabrera, fill i hereu de Bernat Joan, li confirmà dit establiment.⁵⁷

Escut d'armes Julià i Coll. Autor: Josep de Jalpí i Julià. AMFF d'Arenys de Mar; còdex 129 fol. 70 v.

Jaume Coll, cirurgià i propietari de la notaria de Montpalau, i la seva esposa Bartomeua Monet varen casar la seva filla Caterina amb Antoni Roig, fill d'un altre Antoni Roig i d'Angelina, del veïnat de Gassanons de Sant Genís de Palafolls l'any 1465.⁵⁸ Més important fou el següent enllaç: el 1484 se signaren capitulacions matrimonials de Joanna, filla de Bernat Roger, veí de Calella i Batlle del terme del castell de Montpalau, amb Marc Coll, notari del terme de Montpalau, fill i hereu de Jaume Coll i Bartomeua (Monet) de la vila o pobla de Pineda.⁵⁹ La capacitat econòmica del cunyat de Jaume Coll la demostra l'època atorgada per Jaume Ferrer, mercader de la vila de Blanes i clavari del vescomtat de Cabrera, a favor de Jaume Monet Ballester de Capaspre a la parròquia de Santa Maria de Pineda, *per un préstec a la casa de Cabrera*.⁶⁰

El 1534 Jaume Joan Coll, fill i hereu de Marc Coll, notari de Pineda, va fer pagar els drets legitimaris a favor del seu germà Rafael Antoni Ferrer i Coll, mercader de Blanes, del que li pertocava en les herències dels seus germans: Pere Pau, Gabriel Joan i Joan Bernat Coll.⁶¹ Cal esmentar aquí que aquest Rafael Antoni Ferrer i Coll fou el criat, manumissor i hereu universal del cèlebre

cosmògraf Jaume Ferrer de Blanes, que el notari Jaume Joan Coll era el fillol de Jaume Ferrer i que la mare dels germans Coll, Joanna Roger, era la comare de Jaume Ferrer.⁶² El fill i hereu de Jaume Joan, Jaume Josep Coll, es va casar amb la pubilla Florensa Julià i Riembau (a) Jalpí.

Els Jalpí, mercaders i moliners.

Segons Josep de Jalpí i Julià, rector de Meià en el "*Llibre en lo qual estaven acanalats los Actes y qualsevols Títols fahents i pertanyents pera casa de Jalpí i Julià de la Vila de Sant Celoni Bisbat i Vegaria de Barcelona*" que lo primer Jalpí que vingue en Tordera se troba en la primera memoria que fas de ell que vingue de la vila de Blanes bisbat de gerona... I també es molta veritat que dits Jalpins son principi verdader directament venen dels Jalpins de la vila de Tosa Bisbat de Gerona, ço es d'una casa gran del castell de dita vila.⁶³

En la segona part del segle XIV trobem una branca dels Jalpí establerta a Blanes. El 1396 hi consta un Francesc Jalpí, sastre de Blanes. En el mateix any trobem que Francesca, del lloc de Tossa, esposa d'un Pere Jalpí de Blanes, nomena procurador en la persona del seu espòs i té facultat per alienar les seves propietats en el terme del castell de Tossa.⁶⁴ Per una altra banda, el 1408 Bernat Jalpí, de la parròquia de Tordera, i Pere Jalpí, de la parròquia de Tossa, germà de Bernat, i Bernat Jalpí de Blanes venien un censal a Bartolomeu Garrell, traginer de Blanes.⁶⁵ La societat d'aquests tres Jalpí, parents sens dubte, ens indica que la relació dels Jalpí amb Blanes sobrepassa el concepte d'una residència provisional. Sigui com sigui, Bernat Jalpí, el que seria el primer hereu de la casa Jalpí de Tordera, fill de Bonanat Jalpí, s'estava a Blanes a partir de 1374. L'any 1396 Pere de Montsec, mestre de cases de Barcelona, fill i hereu universal de Guillem de Montsec de la parròquia de Tordera, venqué a Bernat Jalpí de la vila de Blanes el mas Montsec del veïnat de Cantallops amb cases, terres, bótes de vi, cups i altres béns.⁶⁶ Bernat, a més de comprar el Mas Montsech, es va casar amb Eulària, filla de Pere de Montsech, raó per la qual posteriorment el mas es digué Mas Jalpí. Bernat, un cop convertit en el senyor útil del Mas Montsech va comprar la *borda d'Otgeró* prop de l'esmentat mas.⁶⁷ L'any següent comprà una peça de terra al lloc Bover d'en Monsec a Tordera.⁶⁸ El 1402 comprava el Mas Bassó de Tordera, prop de Blanes, amb la seva quintana, l'hort, la bassa i la verneda a prop del

riu Tordera.⁶⁹ El 1406 Pere Barber, procurador de Bernat de Cabrera, li atorgà establiment emfitèutic per a construir molins, prendre aigües del riu Tordera, fer preses i sèquies. El 1410 Bernat Jalpí es venia un esclau negre sarraí, anomenat Benedich, de 35 anys, per 40 ll.⁷⁰ El 1419 comprava també dues feixes i un tros de terra a la plana de Corsac i un tros al Puig de sobre el gorg del Mayol.⁷¹ El mateix any compra dues peces de terra, una en el mateix pla de Corsac i una altra al Pla de Cervers.⁷² El fill de Bernat i segon hereu de la casa Jalpí de Tordera fou Vicens Jalpí (Montsech), que es casà el 1413 amb Antònia, filla de Guillem Puig i Càndia de Tordera, i tingueren tres fills: Pere Miquel (l'hereu), Bernat Joan i Antoni. Vicens morí l'any 1444.

El tercer hereu de la casa de Jalpí de Tordera fou Pere Miquel Jalpí, que es casà el 1444 amb Margarida, filla de Guillem Jaltar i Joanna de Tordera. D'aquest matrimoni nasqueren quatre filles, una de les quals, Elisabet, es casà el 1480 amb el cavaller i notari de Blanes Francesc Manresa, i la seva germana Gaspara es casà el 1483 amb Galceran Riembau,⁷³ mercader, fill de Joan Riembau, apotecari de Granollers. El 1448 Pere Miquel havia comprat una porció de terra al lloc anomenat Servers, prop del riu Tordera.⁷⁴ Margarida va morir el 1483 i Pere Miquel es tornà a casar amb Eulària, filla del batlle de

Escut d'armes del cavaller Jalpí i Julià. Autor: Josep de Jalpí i Julià. AMFF d'Arenys de Mar, còdex 129 fol. 71 r.

Sant Genís de Palafolls Joan Desclapers i d'Angelina. D'aquest matrimoni nasqueren set fills: Esteve Jalpí, que fou el quart hereu, Bernat Jalpí i cinc filles.

Escut d'armes Julià i Jalpí. Autor: Josep de Jalpí i Julià. AMFF d'Arenys de Mar, còdex 129 fol. 69 v.

Algunes de les característiques de l'establiment emfitèutic són les seves reminiscències feudals. Els pactes entre domini directe i domini útil comportaven per a l'emfiteuta jurament de fidelitat i lleialtat a perpetuïtat. Aquests pactes quedaven materialitzats (i fossilitzats) en aquest tipus contractual. El respecte al pacte i als guanys era *paraula d'honor* en el conveni establert el 1488 entre Frederic Enríquez de Cabrera i Pere Miquel Jalpí de Tordera, en el qual el primer confirmava l'establiment i drets dels molins que els seus predecessors havien atorgat als Jalpí (19 d'octubre de 1406) i l'autoritzava per a *convertir els molins fariners en drapers, en atenció a que malgrat dels seus drets exclusius ha consentit que el vescomte de Cabrera pugui construir un molí draper al terme de palafolls al lloc dit Cadireta d'en Mauri*.⁷⁵ El 1495 el lloctinent de batlle general de Catalunya Francesch Maymó li feu establiment a Pere Miquel Jalpí i al seu fill Esteve de fer un Molí a Caldes de Strach.⁷⁶

Esteve Jalpí (Desclapers) fou el 4t hereu de la casa de Jalpí i es casà amb Elisabet Vinyals de Cassà. L'Esteve segueix la tradició mercantil de la família, el trobem el 1515 assegurant els viatges del vaixell patronejat per

Gaspar Ferrer a València.⁷⁷ Esteve i Elisabet tingueren un fill que es digué Pere Miquel Jalpí (Vinyals) 5è hereu de la casa de Jalpí.

Bernat Jalpí, germà petit d'Esteve (4t hereu), es casà amb la pubilla Elionor Julià, filla única de Jaume Julià, mercader i batlle natural de Sant Celoni i d'Elisabet. Del matrimoni nasqué una única filla, la pubilla Francesca Julià i Jalpí, que va heretar els béns de la casa Julià de Sant Celoni. Francesca es casà amb Pere Miquel Riembau, fill de Joan Riembau, apotecari, ciutadà de Barcelona i habitant a Granollers, i de Joanna, els quals ja hem esmentat. Francesca i Pere Miquel Riembau tingueren quatre filles, de les quals només sobrevisqué Florensa Julià Riembau, que es casà amb Jaume Josep Coll, senyor propietari de les notaries del terme de Monpalau de la vila de Pineda. Del matrimoni de Florensa Julià Riembau amb Jaume Josep Coll nasqueren deu infants, dels quals en sobrevisqueren tres: Francesc Coll i Julià, que succeí a la casa Julià de Sant Celoni i en els béns dels Coll de Pineda. Però Francesc va morir fadri, sense casar-se, i Maria Anna heretà els béns de la casa Coll de Pineda i després enllaçà amb Francesc Bonaventura de Gualbes, donzell de Barcelona domiciliat a Gualbes amb qui tingué 11 fills. Petronil·la Julià i Coll, la tercera sobrevivent, també després de morir Francesc, va succeir els béns universals i l'heretat dels Julià de Sant Celoni. Petronil·la, després de casar-se amb Pere Miquel Jalpí i March (7è hereu de la casa de Jalpí), s'anomenà Petronil·la Jalpí i Julià. Els esmentats Pere Miquel i Petronil·la eren parents en 4t grau de consanguinitat i hagueren de menester dispensa de la Santa Seu per casar-se.

Tornem a Bernat Jalpí. Després de morir la seva muller, Elionor Julià, es tornà a casar amb Elionor Riembau, la germana del seu gendre, i d'aquest segon matrimoni Bernat i Elionor Riembau tingueren dos fills: Pere Jalpí, que fou prevere en l'església parroquial de Sant Celoni (i que en el seu dia tingué un bastard que es digué Joan Jalpí), i Petronil·la Jalpí (Riembau), que es casà amb Rafael March, fill de Rafael Sampol ats March mercader d'Hostalric. Aquesta parella no tingué fills. Després de mort Bernat Jalpí i Julià (t.1531),⁷⁸ Elionor Riembau es casà segonament amb Rafael Sampol ats March, sogre de la seva filla. La dita Elionor Riembau tingué una filla d'aquesta unió, Caterina Sampol ats March, que es casà amb Bernat Jalpí (Pujol) 6è hereu de la casa de Jalpí.⁷⁹ Els March, mercaders, provenien d'una prestigiosa i rica família d'Hostalric. Gaspar March, apotecari d'Hostalric, havia estat clavari dels Vescomtats el 1516.⁸⁰

Pere Miquel Jalpí (Vinyals), 5è hereu de la casa de Jalpí, es va casar amb Paula Pujol i tingueren dos fills i dues filles, els fills foren: Bernat (6è hereu), del qual acabem de dir que es casà amb Caterina Sampol i March, i Esteve Jalpí, mercader de Blanes, que va enllaçar amb Rafaela Manresa, pubilla de la casa de Manresa de la vila de Blanes i senyora propietària de les notaries de dita vila i la del terme de Palafolls.

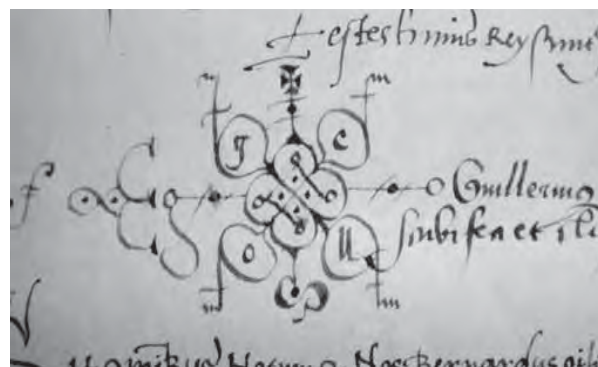
Els Manresa i Jalpí, notaris, batlles, moliners i mercaders

En el catàleg del Fons Notarial del districte de Santa Coloma de Farners Josep M. Grau i Pujol diu que Blanes és la notaria de la qual es conserven major nombre de llibres i que és la més antiga del districte.⁸¹ Des de finals del segle XIV els col·legis de notaris s'havien iniciat a través de confraries. Al llarg dels segles XIV i XV el monarca i les universitats imposaven ordinacions als col·legis de notaris. En el segle XVI el Col·legi de Notaris Públics de Barcelona va tenir la facultat de redactar els seus propis reglaments i en el col·legi es va prohibir tenir joves jueus, conversos o d'una nissaga reprovada, es demanaven vuit anys de pràctica continuada, vivint i dormint a casa d'un notari, es limitava a dos el nombre de notaris que podien ser aprovats anualment i es va intentar consolidar la preferència dels fills i néts dels notaris a l'hora d'accedir a l'ofici. A Girona, en el segle XVI, s'establia que els candidats havien de tenir 25 anys, 4 anys de pràctica amb un altre notari, un certificat de bona conducta, ser fill legítim i que pares i avis no haguessin exercit cap ofici infame.⁸²

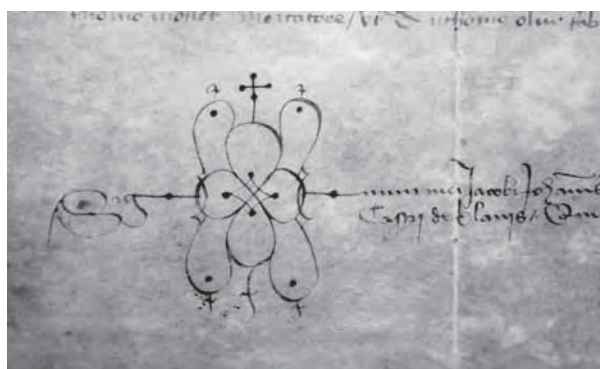
En el vescomtat, la notaria era un monopoli (*de destret*) jurisdiccional i qui la regentava ho feia en nom dels Cabrera. Era el vescomte qui dictava les ordenances amb les quals s'havia de regir la notaria, qui imposava les taxes que s'havien de pagar i els salaris que els notaris havien de cobrar. Com a exemples, la *Taula que insireix les taxes de notaris i escrivans del vescomtat de Cabrera, manades fer pel noble Bernat IV de Cabrera. Any 1373-1392*,⁸³ i diversos privilegis, com el de 1488 atorgat per Frederique Enríquez i Anna de Cabrera disposaven que *Els notaris han de prestar sagraments i homenatge de no exigir pels seus salaris més del que està taxat i de fer el seu ofici bé i lleialment i que no podien usar l'ofici de jutge ni lloctinent, ni exigir ni executar cap salari sense oficiar a l'ordinari*.⁸⁴

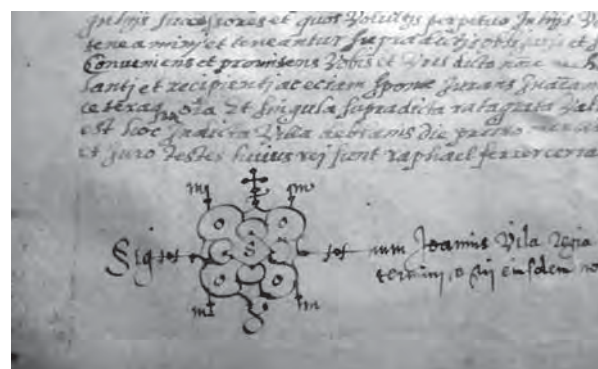
Signum del notari Joan Manresa. Any 1425.
Biblioteca de Catalunya. Perg 324. reg. 19373.

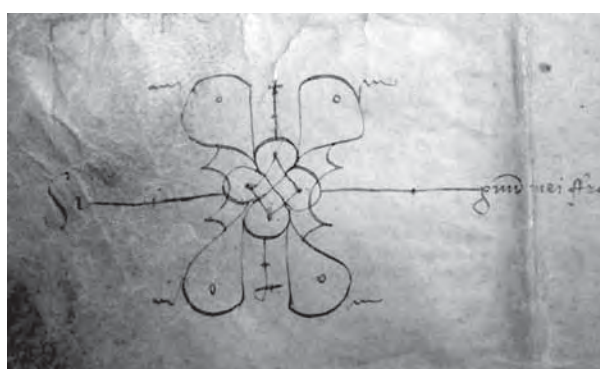
Signum del notari Guillem Coll i Manresa. Any 1529.
AMBL. Pergamí 100.

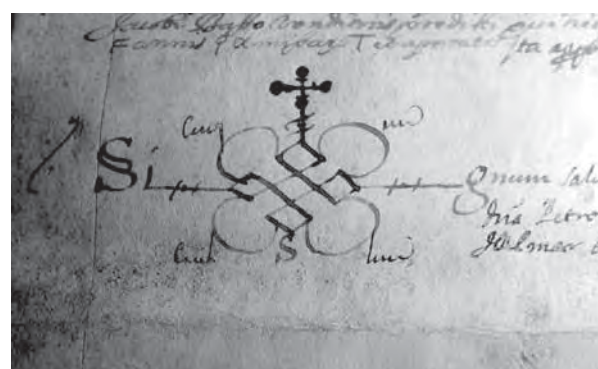
Signum del notari Jaume Joan Manresa. Any 1456.
AMBL. Pergamí 9.1. Fons Ajuntament de Blanes.

Signum del notari Joan Vila. Any 1574.
AMBL. Pergamí 42. Fons Ajuntament de Blanes.

Signum del notari Francesc de Manresa. Any 1480.
AMBL. Pergamí 120. Fons Parròquia.

Signum del notari Salvador Vila. Any 1565.
AMBL. Pergamí 215. Fons Mas Llorens.

El primer Manresa del qui tenim constància és Joan Manresa, que actuà entre els anys 1411 i 1438 com a notari públic per part dels senyors de la Vila de Blanes, Bernat Joan de Cabrera, i la seva esposa, Violant de Prades, senyors de la notaria de Blanes. El seu fill, Jaume Joan Manresa, va exercir entre 1438 i 1465, per part de Bernat Joan de Cabrera. El 23 de desembre de 1461, Guillem de Vilanova, procurador del vescomte de Cabrera, va establir a favor de Jaume Joan Manresa la

notaria i escrivania de Blanes.⁸⁵ En la mateixa data s'establí i concedí en quasiemfiteusi la notaria i escrivania del terme del castell de Palafolls a favor de Jaume Joan Manresa, notari de la vila de Blanes.⁸⁶ El 1472 Antoni de Flomano, procurador d'Isabel de Cabrera, fa una reducció de l'establiment de 15 lliures a 10 ll. a favor d'Eulàlia, vídua de Jaume Joan Manresa, de l'escrivania que se li havia atorgat a dit Manresa.⁸⁷ De 1476 fins al 1509 exerceix de notari públic i senyor útil de la notaria,

Francesc Manresa, fill de Jaume Joan Manresa, i de 1490 fins al 1498 actuà en l'escribania de Palafolls. Francesc, professor de lleis, fou cavaller, la qual cosa li reportà privilegis i exempcions. Ja hem anotat més amunt que Francesc Manresa s'havia casat el 1480 amb Elisabet Jalpí, filla de Pere Miquel Jalpí (3r hereu) i de la seva primera muller Margarida. Joan Camps ens assabenta que el 1515, any en què va començar a exercir la notaria, Francesc Manresa ja era mort en dir que actuava com a substitut dels *hereus del difunt Francesc Manresa*. Sabem que el 1529, Eulàlia, la mare de Francesc Manresa i esposa de Jaume Joan Manresa era viva perquè Guillem Coll Manresa, notari de Blanes i Palafolls, va fer un requeriment sobre dites escribanies en les quals les havia succeït Eulàlia Manresa, la muller de Jaume Joan, *ahora casada con otro Guillem Coll*.⁸⁸

Guillem Coll actuà com a notari de Blanes de 1528 fins al 1533, així com a Palafolls, i estava casat amb Caterina Manresa Jalpí, filla de Francesc Manresa i d'Elisabet.⁸⁹ La pubilla dels esmentats Guillem Coll i Caterina Manresa es digué Rafaela Manresa, que es va casar amb el mercader de Blanes Esteve Jalpí. Tots dos cònjuges eren besnéts de Pere Miquel Jalpí (3r hereu), si bé ho eren de distinta muller.

L'any 1551, el pare d'Esteve, Pere Miquel Jalpí (5è hereu), va fer el rec nou i la resclosa dels Molins de Tordera. El 1569 Bernat Jalpí (6è hereu), germà d'Esteve, va morir a València quan tornava del regne de Castella. El mateix any, Esteve Jalpí ats Manresa i el seu pare Pere Miquel Jalpí (5è hereu), van comprar els dos molins coneguts com a *Molins de Blanes* a Francesc Trobat, mercader de Barcelona i la seva muller Caterina.⁹⁰ Per aquests molins Esteve Jalpí i Rafaela Manresa pagaven 25 lliures cada any de pensió de censal mort, i per la notaria de Palafolls, 10 lliures l'any.⁹¹

L'any 1569 Esteve Jalpí Manresa es converteix en el primer *batlle natural de la vila de Blanes*. Gregori de Salazar, procurador de l'almirall Lluís Enríquez, féu l'establiment i concessió a Esteve Jalpí de tota la batllia o ofici de batlle de la vila de Blanes, que comprenia l'ofici de mostassaf i el de cònsol de mar, els quals estaven units a la batllia per un sou de 50 s. sobre les rendes del castell i 3 s. 4 d. per cada lliura dels lluïsmes, i pagant un cens anual de 12 diners. Es va pregonar per tota la vila i terme perquè els blanencs el tinguessin i l'obeïssin per batlle.⁹²

Referent a una causa que tenien els síndics de la Universitat de Blanes i els cònjuges Esteve Jalpí i Rafaela Manresa, Bernat de Càrdenas, lloctinent i capità general del Principat de Catalunya, en nom de Felip II, l'any 1594 dictava sentència disposant que els notaris no poguessin fer butlletes ni certificacions de salut, per a la qual cosa quedaven exclusivament autoritzats per fer-les els jurats de la vila.⁹³ Per costum, els catalans no estaven obligats a portar cap mena de document, ni molt menys que haguessin de pagar per això. Al segle XVI es va obligar a tots els francesos que habitessin o viatgessin pel Principal que anessin provistos d'una cèdula personal (butlletí). La cobdícia dels virreis va convertir l'expedició d'aquests documents en una renda personal sense que cap participació quedés per l'Estat. Per jurisprudència catalana corresponia als jurats de la població la facultat de lliurar dites pòlisses i *les butlletes o pòlisses de salut* servien quan en una pesta o epidèmia les autoritats les donaven als qui dessitgessin viatjar sense que els tinguessin per apestats.⁹⁴ El batlle Esteve Jalpí i la propietària de la notaria Rafaela Manresa tingueren tres filles i un fill. Aquest últim es digué Jaume Joan Manresa Jalpí i morí monjo de l'orde de Sant Benet al monestir de Roses.

Els Puigvert i Manresa, diputats militars, notaris, batlles, moliners i mercaders

La primera filla d'Esteve Jalpí i Rafaela Manresa fou Paula Manresa i Jalpí que, vivint els seus pares, es casà l'any 1590 amb el Senyor Francesc de Puigvert, donzell, domiciliat a la parròquia de Santa Maria de Palautordera i de la senyora Eleonor.⁹⁵

El besavi de Francesc, Pere de Puigvert, de Santa Maria de Palautordera, elevat a la dignitat de cavaller el 1510, assistí a les corts de Barcelona de 1519 i fou veguer de Balaguer. L'avi de Francesc, Pere Miquel de Puigvert Gravalosa, fou donzell de Santa Maria de Palautordera i veí de Balaguer. Assistí a les Corts de Monzó de 1563. El pare de Francesc, Pere Miquel de Puigvert i de Riquer, fou donzell de Santa Maria de Palautordera i veí de Balaguer, cofrere de Sant Jordi de Lleida i assistí a les Corts de Monzó de 1563,⁹⁶ i es casà amb Elionor Vila, germana de Joan Vila, que fou notari de Blanes. El germà de Francesc era Miquel Puigvert i Vila, donzell, habitant a Sant Esteve de Tordera, que es casà amb Margarida Miralbella, senyora útil del Mas Miralbell, del veïnat de Verdolí de Tordera.⁹⁷

“ En un canto de la plaça sia posat un pal o biga tant alt com un home dos o tres palms en terra molt ferm, i en lo dit pal, o biga, sia ficat amb una cadena curta un collar de ferro dels que acostumen tenir les persones al coll com estan a les presons, y asso per los homens. E mes avall de aquest ni aja un altra de la mateixa manera mes xic per als minyons. I que aital hi sia posat per espai de 6 hores abans de posar-lo a la presó. ”

Joan Vila era fill d'Antoni Vila, el notari d'Hostalric i tot el vescomtat l'any 1525.⁹⁸ Joan Vila actuà a la notaria de Blanes de 1561 fins al 1563 com a substitut de la viuda Caterina Manresa, senyora útil i propietària de la notaria i mare de Rafaela, que el 1569 havia obtingut llicència del Bisbat per tenir banc a l'església de Blanes a causa d'una malaltia en una cama. Tornem a trobar Joan Vila en el període de 1569 fins al 1589, ja morta Caterina Manresa, i de 1584 fins al 1589 juntament amb el seu fill Jaume Vila, que com a connotaris actuaven en nom dels hereus de Jaume Joan Manresa. El 1591 Jaume Bassó, ferrer de la vila de Palamós, li vengué els massos Bassó i Vilargatell (aquest derruït) al terme de Tordera per 215 ll.⁹⁹ Joan Vila es casava segonament a Blanes el 1602 amb la vídua Elisabet Recasens.¹⁰⁰ El 1610, Joan Vila ja era notari i clavari dels vescomtats de Cabrera i de Bas.¹⁰¹

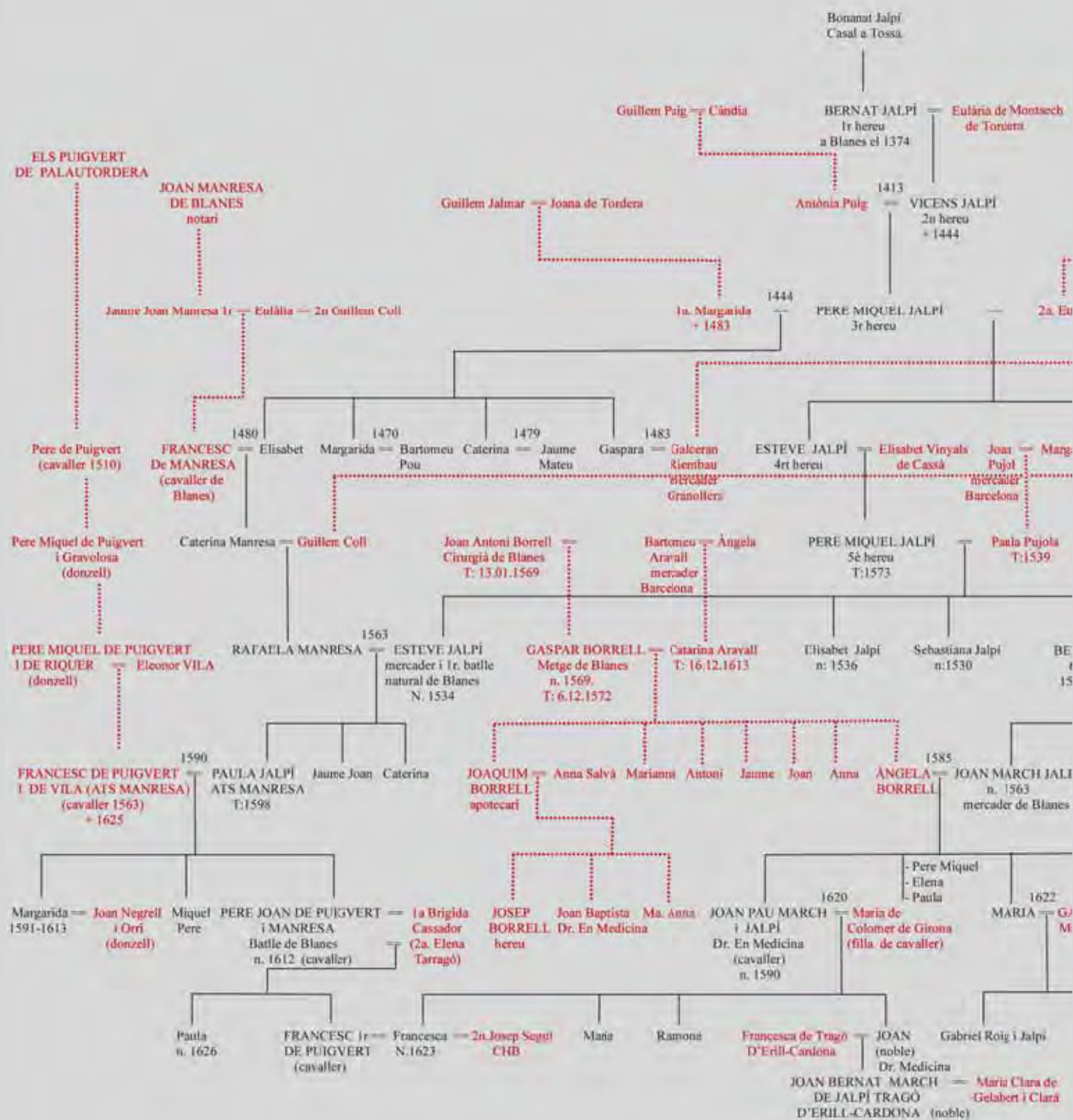
El vescomte de Cabrera, com a *Senyor Jurisdiccional*, tenia el mer imperi, que afectava els procediments que comportaven sentència de pena de mort, pèrdua o mutilació de membres, expoliació, etc (no tots els senyors jurisdiccionals tenien el mer imperi); i també tenia el mixt imperi, que significava la facultat per decidir en causes civils, contencioses, governatives i en les criminals que comportessin penes lleus. Els vescomtes van pronunciar nombroses disposicions, ordenances i privilegis que afectaven directament els batlles. Va ser Joan, duc de Calàbria i de Lorena qui va atorgar privilegi perquè el consell de la Universitat de la vila de Blanes, de trienni en trienni, pogués elegir 3 homes per a l'ofici de batlle, i després el rei n'hagués d'elegir un de dita terna. El 1488 Fradrique Enríquez manava que tots els oficials havien de prestar sacrament i homenatge d'exercir bé i lleialment els seus càrrecs, tal com s'havia establert en el privilegi de 7 de gener de 1415, i que el batlle *enllestís les qüestions de menys de 50 sous sens cap salari i que pogués elegir dipositari*, que el notari hagués de tenir un jove en la art de notaria e scrivania lo qual hage bona pluma, i que poguessin escollir per batlles de la mateixa manera que ho disposava el privilegi del duc de Lorena.

Joan Vila certificava el 1592 que des de feia 30 anys els batlles i notaris de la vila de Blanes cobraven un sou en les causes verbals, i *lo batlle se ha pagar per peatge fora dita vila quatre sous, si vaga la mart del dia III i si se fa pagar per dies vuyt sous i axí se acostuma de servir en dita vila*. Per privilegi de 2 de gener de 1599 es disposava que el batlle no pogués ser hostaler, taverner ni flequer, ni tenir cap arrendament, i que la casa que posseïen la tinguessin sense obligació de pagar cap cens i que pogués nomenar persona per escriure les determinacions i acords del consell, etc.¹⁰² El document que descriu més bé les tasques i obligacions dels batlles blanencs són les

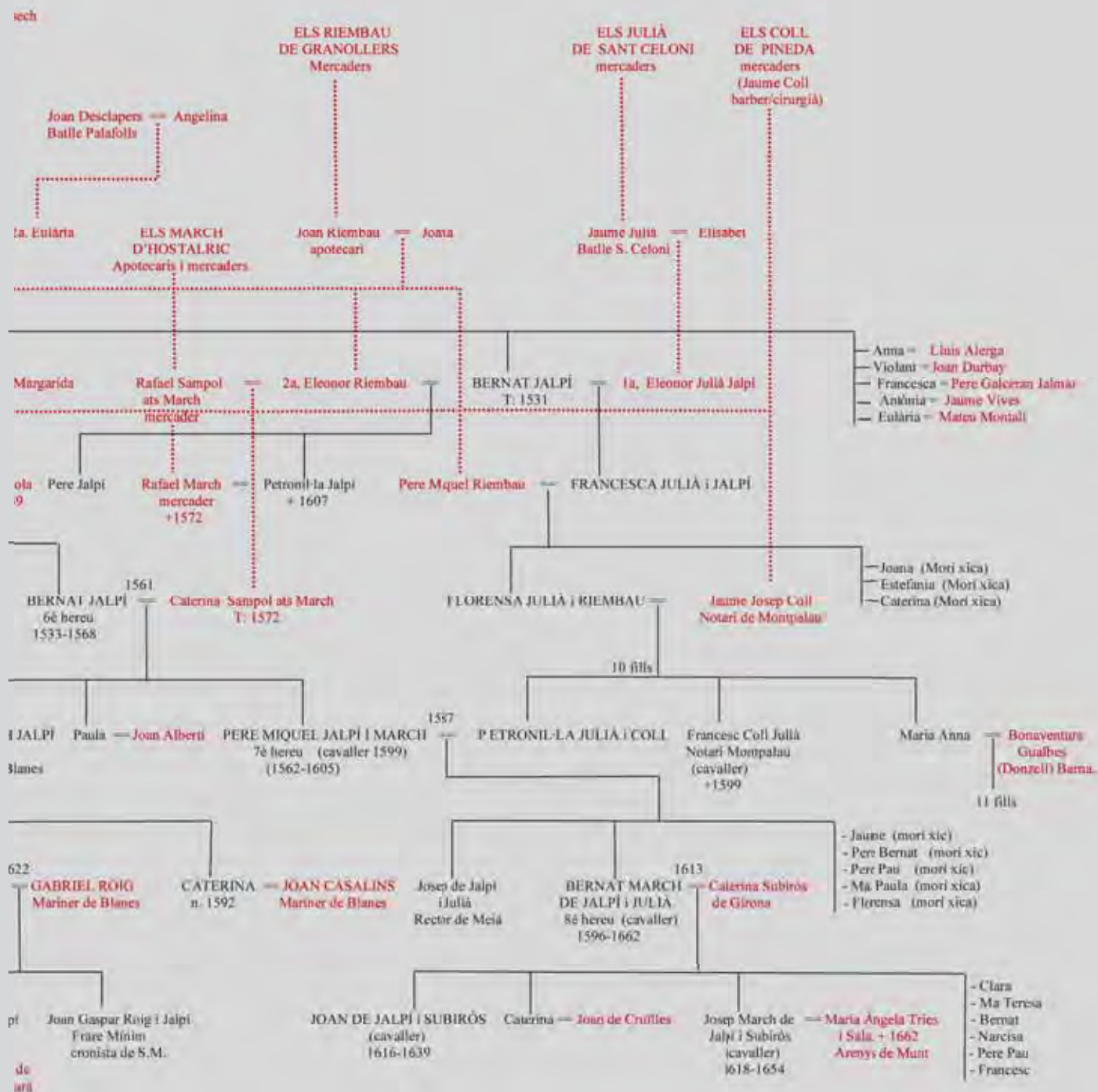
Interpretació de l'escut d'armes que encapçala les Ordinacions de Blanes i les Ordinacions de les Cadenes. Les armes al·ludeixen clarament als Manresa i als Jalpi. Any 1563. AM Hostalric. Núm. Reg. 4140.

ARBRE GENEALÒGIC DE LA CASA JALPÍ DE TORDERA I ELS SEUS LLIGAMS

Elaboració: Joaquim Roura. Fonts i bibliografia: Arxiu Municipal Fidel Fita d'Arenys de Mar. Batllia. Còdex 121 i 129. / Arxiu Municipal de Blanes: 1 i 2. Matrimonis 1 i 2. / Pons Guri, J.M. *Roig y Jalpí y el Prior de Meyá*, AIEG, vol. 14 1960. / Pons Guri, J.M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. Roca, F.C. *Próceres habilitados...* v.II Madrid.1983. /AMBL. Còpia digitalitzada. Capbreu 1583. Fons Saudin. BC. / AMFF. Arxiu Notarial Arenys de Mar Reg. Núms. 1935, 1938, 1958, 4134, 4138 i 4935

FAMILIARS A BLANES I AL VESCOMTAT DE CABRERA FINS EL SEGLE XVII

Pergamins. Núms.73, 72, 74, 75, 76. / AMBL. Còpia digitalitzada dels *Llibres Sagramentals* de l'Arxiu Parroquial Sta. Maria de Blanes. Obits núm. / Pons Guri, JM i Rodríguez Blanco, J. *Inventari dels pergamins de l'AHC.* / Rodríguez Blanco, J. Guia II *Arxiu Municipal de Calella.* / Morales VII. 25. *Capbreu de Francesc de Sala Santgenís i Alemany.* Blanes 19-07-1705 – 13 setembre de 1710. / AM Hostalric. *Fons Vescomtat de Cabrera.*

Escut d'armes del cavaller March i Jalpí de Tordera. Autor: Josep de Jalpí i Julià. AMFF, còdex 129 fol 86 r.

Ordinacions i el Llibre de les Cadenes. Un recull o compilació de diverses disposicions adreçades al bon règim i govern de la vila de Blanes i agrupades el 1563. Es disposava, en diferents apartats, i entre altres disposicions, les que afectaven a les carnisseries, fleques, oli, taverners, pesos i mesures, mercats, l'entrada de mercaderies per mar i per terra, port, bestiar, manufactures, aliments, higiene, etc... En totes elles es posen de relleu les funcions del batlle. Aquest recull inclou, a més, les *Ordinacions de les cadenes en la vila de Blanes fetes y ordenades per lo molt spectable señor don Antich de Cabrera procurador y general governador dels bescomtats de Cabrera y Bas per los mols illms de aquell* de l'any 1528. S'ordenava que en cada batllia del vescomtat havia de posar-se un *oficial de bastó*, elegit pel batlle i prohoms de la batllia, *que porti a la presó de sep o cadena a les persones que li siguin denunciades robant*. Manava també que en cada vila o lloch *en un canto de la plaça sia posat un pal o biga tant alt com un home dos o tres palms en terra molt ferm, i en lo dit pal, o biga, sia ficat amb una cadena curta un collar de ferro dels que acostumen tenir les persones al coll com estan a les presons, y asso per los homens. E mes avall de aquest ni aja un*

altra de la mateixa manera mes xic per als minyons. I que aital hi sia posat per espai de 6 hores abans de posar-lo a la presó. Acaben les ordenances amb un apartat anomenat *Dret del que lo Batlle o Mostassaf ha de haver de pagellar les mesures...* on s'indiquen les mesures que el batlle havia d'afinar i el preu que havia de cobrar.¹⁰³

L'any 1612 trobem Joan March i Jalpí, cosí de Paula Jalpí i Manresa i nebot d'Esteve Jalpí regentant la batllia de Blanes, això podria indicar que Esteve Jalpí ja hauria finat.¹⁰⁴ En una denúncia del mateix any, Francesc Puigvert i Manresa, gendre d'Esteve Jalpí, apareixia com a *usufructuari* de la batllia. Per una concòrdia de l'any 1630 sabem que, en data indeterminada Esteve Jalpí i Manresa havia establert, a la seva filla Paula Manresa els oficis de batlle, mostassaf i cònsol de mar. El 1617, el procurador de la vila d'Hostalric, en nom del governador general requeria a Francesc Puigvert, perquè com a *batlle natural que deia ser* de la vila de Blanes, nomenés una persona per a regir la batllia d'aquesta vila i la proposés al governador, i Puigvert nomenà Pau Torres. El 1617, potser perquè Paula Manresa ja devia haver desaparegut, el marquès d'Aitona, des de València, notificava als jurats de Blanes el nomenament de batlle a Francesc Puigvert. El 1619 el procurador del vescomtat nomenava Francesc Puigvert batlle *natural* de Blanes, i com a *batlle natural* que era, nomenava Antoni Mollet batlle regent de Blanes. El 1620 el procurador va manar fer pregó perquè durant l'absència de F. Puigvert tinguessin per regent de la batllia de Blanes a Joan Ginestres.¹⁰⁵

Francesc de Puigvert i Paula de Puigvert i Manresa tingueren un fill i una filla. La filla de Francesc de Puigvert i de Paula Manresa es digué Margarida de Puigvert i Manresa i es casà amb el Magnífic Joan Negrell i Orri, donzell domiciliat a Hostalric. Un cop vídua, Margarida Negrell de Puigvert, als 22 anys, morí assassinada a Blanes el 5 de novembre de 1613.¹⁰⁶

El fill, Pere Joan de Puigvert i Manresa, hereu dels béns d'ambdós pares, es casà a Barcelona amb Brígida de Cassador, que morí l'any 1620 a Palautordera. Després, Pere Joan es casà segonament a Barcelona amb Elena de Tarragó, donzella, filla del Senyor de Tarragó, donzell de Barcelona. De Pere Joan i Elena van néixer un fill, Francesc, i una filla, Paula.¹⁰⁷

Com a comerciant, esmentarem de Pere Joan de Puigvert i Manresa, que assegurava (*canvi marítim*) viatges

per mar des de Blanes a tot el Regne de València i fins a Canet de Rosselló. Assegurava per un ternimi d'un any i cobrava alts interessos.¹⁰⁸

L'any 1631 es va fer *Concòrdia, transació i avinensa* entre, d'una part, Bernat de Jalpí i March, donzell (el 8è hereu de la casa Jalpí), i de l'altra part, el donzell Pere Joan de Puigvert i Manresa, referent als molins de Blanes, *el de la Roca*, i *del Mongo* (es refereix al molí conegut com el de Vall), i els *d'en Roig* i el *d'en Trobat* (dit *del Jutge*).¹⁰⁹

Pere Joan va prendre part en la guerra de secessió de Catalunya, era diputat militar per la vegueria de Barcelona i formava part de la Junta de Braços. L'any 1646 apareix en els dietaris de la Generalitat com a pagador del Batalló.¹¹⁰ El seu fill i hereu Francesc Puigvert i Manresa també formava part de l'estament militar i un cop mort el seu pare va ser proposat per a Oydor Militar per la vegueria de Girona i finalment fou escollit per a la sotsvegueria de Besalú.

Francesc de Puigvert i Manresa es casà amb Francisca Puigvert March i Jalpí, filla del cèlebre doctor en medicina Joan Pau March i Jalpí, de qui tractarem seguidament, i no tingueren fills. En morir Francesc de Puigvert, els béns de Palautordera que eren del seu pare els heretà el religiós Josep Miralvell, i els béns que tenia a Blanes i Malgrat que no eren de Paula, la seva àvia, els heretà el convent del Carme. Quant als béns de Paula Jalpí i Manresa, anaren al seu fill Pere Joan i al fill d'aquest, Francesc, que en defecte de fills ho deixà a Francesca Puigvert March i Jalpí.¹¹¹ Així fou que la viuda Francesca Puigvert acumulava la propietat de les cases, terres, masos i notaries i escrivanies dels Manresa, i la batllia (amb la mostassaferia i el consolat de mar) i els molins dits de Blanes que foren d'Esteve Jalpí.

Després de seguir el fil i descendència d'Esteve Jalpí i Manresa, primer batlle natural de Blanes, retornem al seu germà Bernat (6è hereu de la casa Jalpí).

Els March i Jalpí, doctors en art de la medicina, diputats militars, consellers, notaris, batlles, moliners i mercaders

La Universidad de Barcelona en un mismo tiempo tuvo quatro Cathedraicos de facultad mayor hijos de esta Villa, que fueron el Dotor Guillem Rovira, que murió

*Archipreste de Ager, el qual leyo muchos años Theologia; el Dotor Juan Pablo March i de Jalpi, que leyo muchos años Cathedra de Anothomia, y después de Prima: fue jubilado, y biendolo, aun leia, y leyo hasta los ultimos dias de su vida, que fue de 75 años, y fueron cuarenta los que se ocupò en aquel ejercicio. Fue dos vezes Conceller de Barcelona, una tercero en orden, y otra en cap, ò primero, y uno de los Republicos grades, que ha tenido aquella nobilissima Ciudad. Era hermano de mi madre, y sirviòme de padre. Tengalo Dios en su Reyno. El Dotor Juan Bautista Borrel primo hermano de mi madre, que fue Conceller de Barcelona tercero en orden, lo fue tambien de Medicina y el otro fue el Dotor Iuà Bautista Florit, tambien de Medicina. Los escritos del primero de estos tres Medicos, que eran de gran valor, se han mallogrado, lo qual ha sido viva lastima...*¹¹²

Bernat Jalpí (6è hereu) morí a València quan tornava de Castella el 1568, deixant vídua a Caterina Sampol ats March i dos fills: Pere Miquel Jalpí i March (7è hereu de la casa de Jalpí) i Joan March i Jalpí. Els béns del difunt Bernat foren administrats pel seu pare, Pere Miquel, i

**Concordie
apothecarioruꝝ Bar
chin. i medicinis Cō
positis Liber feliciter
incipit.**

Encapçalament de *La Concòrdia* dels apotecaris de Barcelona. Any 1511.

“ Gran part de les propietats acumulades pels Manresa i la branca blanenca dels Jalpí van acabar venudes en la crisi i guerres de finals del segle XVII. ”

el seu germà Esteve mentre l'hereu Pere Miquel Jalpí i March era menor, el qual, un cop mort l'avi Pere Miquel Jalpí i Vinyals (5è hereu), s'anomenà Pere Miquel Jalpí i March per causa que succeí a la universal heretat dels March d'Hostalric i després es casà a Pineda amb Petronil·la Coll i Julià, com ja s'ha citat més amunt, que va succeir els béns dels Julià de Sant Celoni i s'anomenà Petronil·la Jalpí i Julià.

Pere Miquel Jalpí i March va comprar l'any 1592 una peça de terra a la *Femada* al veïnat de *Gasolves* i el *Mas Alborn* de Tordera.¹¹³ El febrer de 1599 els Aitona li van ratificar l'establiment d'un molí fariner al veïnat de *Cantallops* que havia estat establert el 1406, un altre molí derrocat dit *el Padrosell* establert l'any 1566, un altre dit des Clapers a *La Brugada* de Palafolls, establert el 1567 i la quarta part de l'aigua del *Molí d'en Pas* anomenat Molí de la Torre a prop de Tordera. En un altre document i en la mateixa data es ratificava l'establiment emfitèutic dels *molins de Blanes* que Pere Miquel (5è hereu) i el seu fill Esteve havien comprat a Francesc Trobat. Es facultà a l'emfiteuta a portar un dels dos molins proper al mar i erigir-lo al port de Blanes, al lloc *Salguer* i augmentar les moles fins a tres, agafant l'aigua des de la resclosa de la Gravalosa fins al mar, sense que se li prenguéssin l'aigua.¹¹⁴ Pel juliol del mateix any, Pere Miquel Jalpí obtingué el privilegi militar firmat pel Rei Felip III de Castella i segon d'Aragó. *La relació* de Pere Francesc indica que era *militar de soli*.¹¹⁵

El germà de Pere Miquel i segon fill de Bernat Jalpí (6è hereu) fou Joan March i Jalpí que, després de morts els seus pares i el seu avi Pere Miquel, es va casar amb Àngela Borrell, donzella de Blanes, amb la qual tingueren dos fills i quatre filles. El primer fill morí infant. El segon fou Joan Pau March i Jalpí, que esdevingué l'hereu; la filla Caterina nasqué a Blanes i es casà amb Joan Casals, mariner de Blanes; i l'altra filla, Maria, es casà amb Gabriel Roig, mariner de Blanes, i foren els pares del cèlebre i polèmic historiador Joan Gaspar Roig i Jalpí. El 1594 hi hagué sentència de la Reial Audiència en el plet que tingueren Pere Miquel i Bernat contra Joan March i Jalpí per la causa d'universal heretat dels March

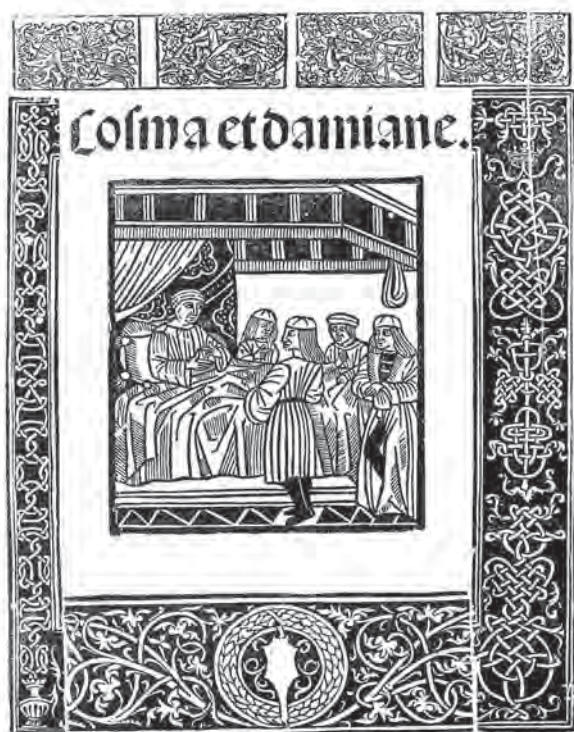
i Jalpí, a favor de Pere Miquel Jalpí i March.¹¹⁶ El 1603 el marquès d'Aitona va fer enfranquiments als Jalpí, als Manresa de Blanes, als Puigvert i als Julià de les notaries, cases, molins, batllies, terres, etc.¹¹⁷

Àngela Borrell era filla del doctor blanenc Gaspar Borrell, néta de Joan Antoni Borrell, cirurgià, i germana de Joquim Borrell, apotecari. El nebot d'Àngela Borrell es digué Joan Baptista Borrell i Salvà i fou doctor en filosofia i practicant de la medicina. El fill i hereu d'Àngela i Joan fou Joan Pau March i Jalpí, que també fou doctor en medicina i es digué March abans que Jalpí, a raó que prengué el nom el seu pare del de la Caterina March i Jalpí, àvia del primer i mare del segon. Joan Pau March i Jalpí es va casar a Girona amb una filla de Miquel Colomer, fou un metge reputat i catedràtic de la universitat de Barcelona, diputat militar de la Generalitat que tingué molta activitat i protagonisme en la guerra de Secessió de Catalunya, a Barcelona, Blanes, Tortosa i Girona, i va combatre honradament la fam i la pesta.¹¹⁸ Fou el 3r conseller de la ciutat de Barcelona l'any 1643, en plena guerra, i conseller en cap de dita ciutat el 1658.

Joan Pau March Jalpí i Maria Colomer tingueren un fill i tres filles. El fill, que fou l'hereu i arribà a noble, es digué Joan March de Jalpí Tragó, i es va casar amb Francesca de Tragó d'Erill-Cardona. Les filles foren Ramona, Maria, i Francesca March i Jalpí que, com hem assenyalat, en quedar viuda del seu espòs, el donzell Francesc de Puigvert i Manresa va esdevenir l'hereva universal de la casa Puigvert i Manresa. Encara el 1659, Joan Pau March i Jalpí havia de pagar uns censos (*un censal mort perpetu*) a nom de Francisca Puigvert i Manresa, vidua de Francesc, l'últim membre de la nissaga Manresa, que tenia la notaria i escrivania per Felip Roger.¹¹⁹ Recordem que el 1581 Francesc de Montcada vengué les rendes de Monpalau a Felip Roger, les quals incloïen les notaries i escrivanies de Palafolls.¹²⁰

L'any 1652 actuava a la notaria a Blanes el notari gironí Llàtzer Galí, la propietària de la qual era Francesca Puigvert i Manresa, casada segonament amb el ciutadà honrat de Barcelona Josep Seguí. L'actuació de Galí va durar fins al 1692 i després el succeí el fill d'aquest Francesc Galí.

L'heretat de Francesca de Seguí Puigvert i Manresa fou succeïda finalment pel seu nebot Joan Bernat March de Jalpí Tragó d'Erill i Cardona, casat amb Maria Clara de Gelabert i Clarà.

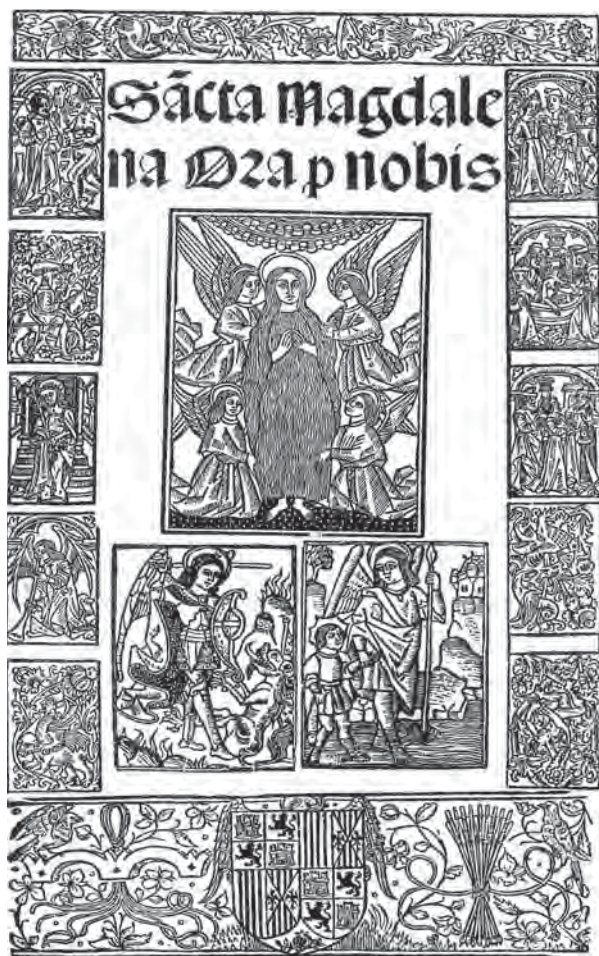
Sant Cosme i Sant Damià. Concòrdia dels apotecaris de Barcelona. Any 1511.

Gran part de les propietats acumulades pels Manresa i la branca blanenca dels Jalpí van acabar venudes en la crisi i guerres de finals del segle XVII. Una ullada a les declaracions del *Capbreu de Blanes de 1705-1710*¹²¹ ens pot donar una lleugera idea de la quantitat de propietats urbanes i rústiques que Joan Bernat March de Jalpí Tragó i la seva esposa Clara van haver de vendre's en pocs anys. A més, l'any 1692 s'havia produït la venda, de crucial importància, que va fer Joan Bernat March de Jalpí i Tragó a favor de Guillem Ramon de Montcada, marquès d'Aitona i vescomte de Cabrera, de tota la notaria i escribania de la vila de Blanes i el seu districte, i també de tota la batllia, mostassaferia i consolat de mar de la vila i terme de Blanes i el seu districte, pel ridícul preu de 30 lliures barceloneses.¹²² Es donava fi a l'establiment emfitèutic fet el 1461 a Jaume Joan Manresa i al que s'havia fet el 1569 a Esteve Jalpí i Manresa. Més explícita és la notícia que trobem de la venda d'un mas a Blanes, en la qual, el 1695, Joan March de Jalpí i Tragó,

habitant a Barcelona, i la senyora Maria Clara de Jalpí i Gelabert, cònjuges, per necessitat de *diners urgents* i a causa de la *current belli* en el Principat de Catalunya i perquè necessitaven atendre i substentar la família, van vendre el *mas Fornaca*, situat al terme de Blanes, a carta de gràcia i al patró Josep Portes de Blanes.¹²³ Joan Bernat March de Jalpí i Tragó va morir poc temps després a Hostalric, lloc on s'havia establert amb la seva esposa Clara de Gelabert.

Hem vist abans que Joan Riembau, el pare d'Elionor Riembau era apotecari; i que Jaume Coll, el primer propietari a qui se li establí la notaria de Montpalau apareix primer com a barber i després com a cirurgià; i que Gaspar March, apotecari d'Hostalric, havia estat clavari dels Vescomtats. Per la seva part, els Borrell van constituir una nissaga de metges, cirurgians i farmacèutics blanencs que, amb l'exercici de la medicina al llarg dels segles XVI i XVII, configurarien l'origen d'una àmplia xarxa de famílies, enllaçades matrimonial i professionalment, que assolirien la preeminència social i econòmica blanenca durant gran part del segle XVII i els començaments del segle XVIII. La tradició familiar dins de l'ofici va ser un punt clau. *Les lleis i la medicina van formar un binomi clau en sentit del benefici econòmic... Les aliances entre membres del mateix ofici de similar categoria, amb individus afins que practicaren el comerç, la judicatura o inclús pertanyien a l'establiment nobiliari, fou cosa comuna.*¹²⁴ La pràctica mèdica es manifestava en tres nivells: física, cirurgia i boticaria, i es basava en la concepció escolàstica que separava el treball intel·lectual del manual. Els metges es van integrar molt aviat a les anomenades arts liberals. Els metges o físics eren els experts teòrics en el coneixement de l'art de la medicina. Els barbers treballaven la vessant higiènica, rentar i tallar el cabell i rasurar barbes, però amb el temps van començar a fer petites operacions de sutura, ferides i les sagnies. Els queixalers estaven dedicats a l'extracció de peces dentals. Aviat la frontera entre el barber i el cirurgià va ser molt lleugera, aquest últim tractava les fracturres, ferides, abscessos i malalties de caràcter extern. En una de les més antigues notícies mèdiques que tenim a Blanes, trobem que el 1452, un pagès de Vilassar reconeixia tenir un deute amb Pere Padró, *barber* de Blanes per la cura que va fer in *quodam tibia sive came* feta al

“ Els Borrell van constituir una nissaga de metges, cirurgians i farmacèutics blanencs que configurarien l'origen d'una àmplia xarxa de famílies que assolirien la preeminència social i econòmica blanenca durant gran part del segle XVII. ”

Santa Magdalena. Concòrdia dels apotecaris de Barcelona. 1511.

seu fill.¹²⁵ Per la seva part, els apotecaris o farmacèutics van ser els més dispersos en la seva activitat: confeccionaven els medicaments simples i compostos, però, a més, en ells va predominar la vessant comercial i d'intercanvi: espècies, drogues, perfums, aliments, paper, panys, i per això tots ells s'anomenaven primerament especiers.¹²⁶ Fins a l'edat moderna especiers i apotecaris no es distingeixen, comerciaven a l'engròs espècies i drogues i també venien a la menuda i distribuïen els productes. Els especiers van estar vinculats també als candelers de cera, la candelateria havia estat considerada un art a l'edat mitjana.¹²⁷

La casa dels metges, cirurgians i apotecaris (i també la dels notaris), sovint era el mateix lloc de treball on exercien la seva activitat i s'ubicava estratègicament en l'entramat urbà, les places, els mercats i les entrades a les ciutats i altres llocs béns escollits. És sorprenent a Blanes, la quantitat de professionals dedicats a la medicina

i a les activitats que en aquell temps li eren afins; entre 1422 i 1705, consten aproximadament uns 86 professionals, la majoria d'ells amb manifestos lligams familiars, dels quals 18 apareixen al llarg del segle XVI i 61 en el segle XVII, i entre aquests últims, 22 d'ells consten tenir casa al carrer Ample a la segona meitat del segle XVII. A poc a poc els professionals de les arts liberals van anar ascendint socialment i desplaçant, en part, els mercaders en els espais urbans, públics i polítics.¹²⁸

Joaquim Roura i Roger
Arxiu Municipal de Blanes

notes

- 1 Roig i Jalpí, Joan Gaspar. *Resumen historial de las grandezas, y antigüedades de la ciudad de Gerona, y cosas memorables suyos eclesiasticas, y seculares, así de nuestros tiempos, como passados*. Barcelona 1678.
- 2 Els que s'acollien als privilegis de població restaven lliures de remença i els mals usos.
- 3 Benito, Pere. *Senyoria de la terra i tinença pagesa. Estudi sobre les reaccions agràries al comtat de Barcelona des de la fi dels sistemes d'explotació dominical fins als orígens de l'emfiteusi (segles XI-XIII)*. Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, núm. 13. 2002.
- 4 Gifré Ribas, Pere. *En la prehistòria dels hisendats. De Senyors útils a propietaris (Vegueria de Girona, 1486-1730)*. Tesi doctoral. Universitat de Girona.
- 5 Salrach, Josep Ma. *Orígens i transformacions de la Senyoria a Catalunya (segles IX-XIII)*. *Revista d'Història Medieval* 8, pp. 25-55. Universitat de València, 1997. També per els mateixos conceptes i utilitzant la mateixa expressió: Pons Guri Josep M. *Senyors i pagesos*. Història de Catalunya V.3. Ed. Salvat 1978.
- 6 Pons Guri Josep Ma. *Senyors i pagesos*. Història de Catalunya V.3. Ed. Salvat. Barcelona, 1978.
- 7 Roura Roger, Joaquim, *Blanes al segle XVII: els primers marquesos d'Aitona i el mercader Esteve Alemany i Florit*. *Revista Blanda* núm. 14. Blanes 2011. / *Blanes al segle XVII: anotacions de població i economia*. (inèdit)
- 8 Sobrequés Callicó, Jaime. *Catálogo de la Cancillería de Enrique IV de Castilla, señor del Principado de Catalunya: Lugartenencia de Juan de Beaumont, 1462-1464*. Barcelona, 1975.

- 9 Pons Guri, Josep M. *Les jurisdiccions dels vescomtats de Cabrera i de Bas*, l'any 1527. *Revista de Dret Històric Català*. Núm. 1 IEC. 2001.
- 10 Ciurans Vinyeta, Xavier. *Els Masferrer: Estudi d'una nissaga benestant del Vallès*. Ajuntament de Montornès del Vallès. 2010.
- 11 AMBL. Fitxes Zucchitello, AHG. *Blanes* 64. (7.IV.1539).
- 12 Rodríguez Blanco, Jesús. *GUIA II Arxiu Municipal de Calella*. Ajuntament de Calella. 1998. Pergamí 46. 11 juny 1550.
- 13 Joan de Negrell d'Orri donzell d'Hostalric era germà del Sr. de la batllia d'Orri Antoni de Negrell i d'Orri, Ciutadà Honrat de Barcelona (1577). Per a la genealogia: Güell Manuel, *Els Margarit de Castell d'Empordà. Família, noblesa i patrimoni a l'època moderna*. Estudis 56. Fundació Noguera. Barcelona 2011. El patrimoni dels Negrell d'Hostalric va anar a parar a mans de la família Ninot, senyors de la torre Ninot de Santa Coloma de Queralt, i pel matrimoni entre Eulàlia de Ninot i Padellàs i Francesc de Paula de Moixó i Francolí, celebrat l'any 1733, al llinatge dels Moixó, marquesos de Sant Mori: a Pladevall, Antoni, *La batllia d'Orri i Arbúcies*, a Monografies del Montseny. Volum 9, Viladrau, Amics del Montseny. 1994. Documents: Negrell ACA Arixu Pablo de Sàrraga. Així com ANC Fons Moixó.
- 14 Pons Guri, Josep M. *Les jurisdiccions dels vescomtats...*
- 15 Torrent i Orri, Rafael. *Jaume Ferrer de Blanes, els comtes de Mòdica i la descoberta del Nou Món*. AIEG. Vols. 23-24. 1976
- 16 AMBL. Fitxes Zucchitello, AHG. *Blanes* 52. 10.03.1530. /30.03.1530./ 2.04.1530.
- 17 Rodríguez Blanco, Jesús. *GUIA II AMC*. Ajuntament de Calella. 1998. Pergamí 32. any 1532,
- 18 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys de Mar*. Pergamí 1501, maig, 12 any. 1531.
- 19 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. Pergamí 1498, 1531, març, 15.
- 20 Rodríguez Blanco, Jesús. *GUIA II AMC*. Ajuntament de Calella. 1998. Pergamí 113. 8 març de 1528.
- 21 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. Pergamí 1571, 19 de gener de 1537.
- 22 Fernández Trabal, Josep. *Notes per a una història de la noblesa a Catalunya*. Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona. Núm. 51. 2007-2008.
- 23 Fernández Trabal, Josep... p. 444
- 24 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 5 d'abril de 1484. Pergamí 1205.
- 25 Pons Guri, Josep M., i Rodríguez Jesús.. *Inventari dels pergamins de l'Arxiu històric Municipal de Calella* Fundació Noguera col. Textos i Documents. Barcelona, 1990. Pergamí 922.- 23 abril de 1550.
- 26 AMBL. *Llibre dels Molins de Blanes*. Trasllet 10 de gener de 1561. Barcelona: Venda a carta de gràcia feta per Francesc de Montcada comte d'Aitona i d'Osona i vescomte de Cabrera i de Bas..... a Felip roger, donzell, domiciliat a Calella, en tant que usufructuari, i Marianna Roger i Cerveró la seva muller com a propietària, de tots els drets i censos, tasques, agrers, braçatges, joves, batudes, tragines, esplets i parts de fruits i servituds tan rústiques com urbanes que rep sobre les persones i masos del terme de Montpalau, és a dir, a les parròquies de Santa Maria de Pineda, Sant Pere de Pineda, Santa Maria i Nudar de la vila de Calella, Sant Miquel de Vallmanya i de Montcau, Santa Eulàlia d'Hortsavinyà, Sant pere i Pau de la Vall de Canet, Sant Iscle de Vallalta, Sant Cebrià de Vallalta, i Sant Pol de Mar, així com la dècima del pa, vi carnlatge, llegums, lli, cànem, civada, ordi i altres fruits de les parròquies de Sant Miquel de Vallmanya i del veïnat de Montcau, els lluïsmes, terços i foriscapis, firmes, alous, drets de domini, d'empara i retenir, i altres pertinents al domini directe i aloer, i a la jurisdicció civil i criminal, alta i baixa, mer i mixt imperi; del cens de 15 ll. Anuals que rep sobre la notaria i escrivania del terme de Montpalau, que té per ell jaume Josep Coll, notari de la vila de Pineda baix el dit cens; del cens de 10 ll. B. Anuals que Esteve jalpi i Manresa, batlle, natural de la vila de Blanes, en tant que usufructuari, i Rafaela Manresa, la seva muller i propietària li presten per la notaria i escrivania del castell de Palafoxs. Per la qual cosa li ven el censal de 15 ll. de pensió anual i 300 ll. de preu que dits cònjuges Jalpi i Manresa li presten el dia 25 de maig de cada any amb especial obligació dels molins fariners que dits cònjuges posseeixen a la vila de Blanes al Terme de Palafoxs.
- 27 La pubilla Vallseca que s'uní als Roger l'any 1549 era el darrer brot d'una de les branques en què s'havia dividit la família des de finals del segle XIV. Els Vallseca formaven part del patriciat urbà de Barcelona, l'elit que dirigia i encarnava la municipalitat més poderosa del país, i havien fet de la política una vocació professional. Fernández Trabal, Josep. *Notes per a una història de la noblesa a Catalunya*. Per a la genealogia dels Roger-Vallseca dins el fons del marquès d'Alfarràs, Sr. Lluís Desvalls Maristany dipositada a l'ANC (Arxius, 44, 9-10; ANC. Butlletí, 12, 6)
- 28 Pons Guri, Josep M., i Rodríguez Jesús. Pergamí 1232. 1 agost de 1601 *Inventari dels pergamins de l'AHMC*.
- 29 AMBL. Fitxes Zucchitello, AHG. *Blanes*. 52. (31.3.1530). I Blanes 60 (02.04.1537). I Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. Pergamí 1571, 19 de gener de 1537.
- 30 Roura Roger, Joaquim, *Blanes al segle XVII: els primers marquesos...*
- 31 AMBL Fitxes Zucchitello, AHG. *Blanes* 3. (3.03.1393) / *Blanes*3. (23.7.1393)
- 32 AMBL. Fitxes Zucchitello. AHG. *Blanes*. 6. (20.09.1400). / AHG. *Blanes* 7. (11.12.1405)./ *Blanes* 7 f. 118. (25.10.1406.)
- 33 AMBL. Pergamins. Fons *Fitxes Vescomtat de Cabrera*. R. Núm. 111.
- 34 Sobrequés Callicó, Jaime. *Catálogo de la Cancilleria de Enrique....* Núm. 443. Any 1463, 8 de Febrer/ Núm. 1458-Any 1463, 13 de juliol/ Núm. 1995. Any 1463, 11 d'octubre.
- 35 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de*

l'AHFFAM. 24 de setembre de 1468. Pergamí. Barcelona 1126.

36 AMBL. Pergamins. *Fitxes Vescomtat de Cabrera*. Núm. 151 i 152. Any 1561.

37 AMBL. Pergamins. *Fons Parròquia*. Núm. 142. Concòrdia 1590-1593.

38 AMBL. Pergamins. *Fitxes Vescomtat de Cabrera*. Núm. 200.

39 AMBL. Pergamins. *Fons Mas Ferrer del Puig*. Núm. 265

40 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 26 febrer de 1413, Pergamí 865. 26 febrer de 1413, Pergamí 866./ Blanes. 31 de gener de 1414. Pergamí 868.

41 Roura Roger, Joaquim, *Blanes al segle XVII: els primers marquesos...*

42 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 22 febrer de 1433. Pergamí 955./ 22 febrer de 1433, Pergamí 956.

43 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 26 juny 1435. Pergamí 966 Blanes

44 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 22 agost de 1441. pergamí 994.

45 Arxiu Municipal Fidel Fita d'Arenys de Mar. Fons Batllia. còdex 129. *Genealogia Jalpí* p. 52. *Els Julià* (p. 51)

46 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 19 novembre de 1488. Pergamí 1227.

47 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 30 febrer de 1428. P. 935.

48 Oliva i Ricós, Benet: *La Petita noblesa del Maresme: tres trajectòries: Des Bosc, Ferrer i Sala (S.XIV-XVII)*. Mataró 2002.

49 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. Pergamí 1491.

50 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. Pergamí 1501, maig, 12 any 1531.

51 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 1550, març 31. Pergamí 1711.

52 AMBL. Fitxes Zucchitello. AHG. *Blanes* 9. f. 33v.

53 Pons Guri, Josep M., i Rodríguez Jesús. *Inventari dels pergamins de l'Arxiu històric Municipal de Calella*. Pergamí 413, 1 gener de 1431. Blanes. Testament de Bernat Coll, mercader de la vila de Blanes

54 Pons Guri, Josep M., i Rodríguez Jesús. *Inventari dels pergamins de l'AHMC*. Pergamí 455. 7 gener de 1443.

55 Pons Guri, Josep M., i Rodríguez Jesús. *Inventari dels pergamins de l'AHMC*. Pergamí 512. 3 de Febrer de 1462.

56 Pons Guri, Josep M., i Rodríguez Jesús. *Inventari dels pergamins de l'AHMC*. Pergamí 542. 1 setembre de 1473

57 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 1 desembre de 1461. Pergamí 1100. i el pergamí de 17 de desembre de 1461.

58 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 23 juny 1465. Pergamí 1110. i 18 desembre

1468. Pergamí 1127.

59 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 5 d'abril de 1484. Pergamí 1205.

60 Pons Guri, Josep M., i Rodríguez Jesús. *Inventari dels pergamins de l'AHMC*. Pergamí 650. 1501, octubre 15.

61 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 20 abril de 1534. Pergamí 1534.

62 Torrent i Orri, Rafael. *Jaume Ferrer de Blanes, els comtes de Mòdica i la descoberta del Nou Món*. AIEG. Vols. 23-24. 1976.

63 AMFFAM. c. 129. f. 73 r (Canelar de Josep de Jalpí i Julià): *Genealogia dels Jalpí de Tordera*

64 AMBL. Fitxes M. Zucchitello AHG. *FN. Blanes* 1. 2-09-1363.

65 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 27 de gener de 1396. Barcelona. Pergamí 759.

66 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 27 de gener de 1396. Barcelona. Pergamí 755.

67 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 8 de juny de 1396. Blanes. Pergamí 765.

68 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 26 de setembre de 1397. Pergamí 766.

69 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 4 de juny 1402. Pergamí 800.

70 AMBL. Fitxes M. Zucchitello. AHG. *FN. Blanes* 9. f. 2.2v.

71 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 12 de maig de 1419. P. 892.

72 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 12 maig de 1419. P. 893.

73 AMFFAM. Còdex. 121. Fol. 46 v. any 1484.

74 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 21 de juliol de 1448. Pergamí 1022.

75 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 20 octubre de 1488. Pergamí 1225. Palau de Blanes.

76 AMFFAM. Còdex. 121. c. 121 fol. 36 r. Establiment

77 AMBL. Fitxes Zucchitello, AHG. *FN. Blanes* 30. 17.IX.1515

78 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 28 de març 1531

79 AMFFAM. Genealogia de Casa Jalpí de Tordera Batllia, lligall 3. I batllia còdex 121.

80 AMFFAM. Còdex. 121. Fol 47 v. "23.

81 Grau Pujol, Josep M. *Catàleg del fons notarial del districte de Santa Coloma de Farners*. Fundació Noguera. Barcelona, 1996.

82 Günzberg Moll, Jordi, *Els col·legis notariais de Catalunya (ss xiv-xx)*. lus fugit. Revista de estudios históricos-jurídicos de la Corona de Aragón, núm. 12. Zaragoza 2003.

83 AMBL *Llibre de la Universitat*. Còpia de l'any 1518. pp. 76-104. Ajuntament de Blanes

84 AMBL Pergamins. Fons Ajuntament de Blanes. N.R. 20.

Concòrdia privilegi de 1488. Pons Guri, J.M. *Llibre de la universitat de la vila de Blanes*. p.p.135-142. Ajuntament de Blanes, 1969..

85 AMFFAM. Batllia. Còdex 121-Fol 35 v. punt 8. Stabliment.

86 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. Pergamí 1101.

87 Arxiu Històric d'Hostalric. Fons Vescomtat de Cabrera. Reg. 4.134 i 1935. i AMBL. Fitxes pergamins Vescomtat de Cabrera. Núm. 129. Any 1472.

88 AHH. Fons Vescomtat de Cabrera. Reg. 1935. Any 1529./AMBL. Fitxes pergamins Vescomtat de Cabrera. Núm. 137. Any 1529.

89 AMBL. Capbreu del benefici de Sant Joan.

90 AMFFAM. Còdex. 121. Fol. 47 r. / Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 22 de desembre de 1574. Pergamí 1942 / Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 21 febrer de 1572. Pergamí 1913.

91 AMBL. Fitxes Fons Vescomtat de Cabrera. NR. 165. Memorial del 1581.

92 AMBL. Fitxes Fons Vescomtat de Cabrera. Nr. 156. Establiment Batllia.

93 AMBL. Pergamins. Fons Ajuntament de Blanes. R: 46.

94 Coroleu, José, i Pella i Forgas, José *Los fueros de Cataluña*. Barcelona, 1878.

95 AMFFAM. Batllia còdex 3 i còdex 121. *Genealogia de Casa jalpi de Tordera*.

96 Morales Roca, F.J. *Pròceres habilitados en las Cortes del Principado de Cataluña, siblo XVII (1599-1713)*. Madrid, 1983.

97 AMBL. Pergamins. Fons Miralbell. Núms. 351 i 349.

98 AMFFAM. Batllia c. 3, i c. 121. fols. 47r i 47v. / També a Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*.

99 AMBL Pergamins. Fons Mas Llorens. Nr. 218.

100 AMBL. *Còpia digital dels Llibres Parroquials*. APSMB. *Matrimonis m1 (1571-1611)*. p. 122.

101 AMBL *Còpia digital dels Llibres parroquials*. APSMB. *Batejos b4*. p. 42.

102 AMBL. Pergamins. Fons Ajuntament de Blanes núms. Reg. 17 i 19. Fitxes Vescomtat de Cabrera núms. 171 i 176.

103 AHH. Fons Vescomtat de Cabrera. Reg. 4140. Ordinacions.

104 AMBL. Pergamins. Ajuntament de Blanes. R. 55. 1612.

105 AMBL. Fitxes Vescomtat de Cabrera núms. 201, 202, 185, 224, 194, 193, 200 i 203.

106 AMBL *Còpia digital dels Llibres parroquials*. APSMB. Blanes. *Òbits 02*. p. 129. *A sinch de novembre del Any mil sis cents y tretze, cerca delas deu hores dela nit fonc morta la Sra Margarida nagrell viuda filla del III, sr Francesch de Puigvert y Manresa ab ferida estat ella dins sa casa i el mig del clatell ab alguna arma de foch ental manera q mori promptament sens poder rebre algun sacrament, entre tingueren lo cos dins de dita casa affins als y de dit mes y Any aguardant q esser visurat del Sr Vaguer q pço se aguarda*

fet enterrar la assins dit Iglia de q. Dissapte. Y fonc enterrada (ab molta solenitat y se digueren tot los officis de morts y ofici de ministres) al sementiri de la parrochial Isglesia de Blanes al peu del campanar. anima eig sequiescat in pace amen.

107 AMFFAM. Batllia c. 3, i c.121. *Genealogia de Casa jalpi de Tordera*.

108 AMBL. Fitxes Zucchitello, AHG. Blanes 130. 5.12.1606.

109 AMFFAM. c. 121. Fol 42 r. Any 1631

110 Dietaris de la Generalitat V. VI p.761.

111 AHH. Fons Vescomtat de Cabrera. Sig. 1958

112 Roig i Jalpi, Joan Gaspar. *Resumen historial de las grandezas...* p. 503.

113 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 21 febrer de 1592. Pergamí 2052. i 13 març de 1592. Pergamí 2053.

114 Pons Guri, Josep M. *Inventari dels pergamins de l'AHFFAM*. 15 de gener de 1585. Pergamí 2019. i pergamí de 10 de febrer de 1599. /AMBL. Pergamins. Fitxes Vescomtat de Cabrera núms. 178 i 179.

115 AMFFAM.Còdex 121: fol 50r. / i en *La relació de Pere Franquesa: Nòmina de títols nobiliaris i privilegis militars atorgats per Felip III amb motiu de les Corts de Barcelona del 1599*.

116 AMFFAM. Còdex. 121. *concòrdies i transactions*. Fol. 43 v.

117 AMFFAM. Còdex. 121. fol. 29 r.

118 Roura Roger, Joaquim. Blanes al segle XVII: senyor i senyors de Blanes a la Guerra dels Segadors. (inèdit).

119 AMBL. *Llibre dels molins de Blanes*. Fons Roger.

120 Fort Olivella, Joan. *Els molins de Blanes*. Blanda núm. 3. AMBL. Blanes 2000.

121 AMFFAM. Fons notarial. Arenys de Mar VII. 25. p. 116 v. *Capbreu de Francesc de Sala Santgenís i Alemany*, a Blanes 19 de juliol de 1705 – 13 setembre de 1710 .

122 AMBL. Fitxes Fons Vescomtat de Cabrera. Núm. 262. Registre AHH núm. 1962.

123 AMBL. Fitxes Zucchitello. *FN.Blanes*. 228. f. 321. 23.11.1695.

124 Ferragoud Domingo *Los Oficios relacionados con la medicina durante la baja edad media en la Corona de Aragón y su proyección social* Anuarios de Estudios Medievales (AEM) 37/1, IMF-CSIC. 2007.

125 AMBL. Fitxes Zucchitello. AHG. *FN. Blanes* 16./ 16.01.1452.

126 Ferragoud Domingo *Los Oficios.....* pp.115-116.

127 Vela i Aulesa, Carles. *Especiers i candlers a Barcelona a la baixa edad mijana. Testaments, família, i sociabilitat* volum I. Fundació Noguera. Barcelona, 2007.

128 Roura Roger, Joaquim. *Blanes al segle XVII: anotacions de població i economia*. (inèdit).

07 "Cuba Espanyola", un poema colonialista de Josep Cortils i Vieta (1885)

per Pep Vila

DÍÀLOGO

entre Angeleta y Peret, voluntari per 'nà a la Habana.

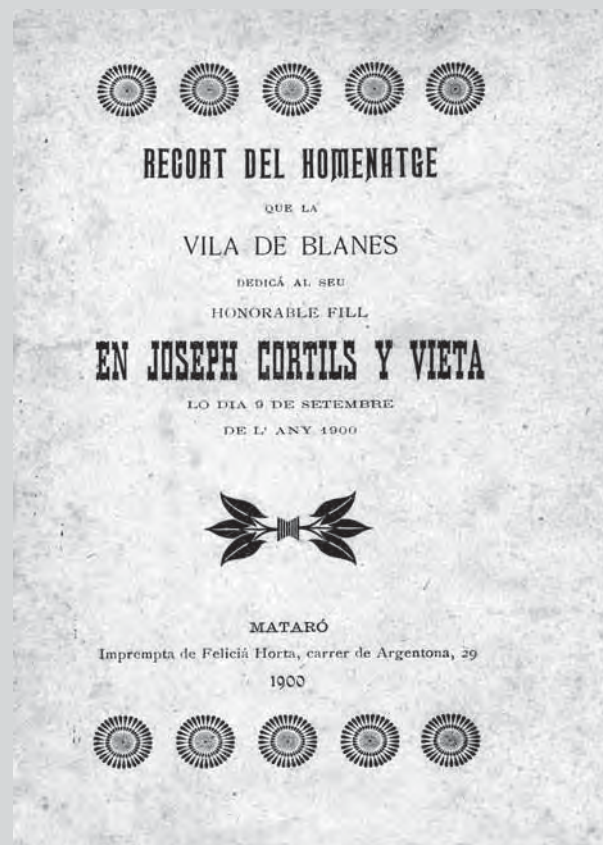
Josep Cortils i Vieta (Blanes, 1839-1898): poeta, folklorista, narrador, historiador, autor d'una *Ethologia de Blanes* (1886) i de la *Ressenya històrica de la vila de Blanes* (1882) que va continuar amb la *Història de Blanes des del segle XVI fins als nostres dies*, que va deixar inacabada, entre una extensa producció. Va guanyar, també, un accèssit del premi d'un lliri de plata amb una composició sobre la presència espanyola a l'illa de Cuba, en un concurs literari organitzat pel *Centro Recreativo de Sant Feliu de Guíxols. Certamen Literario de 1884*¹, creat aquell any. L'obra fou publicada en un volum col·lectiu que recollia els treballs del primer certamen, a Barcelona (Imprenta de Luís Tasso y Serra, 1885, pàgs. 193-195). En la *Memoria del Certamen* redactada per Arturo Vinardell, llegim: «Esta composición ha sido distinguida por el Jurado con un accésit, porque aún cuando no en tan bella forma ni en el lenguaje tan correcto como los de *Lo gran aplech*, el autor ha sabido traducir perfectamente el tema propuesto, elevándose algunas veces hasta dar con los toques de una verdadera inspiración, inspiración que el autor dedica por entero a la causa de España en Cuba, cuyos intereses y cuyas aspiraciones arrancan de su estro² los más elevados sentimientos» (pàg. 27).

En aquest mateix *Certamen Literario*, en el qual els discursos de les autoritats, les memòries justificatives dels jurats i bona part dels treballs guanyadors són escrits en castellà, figura un altre poema: *Lo gran aplech*, de José Garriga Lloró, també de tema cubà, que va obtenir un lliri de plata, però aquest és d'arrel costumista, més festiu.

Aquests poemes sobre l'illa de Cuba, amb el tema implícit de l'enyorament, devien agradar perquè: “el 31 de maig de 1885, a petició del president del Centro Recreativo, Manuel Dalmau, s'inscriu a les pàgines d'*El Bajo Ampurdán* de Sant Feliu de Guíxols, una acta enviada pels residents catalans a l'illa de Cuba, majoritàriament santfeliuencs, que s'havien reunit amb la finalitat que en l'edició del certamen d'aquell any s'hi inclogués un premi que ells volien oferir”.³

L'historiador i tècnic de l'Arxiu Municipal de Blanes Aitor Roger va publicar a “Blanda” (vol. 13, 2010, pàgs. 93-111), una excel·lent biografia d'aquest blanenc il·lustre: *Josep Cortils i Vieta, pare de la Renaixença blanenca*, per la qual sabem que Cortils va emigrar a Cuba molt jove, a l'edat de 14 anys. Aquest *americano* va tornar definitivament a Blanes el 1874, quan tenia 35 anys. Des de llavors, amb una petita fortuna feta amb

suor, treball i llàgrimes, es va poder dedicar a les belles lletres, a la recerca sobre aspectes històrics de la seva vila. A més de ser el capper de la Renaixença blanenca, fou l'impulsor d'una tertúlia literària que va aglutinar els homes més sensibles de la població.

Fons Josep Alemany (AMBL)

“Cuba siempre espanyola”. Un marc històric per al poema

Sabem que durant el segle XIX, la sobirania espanyola a Cuba sempre estigué amenaçada i que l'inici del conflicte amb Cuba va coincidir amb la revolució que l'any 1868 va destronar Isabel II. A l'illa hi havia un fort esperit colonitzador⁴ del qual participava l'oligarquia local espanyola sucraera a Cuba i a Puerto Rico, una classe social que s'havia enriquit amb el comerç marítim i el tràfic d'esclaus. El sucre cubà va substituir l'antiga plata. D'aquesta riquesa, però, només se'n beneficiava una minoria molt activa. Els hisendats també controlaven els monopolis de les concessions administratives espanyoles a Cuba. Entre els funcionaris espanyols des-

“Molta de l’oposició a l’autonomia cubana anava lligada al lliure canvi i al comerç colonial.”

tinats a l’illa hi havia una corrupció generalitzada. Un altre problema afegit fou el dels mestissos respecte dels espanyols. El progressista Víctor Balaguer (1824-1901), que va ser ministre d’Ultramar en tres ocasions, després de la Revolució de 1868, va participar en la repressió de la insurrecció cubana.

Recordo ara també la figura del primer marquès de Comillas, Antoni López i López (Comillas 1817-Barcelona 1883), protector de Verdaguer, comerciant, navilier que s’enriquí amb el comerç d’esclaus. Creà el Banc Hispano-Colonial i tenia una companyia marítima creada el 1851, que més endavant es convertiria en la famosa Compañía Transatlántica Española. Dia a dia Cuba i Puerto Rico s’interrogaven sobre la independència que havien conquerit altres països del vast imperi espanyol.

D’altra banda, la Restauració, a la qual va donar suport la majoria de la burgesia catalana, va professionalitzar i modernitzar l’exèrcit, que s’erigí en un grup de pressió molt influent. Alfons XII va derrotar l’any 1878 la primera insurrecció dels patriotes cubans. Entre 1868 i 1898, el sistema de reclutament espanyol va enviar a Cuba i Filipines i a l’Àfrica més de mig milió de persones. Només els que no tenien 300 duros per deslluirar-se’n anaven a la guerra mal administrada, a una mort segura pel paludisme, el clima o les ferides rebudes. Tots sabem com va acabar tot. L’any 1898, després de la tercera guerra cubana (1895-1898), Espanya perdia les seves darreres colònies. El país entrava en estat d’agonia. D’aquí sorgeix la paraula “regeneració”, per intentar trobar una sortida digna a una Espanya decrepita. Joan Maragall⁵ fou dels primers que des de Catalunya intentava tallar la corda que lligava els catalans amb la *Morta*, denunciava la depressió de fi de segle. Un any abans, el 1897, es dictava un Decret per a l’autonomia per a Cuba i Puerto Rico. L’1 de gener de 1898, el govern autònom cubà, assumia les funcions. «Més es va perdre a Cuba», diu la dita popular.

Molta de l’oposició a l’autonomia cubana anava lligada al lliure canvi i al comerç colonial, que en un principi fou de farines i vi, però que a partir de 1885 s’incrementa amb l’augment de les manufactures. La burgesia cata-

lana desdenya aquestes dues vies, perquè els industrials temien perdre mercats. Quan Cortils escriu aquest poema, Cuba era una immensa colònia industrial catalana.

Perquè serveixi d’il·lustració al tema, transcrivim de *l’Atles d’Història de Catalunya* (DD. AA, Barcelona, Edicions 62, 1998, p. 217) el següent:

”L’illa de Cuba comptava, a mitjan segle XIX, amb una destacada presència catalana, lògica si es tenen en compte els interessos comercials que hi havia en joc. Si bé només un de cada deu soldats espanyols a Cuba era català, en canvi, un de cada cinc espanyols residents a l’illa era català, el percentatge més alt, seguit pels gal·lecs i asturians. La presència catalana es feia encara més evident quan es prenia en consideració el nombre de comerciants. Aquests representaven més d’una quarta part dels que operaven a l’Havana i més de la meitat dels instal·lats a la zona de Santiago, on destacaven els originals de Sitges i Sant Pere de Ribes, seguits pels de Barcelona i Sant Feliu de Guíxols”.

Passeig Cortils Vieta. 1915 C. Foto L. Roisin (AMBL)

!Ay...criollita del alma/, tu me robas la calma/ y no puedo vivir⁶

En aquest poema *Cuba Espanyola* que Josep Cortils i Vieta, “americano”, un blanenc⁷ que “tenia molta terra a l’Havana”, escriu, en un moment d’efervescència política i social, quan a poc a poc s’acosta el desenllaç de la tragèdia, veiem que no volia sentir parlar ni d’autonomia ni de la independència de l’illa. Res de concessions! Per regla general els indians eren tots molt conservadors en política i proteccionistes en els negocis. Cortils que tímidament demanava el reconeixement d’una Catalunya amb poders regionalistes, que lluitava a favor de la llengua i cultura pròpies, nega el pa i la sal a l’illa germana,

Bodega d'un blanenc a l'Havana . Núm. Reg. 27180. Col·lecció Valls Ribas (AMBL)

a la concessió d'una autonomia. Així com Aribau cantava l'enyor de la pàtria catalana, Cortils des d'una altra òptica, també sent un enyor per les terres americanes. Els rengles catalanistes a favor d'una àmplia autonomia de l'illa eren minoritaris. Només el general Prim, quan governava, va demanar autonomia per aquesta illa. L'historiador català Ferran Soldevila va deixar escrit a la seva *Història de Catalunya* que els successius governs de la metròpoli, ja fossin de tendència liberal com conservadora, i amb ells l'opinió espanyola més influent, qualificaven de separatista qualsevol demanda raonada dels cubans per implantar a l'illa moltes lleis que regien a la Península. Només la minoria de republicans federals catalans, testimonial, tenien bons propòsits. Desitjaven un nou tractament al problema colonial.

En general, l'opinió catalana no diferia gaire de l'espanyola. Aquest poema n'és una mostra. Res de reformes

“Per regla general els indians eren tots molt conservadors en política i proteccionistes en els negocis.”

en una illa que els homes i terres d'Espanya procedents de diverses regions han conquerit, que exploten i han fet seva. Aquí Cortils s'alinea amb la majoria espanyola dominant, tot i els desencerts de les diverses guerres que hi hagueren a l'illa. Els nouvinguts havien transformat el país entre 1860 i 1890, i ara no volien perdre res. Per contra, els patriotes cubans sovint eren tractats de filibusters.

Aquest poema que no demana massa comentaris, escrit amb una certa perfecció formal, és un cant encès a una afirmació patriòtica, a l'emigració, a la gent que deixava la llar, feina i amics a la Península per anar a fer les Amèriques. Cortils també lloa els defensors de la colònia, que van donar la seva vida per Espanya, per mantenir la situació colonial, ja que per damunt de tot calia esclafar les revoltes. Tot plegat no deixa de ser una altra mostra de poesia política⁸ del moment. Els espanyols de Cuba tenien la missió col·lectiva de defensar uns guanys enmig de les fluctuacions de la qüestió colonial.

Cortils, a la seva manera, era un poeta “compromès”. La poesia “patriòtica” que presenta al Certamen de Sant

Feliu de Guíxols no restava al marge d'unes condicions polítiques i socials determinades que provocaren un debat encès en la societat espanyola del seu temps amb vagues, mobilitzacions i atemptats. Vegem també que la llengua del poema està molt influïda per la rutina castellanitzadora: "hassanyes", "lograr", "porfia", "sorprendent", "ultrajant", "lograren", "bisarria", "conseguiuren", "olvit", "aplausos", etc.

El poema, de 100 versos, fou escrit en dècimes (l'espine-la), estrofes de deu versos heptasíl·labs, amb l'esquema: abbaaccddc, i rimes consonants i alternades, amb una bipartició de cinc més cinc versos. Pel que fa a l'edició del poema, he regularitzat l'ortografia del text, la puntuació, les majúscules i les minúscules.

CUBA ESPANYOLA

*Que la pàtria més s'estima
quan més lluny d'ella s'està.*

De províncies ennoblides
per llegendàries hassanyes,
deixen los plans, les muntanyes
i les riberes florides,
a Cuba, fiant llurs vides
a l'albir dels huracans,
a establir-se van ufans
gallecs, asturs, lleonesos,
castellans⁹, aragonesos,
biscaïns i catalans.

Allí lo deler los guia
de lograr millor estat
a força d'integritat
de treball i economia;
i provant llur porfia
lo resultat sorprendent,
la perla de l'occident
en comerç, agricultura,
indústries, arts i cultura,
avança notablement.

Vives en llurs cors guardant
les memòries sempre cares
d'aquells honrats i bons pares
que los estimaven tant;
de les mares que plorant
sens poder-se consolar,

*Casa de Joaquim Ribas a l'Havana. Núm. Reg. 27181.
Col·lecció Valls Ribas (AMBL)*

veieren un jorn posar,
tement per ells mil perills,
entre elles i llurs fills
la immensitat de l'oceà;

dels germans i les germanes,
dels amics i dels parents,
i qui sap si els juraments
de les minyones galanes,
los camps i viles llunyanes
que embelleix la fantasia,
estimen més cada dia,
remembrant amb tal ardor,
que arriba llur patri amor
a semblar idolatria.

Els de la pàtria en lo altar
deposen la fera sanya
amb què los partits d'Espanya
breguen sense reposar;
se uneixen per aturar
de la infidència¹⁰ los vols;
per bàtrer-la guarden sols
la energia de llurs pits,
i no tenen més partits
que el de ser bons espanyols.

Entusiasme los inspira
lo que a la pàtria engrandeix,
així com los entristeix
lo que a postrar-la conspira;
cap d'ells indiferent mira

d'Espanya les afliccions,
i guerres, inundacions
o semblants calamitats,
sempre els troben disposats
a fer generosos dons.

Quan un dia amb dura sanya,
ultratjant llur patriotisme,
l'hidra del separatisme
donà el crit de: «mori Espanya!¹¹»
iniciant una campanya
en què el punyal i el tió
en camps de desolació
los de Cuba convertiren,
a les armes acudiren
com uns braus, sens dilació.

Ni el sol del tròpic ardent,
ni les ires dels traïdors,
abatre llur gran esforç
lograren un sol moment;
a Espanya resoltament
juraren ésser lleials,
i amb obres propòsits tals
disposats a confirmar,

ja mai li varen negar
les vides ni los caudals.

Honor a la bisarria
dels que el triomf aconseguiren!
Pau als que lliurant moriren
entre els germans, que la impia
discòrdia separà un dia,
olvit de rancúnies totes!
!Aplausos als compatriotes
que serven pura en llur cor
la flama del patri amor
en les Antilles remotes!

Ells faran que sens igual
sia Cuba en benaurança;
llur valor és la fermança,
més segura i més formal.
De què, a pesar del letal
vòmit quina fosca gola
tantes víctimes immola,
no el veuran mai desmaiar
en l'empresa de guardar
a Cuba sempre espanyola.

Avarada del "Maria del Carmen". 1919. Núm. Reg. 6462. Fons Francesc Salt (AMBL)

Passeig del Prado. L'Havana. Col·lecció Ros Portas (AMBL)

Coda final

En resum, es tracta d'un poema de tema historicopatriòtic, que té com a rerefons la guerra per la independència cubana (1868-1878), escrit per influir en l'opinió, que reflecteix les contradiccions i les ambigüitats de la societat catalana, d'aquella oligarquia financerocomercial, al servei de les moltes lluites ideològiques que hi hagué a Espanya durant el segle XIX, com les protagonitzades pels carlins i liberals. Recordo, per exemple, que la publicació *La Llumanera de Nova York* (1874-1881), era la veu de la burgesia catalana a favor d'una Cuba espanyola.

El poema imita les formes d'una certa poesia culta, derivada del Barroc, estètica que no va acabar d'agradar als membres del jurat del Certamen de Sant Feliu de Guíxols que li van donar un accèssit. De tònica severa, presenta un vers ben construït, amb arguments objectius, naturalment els que defensava. Amb sinceritat profunda d'expressió, Cortils escriu una obra d'explosió patriòti-

ca amb connotacions nostàlgiques. Cuba havia estat un factor de creixement massa important de l'economia catalana per deixar de treure'n més profit i atorgar-li una autonomia o la independència.

Pep Vila
Filòleg

notes

1 Sobre aquest certamen llegiu el treball de Susana Coll Ramírez, *El certamen literari de Sant Feliu de Guíxols (1884-1886)*, "Revista de Girona", 189, juliol-agost 1998, pàgs. 45-48. Maria Àngels Suquet en comunica que a l'"Eco Guixolense" i a "El Bajo Ampurdán. Periódico Semanal de interés general" hi ha notícies puntuals sobre la celebració de l'any 1884.

2 Inspiració, estímul.

3 "Composició escrita en catalana parla, deixant al criteri dels autors la forma y metro en què vulgan escriure-la, però evidenciant l'anyoransa de ls ausents de sa pàtria". ... (Coll, op. cit, pàg. 47).

4 Vegeu: Lluís Costa Fernández, *El nacionalisme cubà i Catalunya. Comunicació política, social i cultural entre Cuba i Catalunya*, Publicacions Abadia de Montserrat, 2006. En el capítol 4, pàgs. 151 i ss., Costa s'ocupa de "La independència cubana i les propostes del catalanisme". Llegiu també l'article d' Enric Ucelay-Da Cal, «Cuba y el despertar de los nacionalismos en la España peninsular», a *Historia Contemporánea*, vol. 15, Salamanca, Ediciones Universidad de Salamanca, 1997. Lluís Duran i Ventosa, *El catalanisme i les questions colonials*, "La Renaixensa", 27 de setembre de 1896.

5 Recordem aquells versos seus: "Tot ho perderes- no tens ningú./ Espanya, Espanya, retorna en tu/ arrenca el plor de mare!

6 Versos d'una cançó popular.

7 Pel que fa a l'emigració blavenca, llegiu el treball de Josep Torres Lobato, "Notes sobre les fonts documentals per a l'estudi de l'emigració blavenca a les Índies" dins *El Patrimoni documental: Catalunya-Cuba. Actes del II fòrum de Municipis Indíes, Fundació Catalana Begur-Cuba*, Ajuntament de Begur- Generalitat de Catalunya, 2006, pàgs. 135-143. Mercè Cabré i Josep Torres, *Anar a fer les Amèriques. L'emigració blavenca a Cuba (1839-1862)*, a "Blanda", Blanes, Arxiu Municipal de Blanes, 2000, pàgs. 39-50. Íd. *El miratge de les Índies. L'emigració blavenca a Amèrica al segle XIX*, Ajuntament de Blanes, 2006.

8 Vegeu el llibre de Joaquim Marco, *Poesia popular política del segle XIX*, Barcelona, Edicions 62, 1978, encara que la seva antologia s'atura l'any 1875, el de la Restauració borbònica (Alfons XII, rei d'Espanya).

9 A grans trets els castellans s'ocuparen a l' illa de l'aparell administratiu i militar; els gallecs, extremerys, andalusos, canaris i asturians feien de pagesos; els catalans, de comerciants.

10 Manca de confiança i fe deguda, deslleialtat.

11 Els insurrectes cubans, els treballadors de les indústries tabaqueres, els mestissos amb el seu ressentiment, cridaven : « ¡Viva Cuba !», « ¡Muera Espanya !».

Portada d'un plec de literatura de canya o de cordill, dialogat, escrit en català: *Diálogo entre Angeleta y Peret, voluntari per 'ná a la Habana* (Barcelona, 1869, 4 pàgs.) en el qual Peret argumenta a la seva xicota els avantatges, de tot tipus, que hi havia per guanyar-se un futur, fins i tot per damunt dels familiars, passionals i amorosos, si anaves com a voluntari a la guerra de Cuba.

08 Notes sobre la imatge de la MaredeDéu del Vilar

per Maria Àngela Sagrera

Presentació

E Nostra Dona Santa Maria del Vilar devets saber que'n fou trobada proa del mateix loc on vui en dia està la sua beneita capella, per una pastoreta que'n gordava bestiar; e encara hi ha recort en escrit, qu'en diu que aquella beneita figura estava per cap d'altar de la esgleia de Blanes, quan abans que'ls sarraïns la'n destruïssin era ciutat bisbal, e fo trovada en l'any qui's contava del neixement de Nostro Senyor Jesucrist

MXII, a cinc jorns del mes d'agost, a vuit hores de la matinada.

Així recull el *Llibre dels Feits d'Armes de Catalunya* el moment de la trobada de la Mare de Déu del Vilar, una de les moltes llegendes al voltant del seu origen, no gaire diferent d'altres *marededéus* trobades de casa nostra.

No va ser aquest tema, interessant sens dubte però malauradament sense documentació per afrontar-lo, el que em va despertar l'interès per fer aquest estudi sinó les ganes de saber més sobre la imatge. En les fotografies i representacions antigues o bé anteriors a la Guerra Civil, la imatge de la Mare de Déu se'ns presenta molt diferent de com la veiem en l'actualitat: va vestida amb riques robes que engrandeixen el seu volum i porta el Fill enlaira al costat esquerre. El gran canvi s'esdevingué, fonamentalment, per la restauració que se'n va fer acabada la Guerra Civil l'any 1939, arran del mal estat en què es trobava el conjunt, amagat durant els anys del conflicte.

El pintor i decorador Joaquim Renart i Garcia (Barcelona 1879-1961) va ser l'encarregat de portar-la a terme i el resultat fou, entre d'altres aspectes menors, la ubicació del Nen a la falda de la Verge, en lloc de la seva posició lateral anterior.

Per què ho va fer?. Quins arguments va utilitzar per materialitzar aquest canvi?. Eren sòlids aquests arguments?. Volia donar-li l'aspecte d'una Verge romànica modèlica en la seva nova estructura i postura?. Què opinen els experts sobre si era o no romànica la primitiva imatge?. Era una imatge d'una Verge sola o inicialment ja anava acompanyada del Fill?. En queda algun fragment d'aquella originària talla?. Què en diuen els tècnics restauradors actuals sobre aquella restauració o s'hauria de parlar més aviat de reconstrucció?. Es faria avui una intervenció sobre la imatge com aquella?. La podríem

situar cronològicament si en féssim un estudi acurat amb els nous mètodes científics existents ?.....

Aquestes i altres incògnites són les que m'han empès a fer, malgrat l'escassetat de fonts disponibles, aquesta recerca. M'he documentat amb fonts bibliogràfiques, sobretot amb el llibre de Josep Maurí i Serra que aporta, tot i el pas dels anys, una bona colla de dades interessantíssimes sobre la història del Vilar; també he llegit articles i butlletins diversos sobre les festes que es van celebrar amb motiu del 900 aniversari de la troballa l'any 1912 i de la Restauració l'any 1940; he visitat alguns dels principals museus de casa nostra on es poden observar talles de Verges medievals, com el Museu d'Art de Girona, el MNAC de Barcelona i el Museu Episcopal de Vic; he analitzat els Goigs que Domènec Valls va recopilar sobre la Marededéu del Vilar, alguns de més de dos-cents anys d'antiguitat, per veure com hi era representada la imatge i, amb la mateixa finalitat, he observat els exvots que es conserven al Santuari i al Museu Marítim de Barcelona; he parlat amb tècnics conservadors que han portat a terme restauracions importants per obtenir, de la seva experiència professional, informació sobre les actuacions que la nostra imatge ha sofert al llarg dels temps; he parlat amb representants actuals de l'Obreria i també amb descendents del jove Sebastià Llorens, que la va amagar a casa seva durant la Guerra Civil i va evitar així la seva destrucció definitiva ...

Tot plegat amb la intenció d'aprofundir en el coneixement d'aquesta talla de la qual *els blanencs i sa comarca* en són tan fidels devots.

Les maredéus medievals La marededéu romànica

La societat feudal, pobra, tancada i jeràrquica, és la que dona llum, entre els segles IX-X / XII-XIII, al romànic, un estil fonamentalment religiós que ens ha deixat, molt especialment a casa nostra, mostres magnífiques tant en arquitectura (esglésies i monestirs), com en escultura (relleus i talles) i pintura (frontals d'altar, pintures murals...).

Tot sovint hem sentit descriure l'escultura romànica com un gran *llibre de pedra*, tot fent referència a la seva funció didàctica. En una societat majoritàriament analfabeta com la d'aquests segles de l'edat mitjana, en què la poca cultura estava reclosa a les biblioteques (*scriptorium*)

“En una societat majoritàriament analfabeta com la d'aquests segles de l'edat mitjana, calia informar a través de les imatges.”

dels monestirs, calia informar a través de les imatges, que esdevenien així, per a la jerarquia eclesiàstica, la forma més senzilla i efectiva de transmetre les grans veritats de la religió.

La marededéu romànica, **maiestas mariae**, és un clar exemple del que estem dient.

La seva representació, de pedra o fusta (talla), segueix la tradició bizantina de la **theotokos**¹, on la Verge apareix asseguda en el seu tron o escambell amb el Nen a la falda, en actitud hieràtica, sovint simètrica i frontal, talment com si es tractés del tron vivent del seu Fill. Quan és de fusta és habitual que es facin servir dos blocs, un per a Maria i un altre per al Nen, units amb el que tècnicament es diu l'*espiga*².

Theotokos bizantina del segle XII. La Verge entronada sosté, en posició hieràtica, el seu Fill. Font: Google imatges.

Un dels aspectes més rellevants d'aquestes imatges és la solemnitat, la severitat i la incomunicació entre ambdós. Així veiem Maria, desprovista del més mínim gest maternal, freda, seriosa, sense expressar cap sentiment envers el Fill. És més reina que no pas mare. Qualsevol sentiment humà manifest podria representar una feblesa que seria incompatible amb la seva sublimitat divina. És el tron de Déu i la mitjancera entre Ell i els homes.

Sol portar corona, va vestida amb túnica i la seva cara, poc femenina, tant podria assemblar-se a un home com a una dona. Els braços estan col·locats en angle recte, una mica separats del Nen, i amb la mà dreta aguanta una bola, interpretada sovint erròniament com la “bola

del món” (en els segles XI-XIII, quan es realitzen bona part d'aquestes imatges, poc se sap sobre l'esfericitat de la Terra), que s'hauria de relacionar més aviat amb una fruita o amb un símbol de poder, com si es tractés del ceptre d'un rei.

El Fill, que no té aspecte de nen sinó d'home petit, sol anar vestit igualment amb túnica, porta una petita corona i sosté, amb la mà esquerra, els Evangelis mentre que la dreta es troba en actitud de beneir.

La seva simplicitat i desproporció habituals (de cares, mans, ulls...), ens mostren la intencionalitat d'aquestes obres i fins a quin punt el més important era el missatge que pretenien transmetre. Eren autèntics símbols.

Al compàs de l'avançament dels segles les representacions aniran agafant un nou camí tot evolucionant cap a formes un xic més naturalistes. Un exemple el trobem en la representació del Nen, que tendirà a desplaçar-se al genoll esquerre de la mare i perdrà la severa frontalitat de temps anteriors, o en les cares d'ambdós, que suavitzaran l'expressió.

La marededéu gòtica

Amb el ressorgiment de les ciutats que es produeix cap als segles XIII/XIV a causa de la recuperació de l'activitat comercial, la societat medieval es transforma i apareix una nova forma de vida i, en conseqüència, un nou estil més urbà: el gòtic, que ens oferirà també obres esplèndides, ara ja no només religioses (catedrals, monestirs, ...) sinó també civils (lloges, ajuntaments, hospitals, palaus, fonts ...).

Marededéus romàniques conservades al Museu d'Art de Girona. Són de fusta i pertanyen als segles XI-XII. Observem que, malgrat les diverses tipologies, la Verge té el Nen a la falda sense establir amb ell cap relació maternal. Foto: Maria Àngela Sagrera

Marededéu de Besalú. Imatge gòtica del segle XV realitzada en alabastre. El gòtic deixa enrere la rigidesa del romànic. Ara tant la Mare com el Fill adopten postures més naturals. Foto: Maria Àngela Sagrera

En les arts figuratives (escultura, pintura de retaules...), rebrà la influència de les ordres mendicants (franciscans i dominics), que prediquen l'amor a la natura (ara els atributs de la Verge i el Nen seran flors, animals, vegetals...) i l'admiració per l'home com a obra de Déu. La severitat romànica s'allunya i les marededéus, realitzades moltes d'elles en alabastre polit i policromat, esdevenen ara més mares que no pas reines. Assegudes o dempeus, amb el gest evidencien la voluntat dels seus autors de destacar en elles aquesta faceta: perden rigidesa, les seves formes són més proporcionades i, sobretot, sostenen el Nen de forma més natural, se'l miren amb tendresa, hi juguen, l'acaronen, li donen el pit³, ... talment com ho faria qualsevol mare.

I, talment com a mare que traspua humanitat, a més de sensibilitat, dolçor i afecte, també podrà manifestar patiment quan veurà el seu Fill a la Creu.

“ La difusió del culte a la Marededéu que havien introduït els monjos del Cister en tota l'Europa occidental en el segle XII es mantindrà ben viva en els segles posteriors. ”

La difusió del culte a la Marededéu que havien introduït els monjos del Cister en tota l'Europa occidental en el segle XII des que Bernat de Claravall (1090-1153), principal difusor de l'orde monàstic cistercenc, posà l'orde sota la seva protecció, es mantindrà ben viva en els segles posteriors.

La Marededéu del Vilar Una mica d'història

Serà bo començar a parlar de la Verge del Vilar tot recordant, a grans trets, algunes referències, documentades o fonamentades en la tradició de segles, sobre el seu origen.

En la nostra introducció hem recollit el que en diu al respecte el *Llibre dels feits d'armes de Catalunya* (1673-1675)⁴. En la mateixa línia trobem moltes altres referències, com la que apareix en el llibre de Josep Mauri i Serra sobre el Santuari ⁵:

... la imagen habia estado escondida los años que el cielo sabe, cerca de una fuente, que hay diez o doce pasos lexos de la capilla; i que descubrióse por un pastorcillo en la dicha fuente, en ocasión que se exercitaba en apacentar su ganado allí...

o la que podem llegir en el Memorandum que es va publicar arran de la commemoració dels 900 anys de la troballa, en un *esbós monogràfic* que parla de la història tant del Santuari com de la imatge:

... La Imatge de la Soberana Verge del Vilar, fou trovada per una jove pastora, serventa de la familia Vilá, que pasturava'l remat, prop de la casa payral á les vuyt del matí del dia 5 d'Agost del any 1012. De la sortada joveneta, no hi ha cap noticia històrica que'n puntualisi el poble de naixensa, la edad precisa, ni'l nom...(...)⁶.

En aquest mateix document n'hi apareixen dues d'altres de similars que, a més, donen resposta a la incògnita sobre la seva primitiva ubicació:

... La Imatge sobirana, segons les mes aceptades apreciaciones históricas, havia estat la Verge de la Palomera, guarda de sa platja al cim de la Palomera ó la titular de s'esglesia principal, y al re florir en nostre terme, trovada per la joveneta pastora, á les vuyt del matí del dia 5 d'Agost de 1012, evidenciá sa indiscutible voluntad de permanéixer en aquest raser.....

... La Imatge trobada, uns créhuen que havia sigut la titular de l'església de l'antiga Blanes y altres la "Verge de la Paloma" patrona de l'ermitatge que s'alsà al cim de la Palomera (...)

En el Butlletí que es publicà arran de les lluïdes festes de la Restauració del Santuari i la Verge després de la Guerra Civil, trobem dos textos que fan referència a la possible raó per la qual fou amagada: la invasió dels sarraïns. Recordem en aquest sentit que, si bé les terres del nord del país van ser conquerides pels francs (els habitants de Girona els van lliurar la ciutat l'any 785 i el 801 Madinat Barshiluna –Barcelona– queia a mans de Lluís el Pietós), les del sud van continuar sota el domini musulmà fins al segle XII.

...La causa perquè fou treta de l'altar ahont se la venerà, -per mi com á mes probable en l'ermitatge de la "Palomera", -y amagada en el bosch, la considero evident: Quan el rey Rodrigo fou derrotat pe'ls moros en les vores del riu Guadalete, y apuestos s'ensenyoriren del reyalme, els naturals del país coneguent son odi á les sagrades efigies, per evitar que les destruïssin ó profanessin s'apressaren á portarles terra enllà, amagantles en els llocs mes solitaris. Dintre aquest supòsit, entench comprensible que en época de pau y dintre d'un espay de temps reduhit, com la nostra del Vilar, se trobéssin varies santes Imatges, ja esvahida la temensa del procedir vandàlich dels enemichs de la fé cristiana...

... Para buscar los orígenes de la devota Imagen de Ntra.Sra. del Vilà, tendríamos que remontarnos a los siglos anteriores a la invasión sarracena, entre los años 600 y 700 de nuestra Era. Probablemente era la que presidía la Iglesia Parroquial de nuestros antepasados, y podemos suponer fundadamente que los hijos de Blanes, conociendo el furor iconoclasta de los enemigos de la Fe que habian invadido nuestra Patria, arrasando y destruyendo lo que tenia sabor cristiano, la ocultarían, en espera de que pasase la tempestad persecutoria, en lugar seguro...⁷

Cap d'aquestes referències està documentada històricament i, com succeeix en moltes de les marededéus trobades arreu del territori, les llegendes que perviuen al llarg dels segles s'encarreguen de donar resposta a possibles interrogants.

La major part de les **marededéus trobades** de casa nostra (del Tura d'Olot, de Queralt de Berga, de Núria,

“ Com succeeix en moltes de les marededéus trobades, les llegendes que perviuen al llarg dels segles s'encarreguen de donar resposta a possibles interrogants. ”

Montserrat o del Vilar...) van ser descobertes, segons contenen aquestes narracions populars, emmig de la natura (un bosc, una font, un prat...) qui sap si fent referència, com recullen alguns estudiosos, al símbol de la Terra com a inici de vida i, en conseqüència, de la maternitat que representa Maria. El fet de ser amagades devia respondre a l'esmentada por davant la invasió musulmana i el moment del descobriment tenia com a protagonistes habituals joves pastors o bé algun animal, com esdevé en el cas de la Marededéu de Núria, en què un brau advertí de la presència de la imatge a dos pastors.⁸

La troballa de la Marededéu del Vilar és el punt de partida d'un llarg recorregut històric, amb llacunes importantíssimes, la cronologia del qual considerem que convé repassar breument:

- La construcció de la primera capella, segurament romànica, tampoc no està documentada, si bé el Memorandum abans esmentat hi fa referència dient que *es va construir al mateix lloc de la troballa i tenia 5m. de llarg x 4 m. d'ample*⁹. Sí que ho està, en canvi, la que es va aixecar a partir de l'any 1609, amb retaule i cambril; fou beneïda el desembre del 1612¹⁰ i costejada per subscripció popular entre els veïns de Blanes. Tenia 14 m 60 cm de llarg x 6 m 50 cm d'ample x 7 m. 90 cm d'alçada. Mentre van durar les obres la imatge es traslladà a la Parròquia de Blanes on presidia l'altar major.
- El porxo primitiu data del segle XVII.
- Un nou cambril fou aixecat el 1787. També en el segle XVIII es va realitzar un nou retaule.
- El 1873 es construí un nou cambril de 4 m. 30 cm de llarg x 4 m. 20 cm. d'ample x 5 m. d'alçada. La sagristia és de la mateixa època. Cinc anys després es renovà el cor i es va obrir una porta lateral per comunicar-lo amb la nau. També es posaren baranes al presbiteri, que s'enllosà de marbe igual que el cambril i l'escala, on foren col·locats vidres de colors.
- Els dies 1-5 d'agost de l'any 1912 tingueren lloc unes grans festes d'homenatge a la Verge del Vilar amb motiu del novè centenari de la troballa. S'hi van sumar els pobles de Lloret de Mar, Sils, Vidreres, Tossa, Massanet de la Selva, Malgrat, Pineda, Cale-

lla, Sant Pol, Canet de Mar, Arenys de Mar, Arenys de Munt y molts altres del terme de son patronatge, de la Selva y e la Costa Llevantina...¹¹

- El juliol de 1936, a l'inici de la Guerra Civil i davant la por de possibles aldarulls, la imatge fou substituïda i amagada al bosc. El dia 26, diada de Santa Anna, el santuari va ser incendiat i va cremar durant dos dies. El dia 28 a la nit, el jove Sebastià Llorens Telaroja (1909-1936)¹², juntament amb el pare Jaume Puig dels Fills de la Sagrada Família, que es trobava refugiat a Mas Llorens (la família s'hi va traslladar des del Mas Bassó l'any 1931), desenterraren la imatge amb la intenció d'amagar-la en un indret més segur. El lloc triat pel jove Sebastià va ser un barral¹³ de fusta de castanyer que enterrà davant mateix de l'entrada de casa seva i cobrí amb una mena d'impermeable per tal de protegir-lo de la pluja. Finalment sobre la zona hi llençà pinassa, habitual en aquell temps a les cases de pagès per tenir sec el sòl dels estables i també per ser utilitzada com a adob.¹⁴ Ambdós van ser assassinats arran d'aquest episodi.
- Acabada la Guerra, començaren les obres de restauració del santuari dirigides per l'arquitecte Isidre Puig i Boada. La restauració de la imatge s'encarregà al pintor i decorador Joaquim Renart i García.
- Del 5 al 13 de maig de 1940 se celebraren les Festes de la Restauració del Vilar. La Verge fou reposada al seu cambril del santuari el dia 13.¹⁵
- L'any 1949 s'inaugurava el nou porxo i el 1951, la Porta Jubilar.
- El 30 de maig del 1955 tenia lloc la Coronació Canònica de la Verge emmig de noves festes plenes de solemnitat i devoció.¹⁶

Moltes han estat les ocasions, la majoria relacionades amb moments en què els seus devots han sentit a prop alguna dificultat o perill, que la imatge ha sortit del Santuari i ha estat portada al poble. Recordem-ne algunes, així com les raons del trasllat:

- 1650 (pesta, fam i guerra).
- 1680: 6 d'abril (sequera).
- 1683: 4 abril (sequera).
- 1734: 15 abril (sequera).
- 1739: 21 maig (sequera).
- 1752: 8 desembre (sequera).
- 1798: 13 agost (terratrèmol).
- 1794: 3 desembre (Guerra Gran amb França).
- 1808: des del dia 3 d'agost fins al 24 de setembre fou portada al Convent (guerra contra Napoleó).

- 1834: setembre (còlera a Barcelona i altres indrets).
- 1836-1844: conflictes interns al país.
- 1854: còlera morbo a Blanes.
- 1912: 1-5 d'agost (festes del novè centenari).
- 1927: Santa Missió.
- 1940: 5-13 de maig (festes de la Restauració).
- 1950: Santa Missió.
- 1955: Coronació.
- 1961: Santa Missió.
- 1980: 25è aniversari de la Coronació.
- 2012: Festa del Mil·lenari

La imatge

Sant Missió. 1961. Foto R. Serrat (AMBL)

Començarem fent una descripció de l'obra tal com la podem observar en l'actualitat.

Es tracta d'un grup escultòric realitzat amb fusta (segurament pi) policromada, format per la Verge i el seu Fill. L'autor és desconegut.

Ella té unes dimensions sorprenents: 55,5 cms. d'alçada x 23,2 cm. d'amplada x **14 cm. de gruix**. Per tant, destaca per ser molt i molt prima (segurament es va fer a partir d'un tronc molt prim) i més petita del cànon de proporcions que són habituals en aquestes imatges, la qual cosa li dona un aire fràgil i delicat¹⁷.

El seu cos és d'una sola peça conjuntament amb el tron on, asseguda, apareix hieràtica i amb la mirada frontal. La seva mà dreta aguanta una fruita (probablement una poma, que s'identifica amb la poma del paradís o amb el fruit de l'arbre del bé i del mal) i l'esquerra acull el Nen, assegut al centre de la seva falda, que presenta la mà dreta en actitud de beneir i amb l'esquerra aguantant una pinya (símbol d'unió i també d'immortalitat per ser el fruit d'un arbre perenne). Ambdós van vestits amb túnica i corona (atributs reials) i són independents, de manera que el Nen està adherit a la falda de la Verge mitjançant una *espiga* de fusta.

Tot sembla indicar, però, que aquest no era el seu aspecte originari. És a dir, han estat les successives intervencions que s'han portat a terme les que han determinat la visió que avui tenim de l'obra. Experts en restauració i estudi d'imatges religioses antigues han arribat a la conclusió que, molt probablement, **la Verge hauria estat l'obra primerenca**. Realitzada com dèiem d'una sola peça juntament amb l'escambell, aquesta **seria l'única part romànica, segurament dels segles XI-XII**, com la majoria de les marededéus catalanes d'aquest estil¹⁸.

Efectivament, quan la contemplem en **imatges anteriors a la Guerra Civil**, veiem una representació diferent. No se n'han conservat gaires, però sí les suficients per sorprendre'ns.

Ceràmica situada a la font del Santuari. La Maredeu porta vestits postissos i té el Nen al costat esquerre. Foto: Miquel Buixeda

Ens referim:

► A la que apareix al mosaic que es troba sobre la font situada en iniciar la pujada al santuari blanenc. Aquesta antiga¹⁹ peça que ha anat perdent la policromia original conté el relat del moment en què la pastoreta troba la Verge, tal com recull la llegenda. També aquí la imatge sen's presenta en la postura que hem anat reiterant.

BLANES-18 CAPELLA DEL VILAR Freytes - Foto.

Retaule de fusta del segle XVIII amb obertura a la part superior central que permet veure la Maredeu al seu cambril. Porta vestits postissos que engrandeixen la seva mida real. El Nen està situat al costat esquerre. Núm. Reg. 3434 (AMBL)

► A les de la Verge presidint el retaule del segle XVIII del Santuari: Mirant aquest monumental conjunt, observem de lluny la Verge amb el seu Fill, col·locat en una posició lateral superior. Van vestits amb riques robes i ocupen el seu cambril. La Mare sembla molt més gran pel tamany que li confereixen els vestits postissos i el seu aspecte no deuria diferir gaire de les imatges que s'imposaren a partir del segle XVII quan, arran del Concili de Trent (1545-1563), hi hagué una gran renovació dels elements litúrgics i s'introduí una tendència a l'os-

tentació (corones, joies i sobretot rics vestits...) que es materialitzaria en l'estil Barroc dels països catòlics. La Mareddéu del Vilar arribà a tenir 37 vestits, 5 mantells de seda i moltes joies de manera que, a començaments de segle XX, s'havien instal·lat dos armaris vitrina, un a cada part lateral del presbiteri, per exhibir-hi antics vestits de la Verge.²⁰ Una opinió experta sosté que podria ser aleshores quan es va incorporar el Nen (com passa en d'altres verges) i quan van aparèixer mans noves (fou habitual la mutilació de peces) per adaptar la imatge a la nova estètica.²¹

Representació de la mareddéu en els actes del 900 aniversari de la troballa. Va ricament vestida i aguanta el Fill en posició lateral. Núm. Reg. 8548 (AMBL).

► A les corresponents a les festes commemoratives dels 900 anys de la troballa, celebrades l'any 1912. Aquí la Mareddéu llueix esplèndida amb una rica vestimenta (túnica i mantell) en forma cònica. Està assentada sobre una gran copa que n'accentua la monumentalitat. Amb la mà dreta sosté un ram de liris i amb la mà esquerra enlaira el Nen, que queda integrat en la vestimenta de la Mare. Els brodats que hi apareixen ens indiquen l'any de la confecció (*hecho en 1900*) i també el nom de la devota blanenca que va oferir el present a la Verge (*Dolores Casellas a la Virgen por las gracias recibidas*)²².

► Als dibuixos (gravats) que acompanyen els Goigs²³ de la Mareddéu del Vilar que Domènec Valls recopilà amb tanta estima²⁴. La seva excepcional col·lecció conté goigs dels anys: 1790, 1800, 1870, 1880, 1910, 1955, 1958, 1963, 1969, 1974 i 1995. Fins l'any 1910, i només amb l'excepció dels del 1870, la Verge hi apareix, amb petites variacions, amb vestits postissos i el Nen dret en la posició lateral superior. A partir del 1955 ja esdevé frontal i assegut sobre els genolls de la Mare. Si les imatges seqüenciades reflectissin la realitat, demostrarien que l'infant fou incorporat, en la posició esmentada, a partir dels segles XVII-XVIII, com suggereix el restaurador Pere Rovira.²

Goigs. En els anteriors a la Guerra Civil, la Verge hi és representada amb vestits postissos aguantant el Fill enlairat al costat. Col·lecció Domènec Valls (AMBL)

► Els exvots²⁶ conservats al Santuari del Vilar i al Museu Marítim de Barcelona són una mostra més que resulta interessant d'analitzar. En el primer cas podem contemplar una bona col·lecció de peces que daten dels anys 1815, 1846, 1850, 1856, 1857, 1859, 1867 ... fins ben entrat el segle XX. En tots ells hi apareix, a més de l'any, el nom del donant així com la raó per la qual ofereix aquest present a la Verge. Esmentem, per exemple,

“ El gran canvi en l'aspecte de la Marededéu del Vilar es produí arran de la restauració que es portà a terme l'any 1939, encarregada al pintor, escultor i decorador barceloní Joaquim Renart. ”

**Ntra. Sra. del Vilà - Blanes
1012 - 1939**

Estat en que es trobava la Verge en ser desenterrada després de la guerra Civil. Tot i el seu deteriorament, veiem clarament la ubicació de l'Infant. Núm. Reg. 1555 (AMBL)

el text d'un exvot del 1846: *Habiendo naufragado en la Gola del Hebro el Patrono Dn. Jaime Burcet con su hijo y tres marineros imploraron el auxilio a la piadosa Virgen del Vilar que los salvó*²⁷.

Fins al 1940, la Verge hi és representada de forma similar a l'esmentada en els apartats anteriors, és a dir, portant el Nen al costat en posició enlacada. A partir d'aquest moment, ja restaurada la imatge després de la Guerra Civil, la Marededéu adopta la posició frontal, el Nen seu a la seva falda i apareix desproveïda dels vestits postissos, és a dir, tal com la podem observar avui.

Mauri apunta en el seu llibre l'existència d'un exvot del Vilar dipositat al Museu Marítim de Barcelona²⁸. Davant la possibilitat que l'esmentat objecte pogués aportar alguna dada a la nostra recerca, hem investigat l'existència

d'aquesta possible font. Efectivament, en el museu barceloní hi ha dipositat un exvot del Vilar: es tracta d'una taula anònima, sense data, de 22,5 x 34,5 cm. pintada al tremp que va ser donada per Joan Brunet, Salvador Olaguer i Miquel Borràs que representa el naufragi d'un vaixell i, al costat, un rai amb els seus ocupants sans i estalvis. A la part superior esquerra hi apareix una marededéu però no és la del Vilar sinó la del Carme, fàcilment identificable per l'escapulari que porta penjat del coll.²⁹

Ex-vot conservat al Santuari del Vilar. Data del 1846. Completant el dibuix i el text historiat del naufragi, apareix la imatge de la Marededéu amb el Nen en posició lateral. Foto: Miquel Buixeda

► A la que ens mostra l'estat lamentable en què es trobava la talla després de ser desenterrada en acabar la Guerra Civil i abans de ser iniciat el procés de restauració. La Verge, desprovista ja dels vestits postissos, conservava encara el Nen en la posició lateral.

El gran canvi en l'aspecte de la Marededéu del Vilar es produí arran de la restauració que es portà a terme l'any 1939, encarregada al pintor, escultor i decorador barceloní Joaquim Renart Garcia³⁰, especialista en restauracions de retaules.³¹ Ell mateix va explicar l'estat en què li va arribar la imatge:

...la madera carcomida, saltada toda la pintura y su conjunto puro serrín que solo se sostenía por ligerísima capa diríamos hecha de oraciones... Una serie de largos clavos de forja salpicaban la escultura. La figura del Niño Jesús, sacada del regazo materno, se veía coloca-

*da a un lado en actitud inverosímil. La mano izquierda de la Virgen, en anómala mutilación le salía del antebrazo como sueño en pesadilla. Unos pendientes colgaban de los pliegues de la toca...*³²

Després d'estudiar-la, ens diu que va portar a terme, *con buenísimo acuerdo*, la seva tasca restauradora, que es concretaria en:

- ♦ **Traslladar el Fill a la falda de la Verge ... siguiendo... lo que Ella misma nos indicaba. La gracil figura del Niño Dios, con la testa coronada y su mano derecha de largos dedos en actitud de bendecir volvía a su sitio central, enmarcado por la figura de la Madre, más sonriente por volver a tener al Hijo sentado sobre sus rodillas...** amb la finalitat que ... la restauración volviese la imagen a su estado primitivo, a su majestad y belleza románicas...³³
- ♦ Reomplir amb pasta líquida de fusta tots els forats provocats pels corcs.
- ♦ **Enguixar les figures.**
- ♦ Realitzar una nova policromia de la imatge que es faria extensiva a robes, cares, corona, escambell....
- ♦ Refer algunes parts perdudes del suport de fusta.
- ♦ Incorporar una nova base.³⁴
- ♦ Instal·lar la Verge en un tron de fusta policromada, que dissenyà d'acord amb l'arquitecte Puig i Boada, que, com hem dit, també dirigí les obres de restauració de l'edifici.

Renart signava la seva intervenció, amb lletres ben visibles, a la base posterior de la imatge. Una imatge que, arran de la seva actuació, resultava impecable en postura, atributs i policromia, tot imitant els models romànics més prototípics. Comparem-la, per exemple, amb la Mare de Déu de Montserrat i en podrem establir importants paral·lelismes. (En les mans i els objectes que sostenen -la bola i la pinya-, en la vestimenta, en la postura del cos...)

Signatura del restaurador Joaquim Renart a la part posterior de la imatge. Foto: Maria Àngela Sagrera

La MaredeDéu del Vilar després de la restauració de Renart, amb la nova postura corporal de la Mare i el Fill i la nova policromia. Núm. Reg. 18203 (AMBL)

Des d'aleshores s'han portat a terme quatre intervencions puntuals, més aviat superficials, la darrera de les quals el juliol passat, abans dels actes del Mil·lenari. Elena Boix i Riuró, restauradora del Museu d'Art de Girona, va rebre l'encàrrec de l'Obreria, que consistí, fonamentalment, en la fixació de la capa pictòrica, una neteja mecànica per retirar la pols i la brutícia superficials, un tractament contra els corcs, un envernissat per protegir l'obra d'agents externs i una reintegració cromàtica amb criteri il·lusionista, és a dir, imitant el color que hi ha al voltant de la part retocada.³⁵

Al llarg de la realització d'aquest estudi s'ha pogut tenir un canvi d'impressions amb els dos tècnics restauradors ja esmentats: Pere Rovira i Pons, restaurador del Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya de Sant Cugat del Vallès, i la mateixa Elena Boix i Riuró. Amb tot el respecte envers l'obra de Renart, que obeeix, segons ells, a la forma de treballar i al gust d'èpoques ja passades i que no es pot desconsiderar d'entrada sense conèixer les causes que el portaren a realitzar-la, m'han donat la seva interessantíssima opinió sobre aquella intervenció i m'han explicat com s'hauria fet ara. Intentaré fer-ne un resum.

“La nostra Verge actual segurament conté una part de l'originària romànica dels segles XI/XII.”

Quins són els criteris actuals en les restauracions d'imatges?

Coincideixen a destacar que van en la línia d'una *intervenció arqueològica*, és a dir, que doni més importància a l'original tot respectant l'evolució històrica de la peça, amb les manipulacions que aquesta hagi pogut sofrir al llarg dels segles. Una talla de fusta, per exemple, es consolidaria i s'hi actuaria per tal que no es degradés més, però mai no es faria una restauració intrusiva i intervencionista, refent el conjunt, enguixant sobre l'original, com es va fer en la Verge del Vilar, en què la imatge resultant va ser una còpia, una imitació d'una verge romànica. I mai se signaria una actuació sobre l'obra.

Coincideixen també en la teoria que **la nostra Verge actual segurament conté una part de l'originària romànica dels segles XI/XII** però que no en coneixem el contingut, que només estudis radiològics podrien determinar. El mateix es podria dir del Nen. A simple vista no podem saber si hi era en origen i només analítiques a la fusta i una radiografia podria determinar si hi havia l'*espiga* que l'adheria a la Mare. I el mateix es podria afegir en relació amb la policromia de l'obra, tan modificada segons les estètiques de cada moment en què s'anava restaurant: possiblement a sota hi deuria aparèixer la més antiga, però aquesta no es pot determinar sense les exploracions (“cates”)³⁶ i analítiques pertinents.³⁷

Valoració final

Quan començàvem aquest escrit en definíem el principal objectiu: saber més de la imatge de la Maredeu del Vilar, la troballa de la qual se situa, segons la llegenda, ara fa mil anys.

Recent celebrat el mil·lenari, l'hem pogut tornar a veure a Blanes, en una jornada festiva, envoltada de fidels. L'hem contemplada amb l'aspecte d'una reina entronada en el seu escambell amb el seu Fill a la falda.

Cap blanenc no la podria imaginar avui d'una altra manera.

Però és bó saber (els més joves) o recordar (els més grans) que, temps enllà, tingué una altra presència, amb el Nen agafat a un costat i que, encara més enllà, potser va ser una Verge sola fins als segles XVII-XVIII.

La talla romànica (cap especialista qüestiona el seu estil originari) que venerem al Vilar, com passa en tantes altres verges venerades arreu del territori, ha estat molt intervinguda i molt més manipulada i restaurada del que pot semblar a simple vista. Tant, que podríem afirmar que més que restauracions el que ha patit són reconstruccions, sobretot si ens referim a la intervenció posterior a la Guerra Civil.

Avui seria impensable una actuació similar. Si visitem algun dels nostres museus trobarem imatges molt castigades (pel pas del temps, per l'acció dels corcs, per incendis, ...) que han estat restaurades respectant només allò que s'ha pogut conservar tot intentant evitar un deteriorament major, mai reconstruint la peça.

Només estudis científics ajudarien a esbrinar algunes incògnites que planen sobre la verge blanenca: sabríem quin és el seu estat de conservació interior i també la part dels originals (tant de fusta com de pintura) que encara hi té allotjats. Aquests estudis, de cap manera, comportarien la transformació de la imatge i, en cap cas, li atorgarien l'aspecte que tingué en origen.

El resultat tindria un gran valor documental pels estudiosos de les talles romàniques però, sobretot, el tindria per la gent de casa nostra que sent per la Maredeu del Vilar devoció, estima, gratitud, veneració o, senzillament, un profund respecte pel que representa de lligam amb la nostra identitat i la nostra història.

...l'avi Mauva s'havia tret de l'infern del gec uns goigs de la Mare de Déu del Vilar; i els havia apuntats amb quatre agulles al piloc de farda, en una balmeta arrecerada del vent, endegant-los de manera que se'n veiés l'estampa de la Verge. Davant aquella humil estampa, els mariners, de genollons i a cap descobert, varen aixecar en veu alta i a l'uníson llur pregària...

Joaquim Ruyra, *El rem de trenta-quatre*

Maria Àngela Sagrera Perpiñà

Fonts consultades

Fonts bibliogràfiques

- **Aventin, M., Salrach, J.R.;** *Història medieval de Catalunya*. Barcelona, Ed. Ediuoc, 1998.
- **Camille, M.;** *El ídolo gótico. Ideología y creación de imágenes*. Madrid, Ed. Akal, Colección Arte y estética, 2000.
- **Cirlot, J.E.;** *Diccionario de símbolos*. Madrid, Ed. Siruela, 2004.
- **Davy, M.M.;** *Iniciación a la simbología románica*. Madrid, Ed. Akal, 1996.
- **Mauri i Serra, J.;** *Història del Santuari de la Mare de Déu del Vilar*. Barcelona, Gràfiques Marina, 1952.
- **Pijoan, J.;** *Arte románico siglos XI-XII*. Barcelona, Ed. Espasa Calpe. Col. Summa Artis, 1990.
- **Pijoan, J.;** *Arte gótico siglos XIII-XIV-XV*. Barcelona, Ed. Espasa Calpe. Col. Summa Artis, 1990.
- **Sureda, J.;** *El despertar de Europa*. Madrid, Ed. Encuentro, 1998.
- **Valls Coll, D.;** *Els Goigs de Blanes*. Blanes, Ajuntament de Blanes. Arxiu Municipal de Blanes (AMBL), 2007.

Fonts arxivístiques

- Arxiu Municipal de Blanes (AMBL). Memorandum de les festes d'homenatge a la excelsa Verge del Vilar celebrades amb motiu del novè centenari de sa troballa, els dies del 1 al 5 d'agost de l'any 1912 (novè centenari de sa miraculosa troballa).
- Arxiu Municipal de Blanes (AMBL). Restauración del Vilá. Boletín publicado por la Junta Organizadora de las Fiestas de restauración del Vilá. Blanes, 9 de Mayo de 1940.
- Arxiu Municipal de Blanes (AMBL). Col·lecció de goigs marians. Fons Doménec Valls.

- Obreria del Santuari del Vilar. Boix, Elena: *Estudi sobre la imatge de la Marede Déu del Vilar de Blanes*.
- Revista *Taüll*, núm. 17. Abril 2006.
- Rovira, P i Quiles, M.; *Anàlisi i estudi de la imatge "Mare de Déu del Vilar"*. Olot-Sant Cugat, juliol 2007.
- Renart, J.; *La restauración de la Imagen de Ntra. Sra. Del Vilá*.
- Arxiu del Museu Marítim de Barcelona. Col·lecció d'exvots.
- Arxiu Municipal de Blanes (AMBL). Col·lecció d'imatges.

Fonts informàtiques

- **Les marededéus trobades.;** <http://www20.gencat.cat/portal/site/culturacatalana/menuitem>.

Fonts orals

- Entrevista al Sr. Pere Rovira i Pons, restaurador del Centre de Béns Mobles de Catalunya de Sant Cugat del Vallès.
- Entrevista a la Sra. Elena Boix i Riuró, restauradora del Museu d'Art de Girona.
- Entrevista a la Sra. Dolors Jurado Jiménez del Centre de Documentació Marítima del Museu Marítim de Barcelona.
- Entrevista al Sr. Joan Llorens i Sureda, nebot de Sebastià Llorens i Tellarroja.

Altres

- Col·lecció conservada a la sala d'exvots del Santuari de la Verge del Vilar de Blanes.

notes

1 Paraula grega que significa *mare de Déu* o, millor dit, *aquella que va donar a llum Déu*.

2 Part terminal d'un objecte, aprimada perquè pugui entrar dins un forat o un encaix d'un altre objecte i subjectar-s'hi (Enciclopèdia Catalana).

3 Maredeu del Claustre de Tarragona.

4 Joan Gaspar Roig i Jalpí (Blanes, 1624-Manresa, 1691) publicà el *Llibre dels feits d'armes de Catalunya* (1673-1675), atribuint-lo a Bernat Boades, suposat autor del segle XVI.

5 Mauri i Serra, J.; *Història del Santuari de la Mare de Déu del Vilar de Blanes*, p. 24-25.

6 Memorandum de les festes d'homenatge a la excelsa Verge del Vilar celebrades amb motiu del novè centenari de sa troballa, els dies del 1 al 5 d'agost de l'any 1912 (novè centenari de sa miraculosa troballa). AMBL

7 Restauración del Vilà. Boletín publicado por la Junta Organizadora de las Fiestas de Restauración del Vilà. Blanes, 9 de Mayo de 1940.

8 <http://www20.gencat.cat/portal/site/culturacatalana/menuitem>.

9 Memorandum de les festes d'homenatge...

10 Mauri i Serra, J.: Op.Cit, p. 24-25.

11 Memorandum de les festes d'homenatge

12 El jove Sebastià era el fill gran de Joan Llorens Joseph i Dolors Telarroja i Pla.; el matrimoni tingué tres fills més: l'Enriqueta, la Maria i en Josep. En Sebastià era l'hereu i feia de pagès. Era un noi molt devot i tenia un caràcter sempre obert a aprendre coses noves, com ho demostren els estudis d'enginyeria mecànica que cursava per correspondència.

13 Un *barral* és una portadora coberta per a tragar líquids, amb un forat que es tapa amb un tap de fusta.

14 Entrevista a Joan Llorens Sureda.

15 Restauración del Vilà. Boletín publicado por la Junta Organizadora

16 Recvll, maig de 1955. Núm. 808

17 Rovira, P i Quiles, M.; *Les restauracions de la imatge de la Mare de Déu del Vilar*. Revista Taüll nº 17. Abril 2006.

18 Rovira, P i Quiles, M.; *Anàlisi i estudi de la imatge "Mare de Déu del Vilar"*. Olot-Sant Cugat, juliol 2007.

19 Mauri cita un document que en dataria la construcció ja en els segle XVII. Mauri Serra, J.: Op.Cit, p. 89.

20 Mauri Serra, J.: Op.Cit, p. 213-14.

21 Entrevista a Pere Rovira Pons, Restaurador del Centre de Béns Mobles de Catalunya de Sant Cugat del Vallès.

22 Fotografies de la festa de commemoració dels 900 anys de la troballa conservades a l'Arxiu Municipal de Blanes (AMBL).

23 Composicions poètiques religioses, cantades, laudatòries i encomiàstiques, a vegades narratives i descriptives que

ponderen les gràcies i virtuts de la Mare de Déu, de Nostre Senyor o d'alguns sants.

Valls Coll, D.; *Els Goigs de Blanes*. Blanes, Ajuntament de Blanes. Arxiu Municipal de Blanes (AMBL), 2007. p. 11.

24 Col·lecció de Goigs depositada a l'Arxiu Municipal de Blanes (AMBL).

25 Entrevista a Pere Rovira.

26 Do fet a Crist, a la Mare de Déu o a un sant en compliment d'un vot o en record d'un benefici rebut, consistent en un objecte que hom penja a la paret o al sostre d'una capella o temple (Enciclopèdia Catalana).

27 Exvots conservats al Santuari del Vilar.

28 Mauri Serra, J.: Op. Cit, p. 265.

29 Imatge piadosa que hom es penja, per devoció, sota els vestits.

L'escapulari més cèlebre és el del Carme, atorgat, segons la tradició, per la Mare de Déu a Simó Stock (~1165-1265), general dels carmelitans (Enciclopèdia Catalana).

30 Dibuxant, daurador, escultor de retaules, decorador, exhibista i col·leccionista (Enciclopèdia Catalana).

31 Segons Pere Rovira, en terres gironines va destacar també l'escultor olotí Joaquim Salgueda i Pascual.

32 Renart, J.; *La restauración de la Imagen de Ntra. Sra. Del Vilà*. (AMBL).

33 Renart, J.; *La restauración de la Imagen de Ntra. Sra. Del Vilà* (AMBL).

34 Rovira, P i Quiles, M.; *Anàlisi i estudi de la imatge "Mare de Déu del Vilar"*. Olot-Sant Cugat, juliol 2007.

35 Boix, Elena: Estudi sobre la imatge de la Mare de Déu del Vilar de Blanes (AMBL).

Entrevista a l'autora.

36 Obertura de finestretes per arribar l'interior de la peça.

37 Entrevistes a Elena Boix i Pere Rovira.

BIOGRAFIES

El darrer subhastador de la
Costa Brava. Vivències personals.

per Albert Ros i Coll

Bartomeu Comas.
Retalls d'un segle de vida

per Aitor Roger

01 El darrer subhastador de la Costa Brava. Vivències personals

per Albert Ros i Coll

El nomenament

Aquest escrit vol donar a conèixer el que és, o era, la figura i la tasca d'un subhastador; almenys el que ha estat i com es desenvolupava dita professió a Catalunya.

La subhasta cantada per un subhastador oficial va iniciar-se a Blanes pels volts de 1950-1951. En aquell moment l'agrupació d'armadors que formaven la Confraria de Pescadors van establir la figura del subhastador oficial, remunerat, per realitzar la venda de peix per a tota la comunitat.

Fins aleshores, cada embarcació es venia el seu propi peix, normalment a través del seu patró o armador. També es podia arribar a una entesa directament amb els intermediaris, o a la plaça del poble, o s'enviava el peix directament a Barcelona en tren amb destinació al mercat central o a altres poblacions.

A Blanes va ser anomenat per a desenvolupar tal tasca qui en aquell moment era el secretari de la Confraria, en Jaume Frigola, que va fer de subhastador durant 12 o 13 anys. Acompanyant en Frigola hi varen anar passant diverses persones, membres de la mateixa Confraria. Que jo recordi, també ho van ser en Plácido Miralpeix (es Saraco), en Jaume Viñals, (en Girona), en Plácido Castañer (es Patxo) i en Xavi Márquez que, a causa de la mort sobtada d'en Jaume Frigola, passà a ser el nou secretari i venedor, juntament amb alguns dels abans esmentats com a reserves.

Cap a l'any 1972 va aterrar a la llotja blanenca el que va ser secretari de la Confraria de Sant Feliu, que va quedar fix en el càrrec. Uns afers ocorreguts el mes d'agost de 1976 comporten que es prescindeixi del seus serveis. Aleshores, durant uns 8 o 10 dies va ser en Márquez qui efectuà les vendes, però quan, per motius professionals, el nou subhastador es va traslladar uns dies a Madrid, i no va quedar cap persona per subhastar, com a professional i personal fix, la Junta reunida va proposar-me a mi per si volia fer-ho mentre ell era fora. Jo en tenia una petita noció, ho havia fet algun matí, per vendre el peix de la teranyina o el que pescàvem nosaltres.

El que havia de ser una substitució de pocs dies es va traduir en 25 anys, del 1976 al 2001. Què us en puc dir, d'aquest moment? Que considero que va ser un d'aquells moments en què es decideix el destí d'una persona. Un

*Subhastant. Foto Carlos Herrero. 1999.
Col·lecció Albert Ros (AMBL)*

d'aquells actes amb què el “destí” t’ha marcat, per la qual cosa res no s’hi pot fer. El que sí que puc dir és que mai no me n’he penedit, ho dono com la millor cosa que m’ha pogut succeir a la meua vida laboral, juntament amb el fet de ser pescador d’ofici.

Ser subhastador em va donar l’estabilitat i la seguretat econòmica en un dels moments en què més falta em feien per poder seguir endavant. Veritablement em trobava en un dels moments més difícils de la meua vida familiar i econòmica, va ser el moment per poder realitzar allò a què sempre havia aspirat: ser un empleat que m’assegurés poder viure decentment, però que em donés la llibertat de poder ser un armador, petit, però que podia disposar d’una embarcació pròpia.

Lògicament no em vaig fer ric, però això em va donar l’oportunitat de poder viure amb la tranquil·litat de tenir les espatlles cobertes; això sí, sense deixar mai de respondre als dos treballs, ja que no m’he penedit mai d’haver-los escollit: un per passió i tradició familiar i l’altre pel fet totalment circumstancial que us he explicat, però que va ser el que va determinar la resta de la meua vida i la dels meus éssers estimats. Avui ja fa 11 anys que tinc la joia d’estar jubilat.

La figura del subhastador

El subhastador era una persona que no havia de ser per força un expert en la mar, tant podia ser pescador com un home que mai a la seva vida hagués trepitjat una simple embarcació.

Fos escollit pels membres de l’Ajuntament o de la Confraria, havia de tenir unes qualitats determinades que es

A la subhasta. 2010. Foto Aitor Roger

posaven a prova abans de donar-li el càrrec. Aquestes aptituds per poder accedir al càrrec, almenys a la nostra confraria, no eren altres que les que esmentaré tot seguit. En primer lloc, havia de tenir una veu forta i intel·ligible i de vocalització ràpida. Havia de tenir l'oïda perfecta, ja que havia d'escoltar moltes veus a la vegada i de decidir quina havia estat la primera, cosa que no sempre s'encertava. Havia de disposar d'una retentiva mental molt desenvolupada i havia de retenir dins del seu cap l'entonació de la veu de més de 130 o 150 persones diferents, que per més complicació a vegades alguns d'ells, com que eren d'altres poblacions, tan sols venien a la llotja 10 o 15 vegades en tot un any.

La segona condició és que havia de ser molt ràpid en la seva famosa cantarella de números. A Catalunya, és sempre a la baixa, ja que era, i encara és, el sistema de

“ Cada subhastador tenia una manera molt personal de realitzar la venda, amb uns gestos o bé amb un argot concret de paraules,. ”

subhasta que es realitza a les nostres llotges. Parlant del cas concret de Blanes, fa més d'onze anys havia de disposar de la mateixa rapidesa en els 3 o 4 formats existents aleshores, com eren els milers, les centenes, les desenes i las unitats.

La tercera característica és que el subhastador només depenia de la Confraria. Els compradors no tenien cap potestat sobre ell. Això sí, se'ls havia de respectar en les seves decisions, ja que era habitual cometre errors, tant per part del venedor com dels compradors, situació que sempre s'intentava esmenar per ambdues parts.

Cada subhastador tenia una manera molt personal de realitzar la venda, amb uns gestos, desenvolupats principalment amb les mans, o bé amb un argot concret de paraules, que donaven al comprador la informació de la quantitat de pessetes o “duros” amb què es començava o trobava la venda. Lògicament, aquests signes o paraules del venedor només les entenien els compradors i els pescadors, ja que del que es tractava era que les persones alienes no sabessin traduir ni entendre el nostre argot. En aquell temps l'entrada a la llotja era lliure per a tothom.

Era necessari que el subhastador anés acompanyat d'un membre de l'oficina que desenvolupava la tasca d'escriure i anotar tot el procés de la venda per aquest ordre: data, nom de l'embarcació, comprador, classe de peix, preu i quilos. Molts anys enrere també era normal que un membre de l'embarcació fes la mateixa operació que feia l'oficinista empleat, per fer un control d'igualtat en la venda. Aleshores eren tres les dades que es prenen i si hi havia un error en els quilos o en el preu, prevalia la coincidència de dues de les anotacions.

El venedor havia de tenir sempre el temor que no li fessin malifetes i que no hi hagués picaresca per part dels peixaters.

Això es va esmenar força en els anys 1977-78, quan es comença a enregistrar la subhasta en cintes de cassat. Qualsevol error comès, ja fos per part del subhastador o per part del comprador, es podia esmenar, ja que es podia escoltar tot el que s'havia cantat. Lògicament, el subhastador havia de ser completament imparcial i aliè a favoritismes envers cap comprador, per no donar peu a comentaris malintencionats.

Llevat de greus errors, sempre prevalia la decisió del subhastador i, en cas d'algun malentès, eren les tres

parts les que decidien. El subhastador era jutge únic, llevat que l'error comès fos corroborat per diferents versions coincidents del seu ajudant i del comprador, o del propi armador de l'embarcació.

La qualitat imprescindible que havia de tenir un bon subhastador era la gran virtut de la retentiva, de memorització dels preus amb els quals s'havien venut les partides anteriors de cada classe o espècie de peix, ja que a les barques següents sempre s'havia de posar a un preu superior del que havies venut abans.

Era essencial recordar el preu de les més de 100 espècies que solíem tenir a la nostra llotja. Tant era que la venda s'hagués fet feia deu o cinc minuts, com que fes un o cinc dies.

El preu de cada producte el posa el subhastador. Per aquest motiu és tan important que recordi els preus a què ha venut la partida anterior de cada peix, així no es perd tant de temps en la venda de cada dita.

Una de les principals funcions del bon subhastador era ser enèrgic amb els peixaters, ja que era molt habitual que alguns fessin molta gresca per alterar la bona marxa de la venda. N'hi havia que els interessava que se retardés la venda o hi hagués xarbot per diversos motius. La dita diu que "a subasta revuelta ganancia de compradores". Algunes vegades havies de ser molt sever amb els coneguts i compradors habituals, que solien usar petites tracamanyes, principalment quan hi havia compradors nous o d'altres contrades, no habituals a la nostra llotja. També solien fer xivarri o formar aldarulls com més quantitat de peix hi havia. Sabien que no es quedari-

en sense peix de l'espècie que els interessava. Llavors et tocava intentar evitar que se'n sortissin, però això ja entrava dins l'hàbit d'aquesta comunitat, perquè era normal en totes les llotges de Catalunya.

El subhastador també havia de procurar estar al corrent de com anaven les pesqueres dels ports propers, com el d'Arenys i Palamós i, si podia ser, saber aproximadament els preus de compra en aquests ports. S'intentava sempre tenir una referència de sortida de quantitat i preus per no fer una "relliscada" i que perjudiqués al pescador.

Normatives

Com ja hem explicat, el més essencial per ser un bon subhastador és la rapidesa, juntament amb l'eficàcia d'evitar entreteniments o errors que retardin la venda.

S'ha de tenir present que la subhasta també tenia una normativa establerta. Una de les normes més comunes era que si dos compradors coincidien en la mateixa dita i el venedor no podia discernir qui havia estat el primer a voler comprar el peix, el subhastador, amb una moneda, els feia jugar a cara o creu, i adjudicava la partida al guanyador. L'altra norma era que si eren tres o més els que havien aturat la venda, automàticament quedava la venda anul·lada i s'havia de tornar a subhastar la mateixa partida.

Una de les circumstàncies més habituals era que si un comprador parava la venda als tres números o dites del començament d'una partida, automàticament quedava anul·lada i el venedor havia de començar la nova venda, lògicament en una quantitat superior.

N'hi havia alguna més, però ja no eren tan habituals. El que també es podia considerar com a sagrat era que quan un dels compradors es quedava una partida, si algun altre s'hi volia reenganxar, no se li'n podia adjudicar ni tan sols un quilogram. Això era del que més cura es tenia i s'evitava l'especulació, perquè ja tenien una referència del preu que pensaven pagar per aquella partida. Tot i així, a vegades no podies evitar que entre ells es posessin d'acord i que el comprador que s'havia adjudicat la partida en demanés més del compte per poder-li passar al seu company. Si el comprador no li donava el que requeria el segon comprador, que sabia ell que en volia, era, probablement, un factor que feia que el nou comprador o

Arribada dels quillats al moll. Foto Aitor Roger. 2010

un altre, en tornar a subhastar aquell peix, fos a un preu superior. Generalment succeïa així.

Subhasta matí i tarda

Totes aquestes normes, tot i ser de diferents pesqueres i classes de peix, eren aplicables per a la subhasta dels matins i les tardes.

Als matins normalment els compradors no sobrepassen els 8 o 10. A l'igual que les embarcacions, que normalment no sobrepassen de les 5 o 6, que era la xifra habitual. Tot i que en temporada forta de peix blau s'hi afegien fins a 8 barques, i s'arribava fins a la vintena en una temporada bona. Aquestes són les embarcacions anomenades teranyines o de cercle. Aquestes barques, en els anys que centra la meua activitat, venien el seu peix, normalment el denominat peix blau (sardina, anxova, barat, sorell...) en caixes de fusta, que solien dur de 28 a 33-35 quilograms, segons la classe de peix o segons el patró, ja que alguns preferien omplir més les caixes.

A la tarda el format de venda era en cubetes i per quilograms, amb més de 100 espècies diferents, i entre 50 i 60 embarcacions. En aquest moment és quan el que es considerés bon subhastador havia d'estar més alerta.

Subhasta del peix. Col·lecció Albert Ros. Núm. Reg. 19785 (AMBL)

Al matí, amb menys barques i més peix, podies estar més temps per fer la subhasta i aconseguir un bon preu, ja que a vegades un sol comprador es podia emportar una partida molt important de peix.

A la tarda s'havia d'anar més a la idea, s'havia d'anar més de pressa a efectuar la venda. Al matí el subhastador havia d'estar sempre a l'aguait per saber el que s'havia pescat, tant a les barques locals com a les dels altres ports, la classe de peix, els preus, qui ho havia pescat, qui ho havia comprat, a quina hora arribarien les barques que venien al nostre port, amb quina quantitat de caixes o classe de peix... En fi, com una espècie de servei secret.

El subhastador del matí tenia un contacte directe amb les barques, parlo de fa 40 anys enrere, quan per radiofonia, de la qual disposava la Confraria, sempre s'estava en connexió i podien comunicar-se amb el sereno, en cas de no ser-hi jo, o amb el meu ajudant, que tot seguit havien de posar-se en contacte amb mi per dir-me si alguna de les embarcacions navegaven cap a port, l'hora que arribaria, la classe de peix que duïen i la quantitat de caixes. Independentment de l'hora que fos, si ja passava de la una de la matinada, sabedor de la notícia, telefonava als majoristes que teníem ja en llista per comunicar-los el peix que arribaria i a quina hora fariem la subhasta de la partida. A vegades, aquesta venda feta a les 2 o 3 de la matinada la fèiem per a tan sols un parell o tres de compradors, ja que no a tots els interessava aquell peix i comprar-lo en aquest horari. Normalment, la compra la feien per enviar-la al Mercat Central de Barcelona, de Tarragona o fins i tot a Madrid i a l'estranger.

Disposàvem del clàssic telèfon sense cable per poder tenir contacte directe amb les altres confraries i per conèixer totes les dades, tant de quantitats com de preus. Igualment era molt important saber qui havia fet la compra de cada classe de peix.

Una cosa que tenia sagrada el venedor era no informar els compradors de cap de les dades de les quals tenia informació. Les podia fer servir, sempre segons el seu criteri, per afavorir els pescadors. Creieu-me que moltes vegades solia tenir mal de ventre abans de fer la venda, pensant si el que havia decidit era o no el més correcte. A vegades s'hi jugaven milions de pessetes en tan sols una venda de determinada quantitat de peix d'una sola embarcació. No estaves tranquil o alleugerit de consciència fins que havies fet la venda.

“ Una cosa que tenia sagrada el venedor era no informar els compradors de cap de les dades de les quals tenia informació. ”

Homenatge. Col·lecció Albert Ros. Núm. Reg. 19793 (AMBL)

Cal remarcar que per a la venda dels matins, quan jo feia de subhastador a partir dels anys 1976-77, no tenia temps lliure. Sempre havia d'estar en contacte amb l'home de guàrdia, que depenia de la Confraria, mentre hi haguessin embarcacions a la Mar

Com a anècdota de com era estar pendent de les embarcacions, puc explicar que si per alguna raó sortia de casa fins més tard de les 12 hores de la nit, si sabia que hi havia embarcacions pescant, com que aleshores no existien els telèfons mòbils, havia de trucar jo perquè el vigilant em tingués localitzat, per donar-li el número de telèfon del local en el qual em trobaria. I si no n'hi havia, era jo qui havia de trucar per saber com anava la situació. Això em succeïa quan anava al cinema, al ball o a certs llocs on no em podien localitzar. Moltes vegades vaig haver de deixar el ball o el cinema per acompanyar la dona a casa i jo traslladar-me al moll, a organitzar l'arribada o fer la venda.

A diferència de la venda de la tarda, la del matí mai no sabies a l'hora a què acabaries, ja que tot i estar totes les barques a port, depenia del tipus de peix que portessin. Moltes vegades havien arribat a les 6 o a les 7 del matí i no veníem fins a les 11 o les 12 del migdia. Això depenia del peix que duguessin i de si havien de triar-lo, ja que normalment solien portar-lo barrejat amb altres classes de peix.

Si a la venda de la tarda que com, ja he esmentat, havies

d'anar de pressa, al matí havies d'anar poc a poc, vocalitzar molt bé i estar molt però que molt alerta que no et passés per alt el moment en què el comprador donava la veu, ja que, com ja he dit, d'aquella partida se'n podia treure milions de pessetes.

Mai vaig vendre en euros, ja que fou una de les causes de la meua jubilació. Sempre veníem en duros o pessetes. Podíem fer la subhasta per centenes, cinquantenes, desenes... fins a la unitat, tant en duros com en pessetes, tot depenia de la classe de peix.

Un petit exemple el tenim quan una embarcació porta 600 caixes d'anxova o sardina i el subhastador les està venent per "duros". Va baixant la cantarella de cinc en cinc pessetes, i quan arriba a les vint-i-cinc pessetes el comprador diu, jo!! però el venedor pel que sigui no el sent i baixa una o dues dites abans no para, són 50 o 25 pessetes menys que, en el cas d'adjudicar-li a l'anomenat comprador, si no s'esmena l'error, pot causar una pèrdua de 25 pessetes per 600 caixes, un total de 15.000 pessetes o més en tan sols una dita venda. Això és un petit exemple del perquè moltes vegades els compradors feien gresca per desestabilitzar el bon funcionament de la subhasta. "A subasta revuelta, ganancia de compradores". Afortunadament aquests fets no solien ser gaire habituals, però per això el venedor havia de fiar-se molt del seu ajudant i del patró o representant de la barca.

Sortosament, els compradors no podien intentar-ho, ja que érem pocs i tots ens coneixíem, però sempre hi havia alguna persona que ho provava i, si li sortia bé, "bingo"!

Creieu-me quan dic que fer aquests tipus de venda, no crec que cap subhastador estigués tranquil fins no haver-la finalitzat. Penseu que a tots els ports de Catalunya succeïa el mateix. Us puc dir i assegurar que durant els 25 anys que vaig desenvolupar aquesta tasca, els pitjors moments sempre van ser amb aquests tipus de venda.

El sistema d'efectuar les vendes, almenys a Blanes, era que mai s'hagués de signar cap rebut per part de les dues parts. Era vàlid el que escrivíem jo o el meu company en un simple bloc de notes. Fos del valor que fos, tant si eren cent pessetes o deu mil a la subhasta de la tarda, com a la dels matins, el valor era de mil o de 5 milions de pessetes.

Tan sols el que escrivíem jo o el meu ajudant, corroborat pel comprador, aquella nota sense cap certificació ofici-

Quillats. Finals de la dècada dels cinquanta. Núm. Reg. 27. Col·lecció sa Carbonera (AMBL)

al ni signada, era entregada en finalitzar la subhasta als empleats de la Confraria. Ells eren els que certificaven els valors en rebuts, però això sí, mai en papers oficials, sempre en simples factures normals.

Els puc assegurar que en tots els meus anys mai no vaig trobar-me en cap episodi de desavinença amb el que hagués de justificar-me que el que estava anotat no es correspongués a la venda correcta. Com és lògic, em vaig trobar amb algun conflicte, però sempre van poder ser solucionats en un acord per ambdues parts.

La subhasta electrònica

Com és lògic, durant aquests 45 o 50 anys de sistema de venda a la veu, amb subhastador, s'han produït alguns canvis, sempre intentant millorar-lo i adaptant-se als temps moderns. Es va començar a viva veu, sense artefactes elèctrics, i cada barca feia la seva rotllana. El peix es col·locava en unes paneres de vímet d'uns 50 o 60 centímetres de radi. El peix no es pesava i el comprador era el que havia de valorar els quilos que podia portar cada panera. En aquesta situació es podia valorar si eren bons tant el subhastador com el comprador, ja que amb aquest sistema era un mateix qui havia de calcular

i encertar el pes.

A l'any 1978 es va fer el canvi de les paneres a les caixes de plàstic i es venia a pes. Ara no hi havia error possible, sabies de segur els quilos i el que en podia pagar cada comprador.

D'aquesta manera es va fer la venda, més o menys fins al 1989-90, quan es van col·locar dues pantalles gegants en el local de la subhasta i en lloc de fer la venda, jo o un altre a veu, ja es va fer electrònicament, mirant la pantalla. Cada comprador tenia un comandament a distància, amb el qual podia parar la venda quant li semblava adequat el preu.

Com ja hem explicat, la subhasta professionalitzada i regentada per la Confraria sembla ser que es va començar a efectuar a Blanes a la llotja vella els anys quaranta i fins l'any 1984, quan ens vam traslladar a l'actual llotja nova fora. És aquí on es van fer tots els canvis esmentats de passar de veu al sistema electrònic, amb pantalles i amb comandament. Era l'any 1989. La meua tasca a partir d'aleshores fou la de donar inici, posar els preus a la pantalla i controlar el bon funcionament de la venda, atendre aquelles anomalies que poguessin sorgir... La resta ja sortia informatitzat al moment a les oficines de la Confraria. Penseu que en tota la província de Girona

“ Finalment, va desaparèixer la mítica figura del subhastador a veu en el nostre poble. Això va succeir-me a mi el dia 30 d’abril de l’any 2001. ”

tan sols érem 5 els ports que veníem amb subhastador. Es volia fer tota la subhasta electrònica i passar les caixes del peix per una cinta transportadora. Finalment, va desaparèixer la mítica figura del subhastador a veu en el nostre poble. Això va succeir-me a mi el dia 30 d’abril de l’any 2001. Data que a més pot quedar com a històrica per als subhastadors de la província de Girona, ja que em situa a mi com a l’últim que va fer la subhasta a veu. L’endemà vaig entrar en la meva nova faceta de jubilat. Deixava les dues meves grans passions laborals, ser pescador professional i subhastador.

El port. 2010. Foto Aitor Roger

Aquest càrrec en va donar l’oportunitat de poder conèixer personalitats de tota mena: polítics, esportistes d’elit, actors, personatges diversos, etc ...

En fi, jo crec que la pèrdua dels famosos subhastadors dels ports catalans ha restat un al·licient molt característic dels nostres pobles de litoral i la pèrdua d’una de les activitats que tothom que visitava el poble volia veure, fos un turista nacional o estranger. Les subhastes del peix de Blanes sempre estaven plenes de curiosos visitants. Els puc dir que fent de subhastador vaig passar moments molt dolents i d’altres de molt bons, però que mai, mai, m’he penedit de la decisió que vaig prendre aquell 30 d’agost del 1976, quan vaig acceptar el lloc de subhastador.

Igualment, dos dels moments més emocionants per a mi foren quan la Confraria em va fer una festa de comiat i, sobretot, quan els pescadors i els compradors, tot junts, em rendiren un homenatge aturant la subhasta de la tarda i celebrant el meu adéu. Uns moments que sempre recordaré.

Albert Ros Coll

Pescador i subhastador retirat

Arribada del peix. Col·lecció Albert Ros. Núm. Reg. 19799 (AMBL)

02 Bartomeu Comas. Retalls d'un segle de vida.

per Aitor Roger

Bartomeu Comas i Puig neix a Blanes el 6 de maig de 1914. Es tracta d'una data assenyalada en la seva vida, perquè també és un 6 de maig de 1935 quan va entrar a treballar a la Caixa, l'entitat financera on es va jubilar, i també és en un 6 de maig, però de 1936, quan s'inaugurà una nova oficina de la Caixa d'Estalvis, la de la plaça d'Espanya de Blanes.

Neix l'any en què s'inicia la Primera Guerra Mundial. Com veurem més endavant, la guerra ha marcat la seva vida. Com també ho ha fet l'esport, en especial el futbol, el teatre, l'amor a les lletres, la poesia i la cultura en general.

Als seus 98 anys contempla la vida amb serenor, amb la perspectiva i l'experiència que li dona el pas del temps. Ha viscut un segle ple de canvis, tant personalment com col·lectivament. Des de l'habitació on l'entrevistem gaudeix d'una panoràmica privilegiada de Blanes, amb el port en primer terme, la badia i, al fons, la platja de s'Abanell, que s'estén fins arribar a la desembocadura de la Tordera. Després de la jubilació va voler tornar a Blanes, però ja per viure-hi de manera més estable i contemplar la sempre enyorada roca de sa Palomera. Els problemes de visió, agreujats per l'edat, el priven de veure amb nitidesa aquest bell paisatge. Només cap al tard, quan el sol es pon darrere el campanar de Santa Maria, aconsegueix visualitzar-ne el perfil de manera prou nítida. La memòria privilegiada que conserva l'ajuda a no oblidar-ne cap detall. Aquest article recull una part de les vivències que ens ha explicat en les visites que li hem fet els darrers mesos.

La infantesa

És blanenc de soca-rel. És fill de Cristòfol Comas Prats i Mariona Puig Ferrer. Els seus pares, els avis paterns, Miquel Comas Maimí i Francesca Prats Reynaldos, i els avis materns, Miquel Puig Perpinyà i Maria Ferrer Pijoan, són tots nascuts a Blanes.

Bartomeu es fa gran al barri de sa Massaneda, concretament al carrer Pou Calderer, un petit vial que discorre entre el carrer de l'Antiga i el del Contolliu. En aquell temps era un barri de terrassans. Si la pagesia fou el *modus vivendi* de la seva família materna, per part de pare prové d'una família de pescadors del carrer Méndez Núñez, d'un barri mariner per excel·lència, el de s'Au-guer.

“ Passar de la feina a La Cotorra a portar la consergeria del Casino comportava certs riscos i un canvi en la clientela i en el tracte. El matrimoni Comas acceptà el repte. ”

Dels primers records de vida ens parla d'una vella dispesa. Recorda quan hi venia el senyor Salvi de Girona, una o dues vegades al mes, a portar l'oli que repartia per tot Blanes. Tenia l'hostatgeria i el lloc per deixar el cavall al costat de la casa dels Comas. Els propietaris de l'hostal eren els Castany, de can Mònic, grans amics de la família. En Bartomeu es va criar amb l'Elvira Castany.

Viu a casa del seu avi matern Miquel Puig. Fan vi i tenen les vinyes a la part de baix de la carena que duu a la cala de sa Boadella, ja en el terme de Lloret. A casa seva feien broma i comentaven que sa Boadella era de la seva propietat. En aquells anys era un paratge solitari i no s'hi anava a banyar ningú. També hi tenien algunes figures i sovint hi feien alguna festa i dinars familiars.

Recorda el motiu dels veïns més propers: can Sila, can Mònic, en Cocou de can Dista, la família Collell, en Sevio o l'Engràcia i els seus fills. Aquests darrers tenien una vinya prop del pont del tren, al conegut com el Pont Petit. Durant les vacances d'estiu solia pujar al seu carro per anar a buscar blat de moro i, de passada, assaborir alguna síndria. Aquest trajectes eren una veritable excursió. Li semblava com si marxés de viatge a París. Llavors les distàncies, tot i ser curtes, semblaven molt més llunyanes.

Així com ara hi ha les terrasses del passeig de Mar, fa noranta anys a l'època estiuenca els veïns s'estiraven amb unes mantes a terra, en el mateix carrer. Tot el veïnat compartia un tall de síndria i feien una gran tertúlia. Confessa que s'ho passaven molt bé.

Els nois del barri jugaven al carrer de l'Antiga. Sobretot jugaven a futbol, amb una pilota que els van regalar. No hi passaven cotxes i només havien de vigilar l'arribada dels carros. Més endavant, quan van viure al Casino, els jocs d'infància es traslladen a la plaça d'Espanya.

Estudia al col·legi Santa Maria amb els Fills de la Sagrada Família, coneguts popularment com els Padres. Recorda el pare Corominas, el pare Colomer de francès,

el pare Puig d'elemental, el pare Estrada, que feia nivell superior i que jugava a futbol al pati amb ells o els pares superiors Gudiol i Cuscó. Hi va fer Batxillerat i Comerç, però l'economia familiar no permeté que continués els estudis a Barcelona. Els amplià per lliure, estudiant per correspondència a l'Institut Popular Politécnico de Sevilla pel títol de director comercial.

La consergeria del Casino

Quan en Mañach va deixar el lloc de conserge al Primer Casino hi va anar la família Comas. En aquell moment en Bartomeu tenia uns 9 anys. El seu pare abans havia fet de conserge al cafè de La Cotorra, al carrer de la Muralla. Era un cafè molt petit molt freqüentat pels mariners.

Entre els cambrers que hi van treballar hi havia en Cocou, en Portas... En canvi, el Casino era el local dels "senyors", de les famílies benestants del poble i dels estiuejants. Passar de la feina a La Cotorra a portar la consergeria del Casino comportava certs riscos i un canvi en la clientela i en el tracte. El matrimoni Comas acceptà el repte. Aviat estableixen bones relacions amb els socis de l'entitat i amb els veïns més propers, com en Joan i l'Anita Ribas Vilà, que vivien al costat de la Villa Obdúlia (el que després serà hotel i edifici Miramar) o en Leandre Casamor. Al Casino hi van romandre fins a l'any 1935.

Primer Casino. Terrassa del passeig. Foto L. Roisin (AMBL)

Primer Casino. Pl. Espanya. Núm. Reg. 19275 (AMBL)

Pel que fa a les instal·lacions de l'entitat, als soterranis hi havia la cuina; a la planta baixa, el cafè i els billars; al primer pis, la sala de ball, i a dalt de tot, les habitacions per a la família del conserge. Dels records d'infantesa al Casino, el que més recorda és la cartellera de la Banca Nonell, on cada dia s'hi posaven les cotitzacions de la borsa. Els diumenges feien servei de cafè i gelats a domicili. La majoria de les cases on havia de portar-los l'esmorzar eren al passeig de Mar. A l'estiu es col·locava una carpa amb taules i cadires enmig de l'actual carrer Pau Casals. A vegades la terrassa s'havia ampliat i anava des del carrer de l'Or al carrer Ample. S'omplia de gent, sobretot els diumenges, quan venien a escoltar les sardanes. Hi anaven molts estiuejants.

Durant els anys que la família Comas se'n va ocupar hi havia sis cambrers, tots ells vestits amb uniforme *parisien* i que venien els dies festius. La vestimenta la formaven un davantal llarg, jaqueta negra, camisa blanca i un xal negre. En Bartomeu i altres amics veïns del Casino també ajudaven, perquè en ocasions puntuals, amb motiu dels balls, actes socials o per Festa Major, es necessitava més personal. El Casino organitzava el seu propi envelat per Santa Anna. També n'hi havia a la Casa del Poble i als Terrassans. A vegades sovintejaven les polèmiques amb socis de la Casa del Poble que venien al Casino, sobretot motivades per qüestions polítiques i ideològiques. El Casino disposava d'un servei de premsa per als socis, amb les capçaleres més afins a la ideologia dels seus membres, com eren *La Veu de Catalunya*, *La Publicitat*...

Una anècdota entranyable d'aquells anys és l'amistat que va conrear amb l'avi Soley, el propietari de la Caixa Soley, ubicada en un carreró amb unes voltes que anaven des del carrer Ample fins al carrer de Mossèn Manresa. El petit Bartomeu li servia cada dia el cafè i l'avi Soley li agraïa l'atenció repetint-li que quan es fes gran treballaria a la Caixa. I així va ser.

Els Lluïsos i el fejocisme

De jove sent la necessitat de participar en els moviments de lleure i esport promoguts per l'associacionisme catòlic de l'època. Primer, quan encara no és ni un adolescent, formà part de l'organització dels Lluïsos, que es reunien al costat de la parròquia Santa Maria, on després s'hi va construir l'Esbarjo parroquial. Tenien com a patró Sant Lluís Gonzaga i d'aquí en deriva el nom amb què es coneixien els seus petits membres. Al pati del recinte, el que antigament havia estat palau dels Vescomtes de Cabrera, hi tenien alguns elements per fer esport. També rebien classes de gimnàstica. Tot l'espai era un pati, amb una part dedicada a jardí, del qual cada noi tenia reservat un tros i n'havia de cuidar les flors.

Més endavant forma part de la Federació de Joves Cristians de Catalunya. Les federacions fejocistes procedien de Bèlgica, de Brussel·les, i no només aglutinaven els seus socis per l'afinitat religiosa, sinó que també s'hi feia teatre i diferents modalitats esportives. El primer de gener de 1931 al diari català *El Matí* es publicava el primer article de la sèrie que donà lloc al moviment fejocista a casa nostra. De les inicials F.J.C es formà el nom de fejocistes, amb què popularment s'anomenaven els membres de la Federació.

La F.J.C introdueix el lema "l'apostolat del jove per al jove". Tota la feina i el pes de l'organització la portaven a terme els mateixos joves, constituïts en una junta directiva, només amb l'assistència del consiliari com a persona major d'edat. Un tret característic de tots ells era el seu idealisme, així els joves fejocistes actuaven empesos pel que anomenaven "decàleg fejocista" i per l'aforisme romà *Mens sana in corpore sano*.

Els diferents grups que van néixer procuraren establir seccions de gimnàstica, de forma que tots van unir-se formant l'agrupació Falcons de Catalunya. Es practicà l'atletisme, la lluita grecoromana, el ping-pong, el futbol, l'excursionisme o el bàsquet, un dels esports que

tingué major embranzida en el moviment. El bàsquet, pel nombre de components dels equips i les dimensions del camp de joc, en permetia la pràctica en els patis dels col·legis i centres parroquials.

Comas ens explica que totes les seccions i activitats que es desenvolupaven a Blanes estaven molt ben organitzades. Hi havia una estreta relació entre federacions i a cada poble hi havia un grup amb el seu propi nom. A Blanes, l'agrupació local de la FJC rebia el nom de Grup Mediterrània. Van estrenar un gimnàs amb aparells per fer exercicis: cordes, paral·leles i, fins i tot, hi van fer una dutxa. Van construir un teatre, que va inaugurar el tenor Emili Vendrell i, com que era desmuntable, quan arribava l'estiu el treien fora, al pati.

Aquells van ser uns anys que va practicar molt esport. Quan el 1936 va venir la guerra es va cremar l'església parroquial i tot aquest moviment es va diluir. A l'espai que havien ocupat els Lluïsos i després els fejocistes s'hi va fer l'església provisional, que és el lloc on es va casar en Bartomeu Comas amb la Rosa Guich, davant la imatge d'un enorme Sagrat Cor que presidia el modest altar.

El futbol amb la FJC

Abans de jugar a futbol amb els fejocistes ja ho feia al pati del col·legi dels Padres. Els diumenges feien partit al pati, a quarts d'onze, després de la missa. A causa de les dimensions del camp, havien de jugar set per banda. Amb els fejocistes torna a aquest camp i a les cròniques esportives per a la revista *Recvll* signades per Jesús B.

Futbol Grup Mediterrània FJC. Blanes. 1932. Entre d'altres: Bataller, Roig, Nicart, Rabassa, Romani, Pinto, Gibrat, Recio, Ribes, Comas i Currius. Col·lecció Bartomeu Comas. Núm. Reg. 21264 (AMBL)

Trias o Narcís Bibiloni hi ha fragments interessants del desenvolupament d'aquests partits, amb el llenguatge característic de l'època.

“Passen 5 minuts de joc, perillant les dues portes. Recio centra a Comas que de la línia mitja en un fort tir ras marca el segon gol i així acaba la segona part. Comença la segona part mostrant bastant esgotament, els dos bàndols, però Comas enervat pels aplaudiments, amb un control fantàstic del seus companys marca un tercer gol, al mateix temps que imparable, fortíssim. Batallé es refà i ensenya al públic les seves qualitats, en dues “zamoradas” pròpies d'un professional. Comas com heroi del grup B, marca un quart gol:”

En aquests partits de futbol 7 el Mediterrània es dividia en el grup A i B. El 1932, amb la fundació del Grup Mediterrània, els partits oficials es jugaven al camp del Racó d'en Portes. El secretari de la Secció Esportiva era en Miquel Colomer.

Bartomeu recorda que una vegada que van anar a jugar a Sant Pere Pescador contra un equip de la “flamarada”

(anticlericals), aquests no volien jugar amb un equip que portés una samarreta amb una creu i amb les inicials de la FJC. Comas, com a capità de l'equip, ha de trobar una solució. Finalment, van acceptar jugar amb la samarreta a l'inrevés, perquè no es veiés el brodat de l'escut que havien fet unes noies de Blanes.

Alguns dels jugadors del Grup Mediterrània compaginaven el futbol i el teatre. Esport al matí i funció de teatre a la tarda. Això va passar el dia 12 de febrer de 1933.

Futbol al col·legi dels Padres. Col·lecció Bartomeu Comas. Núm. Reg. 21263 (AMBL)

“ Alguns dels jugadors del Grup Mediterrània compaginaven el futbol i el teatre. Esport al matí i funció de teatre a la tarda. ”

Primer es van enfrontar amb la PAU Social de Calella, a casa. Guanyaren per 5 a 0. A la tarda, a l'escenari del Centre Catòlic, la secció dramàtica fejocista interpretava una peça teatral.

Les cròniques esportives també lloen les actuacions de Comas com a porter, la posició en la qual se sentia més còmode. Un exemple de bon partit és el que es jugà el mes de març de 1933 amb la Penya Avant Sempre de Calella i que es guanyà per 2 a 1. El redactor de *Recvll* escriu: “Es distingiren: Comas que deturà pilotes ben difícils; Vilà, Ribas II i la defensa; els demés deixaren molt que desitjar.” O en el partit jugat al camp del CD Arenys de Munt, equip d'una categoria molt superior a la dels blanencs, disputat un 15 d'abril de 1933: “Comas, molt bé i segur, ens evità a la primera part, una pila de gols que ja “mascaven” els istes arenyencs.”

També es disputaven partits amistosos, fins i tot en camp neutral, com el que enfrontà els esportistes fejocistes del grup Sempre Avant d'Olot i el grup Mediterrània de Blanes l'estiu de 1933. El partit, disputat al camp d'esports de Lloret, acabà amb una victòria per la mínima dels blanencs, gràcies al xut d'Ibáñez.

La germanor fejocista es demostrava en els actes previs al partit. En alguna ocasió, com en el partit jugat amb l'equip de la U.E. Tossa, es va fer missa amb els cants que prèviament s'havien assajat, una visita a la Vila Vella o un àpat de germanor a la platja.

Però no tot eren compromisos amistosos i cordials; a vegades la rivalitat no només es donava amb els equips de fora, també hi havia algun enfrontament amb jugadors de la UE Blanes que venien a veure els partits jugats a casa. Sembla ser, segons reflecteixen les notícies aparegudes a la premsa, que no només es dedicaven a cridar i criticar als jugadors de la FJC, sinó que també arribaven a l'insult.

Reproduïm el nom dels components que recorda el senyor Comas. Els dos defenses eren en Josep Roig i en Romaní, els mig centres en Ros Lena (era el veterà, dels més grans, mecànic de can Genís), en Gibrat (dependent

Entre altres: Joseph, Romaní, Hostench, Roig, Nicart, Gibrat, Comas, Ros, Ibáñez, Ribas, Recio i Ponsdomènech. Col·lecció Bartomeu Comas. Núm. Reg. 21269 (AMBL)

a la pastisseria Camps del carrer Ample), l'Ibáñez (dependent en un forn de pa del carrer Ample), Joaquim Nicart, Hostench, Ribas A., Ribas J., Recio, Lluís Ponsdomènech, el delegat Joan Joseph... Altres noms que apareixen a les cròniques de *Recvll* són: Josep Romaní, Pinto, Tomàs Bataller, Rabassa, Currius, Teixidor, Puig, Barcons, Juanola o Ferrer.

L'afició al teatre

La primera vegada que va fer teatre va ser al col·legi dels Padres. L'obra es titulava *La nit dels Reis* i ell feia el personatge amb què arrencava l'obra. Recorda que al pis de dalt, on feien les classes de dibuix, hi havia instal·lat un teatre, segurament el mateix on va debutar. Són els inicis de la seva vida com a actor i autor teatral. Ha escrit nombroses obres de diferent gènere: cinc drames, una opereta, sainets i, fins i tot, un conte infantil escenificat.

Dins del grup dels Lluïsos també s'hi va organitzar un grup de teatre A l'espai que després va ocupar l'Esbarjo hi havia un teatre on feien les representacions. El vicari Mn. Joaquim Blanch s'encarregava dels nois i Mn. March era el vicari responsable de les noies. Mn. Agustí Andreu Alum també hi ajudava.

Però l'obra que marcà el punt de partida de la seva trajectòria com a actor és el drama de Nadal *Pastors i Misteris*, del blanenc Pere Puig i Llena. L'estrena és el dia de Cap d'Any de 1930. Comas fa el paper de Preferit. En Màximà Albertí, un dels grans actors blanencs de l'època, era

Programa. Col·lecció Domènec Valls (AMBL)

el Vell Garriguet i en Pere Puig, l'autor d'aquesta obra escrita en vers, fa el personatge d'Amo de Tots. Els pastors principals de l'estrena van ser en Fèlix Andreu, en Josep Mestres i en Francesc Carles. En Joan Joseph feia de dimoni -tot i que a la crònica de l'estrena apareguda a la premsa no hi apareix-. El dia de l'estrena els altres papers de l'obra se'ls reparteixen Baltrons, Andreu, Bibiloni, Ribas, Torroella, Sureda i Bosch. Recordem que en aquell temps les noies i els nois no podien actuar al mateix escenari i, per tant, papers a priori femenins com els àngels o la Verge Maria els feien nois. Quan Albertí no va continuar, el seu paper el va fer en Pere Puig Llença i en Jaume Reixach Tosas va fer el d'Amo de Tots.

El fet de ser una obra escrita en vers va fer més fàcil la tasca de memoritzar els papers. L'obra tenia una part musical important. Una coral de noies s'encarregava de cantar les cançons que mossèn Joan Batlle va escriure expressament per a aquesta obra. Les noies estaven dirigides per una germana de Pere Puig. Hi cantaven Aurora Carbó, Cossials, Alba Albertí, Puig... L'autor va fer un gran treball de text i l'obra es converteix en un clàssic del teatre blanenc, que encara es representa cada any quan s'acosta el Nadal.

Hi havia dos grups d'aficionats al teatre. Els que eren una mica més joves solien fer les representacions a l'escenari de l'Esbarjo parroquial, tot i que després es van traslladar al Centre Catòlic. Els actors més experimentats i de més edat estrenaven les obres al Centre. Eren en Pere Puig, en Mestres... Però quan s'havia de fer els Pastorets, la Passió per Setmana Santa o altres obres que requerien més participants s'ajuntaven tots.

De les obres amb la secció dramàtica de la FJC la premsa local es fa ressò de la interpretació amb èxit de l'obra *Entre el menescal i el metge*, on a part de Comas hi intervenen Joan Joseph, Joaquim Roig, Josep Roig, Josep Serrat, Samuel Recio, Joaquim Rabassa, Juli Ros i Francesc Bosch. L'obra s'estrena el gener de 1933.

El crim confessat és la primera obra que va escriure Bartomeu Comas. La va fer quan era molt jove. *L'home que vaig matar* (1936), escrita també en català, era una obra pacifista que va tenir molt èxit. Parlava de la guerra europea, centrada en els alemanys i els francesos. L'obra començava amb una escena enmig d'una església. Després arriba *Quien és el culpable?* (1939), ja escrita en castellà, però que també va agradar molt per la seva originalitat. Era un obra on una gran part dels actors apareixien a escena venint des del públic. Els espectadors quan arribaven al teatre es trobaven amb el teló obert i damunt l'escenari ja endevinaven els elements decoratius que apareixerien a la funció. Altres obres de les quals és autor són *La última noche de mi vida* (1944) o la sarsuela *Ellos y Ellas*. En la seva gestació hi ha la coincidència que el secretari de l'Ajuntament de Blanes, el senyor Fortuny, tenia un fill molt aficionat a la música i va ser l'encarregat de fer el llibret. Era una sarsuela amb homes i dones, però l'escenari del Centre es va dividir per la meitat per les prohibicions que hi havia d'actuar junts. També va ser una obra que s'avançava al que estava establert en el teatre de l'època. *El triunfo de las flores* era una obra infantil de caràcter moralitzant. Va néixer quan alguns nois del poble li van demanar que fes una obra a benefici de l'església.

Les obres de teatre sempre s'estrenaven a l'escenari del Centre Catòlic. Prèviament les havia registrat a la Societat d'Autors. Normalment eren peces de tres actes. Per al primer acte es cobrava 10 pessetes, i un duro per a la resta d'actes. Feien petites gires per poblacions veïnes o als pobles on hi tenia algun lligam personal. Les seves obres es van poder veure a Lloret, Tordera, Banyoles, Arenys de Munt...

“ L’obra que marcà el punt de partida de la seva trajectòria com a actor és el drama de Nadal Pastors i Misteris, del blanenc Pere Puig i Llena. L’estrena és el dia de Cap d’Any de 1930 ”

A l’estiu, el grup dels més joves i que acostumaven a tenir papers importants feien obres amb altres aficionats que passaven les vacances a Blanes. També s’hi afegien alguns blanencs com l’Oms farmacèutic. Normalment representaven peces teatrals a benefici d’alguna institució, com l’hospital, la Creu Roja, l’església...

Quan Bartomeu es casà amb Rosa Guich Verdaguer, un 14 de gener de 1943, van anar a viure a l’actual plaça Catalunya, al número 2, a can Codolà. La mestressa era la Sra. Mercè, molt amiga de la padrina del senyor Comas, ja que havien estat molts anys a Cuba juntes. Els va llogar la casa en un moment en què era molt difícil trobar un pis en condicions per viure-hi. Els posà una condició: que a l’estiu hi poguessin anar a passar la temporada la vídua Codolà (durant la guerra van matar el marit, que era regidor de Cultura a l’Ajuntament de Barcelona) i els seus cinc fills. Aquell mateix any 1943, per Sant Joan, la senyora Codolà morirà a la casa de Blanes. De seguida criden Mn. Emili Cornellà.

Els jardins de can Codolà i el pati de les Monges, on feia missa Mn. Cornellà, es comunicaven. Quan arribava el mes de Maria i Corpus les dones que col·laboraven a l’església, com la Maria Ribas, venien amb coves a recollir flors. El jardí era molt gran, amb tres nivells diferents abans d’arribar a la Penya. En aquest jardí s’hi va estrenar l’obra infantil *El triunfo de las flores* i recorda que va fer una recaptació de 34 pessetes. Tots els veïns van anar a veure-la. A l’obra hi havia cant i ballet. S’hi representava l’Hivern, que quan arriba fa morir les flors, però amb la Primavera les flors tornen a brotar. Es va representar diverses vegades i fins i tot va ser premiada a un concurs de teatre infantil de l’Hospitalet, on el senyor Comas feia de delegat de La Caixa. A Blanes es va tornar a fer, de la mà de la Lola Carreras quan li ho va demanar.

La fàbrica de can Genís

Quan acabà els estudis de Comerç començà a treballar al despatx de can Genís, al carrer de l’Antiga. Coneixia la família des de petit, ja que sovint anava a jugar al seu pati. Va passar cinc anys treballant al despatx de la

fàbrica de gènere de punt de can Genís Robert. Va ser en aquest treball que va coincidir amb Francesc Puig, el gendre de l’amo, i amb en Joan Robert, fill de can Genís, però que per la seva feina a la direcció havia d’anar sovint a Barcelona a concretar la compra i la tria de fils. A la secció de l’encapsat, a l’acabat, hi treballava l’altre fill, en Joaquim Robert. La família Robert es completava amb dues filles més, la Maria i la Riteta, que es va casar amb en Ramon Baltrons, que s’encarregava de la secció de màquines.

Al despatx, situat dins mateix de la casa de l’avi Genís, també hi havia la secció de banca, que va fer durant molt de temps el setmanal de la fàbrica SAFA. Recorda quan hi arribava el cotxe amb en Núñez, el secretari d’en Creixell, directiu de SAFA. També actuaven com a corresponsals de la Banca Arnús o el Banc d’Espanya. Uns anys després la Banca Arnús ja va obrir oficina pròpia a Blanes, amb en Mario Andreu de director. Fins aleshores a Blanes només hi havia La Caixa i la Banca Navinés.

A can Genís també tenien negoci de magatzem de cereals. D’això se n’encarregava l’avi Genís, que no volia deixar aquesta vessant del negoci familiar. Darrere la casa hi havia un pati espaiós, dominat per la presència d’un magraner. Era aquí on els pagesos anaven a comprar garrofes, userda...

La fàbrica estava situada a la Riera. Hi havia una entrada principal al carrer de Raval, davant del Portal. La porta de la dreta era la residència on vivien Ramon Baltrons i Rita Robert. A la de l’esquerra hi havia l’acabat, el lloc on s’encapsava el producte final. A continuació hi havia un pati, que amb el temps es va ampliar i que arribava fins a la part del darrere, amb sortida a la Riera, on hi havia les màquines. En Bartomeu s’encarregava d’afiliar les treballadores. També feia el contacte entre fàbriques i amb el senyor Baltrons havien d’escandallar els articles nous que es venien a tota Espanya. Es tancaven un o dos dies al despatxet i els dedicaven a fer l’escandall, o el que és el mateix, la comptabilitat industrial, una qüestió bastant complicada. Quan feien els escandalls fins i tot pesaven el mil·ligram del fil. Després de treballar-hi cinc anys, el 1935 troba feina a La Caixa.

A França amb barca

Comas i el seu cercle d'amistats pertanyien a associacions catòliques. Quan començà la guerra continuament els amenaçaven de fer-los registres. Al poble hi havia molta inseguretat. Tenien por que els detinguessin. Ens explica que el sol fet d'anar a missa ja podia ser considerat delictu. Quan van veure que la situació s'agreujava, un petit grup decideix fugir de Blanes. Bartomeu i cinc persones més marxen en una barqueta amb destinació a França.

Llorenç Mañach li va comentar la idea de fugir amb barca al seu germà Antoni Mañach i al germà de Bartomeu, Miquel Comas, que va ser qui finalment li va comunicar la decisió una vegada en ferm i li preguntà si s'hi volia afegir. També hi anirà el propietari de la barca, en Francesc Aladern, i el seu cunyat L. Sàgrera, de Tordera. Decideixen fugir per mar. Altres havien optat per fugir per la muntanya, acompanyats normalment per un guia. Miquel Comas era treballador de la fàbrica SAFA i s'havia manifestat contra els membres del comitè de la FAI i la CNT. Tots els que van formar part d'aquesta arriscada aventura marítima eren socis significats i actius del Centre Catòlic.

Van sortir de Cala Bona (Sant Francesc) un diumenge, el quatre de juliol de 1937. Anaven amb vestit de bany i van marxar després de dinar. Van fer una mica de comèdia amb una garbitana, que feien veure que tiraven a mar. Havien de sortir aviat si volien passar la frontera de nit. Devien ser les dues de la tarda. Es varen trobar molt mala mar, amb molt de corrent. En Bartomeu ho va passar molt malament i va estar marejat les 19 hores que van tardar a arribar a Port-Vendres.

L'embarcació era una mena de bussi, amb un motor petit. Anaven a pas de carro. Quan varen passar Lloret i Tossa ja es trobaven mar endins. En arribar a la zona del far de Sant Sebastià van haver de fer terra perquè es va despendre el dipòsit de la gasolina. En Bartomeu es va haver d'estirar a la barca per aguantar-lo durant tot el viatge. El seu germà Miquel i en Llorenç treien l'aigua, mentre en Francisco i l'Antonio aguantaven el

timó. Feia molt de fred i amb l'aigua infiltrant-se dins la barca feia que les condicions per a navegar fossin pèssimes. Ja era de nit quan varen veure les Illes Medes, tot i que en un principi les havien confós amb el vaixell de guerra "Canarias". Quan ja s'estava fent de dia passaven per Roses, arran de terra, perquè hi havia molt de corrent. Només pensaven què passaria si algú els descobria. No descartaven tirar-se a l'aigua. Quan ja eren en aigües franceses van veure venir una embarcació que corria cap a ells. També se'ls apropà un vaixell destructor francès que venia de Port-Vendres. Ningú els va aturar, deuriem pensar: "Mare meva, què els hem de dir a aquests pobres desgraciats" Quan van entrar a port van reconèixer un dels iots. La dona del propietari es deia Magdalena i la coneixien perquè vivia al costat de la casa que els Comas tenien al carrer de l'Esperança. El seu home havia dit als membres del comitè local de la FAI que si volien anar a buscar alguna cosa a França podien fer servir el seu iot. Però, quan van ser a França, es va presentar a les autoritats, que li van requisar la barca i els del Comitè van haver de tornar amb tren.

De seguida enviaren un telegrama per avisar que havien arribat bé. La consigna era "Llegados bien. Magdalena". Així la família de Blanes va saber que estaven vius. Es van presentar a les autoritats franceses i allí coincideixen amb el blanenc René Bourlon i la seva dona Maria Gallart. Els van adreçar al metge perquè els fes una revisió i els vacunés.

Quan a Blanes se n'adonen de la seva fugida, un altre grup farà el mateix però a bord del quillat dels Vilaret i amb en Frigola de patró. En total eren una dotzena de persones. El seu fou un viatge en condicions més segures que l'aventura que va viure Comas i els seus companys. Es van reunir tots a la nit al port i es van amagar dins de la barca. El quillat va sortir aquella mateixa nit amb la resta d'embarcacions que anaven a pescar. Però aquest quillat ja duia el peix a dins. Comas creu recordar que van arribar un o dos dies després que ell. Recorda, a més de Frigola, en Pau Baltrons, en Federico de can Griva, l'Antonio Ribas, en Fabet...

Amb motiu d'aquesta arriscada aventura per un mar advers i per haver arribat segurs a Port-Vendres, decideixen fer un exvot d'agraïment a la Mare de Déu del Vilar. En una pintura datada el 1940 s'hi reproduïx aquest fet i el nom dels seus protagonistes. Encara avui es pot veure a la sala d'exvots del Santuari del Vilar de Blanes.

“ Bartomeu i cinc persones més marxen en una barqueta amb destinació a França. ”

Festa de "la Liberación" a la plaça Espanya. 1939-40. Núm. Reg. 4982 (AMBL)

La vida al front

Des de Port-Vendres es traslladaren a Perpinyà per parlar amb el governador dels Pirineus Orientals, que els va deixar anar un enfilall d'insults. Els deia: "Sinvergüenzas, fascistas!". Ells li diuen que no volen anar a cap camp d'acolliment francès (que veritablement eren camps de concentració) sinó que volien tornar a Espanya.

A França, el bàndol nacional hi tenia tota una xarxa d'agents d'informació. Els porten fins a un garatge, on després de passar per diferents passadissos i sales arriben a un despatx, presidit per un Sant Crist i els retrats de Franco i José Antonio. També els faciliten els bitllets de tornada.

Creuen territori francès fins a Saint-Jean-de-Luz. A la frontera passen per una espècie d'oficina de la zona nacional. Per qüestions de por a l'espionatge no hi deixaven entrar a tothom. Alguns van necessitar avals per poder entrar a Espanya. Per passar la frontera s'havia de creuar

un pont, des d'allà ja es veia la bandera espanyola i els guàrdies civils ben uniformats. A en Bartomeu l'havien cridat a quintes i es podia incorporar a l'exèrcit. Es dirigí directament a la caserna de Loiola, a Sant Sebastià.

L'Aladern es va quedar a Port-Vendres per vigilar la barca o per vendre-la. Quan va acabar la guerra cadascú li va pagar la part que li corresponia. Pensaven que la guerra duraria quatre dies i no va ser així. La barca es va fer malbé i va quedar tota estellada. L'Antonio es va quedar a Sant Sebastià. En Bartomeu, en Pau Baltrons, i en Frigola es van presentar a la comandància de Marina de Sant Sebastià. Es vivia una situació complicada, amb dificultats per incorporar-s'hi perquè feia poc que havien enfonsat el vaixell "España". En Pau, en Frigola i en Federico de can Griva decideixen finalment anar a Enginyers. En Llorenç Mañach, l'Antonio Mañach i en Ros Lena varen anar a artilleria. En Bartomeu va a intendència de muntanya. És l'únic que es queda sol. Es va haver d'esperar uns dies a Burgos i va estar fent guàrdies amb els alemanys de la legió Cóndor. Tenien un polvorí

i un camp d'aviació a Villafria. Confessa que va passar molt de fred. Feien guàrdia un alemany i dos espanyols, no més de mitja hora o tres quarts, perquè resultava impossible estar-hi les dues hores seguides. Les pauses al barracó passaven millor amb te i galetes, sobretot perquè a la caserna no n'hi havia.

En plena Guerra Civil, es troba al front de Madrid, a la zona del Guadarrama, amb les divisions de xoc navarreses, a 1800 metres d'alçada i amb 2 metres de neu i temperatures sota zero. Feien servir mules per a dur els avituallaments. El dia de Santa Teresa, el 15 d'octubre, que era la patrona d'intendència, passen el dia a Segovia. Un dels camions va bolcar i al sergent de l'oficina de subministraments se li va trencar el braç. Demanen algun escriptor per suplir-lo i ho expressen dient: "Hay algun catalán en la compañía?". El vénen a buscar amb un camió i es situen a primera línia. Amb el soroll que feia un obús ja sabien cap a quin costat explotaria. Al front de Guadalajara formà part de la Divisió 73, que va rellevar la divisió 74. Durant uns minuts coincideix amb en Llorenç Mañach, a Cogolludo. Estaven a primera línia de front i cada dia els bombardejaven. Al palau de Medinaceli hi impactaven les bombes del 16-40, franceses, i com que eren molt sensibles, quan tocaven a la façana de pedra petaven. Per via fèrria passen per Guadalajara fins arribar a Alcalá de Henares. Quan ja estaven a punt d'entrar a Madrid pel nord, això era el 27 de març aproximadament, es va trencar el pacte de Munic signat per les potències europees el 1938 i varen donar l'ordre que la divisió 73 fes marxa enrere i que anés en via lliure fins a la frontera francesa, amb l'objectiu de reforçar-la, perquè pressentien que la guerra a Europa començaria aviat.

Viatgen en cotxes llit, asseguts a terra. Se n'adonà que passaven per l'estació de França de Barcelona quan feien maniobres per anar cap a l'estació del Nord. La seva destinació: Girona. Es llicencià el 17 de juliol de 1939. La Caixa li va pagar els dos anys que va estar a la zona nacional. En total, 240 pessetes. Un delegat en cobrava 400.

A Blanes se celebrava de manera oficial el 2 de febrer com el dia que els vencedors anomenaren de la "liberación". Però el 31 de gener ja gairebé es podia donar per conquerida la plaça de Blanes, tot i que la metralladora situada dalt de la muntanya de Sant Joan ho va endarrerir un parell de dies.

Bartomeu Comas fent un discurs per la Caixa

El treball a La Caixa

El 6 de maig de 1935 entrà a treballar a la caixa d'en Soley, al carrer Ample, en un espai urbà avui desaparegut i que a l'actualitat l'ocupen una botiga i una part de la plaça d'Espanya. La Caixa es devia instal·lar a Blanes pels volts de 1928. Un personatge molt influent, amic de personalitats de l'època com Martínez Anido o Primo de Rivera, i que va ajudar a fer-ho possible, fou l'america-*no* blanenc Vicenç Coma Ferrer.

Un any després, el 6 de maig de 1936 s'inaugurà l'oficina de La Caixa a la plaça d'Espanya. Estava situada a l'espai que havia estat Fonda Bonavista i que havia pertangut a la cooperativa dels pagesos. A la planta baixa hi havia el cafè i al costat, al carrer Roig i Jalpí, una botiga de roba i teixits de can Panxo Girbau. Al primer pis hi havia la sala de ball dels terrassans. Sembla ser que coincidint amb la celebració d'una reunió es va produir un incendi. El cafè va desaparèixer com a conseqüència d'aquest foc devastador. Bartomeu Comas era un infant,

Bartomeu Comas fent un discurs per la Caixa

però va presenciar el foc des del segon pis del Casino, on hi havia les habitacions dels conserges.

El nou edifici que va construir La Caixa representava una casa de pagès. A la planta baixa hi havia les oficines. Els treballadors gaudien de llum natural i tenien una visió general de tota la plaça, que era més petita que l'actual i era una continuació del passeig de Dintre. A la façana principal de l'edifici, al pis de dalt, com si fossin unes pallisses, tenia uns arcs que feien de finestres. Al xamfrà amb el carrer Roig i Jalpí s'hi va instal·lar un fanal artístic que llua l'escut de La Caixa del moment.

En aquella època a Blanes hi havia moltes persones analfabetes. Un 60% dels clients no sabien signar i ho feien amb el dit. Majoritàriament era gent nouvinguda. Molts d'aquests immigrants eren de pobles de la província d'Almeria. Els noms que més es repetien eren els de Vera i Cuevas de Almanzora.

Bartomeu recorda que als càrrecs de La Caixa els convidaven molt sovint a àpats i inauguracions, gairebé com si fossin una autoritat local més.

Durant els primers mesos de la Guerra Civil fou mig any el delegat accidental a Malgrat. En un moment de penúries, això representava un àpat menys que s'havia de fer a casa dels Comas. Es quedava a can Guillem a dinar i tornava a Blanes per dormir.

A Blanes treballava d'interventor i hi va romandre fins al 1947, quan es traslladà a Sant Carles de la Ràpita, que s'hi inaugurava una oficina i el van escollir a ell de delegat. Hi va estar 7 anys. Però, malgrat la nova destinació allunyada de Blanes no es desvinculà mai del seu poble. A Sant Carles va coincidir amb Mn. Blanch de Blanes, que feia de vicari general al seminari de Tortosa, de gran importància a l'època, on hi estudiaven molts seminaristes procedents de la veïna província de Castelló.

Comas era el delegat i el representant de La Caixa a Sant Carles les 24 hores del dia. Tenia dret a pis, aigua, llum... Just quan s'havia d'inaugurar el nou local que havien adquirit s'assabentà que s'obria una oficina a Solsona, molt més important que la de Sant Carles. Va fer l'oposició i va aconseguir la plaça. Era el 1954.

El 1956 el van enviar a Barcelona, a la número 16, a Collblanc, al final de la línia de tramvia. Allí s'assaben-

tà que en el districte número 7, el de Gràcia, necessitaven un nou delegat, perquè el que hi havia es jubilava. S'entrevistà amb el senyor Mateu, president del Consell d'Administració, que molt amablement li exposà la situació i li mostrà la seva confiança perquè ocupés aquell nou lloc de responsabilitat. Es traslladava a un dels districtes més grans i importants de Barcelona, ja que arribava fins al carrer Rosselló. A la nova oficina tenia treballant 20 noies, 3 ordenances, 2 bibliotecàries... L'oficina tenia obertes 84.000 llibretes a la vista.

Recorda l'arribada dels ordinadors com un gran canvi per a tots. Un dia es va presentar el personal de l'IBM i van portar quatre ordinadors, que pel seu gran volum semblaven quatre caixes de cabals. En aquell moment ningú en sabia, d'informàtica. Va ser un procés d'aprenentatge necessari i útil. Sempre van tenir la ràpida i eficient col·laboració del personal tècnic davant de qualsevol incidència en el servei d'atenció al client. Es jubilà a l'oficina de Gràcia. Era el 1976.

Durant els anys que treballa a La Caixa va inaugurar les oficines de Tordera, Lloret o la biblioteca de Sant Hilari de Sacalm. També va treballar temporalment fent alguna suplència a les oficines de Malgrat o Calella.

La Creu Roja

Bartomeu va ser cap de la brigada mixta de la Creu Roja de Blanes, que equivalia a ocupar el càrrec de tinent. El local estava situat a la banda esquerra de la planta baixa de l'Ajuntament. Ocupà aquest lloc fins que el 1947, per motius laborals que ja hem explicat, marxà a Sant Carles de la Ràpita. Durant mig any també va ser jutge comarcal a Blanes.

El senyor Carbó (exalcalde de Blanes) era el president de l'assemblea local. Ell i el doctor Xavier Brunet el van anar a veure a La Caixa per demanar-li que ocupés aquest càrrec. El què més recorda d'aquests anys són els aixecaments de cadàvers acompanyat del forense Josep Brunet. Es va trobar amb mil i una situacions. Per exem-

“ En data 23 de desembre de 1944 el temple parroquial fou beneït pel bisbe Cartaïà. Però quedava la decoració del presbiteri i altres elements importants de l'interior. ”

ple, el cas que va succeir una nit d'estiu a la casa de cites de Tetuán, darrere l'església. Els van avisar que s'havia comès un assassinat, tot i que després es va comprovar que no era veritat. Ell coneixia el lloc perquè quan treballava a can Genís alguna vegada hi havia anat a cobrar una lletra, però sense passar de la porta. Ara va haver de pujar a les habitacions i va comprovar la brutícia i la manca de neteja que ho envaïa tot. L'acompanyava una parella de la guàrdia civil, que controlava que ningú sortís del local. Va resultar que la persona en qüestió havia mort d'un atac de cor. Ja tothom va poder sortir. Bartomeu ens explica fent broma que les corredisses que van haver-hi per marxar al més ràpid possible s'assemblaven a una cursa de velocitat dels jocs olímpics. “Llavors a Blanes ens coneixiem tots. Era un poble de només 7500 habitants!”.

Si a Sant Carles hi hagués hagut una delegació hauria continuat amb la “prefectura” de la Creu Roja. Si no, com va succeir, havia de passar a la reserva.

Patronat de reconstrucció

Acabada la guerra, en temps de mossèn Anton Falcó, rector de Santa Maria, és escollit secretari del Patronat que nomena el senyor bisbe de Girona per vetllar per la reconstrucció del temple parroquial de Blanes, totalment destruït els primers dies de la Guerra Civil, el mes de juliol de 1936.

Comas conserva poques actes del seu pas pel Patronat. La més significativa és la del dia que fa un resum de les activitats del Patronat, l'estat de la seva economia, el pla d'obres realitzades i les que estaven en procés d'execució. Aquesta acta s'exposà en el moment d'haver de deixar el càrrec per motius laborals, que feien que no pogués assistir a les reunions celebrades a Blanes. La memòria està datada el 31 d'agost de 1947. Picada a màquina i escrita íntegrament en català, té una extensió de 8 quartilles. Era la primera vegada que presidia la reunió el nou rector Mn. Joan Quer.

De les obres de reconstrucció se'n destaca la tasca de direcció que portà a terme el prestigiós arquitecte Folguera, “aquí, el Patronat i tota la nostra vila, mai no agrairan prou la seva generositat i l'amor amb què va embellint el Temple Parroquial dintre, sempre, de la més pura ortodòxia litúrgica.”

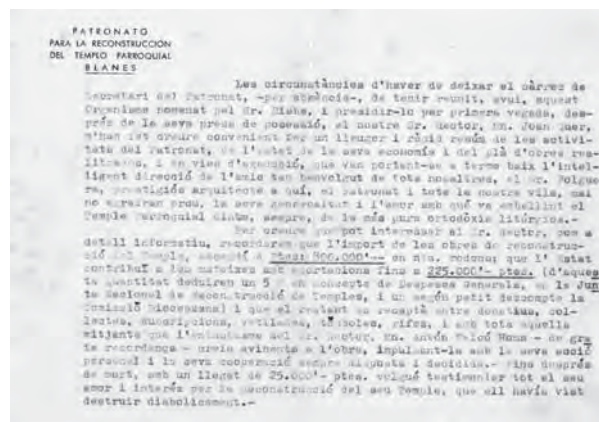
El pressupost de les obres pujava a 800.000 pessetes. L'Estat va contribuir-hi amb aportacions diverses fins a 225.000 pessetes. La resta es va anar recaptant a partir de les iniciatives del Patronat i sobretot gràcies a l'entusiasme que hi va dedicar el mateix rector Mn. Falcó, que fins després de mort, deixant un llegat de 25.000 pessetes, "volgué testimoniar tot el seu amor i interès per la Reconstrucció del seu Temple, que ell havia vist destruir diabolicament." La mort del rector va coincidir amb el dia de l'estrena d'una obra de Comas al teatre del Centre, *La última noche de mi vida*. A partir d'aquell moment el pes de l'obra el portà Mn. Talamàs.

L'obra del campanar estava fora del pressupost i els enormes costos els va assumir l'empresari Josep Maria Padró, que tenia l'encàrrec de fer les obres de l'església.

Després de l'obra més important d'acabar la coberta de la nau principal i consolidar-ne l'estructura per fer-ne ús, els donatius van disminuir considerablement. En data 23 de desembre de 1944 el temple parroquial fou beneït pel bisbe Cartaïà. Però quedava la decoració del presbiteri i altres elements importants de l'interior (rosetó, pintures murals, porta principal, cancell, confessionaris, cor, tornaveus...) El sagrari i el seu altar també van ser fets amb

La parròquia després de la guerra. Núm. Reg. 6570.
Fons Francesc Salt (AMBL)

els donatius de diversos feligresos. Gestos, com els fets per quatre famílies blanques, van servir per pagar els grans finestrals. Fou gràcies a unes bestretes reintegrables i sense interès com es va poder continuar amb les obres que quedaven pendents, tot i la festa d'acabament de la reconstrucció del temple, que es va fer el 1944.

Malgrat el bon ritme de les obres i la gran quantitat de projectes ja realitzats, les crides econòmiques per recaptar donatius no donaven fruits. La resposta del poble no era la que esperaven els membres del Patronat. Però hem de pensar en les grans dificultats i les privacions de tot tipus que van patir moltes famílies blanques després de la guerra, en la dècada dels quaranta. Per altra banda, s'entén la decepció del Patronat en veure que els grans esforços esmerçats i les hores dedicades al projecte no fructifiquessin per manca de diners. Comas detalla les dades econòmiques corresponents a l'any 1946, en què es recaptaren 158.000 pessetes en conceptes de donatius. Remarca que en els primers sis mesos de 1947 només es portaven recaptades 40.000 pessetes. Però cal tenir present que en l'anterior recaptació per donatius s'hi comptava el llegat de Mn. Falcó, la darrera subvenció de l'Estat i altres aportacions de l'Ajuntament.

El que ens demostren les xifres que hem pogut consultar és la dificultat per tirar endavant unes obres de tanta magnitud per a l'època.

En l'acte de constitució de la Junta del Patronat de 1940 hi apareixen els noms següents: El president, el senyor rector Mn. Anton Falcó Homs; secretari, Bartomeu Comas Puig; tresorer, Ramon Baltrons Urgell i els senyors Amat Carreras, Pasqual Boada, Vicenç Coma, Pere Puig, Dr. Roig Raventós, Josep Mestres, Joan Robert, Fèlix Baltrons, Cels Bassols i Fèlix Andreu com a vocals col·laboradors.

Poètica sentimental

L'afecció pel teatre, per l'escriptura i sobretot per la poesia no l'ha abandonat mai. Ja de gran, el 2001, Bartomeu recopila en un llibre titulat *Poètica sentimental* els seus poemes i els discursos més rellevants que pronuncià en els anys que va treballar a La Caixa.

Comas de jove havia estudiat oratòria i, com ja hem explicat, va fer molt de teatre. Coneixent les seves aptituds, quan a La Caixa s'havia de fer algun parlament en un acte li solien demanar a ell. Intervenía molt en l'obra social de l'entitat. Recorda especialment un d'aquests actes, quan en ocasió de la benedicció del bust de Sant Bartomeu, patró de Sants, instal·lat al nou mercat, coincideix amb l'arquebisbe de Barcelona Jubany – vinculat familiarment amb Blanes – i amb l'alcalde de Barcelona.

La recopilació *Poètica sentimental* és una autoedició pensada per servir d'obsequi a familiars i amics. A la dedicatòria ja deixa veure la profunda estimació a qui fou la seva esposa, a qui dedicà més d'una poesia, com també n'escriu d'altres pensant en els seus germans i altres familiars. Escull onze discursos dels més de 150 pronunciats al llarg de la vida laboral. En el recull editat hi ha els pronunciats als homenatges a la Velleja de Ponts (1954), Sant Carles de la Ràpita (1957, 1958, 1960, 1961 i 1963), Mataró (1962) i Hospitalet (1967); a la festa de l'Arbre de Moià (1957); a la inauguració de la biblioteca de Sant Hilari Sacalm (1974) o un encàrrec per fer una poesia en record de Juana Jugan, fundadora de les Germanetes dels Pobres, beatificada el 1982. Darrerament, primer en prosa i després versificat, ha glosat la vida de la seva germana.

Aitor Roger

Historiador i tècnic de l'AMBL

Reconstrucció de Santa Maria. Núm. Reg. 15721. Col·lecció Margarida Guitart (AMBL)

NOTÍCIES

de l'Arxiu (AMBL)

Donacions 2012

Notícies

Breus

Donacions 2012

Anita Marcó, en nom dels antics components de la Junta del CIT

- Llibre d'actes i documents esparsos del Centro de Iniciativas Turísticas (C.I.T.) de 1976-1982

Josep Soley

- Col·lecció de la revista Recvll enquadernada, dels anys 1969 a 2010.

Fèlix Roca Piferrer

- Col·lecció de postals de Blanes
- Orla Hospital Sant Jaume 1993

Joaquim Abril Roig

- Fotografies fetes pel seu pare, el fotoperiodista Agustí Abril. Majoritàriament de la dècada dels setanta
- 10 àlbums fotogràfics dels Premis Recvll (1998-2005)

Comunitat de Propietaris Nostra Senyora del Vilar

- Material divers recopilat per a l'elaboració del llibre del 50è aniversari de la inauguració dels habitatges (documents, plànols, imatges aèries...)

Josefina Clusells Queltra

- *Diario de Barcelona* (1959) amb fotografies del seu familiar Sáenz Guerrero

Maria Dolors Sagalà Carbó

- Banda original dels Jocs Florals Jovenívols de 1923

Germans Valls Ribas

- Documentació de l'excalcalde Domènec Valls referida a les seves tasques dins el Centre Catòlic, l'Associació de veïns de Mas Cremat, alcaldia de Blanes...
- Fons patrimonial Ribas Llensa (escriptures, testaments, cases de Cuba...)

M. Carme Corcoy Ferrer

- Títol de propietat *Junta de Aguas La Primitiva de Blanes*, a nom de Carme Oms Vda. Ferrer (1950)

Santiago Lluch Casanovas

- Imatges de la coronació (1955) i documentació referida al Vilar, majorment d'aquest mateix any.

Juli Barber

- Obres del port de Blanes. Imatges (2450u) i vídeo (4h)

Família Pastor Vila

- Títols de cuina i diplomes (còpia) i obra pictòrica (reproducció fotogràfica) del cuiner Joan Vila o dedicades a ell.

Ma. Rosa Balaguer Pou

- Llibre *El marinero instruido en el arte de navegación* (1766)

Fundació Josep Jané de Torrebesses (Segrià)

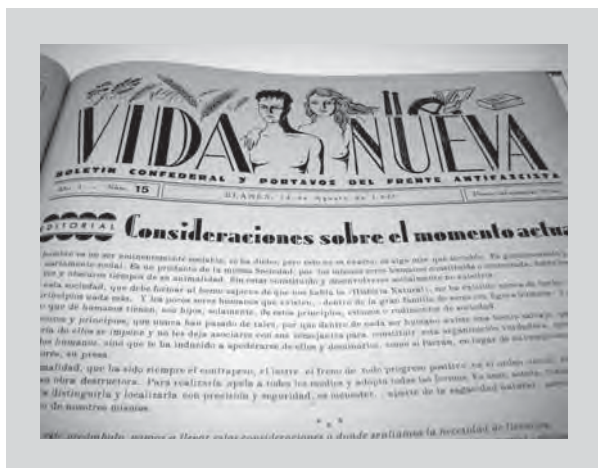
- Programa *Centenari del naixement de Joaquim Ruyra* (1958)

Santi Joseph

- Partitures de composicions musicals de la seva autoria, dues amb títol "Tu, sin mi" i "No pot ser" i quatre peces a piano sense títol.

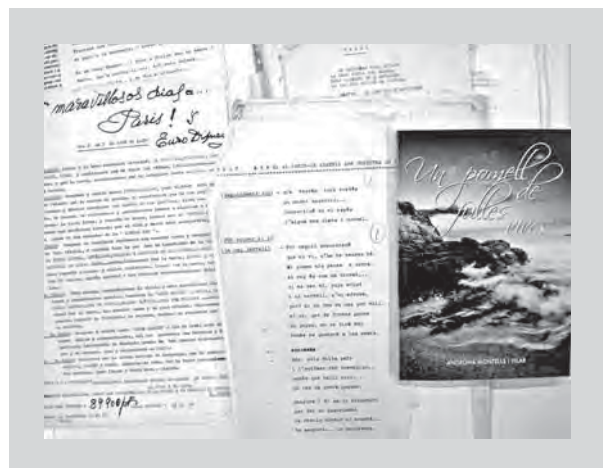
Imma del Pueyo Marrodán

- Setmanari *Vida nueva*. Boletín confederal y portavoz del Frente Antifascista. 23 exemplars. 1937

Angelina Montells

- Fons personal (poesies, textos, recull premsa..)

Joan Anton Blanch

- Imatges de Blanes en HD fetes pel donant.

Antoni Viñas Rovira

- Còpia digital de la llibreta de comptabilitat de Josep Viñas del lloguer d'una casa al carrer Girbau (1934-1940)

José María Camacho García de Ronda (Málaga)

- Còpia de la pel·lícula *Die Hamburger Krankheit* (1979), on apareix el cantant Esteban de Balt.

Andreu Verdugo

- DVD del partit entre el CD Blanes i el FC Barcelona, el 25 de maig de 1990.

Simone i Sònia Cornellà d'Alcalá de Henares

- Documentació digitalitzada del seu pare, Enric Cornellà, alcalde de Blanes durant la Guerra Civil

Notícies

Premi Paul Harris a l'Arxiu Municipal

El lliurament dels premis Paul Harris que atorga el Rotary Club de Blanes-Costa Brava Sud va lliurar el divendres 15 de juny els premis Paul Harris. Uns guardons que prenen el nom del fundador del Rotary Internacional i que són un reconeixement que els clubs fan als seus mateixos membres, així com a terceres persones o entitats de la seva àrea d'influència per reconèixer una tasca altruista o una trajectòria o actuació rellevant.

Enguany el Rotary Club Blanes ha reconegut dues persones i dues entitats del municipi. En el primer apartat, s'ha distingit la trajectòria del doctor oceanògraf Carles Bas i l'escriptor Joan Adell.

En el capítol d'entitats es va distingir la Plataforma de Dones de Blanes per les tasques d'acompanyament que fan a les dones que pateixen maltractament i a l'Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Blanes. El premi a l'Arxiu no fou tan sols per la seva tasca de preservació de la documentació de la vila, sinó també per la promoció del grup de voluntaris i voluntàries que contribueixen a la recuperació de la memòria històrica del municipi i que

s'anomenen grup de col·laboradors de la secció d'imatges de l'Arxiu.

La distinció va ser lliurada al segon tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Blanes, Nicolás Laguna, així com a l'arxiver municipal, Antoni Reyes, en representació dels treballadors i voluntaris de l'Arxiu.

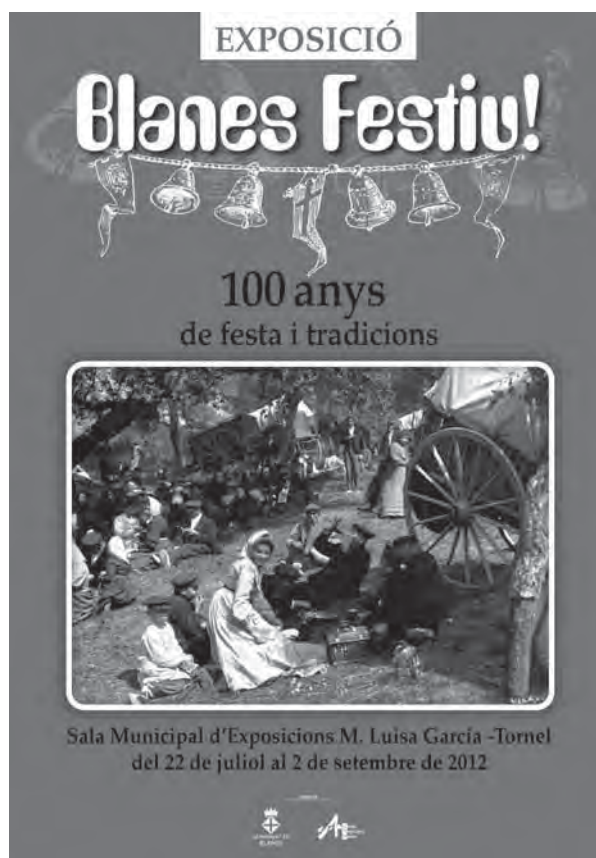
Blanes festiu, cent anys de festa en imatges

L'Ajuntament de Blanes, a través de l'Arxiu Municipal, va presentar una exposició amb la fotografia com a protagonista. A diferència d'altres anys, en què hem resseguit trajectòries fotogràfiques d'autor (Robert, Padern, Salt, Bataller o Serrat), en aquesta ocasió hem apostat per un tema col·lectiu però que incideix molt en el terreny personal: el del *Blanes Festiu*. Varem voler mostrar com s'ha viscut la festa i com s'ha divertit la gent a Blanes en un període històric en què, majoritàriament, les festes encara anaven lligades al calendari litúrgic i al cicle agrícola.

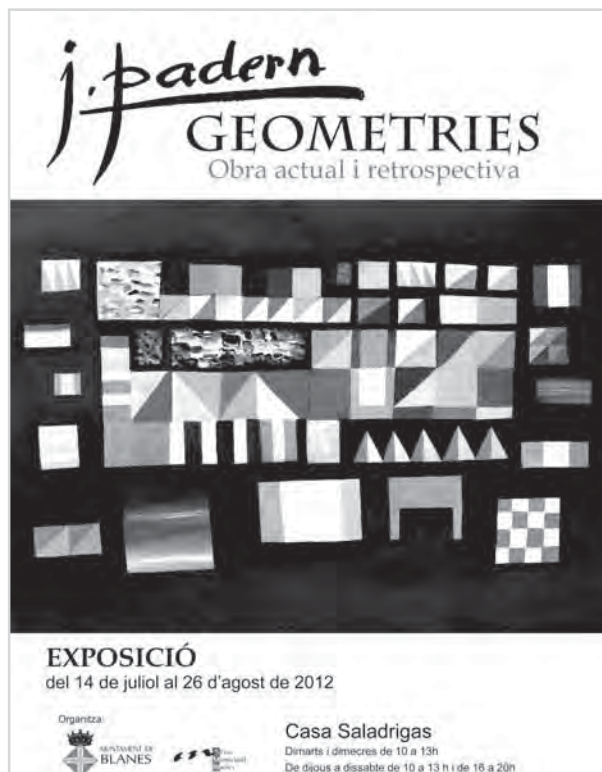
Fotografies que arrencaven una mica més enllà de fa cent anys i que abastaven bona part del s. XX. Són imatges que ens parlen de celebracions, de diversió, de festivitats, d'aquells dies especials i màgics que no tenien res a veure amb la monotonia de la quotidianitat. Documents d'un alt valor informatiu i emocional que descriuen l'activitat dels homes, dones i infants més enllà de les seves ocupacions diàries, mostrant-los des del seu vessant més lúdic, distès, divertit o ximplet.

La festa blanenca presenta una rica tipologia. Tant a l'exposició, que es va acollir a la sala municipal Maria Luisa García-Tornel del 22 de juliol al 2 de setembre, com al catàleg hi hem documentat els aplecs del Vilar, el Votiu de Sant Rafel, el de l'Amor a Cala Bona i els de Sant Joan, Santa Bàrbara o la Salut. Les festes de Sant Antoni Abat, Carnaval, Rams, les Quaranta Hores, les caramelles, les processons, el Cant de l'Àngel, les estores de Corpus, les enramades, la Festa Major, Els Focs, la benedicció d'automòbils de Sant Cristòfol o els homenatges a la vellesa. I també tot un estol de celebracions privades, en llocs públics o en espais particulars.

I és que la festa forma part del patrimoni cultural ampli de la nostra comunitat. És un bagatge cultural que ens parla de les formes de vida del passat i del present, és a dir, d'allò que ens és útil per saber qui som i com ens relacionem amb els altres. La recepció per part dels visitants va ser molt positiva i hi van passar prop de 15.000 persones.

Geometries de Joan Padern

Joan Padern i Faig, pintor nascut a Colera el 1924, es va traslladar a viure a Blanes amb la seva família poc abans de fer setze anys.

En aquesta exposició, organitzada per l'Àrea de Cultura i Festes de l'Ajuntament de Blanes i l'Arxiu Municipal, es va presentar un recorregut cronològic per la seva extensa i reconeguda obra pictòrica. Des de les primeres aquarel·les, passant per les pintures realistes amb paisatges i barques, els quadres de denúncia i conscienciació ecològica, façanes i places de Barcelona o l'etapa d'abstracció, tant la dels primers anys seixanta com l'actual, amb la sèrie "Geometries" realitzada aquest 2012.

Joan Padern va fer donació al municipi de Blanes d'un part important de la seva obra pictòrica i del seu fons documental. Al 2007, l'Arxiu ja li va dedicar una exposició conjunta amb el seu germà, el fotògraf Josep Maria Padern. Pintor de renom, l'Ajuntament de Blanes li dona el títol de Fill adoptiu de la vila. La seva obra s'ha exposat a diferents museus del país i a l'estranger. Particularment exitosa fou la seva aventura per terres de Sud Amèrica a la dècada dels cinquanta. A l'exposició que es va acollir Casa Saladrigas del 14 de juliol al 26 d'agost el visitant hi va poder contemplar algunes obres mai exposades a Blanes anteriorment, totes elles de la col·lecció particular del pintor.

Col·laboració amb la Colla Gegantera

Els gegants i la Colla Gegantera de Blanes celebraven aquest 2012 vint anys de la seva fundació. En diferents números de la revista Recvll es presentarà un ampli resum de la conferència que va impartir el tècnic de l'Arxiu Municipal de Blanes Aitor Roger en l'acte commemoratiu del vintè aniversari, que va tenir lloc a Casa Saladrigas el 30 de març. En el marc de l'aniversari també varem facilitar documentació i fotografies que es van utilitzar per a l'exposició que va organitzar l'entitat.

Presentació del poemari de Joan Adell

Divendres 23 de març, a l'auditori del Centre Catòlic l'Arxiu va participar en l'acte de presentació del poemari de Joan Adell titulat "Tres estrelles Michelin". El poemari va ser guardonat amb el premi de poesia Jaume Bru i Vidal Ciutat de Sagunt l'any passat. Ningú millor que l'autor per explicar durant l'acte què hi trobarem a "Tres estrelles Michelin": nostàlgia, el pas del temps i poemes plens de sinceritat. L'acte literari estava organitzat per Lletra Minúscula i es va acompanyar amb una projecció dels textos i unes imatges de la fotògrafa Antònia Borràs. Carme Santacatalina i Salvador Roca van llegir dos dels poemes, mentre que el tècnic de l'Arxiu Municipal Aitor Roger es va encarregar de llegir el pròleg, de la poetessa Laura Dalmau. Al llarg de l'acte, el públic va tenir la ocasió de sentir diverses peces del poemari, amanit amb les paraules de Joan Adell, que va confessar sentir-se emocionat de poder sentir de viva veu el què un dia va crear i escriure sobre paper.

Publicacions sobre personatges de Blanes

L'empresa AIAS ha promogut la publicació de Personatges il·lustres de la Selva i el Gironès, una edició que patrocina Acesa-Abertis i que des de l'Arxiu de Blanes hi hem col·laborat en la coordinació de l'apartat dedicat a

Blanes i a la tria de personatges i fotografies. Es tracta de personatges ja difunts i d'època contemporània. Els autors dels textos, en la mesura del possible havien de tenir relació amb el personatge. A Blanes, els personatges escollits han estat Roberto Bolaño, Joaquim Ruyra, Àngel Planells, Josep Cortils i Vieta, Carles Faust, Joan G. Junceda, Josep Pons Girbau, M. Teresa Bedós i Agustí Vilaret. Els autors dels textos sobre aquests personatges han estat: Lourdes Domènec, Lluïsa Julià, Josep Bota-Gibert, Enric Vila, Josep M. Camarasa, Antoni Reyes, Josep Lluís Pons, Quim Serrano i Antonio Membrives. El text de presentació de Blanes és obra de l'Alcalde de la ciutat Josep Marigó.

L'altra novetat editorial que fa referència a biografies de personatges selvatans rellevants és la que ha editat el Consell Comarcal i que ha coordinat el Centre d'Estudis Selvatans. S'ha titulat Homes i dones de la Selva. Diccionari biogràfic. Des de l'Arxiu Municipal Aitor Roger i Antoni Reyes hi han col·laborat com a redactors dels personatges vinculats amb Blanes.

Atenció a les consultes i als projectes de recerca

Al llarg de l'any, des de l'AMBL es col·labora amb entitats, estudiant o particulars que realitzen projectes de recerca, facilitant-los informació, documents, persones de contacte.. La majoria d'aquestes consultes es realitzen amb una atenció personal, d'altres, cada vegada més, ens arriben per correu electrònic. Aquest 2012 hem col·

laborat amb el programa de televisió Thalassa que volia documentar les llevantades a Blanes; amb uns afeccionats a la vela i a les drassanes de Pineda i s'ha aportat material gràfic per al projecte editorial sobre les botigues de pescadors a la Costa Brava que realitza la Fundació Josep Morató, per l'espectacle sobre la figura de Sagarra del grup de teatre Xiroia o les fotografies cedides per als programes de la festa de la Gent Gran o les festes de barri de Blanes. També hem passat bibliografia i contactes als estudiosos Sebastià Roig, Pep Vila, Marc Rius, Josep Garcia Rovira, Taté Cabré o Carlos José Romero, amb temes tant diversos com la relació entre Ruyra i Junceda, la figura d'Àngel Planells, els orígens blanencs del licor Calisay, el cuiner Joan Vila, l'arribada de l'americano Josep Guardiola a Blanes o l'antiga devoció del Roser. Amb altres departaments de l'Ajuntament, com poden ser Promoció de la Ciutat o Turisme s'ha col·laborat en la redacció d'itineraris, plànol, imatges promocionals de Blanes o en la redacció de textos per a guies turístiques o fires com la des les bruixes de Tots Sants.

Breus

Parada de Sant Jordi i a la Fira d'Entitats

El 23 d'abril, festivitat de Sant Jordi, per segon any consecutiu l'Arxiu va tenir instal·lada una parada de llibres al carrer Ample, on es podien adquirir les diferents publicacions municipals que es coordinen des de l'Arxiu, així com els catàlegs de les exposicions i els exemplars no exhaurits de la revista Blanda.

Durant la vuitena edició de la Fira d'Entitats, el cap de setmana del sis i set d'octubre, l'Arxiu va participar-hi amb un estand propi, on a part de trobar les publicacions, es podia conèixer les funcions del servei o consultar algunes de les imatges antigues de Blanes que formen part de les col·leccions fotogràfiques.

Arxiu Municipal de Blanes

Pla d'ocupació de digitalització de documentació

Durant 6 mesos l'Arxiu va poder comptar amb un tècnic arxiver de digitalització gràcies a l'aprovació d'un pla de digitalització de documentació que va concórrer a la convocatòria dels Plans d'Ocupació subvencionats per la Generalitat de Catalunya. Durant el primer semestre de l'any l'arxiver Antoni Blázquez va dur a terme diverses tasques relacionades amb l'organització de fons i col·leccions per procedir a la seva digitalització.

Exposició de Josep Alemany a Barcelona

Del 22 de març al 10 de maig, a la Sala Dalmau es van poder contemplar per primera vegada a Barcelona en una exposició individual les fotografies del blanenc Josep Alemany i Bori (Blanes, 1895- Provincetown, Estats Units, 1951). Amb aquesta mostra es pretenia recuperar l'obra d'un dels grans fotògrafs catalans a l'exili. La mostra recullia una trentena de fotografies realitzades entre 1935 i 1939 sota el títol "Composicions i paisatges. Anys 30". Paisatges de Provincetown (dunes i platges), composicions surrealistes, objectes sobre paisatges descontextualitzats com "The song of the whale", o imatges iròniques com "Expensive toys".

Des de l'Arxiu, acompanyats per la família d'Alemany, hi van assistir convidats pels organitzadors. L'any 2004 l'Arxiu va deixar en préstec algunes de les imatges de Josep Alemany que van formar part de l'exposició que li va dedicar la fundació La Caixa a Girona.

Visites guiades

Al llarg de l'any hem atès les sol·licituds de diferents grups d'estudiants (INS Sa Palomera, Santa Maria) que ens han demanat poder visitar les instal·lacions i les tas-

ques que duem a terme des de l'Arxiu. També hem fet visites guiades per Blanes coincidint amb la celebració de Blanes 12. Varem realitzar dues rutes diferents, una per conèixer el Blanes marítim i l'altra l'època medieval. El 9 de maig varem col·laborar amb l'Oficina de Català de Blanes i el programa voluntaris per la Llengua realitzant una visita pel centre històric de la vila per als aprenents i voluntaris lingüístics.

Novetats per a l'hemeroteca de l'Arxiu

Després de moltes peripècies ens hem de felicitar perquè finalment ha recalat a l'Arxiu un volum enquadernat que conté gairebé tots els exemplars de la revista Vida Nueva. Aquesta revista es va elaborar a Blanes per membres del Comité Revolucionari Antifeixista de maig a setembre de l'any 1937, en plena Guerra Civil. El setmanari es subtitula Boletín Confederal y Portavoz del Frente Antifascista i constitueix una font d'informació molt valuosa sobre aquest període històric. Feia més de 14 anys que teníem pistes valuoses sobre la seva existència però no s'havia acabat de localitzar. Provenien de l'impressor de Malgrat Jaume Pons Boixaderes que havia estat un operari de la impremta Blandònia, on s'havia fet la publicació. Ara fa pocs mesos el volum ens va arribar de la mà de la Sra. Imma del Pueyo Marodàn que la conserva procedent de la col·lecció del seu marit el Sr. Antoni González Palomeras del barri dels Pins.

Visita de la família Fernández Moreno

Des de Buenos Aires, la capital argentina, ens va visitar Inés Fernández Moreno per a consultar el fons documental del seu pare, bàsicament correspondència i proves estilístiques de la seva obra poètica, que formen part del fons personal del pintor blanenc Rafael Bataller i que es conserva a l'Arxiu.

Inés és filla de César Fernández Moreno, escriptor argentí, destacat autor de la "Generación del 40", i néta de Baldomero Fernández Moreno, poeta argentí i metge rural.

Comissió del 60è aniversari de la mort de Carl Faust

La Fundació privada Carl Faust ha organitzat la commemoració del 60è aniversari de la mort de Carl Faust, el creador del Jardí Botànic Marimurtra. A aquest efecte s'ha creat una comissió que és l'encarregada de dur a terme un ventall ampli d'actes que han de constituir l'any Faust i que duraran del mes d'abril de 2012 fins a mes l'abril de 2013. L'Ajuntament de Blanes participa en la celebració a través del director de l'Arxiu Antoni Reyes que forma part de la comissió.

Fotografies a les botigues

En motiu dels actes del Mil·lenari de la troballa de la Mare de Déu del Vilar des de l'Arxiu es va col·laborar amb l'Obreria del Vilar facilitant imatges històriques del santuari i dels actes de la coronació de 1955. Aquestes fotografies van formar part de l'exposició organitzada per l'Arxiu el 2005 i que varem titular *Reina de Blanes!*. Enguany, una petita part s'ha pogut veure als aparadors de les botigues la Poma Verda, ca l'Orench, casa Saura, can Jubany, can Pla, can Perpinyà, can Zola, can Roca, can Net i Xaloc.

IV Premi Es Niell

El Club Vela Blanes va tornar a convocar el premi d'història marítima de Blanes i el seu districte marítim Es Niell. Aquest premi s'ofereix al millor treball d'investigació sobre la història, tant de caràcter general, com sobre un determinat període. El jurat, designat pel Club de Vela Blanes, estava presidit per Laureà Carbonell, Capità MM, Dr. Història UB i cinc vocals: Antoni Riera, Dr. i Catedràtic d'Història Medieval UB; Mario Zucchettello, Dr. Història i Filosofia; Enric García Domingo, Cap centre Documentació Marítima MMB; Antoni Reyes, director de l'Arxiu Municipal de Blanes i Rosa Almuzara, historiadora de temàtica marítima i Arxivera Directora de l'Arxiu Comarcal de Mataró. L'Ajuntament col·labora en el premi a través de la figura del director de l'Arxiu. Enguany el premi es va declarar desert.

BIBLIOGRAFIA

Tres estrelles Michelin
per Joan Adell Álvarez

Camins d'arrels
per Maria Aladern

Homes i dones de la Selva. Diccionari biogràfic
per Narcís Figueras i Joan Llinàs

El Vilar, una devoció mil·lenària
per DD.AA.

Blanes Festiu
per DD.AA

Hipnofòbia
per Salvador Macip

El campament d'instrucció militar de Jalpí
per Isabel Colldeforns Soler i Patrícia Gras Reyner

Mig segle als Terrassans 1962-2012
per Josep Bota-Gibert

Personatges il·lustres del Gironès i la Selva
per DD.AA

Documents administratius: orientacions per a la
redacció administrativa i models de documents
Oficina de Català de Blanes - Consorci per a la Normalitza-
ció Lingüística

TRES ESTRELLES MICHELIN

Autor: Joan Adell Álvarez
 Edita: Onada Edicions
 Any: 2012
 Pàgs. 56

Tres estrelles Michelin no és un recull monotemàtic. Es tracta d'un aiguabarreig de sentiments entre els quals cal destacar la nostàlgia (*Les dues tàpies*, *Tot és transparent*, *Tardoral*, *La nostra cala...*), els somnis (*Equinoccial*), l'amor i el desamor (*Canícula*, *Carrer avall*, *La tela blanca...*), la crítica social (*Tres estrelles Michelin*, *El violinista*, *Parc temàtic*, *El jersei del mestre...*), el dolor de les absències (*Tu no hi ets*, *El recordatori*, *Un mirall esmicolat...*) o les pors crepusculars (*Un prec*, *Canvi d'hora*, *Parc d'hivern*, *El llibre de les tardes*, *Arribarà al capvespre...*). Ahora, però, l'autor no ha volgut tancar-lo sense deixar oberta, ni que siga lleu, una escletxa a l'esperança per a aquells que tot just acaben d'arribar (*Un núvol*, *Cançó de bressol...*).

CAMINS D'ARRELS

Autora: Maria Aladern
 Edita: Edicions Saragossa
 Any: 2012
 Pàgs. 304

Obra guanyadora a la categoria "El cistell" del IV certamen Paraules a Icària (2012). La blancha Maria Aladern situa aquesta novel·la en un temps i un espai reals: la primera meitat del segle XX, en un món rural de les terres catalanes. La masia, els camps, el bestiar... i, per sobre de tot, les persones: el pagès i la mestressa, els hereus i les pubilles, els que estimen la terra i els que en volen fugir. Els amors i els desamors, els casaments pactats entre famílies, els naixements i les morts. La durada de cada dia i la dels dies diferents: la verema, la ma-

tança del porc o les celebracions festives com el Nadal. I també un temps colpidor: la Guerra Civil. Tot plegat dibuixa un quadre costumista, profusament acolorit, que desperta l'interès del lector i, alhora, li permet recordar, o descobrir, un teixit social, unes formes de vida i un vocabulari que el pas del temps va relegant a l'oblit.

HOMES I DONES DE LA SELVA. DICIONARI BIOGRÀFIC

Coordinació: Narcís Figueras i Joan Llinàs (Centre d'Estudis Selvatans)
 Edita: Consell Comarcal de la Selva
 Any: 2012
 Pàgs.

Recull de biografies selvatanes o diccionari biogràfic de personatges, ja traspassats, que són rellevants per a la comarca selvatana, especialment els nascuts a la comarca però també els que hi han estat vinculats. La tasca de recollida de dades començà el 2008 amb uns primers 230 personatges. Posteriorment, sota la direcció tècnica de l'empresa de gestió de patrimoni Janus, SL i l'empared científica del mateix Centre d'Estudis Selvatans, entre 2009 i 2010 s'efectuà la incorporació de la documentalista Emma Llach, que permeté ampliar el nombre de personatges fins gairebé el miler. La selecció d'entrades, seguint uns criteris preestablerts, i la redacció han anat a càrrec dels coordinadors de l'obra, Narcís Figueras i Joan Llinàs, que han comptat amb la col·laboració d'altres redactors (Miquel Borrell, Emma Llach, Aitor Roger i Montse Xirgu). El nombre d'entrades final és de 829. La idea del diccionari és facilitar al públic en general una obra de referència bàsica que serveixi de punt de partida per tenir notícia de personatges molts dels quals difícilment poden trobar-se en altres obres de referència més generals, personatges que tanmateix són especialment interessants dins l'àmbit comarcal selvatà i dels quals el Consell Comarcal creia que se n'havia de preservar la memòria. El caràcter divulgatiu de l'obra ha incidit en el format de cada entrada. Al costat d'una breu biografia, el lector hi troba bibliografia complementària que li permet ampliar coneixements i un apunt sobre tot allò que es pot visitar a la comarca relacionat amb cada personatge. Si s'escau, el diccionari incorpora la corresponent imatge.

EL VILAR, UNA DEVOCIÓ MIL·LENÀRIA

DD.AA.
Edita: Obreria del Santuari del Vilar
Any: 2012
Pàgs. 192

Des de fa segles que el Santuari del Vilar ha estat i és un referent cultural i religiós de primer ordre per la ciutat de Blanes i per la comarca de la Selva. La tradició diu que el 5 d'agost de 1012 una jove pastoreta va trobar la imatge de la mare de Déu. Al llarg del 2012 l'Obreria del Santuari del Vilar de Blanes ha programat tot un seguit d'actes per commemorar els mil anys que fa de la troballa de la imatge de la Mare de Déu del Vilar. Aquest 2012, els blanencs no han passat per alt aquesta efemèride i, com ja van celebrar els nostres avantpassats ara fa cent anys, llavors en ocasió del nou-cents aniversari, s'han dut a terme nombroses activitats repartides en els dotze mesos de l'any. Aquest llibre commemoratiu recull aquests actes i la història de la devoció secular vers la Mare de Déu del Vilar. I ho fa amb un ampli recull d'imatges en color i documents, que testimonien la intensitat amb què s'ha viscut el Mil·lenari.

BLANES FESTIU

DD.AA.
Edita: Ajuntament de Blanes
Any: 2012
Pàgs. 120

En aquest cinquè volum de la col·lecció Fons de l'Arxiu s'ha apostat per mostrar com han viscut la festa i com s'han divertit els blanencs i les blanenques en un període històric en què, majoritàriament, les festes encara anaven lligades al calendari litúrgic i al cicle agrícola. Dels nostres fons hem seleccionat les imatges que ens parlen de celebracions, de diversió, de festivitats, d'aquells dies especials i màgics que no tenien res a veure amb la monotonia de la quotidianitat. És el *Blanes Festiu*, són 100 anys de festa i tradicions.

Són imatges que ens parlen de celebracions, de diversió, de festivitats, d'aquells dies especials i màgics que no tenien res a veure amb la monotonia de la quotidianitat. Documents d'un alt valor informatiu i emocional que descriuen l'activitat dels homes, dones i infants més enllà de les seves ocupacions diàries, mostrant-los des del seu vessant més lúdic, distès, divertit o ximplet.

La festa forma part del patrimoni cultural ampli de la nostra comunitat. És un bagatge cultural que ens parla de les formes de vida del passat i del present, és a dir, d'allò que ens és útil per saber qui som i com ens relacionem amb els altres.

En el catàleg, com varem voler fer a l'exposició, hi veureu reflectit l'esperit festiu dels blanencs i les blanenques.

HIPNOFÒBIA

Autor: Salvador Macip
Edita: Proa
Any: 2012
Pàgs. 232

El blanenc Salvador Macip ha guanyat amb aquesta novel·la el Ier Premi Carlemany de Difusió de la Lectura. Es tracta d'un thriller fantàstic amb tocs de terror que explica la batalla per controlar la humanitat usant poders mentals. L'estructura és la de les sèries de televisió: capítols autoconclusius amb diferent personatges que junts formen l'arc de la història principal.

EL CAMPAMENT D'INSTRUCCIÓ MILITAR DE JALPÍ

Autores: Isabel Colldeforns Soler i
Patricia Gras Reyner
Edita: Ajuntament de Tordera
Any: 2012
Pàgs. 250

Treball guanyador de la beca Salvador Vendrell 2011. L'existència del campament militar de Jalpí és una part de la memòria històrica de Tordera pràcticament desconeguda per les generacions més joves. No queden restes de cap mena que siguin prou visibles per poder intuir què hi havia, en altre temps, a banda i banda de la carretera GI-600 a pocs metres de l'encreuament amb la N-II. El llibre inclou un capítol sobre el campament militar que hi havia a Blanes, a la zona dels Pins.

MIG SEGLE ALS TERRASSANS 1962-2012

Autor: Josep Bota-Gibert
Edita: Cafè dels Terrassans
Any: 2012
Pàgs. 93

Mig segle als Terrassans ha estat publicat pel Cafè dels Terrassans per commemorar el cinquantè aniversari de l'arribada de Joan Bota Buixeda i Pepeta Gibert Buixeda a la seva consergeria. La publicació, amb una gran profusió d'imatges (una part important digitalitzades o procedents dels fons de l'Arxiu), ens parla dels orígens del cafè, del ball, del Club Billar Terrassans, dels clients i treballadors, de les seves tapes més reconegudes i acaba amb un apartat que l'autor titula "Retrat d'uns amos atípics".

PERSONATGES IL·LUSTRES DEL GIRONÈS I LA SELVA

Autor: DD.AA
Edita: Aias editorial
Patrocina: Abertis autopistas
Any: 2012
Pàgs. 248

Llibre protocol·lari que recull les biografies de personalitats de les comarques del Gironès i La Selva. En l'apartat de Blanes, la coordinació es va dur a terme des de l'Arxiu Municipal i s'encarregà la redacció del text a diferents autors vinculats amb cada personatge. També inclou una presentació del municipi a càrrec de l'alcalde Josep Marigó. Els personatges escollits són: Roberto Bolaño, Joaquim Ruyra, Àngel Planells, Josep Cortils Vieta, Carles Faust, Joan G. Junceda, Josep Pons Girbau, Agustí Vilaret i Maria Teresa Bedós.

DOCUMENTS ADMINISTRATIUS: ORIENTACIONS PER A LA REDACCIÓ ADMINISTRATIVA I MODELS DE DOCUMENTS

Autor: Oficina de Català de Blanes
- Consorci per a la Normalització Lingüística
Any: 2012

Documents administratius és la darrera publicació de l'Oficina de Català de Blanes i s'ha editat en format digital. Per tant, és consultable en línia a la pàgina web de l'Oficina: www.cpnl.cat/blanes. L'objectiu d'aquesta publicació és mostrar el llenguatge administratiu com a llenguatge d'especialitat, analitzar uns quants models de documents i oferir eines per a l'autosuficiència dels redactors. Per això l'estructura d'aquesta guia respon a tres grans apartats. La primera part és una guia lingüística de llenguatge ad-

ministratiu i exercicis en cada apartat: preferència per la veu activa, preferència per les construccions nominals, preferència per les frases afirmatives, el gerundi: ni posterioritat ni conseqüència, registre igualitari, criteris per aconseguir la màxima llegibilitat, connectors i puntuació. Tot i no ser una gramàtica, aquest apartat pot resultar molt útil per a la redacció de tot tipus de textos.

La segona part analitza onze models de documents administratius, en cadascun dels quals hi ha una definició, un esquema, l'explicació de l'estructura i criteris de redacció, i un exemple. Els documents analitzats són: la carta, el correu electrònic, la sol·licitud, el certificat, la convocatòria de reunió, l'acta de reunió, l'informe, la diligència, el saluda, el recurs i el ban.

La tercera part ofereix una selecció dels principals recursos lingüístics que hi ha a Internet: des dels portals lingüístics més complets (el web de la llengua catalana o el portal del CPNL), diccionaris, correctors o traductors automàtics fins a l'Optimot, un metacercador lingüístic global.

Finalment, també inclou uns quants glossaris sobre terminologia específica administrativa i de tractaments protocol·laris.

Aquesta publicació ha estat el material de treball d'un curs de formació en llenguatge administratiu per a l'Administració local que ha impartit l'Oficina de Català el mes d'octubre, però aquest nou compendi en línia pot resultar útil a qualsevol ciutadà, tant a responsables d'associacions i empreses en la seva relació comercial i administrativa, com a persones que s'hagin d'adreçar a algun organisme públic per presentar un recurs o fer una sol·licitud, per exemple.

Elisa Sola

Serva ordinem et ordo te servabit

Aquesta edició fou acabada
el dia 24 de desembre de 2012
als tallers d'impremta
Impremta Pagès

